

WOMEN IN THE RULE OF LAW

WOMEN IN THE RULE OF LAW

FOREWORD

Since its deployment in 2008, the European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX) has been assisting Kosovo authorities to develop and further strengthen the Rule of Law sector. As a fundamental right and a principle of the European Union as a whole, gender equality is also an integrated objective of EULEX and the mission is fully committed to mainstreaming a gender perspective in its internal and external actions. Improving gender equality within our own structure as well as fully supporting Kosovo's efforts towards decreasing gender discrepancies is part of our daily work.

This can be a challenge, particularly since the rule of law is traditionally a male-dominated sector. In Kosovo, as in the rest of the world, women face structural and invisible barriers to access positions and advance their careers in this sector due to gender prejudices embedded in the institutions as well as in the society. UN Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security (2000) recognises the importance of women's participation in peace-building and reconstruction. As part of our commitment to this Resolution, we have been encouraging the inclusion of women in rule of law institutions, including in leadership positions, both in Kosovo and within EULEX. Indeed, UNSCR 1325 recognizes that men, women, boys and girls have different needs and face different security threats. Thus, it is crucial that public institutions reflect different needs and threats within the society in order to be able to deliver appropriate and effective responses to anyone who seeks justice and accountability.

Kosovo has already taken significant steps towards gender equality by establishing a comprehensive and progressive legal framework, broadly aligned with international and EU standards. However, we all know that it takes a lot of efforts and genuine willingness to implement these laws in practice. There is still much more to be done to remove gender preconceptions that can limit the life choices of men and women. It requires changes in both attitudes and perceptions among men and women, inside the institutions, and in the society as a whole.

While recognising that there is still a long way to go, it is important to acknowledge positive developments. Within EULEX, we have now reached gender parity among senior management staff. In Kosovo, networks of women working within law enforcement agencies have been created and work to support women in their career development and to challenge gender prejudices at the workplace and in their society.

I would like to commend the women featured in this book for their inspirational work and their valuable contributions to advance gender equality. But I would also like to recognize also the efforts of every man and woman, boy and girl not portrayed here that champion gender equality in their daily work. It is crucial to give a voice to these role-models to build an inclusive Rule of Law sector where gender equality and equal opportunities are at the heart of all institutions. Through this book, EULEX Kosovo hopes to take one step towards this goal and to inspire every man, woman, girl and boy in Kosovo to pursue any career they choose and any goal they aim to in their life.

Alexandra Papadopoulou
Head of Mission, EULEX

INTRODUCTION

***One is not born, but rather becomes,
a woman.***

Simone de Beauvoir

This book is dedicated to all the brave and talented women working hard to implement and strengthen the Rule of Law in Kosovo. These stories are about their expectations, their struggle to achieve their goals and find their place in the world. These stories are about their wishes for Kosovo too.

Launching this project, four years ago, I never imagined there would be so much common ground amongst us. We are all the time trying to refine the balancing act of life, family and work. The subtle lines of what society expects from us and what we want to do for ourselves are defining this juggling act, regardless the place where we come from.

Despite the progress that we have made, we mustn't forget that there is still work left to be done. Women in Kosovo are still far from being integrated into society and the numbers from the Rule of Law sector reflect this. Only fourteen percent of police officer roles and ten percent of decision-making positions are held by women. Whilst stressing the importance of gender equality as a matter of women's overall welfare and security, we must continue to encourage and support women's participation in the rule of law not only in Kosovo but here within the EULEX Mission.

Within the Mission, our gender adviser Lina Andeer facilitates the mainstreaming of gender together with a network of Gender Focal Points from different professional backgrounds who

all work tirelessly to highlight the importance of gender equality. This book is one small contribution to bring more visibility to these efforts.

As Lina points out, "I sometimes hear that the time is not right to talk about gender equality in Rule of Law institutions, but it's never too early to talk about it. Women should be part of the process from the start and this book shows that there are many women that are eager and talented to make a meaningful contribution."

EULEX remains determined to engage with a variety of local institutions to improve gender equality in Kosovo. Over the years our efforts have focused on increasing the capacity of the judiciary, police and prosecutors to investigate and prosecute crimes of gender-based violence. EULEX has also assisted in a series of workshops that have addressed topics surrounding domestic violence and further helped in training Kosovo authorities to appropriately respond to issues of gender.

We continue to listen to and advocate for those who are actively working to address gender inequality. Supporting local organisations and initiatives has helped set the foundation for progress and encouraged future women's participation in strengthening the rule of law in Kosovo.

Most importantly, a final thank you to everyone who helped to make this publication possible and as we celebrate the inspirational women featured, we remember that the work ahead is for all of us, together.

Dragana Nikolic Solomon

Head of Press and Public Information Office, EULEX

Protecting Kosovo's Constitution is an Enormous Privilege

'The Constitution doesn't guarantee happiness, only the pursuit of it. You have to catch up with it yourself,' said Benjamin Franklin, one of the America's leading forefathers. Arta Rama-Hajrizi, President of Kosovo's Constitutional Court has given, through her own example, another meaning to the famous quote.

To her, the Constitution is actually a form of happiness, passion and commitment – a pursuit to which she devoted her entire career and large portion of her life. As a child, she felt the zest to study either medicine or human rights. However, Rama-Hajrizi's choice changed as a result of the conflict in Kosovo in the nineties. Her resolution to fight to preserve a life transformed into a passion to protect it through the rule of law, adherence to human rights and equality.

"My personal driving force is a combination of my studies and years of experience of working abroad. From my professional and cultural perspective I support Kosovo's liberal spirits, in particular its young people eager to see their country being part of the European Union. My motivation increases when I see ordinary people's growing awareness of their constitutional rights and obligations. This is the basis of our democracy and the main driver of economic growth in our country", points out Ms Rama-Hajrizi.

To get where she is, Ms Rama-Hajrizi completed her bachelor studies at the University of Pristina and then continued her law studies in the United States, at the Washington College of Law where she completed the Law and Government Programme. She is currently completing her PhD in Constitutional Law at the University of Pristina.

It was a stepping stone for Ms Rama-Hajrizi's career when she represented Kosovo in 2014 at the Venice Commission, an advisory body of the Council of Europe, composed of independent experts in the field of constitutional law.

Another significant experience and opportunity that paved Arta's way to the top of the Constitutional Court was her four years' experience as the first Consul General of the Republic of Kosovo to New York.

"After four wonderful years in New York, I was ready and willing to return to my profession. I was appointed a Judge at the Constitutional Court of Kosovo. Climbing up the ladder to become the President of the Court was a result of true commitment, hard work, respect and trust that I've earned among my fellow Judges during the first three years of work as a Judge", says Rama-Hajrizi.

In a world where women's voices are growing stronger every day, where

feminism is no longer an unknown and misunderstood term, the stakes are high when you are on the top of the rule of law ladder like Ms Rama-Hajrizi. "The secret behind any success is hard work, commitment, professionalism and being ready to make necessary changes through transparent and open cooperation with colleagues", says the President of Kosovo's Constitutional Court.

According to Ms Rama-Hajrizi, the practice throughout the world and not only within the legal profession is that female professionals have to reach higher standards compared to men and commit more to work in order to eliminate prejudices. In this regard, Ms. Rama-Hajrizi makes sure that the Constitutional Court is one of the few institutions in the country where more than half of its employees are women.

"In my case", says Ms Rama-Hajrizi, "it was my daily work and commitment that convinced my peer Judges to elect me as their President. By being a colleague of Judges who gave oath to apply the highest international human right standards enshrined in our Constitution, including equal treatment of individuals, gives me another reason to be proud of my achievement".

She has always encouraged and inspired her female colleagues at the Court and at the University. "I told them to never stop promoting their rights nor to give up pursuing their ambitions, careers and dreams", says Rama-Hajrizi. She believes that the female emancipation is the stronghold and the basis of any democratic society.

Pursuing her fruitful career path, Ms Rama-Hajrizi found that the experience always shapes the way to the future. In her case, the professional and educational

experience in America had a profound influence and opened doors to a whole new concept of understanding the law and different legal systems.

Part of the challenge is to compare, analyse and apply not only experience but also education in a country with a completely different legal system. According to Ms Rama-Hajrizi the best thing about the legal system is the fact that no matter how different the structures are in place, the main principles stay the same. "The ability to adapt to changes is key to being capable to live and work in different countries and continents", she explains.

Taking into account that the Constitutional Court is the final authority for the interpretation of the Constitution, Ms Rama-Hajrizi's job comes with a tremendous amount of responsibility.

"For a Judge appointed to protect and interpret such a valuable document is not only a privilege, but also a huge obligation. It requires a continuous amount of commitment and hard work to protect and interpret its dispositions in the light of each referral submitted before the Constitutional Court", says Rama-Hajrizi.

The work of her institution is vast and complex, but to Rama-Hajrizi the best jurisprudence of the Court "comes from the individual referrals whereby through the Court decisions we make sure that for each and every citizen, without any distinction, the rights and liberties foreseen by our Constitution are guaranteed".

Away from the public eye, Ms Rama-Hajrizi is a wife and mother of two boys, Lir and Jon who give her all the love and extra positive energy that she needs after a long day.

When asked if it was more challenging to be a mother or a President of the Constitutional Court, Rama-Hajrizi responds: "Finding a way to enjoy both is sometimes harder than working on most complicated cases at the Court. But this is the beauty of being a mother". The Rama-Hajrizi family reserves the weekends for more sleep, family breakfasts and walks in the nature.

Besides loving football, she is very passionate about preparing food for her family. Her famous dishes often bring her loved ones together.

Niina Koivisto: 'To get ahead, think outside the box!'

A positive attitude, passion and determination shine through the police uniform of Niina Koivisto, one of EULEX's Advisors to the Kosovo Community Police. Joining EULEX after rising through the ranks of the Finnish National Police Board and the successful completion of her mission in EUPOL Afghanistan in 2016, Niina's message for all women working in the rule of law rings clear: 'Work hard, and you will succeed'.

Niina grew up with two brothers in a traditional Finnish countryside family. "My family has nothing but the full support for me for my chosen career. This has not always been the easiest choice". Her late grandmother was an especially influential character in her family who always highlighted the importance of studying and working hard, gender equality and that women are capable for anything.

At only 20 years old, she began ambitiously pursuing her career in law enforcement straight after high school. Having she graduated from the police academy at a young age and working her way through different departments of the Finnish police force, she successfully completed her legal studies earning a Master's Degree in Law. 'I knew that if I wanted to stand out from the others, I had to go the extra mile,' she says.

According to Niina, working in male-dominated police forces has definitely not always been easy. "You are paid more attention because you are a female. But, I have always been 100% myself and have never changed my look or behaviour because of my work. I have been tough when it has been needed and especially when facing something which is not correct or lawful.

"You succeed best by being truly yourself. In my home country of Finland, I have faced very good and supportive superiors and have been treated fairly overall. My experience in an international environment has been more challenging. I am very energetic and can adopt new responsibilities quickly. I always try to work in a creative way", Niina emphasizes.

From her work as a police officer in various police regions and units, to becoming a detective and working in the Counter Terrorism Unit for the Finnish Security Intelligence Service, even now, Niina continues to pursue academic success alongside her professional policing career. With a view to combining her diverse experiences over the last fifteen years, she is currently a PhD candidate at the University of Helsinki. This is just one more goal she has set for herself: she stresses the importance of embracing your own ambition, different skills and experiences in professional life, and maintaining a

novel and creative approach to all aspects of her life and work.

After spending seven years in the higher leadership ranks at the Finnish National Police Board, the Finland police headquarters as well as a working as a judge in the Court of Law to understand the whole chain of criminal justice, Niina's ambition naturally drew her to the international realm. 'I'm so thankful to have had the opportunity, both in EULEX in the Balkans and in EUPOL in gorgeous Afghanistan, to work, study and adapt to diverse geopolitical situations and multi-ethnic communities,' she says. 'Particularly when working as a community police advisor, this kind of experience and engagement with people is invaluable.'

Niina's primary role at EULEX involves advising the senior management of Kosovo Police on a strategic level as to the implementation of EU best practices. A native of Finland, a country considered having one of the best-ranked law enforcement agencies in the world as well among top three rule of law index, her experience at the strategic level is indispensable to the effective functioning of EULEX's advisory role to the Kosovo Police.

'Incorporating EU Internal Security Strategy, alongside Finnish Police best practices like strong dialogue between the police and the community, the differences between external and internal security, and close Police, Border Police and Customs collaboration are the elements that I have been especially engaged here in Kosovo,' says Niina.

A big part of her daily work back home at the Finnish Police Headquarters involves working with the Chief Superintendent, at the leadership level, on advising the National Police Commissioner and the

Deputy Police Commissioners' as well as coordinating different strategies. This includes as well police performance and action plans (for example, crime prevention, criminal investigations, public order and security, international policing, peacekeeping) and turning them into after action reports back to the Police Commissioner and ministerial level on the performance and the outcomes of the police. Last bigger effort was to represent the Finnish Police in the parliamentary level preparation of the Intelligence Act for Police and for Intelligence Service. Niina's national work includes many interesting areas beneficiary for strategic level police advising.

Now in Kosovo, Niina has found her experiences and working relationships since she arrived incredibly rewarding. "Working within community policing and monitoring, mentoring and advising is all about learning how to build trust and respect, as an individual and an Advisor. I will take positive memories of working with individuals in the Kosovo Police and the high importance of our local staff at EULEX back with me back to Finland once my Mission is over and I really I hope I am remembered as a very active and professional police advisor among Kosovo Police and our colleagues", says Niina.

On her spare time in the beautiful Balkans, besides reading and studying, Niina enjoys most moving in the nature with sports: hiking or skiing. "Nicest weekend ever in Kosovo I have spent in Brezovica or other wild mountains with the clear blue sky", she points out.

Niina emphasizes the importance of relationship-building and respect when working in missions such as EULEX. "The principle of local ownership of is something that the international

community must always remember. EULEX is the instrument through which we have been able to cooperate and communicate with Kosovo institutions, and the relationships you are able to create and sustain are what determine the Mission's success".

Tahire Haxholli: “You are not alone; we are here for you”

Domestic violence can take many forms, be it physical, sexual, psychological or economic. The magnitude of such violence can be damaging for both victims and the people affected, potentially leading to broken families, suicides, and murders. For many of the victims of domestic violence who decide to report the abuse, their first stop is Police, and that is where Tahire Haxholli’s expertise comes in.

Captain Tahire Haxholli, who leads the Domestic Violence Investigation Unit in the Kosovo Police, is a very zealous woman working very hard to change the culture of toleration that permeates cases of domestic violence.

“For me family is everything, I grew up surrounded with lots of love, harmony and constant encouragement from my parents and siblings to chase my dreams”, she explains. Her childhood dream was very simple: “I always wanted to help others and to tell them that we all deserve to be happy, no matter what others tell us”, she explains.

After the conflict in Kosovo, it was very clear for her that she wanted to become part of newly formed police force in Kosovo and to give her contribution to society. Little did she know that she would become so involved as an important figure battling domestic abuse in Kosovo.

“They see me as their guardian angel, their hero”, she explains proudly. “Since day one, I have thrown myself into every case. For me, family and happiness is incredibly important and for someone to lose all that in one day is very hard Therefore I treat every case with utmost respect and professionalism”, she adds. It’s the gratitude and sense of security of victims of abuse that keeps her going, reminding her to never give up and to reach for even better results.

Captain Haxholli is one of the best examples of the many women who joined the security sector. She joined Kosovo Police immediately after the war, with the dream to thrive professionally and help others. While working as a regular police officer within the patrolling unit she was pursuing her law degree in Criminology, followed by her Master’s degree in law specializing in the field of domestic violence. She started with small but confident steps, but now she currently holds top managerial position within the police force of Kosovo. “I was very dedicated to my work and I faced many difficult situations during my professional journey; but I always managed to overcome the difficulties and prove my managerial skills”, she explains.

Her professional journey within the Kosovo Police started in year 2000 as a member of the patrolling unit, and

then later she moved to the Community Policing Unit, where she stayed until 2003. That same year she was promoted to the investigator position focusing on domestic violence cases. She earned her first rank of Sargent in 2004 and only one year later she inevitably was awarded the role of the supervisor of the domestic violence sector. Parallel to her work and studies, she has also received extensive professional training all over the world. After receiving the rank of Captain, she was promoted to the Chief of the Domestic Violence Sector and is now on her way of receiving the rank of Major.

Domestic violence usually happens behind closed doors, and victims suffer in silence. However, according to Haxholli, in the past few years there has been an increase of reported cases of domestic violence in Kosovo. "This does not mean that there is a rise of domestic violence cases, but that victims are becoming more aware of their rights", she explains. Statistics show that only last year thousands of Kosovars reported domestic violence, out of which 90 percent of victims were women.

"Usually women are the victims and in most cases children are involved too. The violence is reported only when considered intolerable", Haxholli explains, adding, "This means that we don't actually know how much violence is happening in one household, since it is only reported after many years of constant abuse".

According to Captain Haxholli, prevention should be the most important step towards tackling domestic violence. "Police officers from my unit use every opportunity to be closer to the community. Very often we organise lectures in schools, have conferences, and distribute brochures about what domestic violence is and about the rights of the victims", she

explains. According to Captain Haxholli, most women are usually unaware of their basic rights. "The victim is usually told by their husbands or the perpetrators of the violence that they can't go anywhere, that they have no one and that they have their people in police", Haxholli elaborates.

Awareness-building is very important in the fight against domestic violence. Kosovo Police officers patrolling in the communities are eager to let victims know that they are there to help them. "We basically let them know that they are not alone. Building trust is crucial for us", Captain Haxholli explains.

In Kosovo, various institutions are responsible to protect the rights of persons who have suffered domestic violence. From the moment a case of domestic violence is reported to police, a shelter, a Center for Social Work, or a Victim's Advocate and other systems and procedures exist to ensure that each person receives assistance with filing a case, a medical examination if necessary, counseling, shelter, and support throughout judicial proceedings.

"In most cases, Kosovo Police is involved throughout the entire process of these cases and plays a fundamental role in involving other institutions. We too need support from other institutions so that we are able to achieve the best possible results", she elaborates.

Captains Haxholli appreciates cooperation and support that her unit receives from various international and local organisations such as UNMIK, KFOR, EULEX, OSCE, and others: "I appreciate and highly value all efforts and support received from each one of these institutions, because the message of our work becomes much stronger. We all learn from each other along the way", she says.

Tahire is not only known for her "stubbornness" in her fight to help the victims of domestic violence, but is also a famous advocate for women's rights within her own institution. She is one of the founders of Association of Women in the Kosovo Police, AWKP. "At that time, I was working very closely with UNIFEM to establish the association within the Kosovo Police so we could showcase the values of women to the police, to encourage them to join the police force and to break prejudicial and stereotypical attitudes", she maintains.

Being a strong believer in education, especially investing in women's education, she has a message for all young women in Kosovo and that is to get educated, be confident, resilient and never give up. "It is very important to educate yourself, education will build you up as a person and a professional, and that will automatically help you create a more independent position for yourself".

From Kosovo to Ramallah - Meet Sandra Gudaityte

When life's challenges are approaching, many would be preoccupied with fear and apprehension. EULEX legal officer Sandra Gudaityte, on the other hand, has only Trouble on her mind. Trouble is her adopted stray cat, who will be accompanying her all the way from Kosovo to Ramallah next week as she begins a new step in her career. Her only fear as she prepares to leave Kosovo is finally admitting to her landlord that Trouble has shredded his sofa with her claws.

After a year and a half working for EULEX, Sandra is headed for the EU Coordinating Office for Palestinian Police Support (EUPOL COPPS) in Ramallah. Excited for what the future holds, she reflects on her time living in Pristina, working in EULEX and the path that brought her to Kosovo.

Sandra has been busy working in the Supreme Court and the Court of Appeals at the Palace of Justice in Pristina. As a legal officer, her job has been to review the cases and appeals coming before her, search for gaps or inconsistencies in the judgement, drafting legal opinions and advising the judges on the correct path to take. This work has been perfectly suited to Sandra, as a passion of hers has been to learn about new criminal legal systems from her own domestic system in Lithuania, to the international criminal system, Kosovo law and soon, Palestinian criminal law as well. She explains immediately what she loves about the job the most: 'The most interesting cases for me are war crime-related and corruption cases, the most serious crimes for which EULEX holds

jurisdiction', she says. And she has a lot of work to do; the Court of Appeals sees so many cases of such diverse subject matter, it never stops being exciting. 'It can be difficult sometimes, working on cases like these,' she says. 'The things you read are incredibly sensitive, and can be quite harrowing. I am worried sometimes that I would become less compassionate, and more cynical. This hasn't stopped me falling in love with the work!'

However, Sandra's time in Kosovo has not always been spent behind a desk researching and writing appeals. When she first arrived in Kosovo three and a half years ago, she was working on assignment with the United Nations Development Programme (UNDP) as an Operations Officer as the Head of Unit within the Kosovo Property Agency (KPA). Working in evictions, Sandra was constantly in the field: engaging directly with individuals and being out of the office almost every day was a challenging but thrilling experience for a legal officer. 'Working in evictions with the KPA, I was completely out of my comfort zone,' she says. 'But I was able to gain so many skills here that I wouldn't have been able to learn anywhere else. In particular, working with the local police has seriously improved my conflict resolution skills. This is why it was so rewarding, being able to engage with all different kinds of people.'

The move to EULEX suited Sandra's academic tastes a little better however. She started off her legal career with a master's degree from her home country in Lithuania. 'I fell into

studying international criminal law almost by accident,' she explains. Rather than working as a lawyer at home, she was determined to seek out new challenges, studying in Belgium, The Netherlands and South Korea to complete her LLM in International Law. After months of hard work as an intern at the International Criminal Court in The Hague, Sandra was sure that she wanted to pursue an international career, and was able to land a full time position working there. 'Working at the ICC was a huge achievement for me. Part of me would love to go back, but after living in Kosovo and soon Ramallah, I have a feeling The Hague might be a bit boring for me!'

Sandra's next career move will be working as a legal advisor within EUPOL COPPS. Her role will be catered towards monitoring and advising the police and the judiciary, as well as strengthening the cooperation between Israeli and Palestinian legal authorities. 'My work in EULEX and my work in KPA have really prepared me for this role, and I'm ready to take these experiences I've had in Kosovo with me to Ramallah.'

'The local institutions we help here are getting better and stronger every day, there's a reason EULEX is phasing out', she comments. Sandra enjoyed being embedded into the Kosovo judiciary, particularly being able to see the cases she worked on being wrapped up. She felt like her work had real impact. Seeing the tangible results that were accomplished through her work as a legal officer in EULEX was incredibly satisfying. 'I've improved my legal knowledge and I've learnt how to work under pressure, especially dealing with this huge case load in the Palace of Justice. The skillset I've learnt working in a fast-paced environment like EULEX has been invaluable'. This is the perfect time for her to move on; taking everything she has learnt with her to a new Mission with new challenges. 'For a legal officer especially, Ramallah will be a fascinating city to be able to work in'.

One aspect of her career in Kosovo she reflects on fondly is working with the local judges.

Cooperating with them was an incredibly positive part of her work at the Palace of Justice. Sandra loved that she was never assigned to one specific judge but has been able to work with many. 'It's really interesting to see how different judges work and engage with cases and how their personalities and methods of working affect the way that the case is approached'.

In particular, she mentions the female judges. 'There were many female local judges I was able to work with, who were confident with a formidable knowledge of the law. It was great to see that your success, even as a female judge, is based on merit'.

Reflecting on her own experience as a woman working in the rule of law, Sandra is positive about how much progress has been made towards gender equality, both in EULEX and the legal field generally. 'Although most often the number of men working as legal officers is larger, it is positive, rather than negative, discrimination that you see towards the women who come into the field'.

'I think EULEX is doing really well in terms of ensuring that it maintains a gender equal perspective in all of the work that they do. In particular, they have a very well-formed gender focal point system that is keen to do good work towards gender equality, not just between the staff members but also in the work that EULEX carries out here in Kosovo'.

'This does not mean that there isn't work still to do. I faced challenges as a woman working in other settings, but on the whole, there hasn't been an obstacle I couldn't face on my own'.

Sandra explains that she owes a lot of her success in her career to her parents who like her, were determined to succeed no matter the obstacles. 'My parents grew up in a time when Lithuania was still part of the USSR. Back then, if you weren't from an influential family, you weren't able to get anything close to a good education. At first, my mother was an accountant and my father a police officer', she explains. 'I was five years old when the wall fell.

After we gained independence, they went back to university. My mother is now an economist, and my father completed his law degree'.

Both her parents encouraged her to work hard and succeed. They were not only supportive of Sandra pursuing her career in law, but also going abroad to do so. 'Their support was so helpful but to be honest I didn't need so much encouragement. For as long as I can remember, I've always wanted to be a lawyer!'

As she prepares to move away after three and half years in Kosovo, Sandra says she will miss Kosovo's nature the most. Here, she was able to explore her love for the outdoors. 'Because of my surroundings, I became so much healthier during my time living in Kosovo. I've had a hard time standing still since I moved here!' she says. Arriving in Pristina from the Netherlands, she came from a country where the highest peak is around two hundred metres. 'One day, when I first arrived, a colleague dragged me out hiking with her, completely unprepared. It only took one trip and I was hooked. I got myself some proper gear and threw myself into the sport'.

Rain or shine, you would find Sandra in the mountains. Kosovo not only cultivated her love of hiking, but photography as well. 'We're surrounded by so many different mountain ranges here in Kosovo', she says. 'They all have completely different kinds of nature and landscapes to experience, and not just in summer! I remember almost getting trapped in a snowstorm up in Germia, all for the sake of some wonderful photographs'. Most importantly, Kosovo was where she found her cat, Trouble. 'Forget about me, getting him to Ramallah has been my number one priority!'

Sandra has great expectations not just for this next stage in her career, but also for the new life that she will create for herself in Ramallah. 'It was so easy moving from the ICC and The Hague to Pristina, but I think Ramallah will be a whole different story. I've become so accustomed to life in Kosovo, but I'm excited to find new pleasures and new experiences, and to make a new home for myself'.

Detective with a Flair - Meet Cindy Syes

As she had done every day for the past twenty years, Detective Cindy Syes walked into her office at the City of Dallas, Texas Police Department. But this time, in February 2007, she was truly overwhelmed. Her colleagues greeted her with cheers, hugs, and a round of applause: Detective Syes was celebrating her retirement from police service. However, little did she know that soon she would be embracing a whole new career full of possibilities and adventures.

Following retirement from detective service, Cindy briefly brought her investigative skills to the City of Norfolk, Virginia School District as the Senior Coordinator, charged with investigating allegations brought on teachers and students. Due to a family emergency this was short lived, but in January 2009, she would embark to on the first of a total of three tours in Afghanistan as an Advisor to the Family Protection Units mentoring the female investigators assigned to family violence cases. Throughout her tours in Afghanistan, she was assigned to the Women's Police Academy and was a senior advisor for the top female general, BRG GEN Sharifa. She would later return again in 2013 until 2014 where she was assigned as Senior Gender Advisor to the Afghanistan Corrections Director of Human Rights and Gender Department. Detective Syes also worked for the State Department as a Senior Human Rights and Gender Issues Advisor in Iraq from 2011 to 2013.

Having been around the world, the culmination of her various career positions

has made Detective Syes a perfect candidate to work at EULEX as a Sexual and Gender-Based Violence Advisor to Kosovo Police. Using her years of experience in various locations, her task is to organize workshops not only to teach Kosovo Police and the Prosecutor's Office how to use forensics identifies in reports, but also enable them to better support the victims. "I want to improve communication and language used to serve victims and work with local counterparts to develop more comprehensive support plan. We need to protect and support victims", she stresses. Cindy's goal is to promote public awareness for women victims by providing information about points of contacts and how the police can improve their service in this area.

Cindy Syes has worked at EULEX since March 2017. In this capacity, she advises Kosovo Police on gender-based investigations by speaking with all required individuals, institutions, and NGOs to support victims after a crime occurs, and to protect members of society that are at risk. Syes says, "I visit shelters, write reports, and make recommendations to support Kosovo Police and ensure they follow and complement EULEX's gender focus". She continues, "I also work with local NGOs to support shelters for women where they can temporarily go to remove themselves from situations of domestic violence".

Many of her responsibilities at EULEX are similar to her former life as a police officer and working with the local community. She

wears many hats and coordinates with Kosovo Police to ensure they are following mandate strategy for the LGBT community, amongst other things. "My passion runs deep for administering justice regarding sexual, gender and family violence. We have a long way to go in the world in combating these issues. A lot is written on paper, but to execute this is a whole other animal. We must continue to address the violence and stand up for those who cannot speak", she points out. "As with anywhere I have been; if I can help the Kosovo police's skills regarding investigations, arrests and prosecution of these crimes, then I have accomplished something", she says.

It becomes clear looking at Detective Syes' upbringing how this former Dallas Detective arrived at EULEX. Her father was a career US Marine and her mother worked as an assistant professor at Texas A&M-Commerce University, Dallas campus. Cindy says, "My parents played a vital role throughout my life, teaching me to be honest and straightforward and not to dwell on the negative. Parts of the job are difficult, but remembering my parents' advice motivates me to help others".

After graduating from Battery Creek High School in Beaufort South Carolina, she attended Tennessee State University, graduating in 1985. Sitting strong and confident, Syes discusses being an athlete her entire life and how incorporating the discipline this taught her provided her life with stability; particularly learning from her high school and from former Olympic track coach, Edward Temple. Maintaining and promoting a healthy lifestyle has always been fundamental to her. After graduating from TSU, Cindy transitioned into her career as a police officer in Dallas, Texas. "It all started as a dare. A good friend suggested I couldn't make it on the police force because I was a girl. I was determined to prove them wrong", says Syes. "Training back then was tough and women were expected to do everything the men did with no excuses. I'm proud of graduating from

the Dallas Academy", she says.

Her first assignment led her to police patrolling in Dallas. This transitioned into community policing, working in the Dallas lower income housing neighbourhoods. Part of her role was working with families through many types of community-oriented activities, as well as fighting crime. "Many families who lived in the area; their voices were not heard and the group of police officers whom I worked with enjoyed being that voice for them. I am proud of the work we did and my colleagues continue to do in the community policing area".

She was destined for success after being in the right place at the right time, as well as making several important arrests during her career. One such arrest included busting a gang of armed robbers who had been hitting the banks for months. "After one particular heist the group made, the vehicle driven by the ring leader passed in front of me, after a small car chase, with the help of colleagues and SWAT, everyone was apprehended without incident".

Six months since her arrival at EULEX, Cindy says she has really enjoyed Pristina so far. She loves the summer breeze, the wine, and the Kosovo people. "Everyone is incredibly friendly and supportive. Kosovo has a lot to offer its citizens and tremendous potential". The job takes her all over Kosovo visiting every region throughout. "I love all of the places I visit, and the food is amazing here. I had the privilege of assisting with the charity bike ride for women and children riding in a van (no, not biking!) that my supervisor Mark Dixon organizes every year. The mountains and other areas we travelled through were breathtaking. I have to give kudos to the bike riders, those mountains were steep, but it was for a worthy cause".

Being the child of a former Marine, her parents instilled the sentiment in their daughters to always enjoy life, meet new people and travel. "We went on vacations every year and living

in different cities introduced me to so many wonderful people from around the world. This helped shape my views and values in respect of different cultures".

Living abroad has allowed Cindy to experience so many different places, people and cultures that some only read and dream about. First-hand knowledge, information and experience are key for Cindy. She mentions that books can only get you so far. For example, working overseas in Afghanistan, she lived onsite in the camp and the only movements she made were from camp to work. However, when stationed in Bamiyan, Afghanistan, she lived next to the ruins of ancient Bamiyan where the Buddha statues were destroyed during the war. She travelled to the Red Castle and the sacred Band-e Amir Lake. Her travels have taken her even further to Iraq, Africa and Amman in Jordan, where she was able to visit the River Jordan and Petra.

Of course, when living abroad, she misses home. Being away from family and friends can sometimes be hard, however with Skype, Facebook and other forms of communication Cindy finds it less difficult. "Keeping in touch with those closest to you is always important, and I make a point of talking with family every day. When I am home I spend time with my mom, youngest son and friends. I go to Nashville Tennessee often to visit my oldest son and his family. I enjoy spending time with my two granddaughters and catching up with my friends and sorority sisters of Delta Sigma Theta. In my spare time, I love to read, run, exercise and hang out".

Cindy hopes to continue working as an advisor for a few more years anywhere in the world, then go home and enjoy the rest of her life with family and friends. "I know I am blessed and I will continue to never take each day for granted. When I help someone in any shape or form, I always like to tell them to pass that help onto another, because you never know positive an impact you can have on someone when you help them".

IT Forensics – Solving Crime Within the 21ST Century Digital Highway

While IT forensics might not always be quite as exciting as it's made to seem on TV – forensics examiners do not physically hunt down criminals or put themselves in the line of fire – IT forensics is an important part of the investigative process. Computer forensics experts chase criminals in the digital realm or in the 'cyber marketplace' which is increasingly important in today's 21st Century Digital Highway. And while IT forensic examiners often have the satisfaction of having contributed significantly to putting the guilty behind bars – even better, they can help clear the innocent – supporting the timeless maxim that "it's better for ten guilty persons to go free than one innocent suffer".

Meet Shqipe Salihu, the IT Forensic Expert working within the Investigation Division of the Kosovo Police. She earned her Computer Engineer title when she was only twenty and is currently finalizing her master's degree in telecommunications and computer science at the University of Pristina. "I started school at very young age and during my elementary education, I skipped few grades as I showed extraordinary skills as a kid", Shqipe explains humbly.

She was born in Pristina, but has spent most of her life in Lipjan/Lipljan, where as a child prodigy and with the support

of her family, she knew from a very young age that her carrier would be related to the cyber world.

Before she started her career in the Kosovo Police as an IT forensic expert, she had many years of experience in the field of information technology. Obviously, it took her a lot of hard work and education to get where she is now, but how did it all start? "Completely by accident!" she explains. "I fell into it because of happenstance, and not by planning. I've always had a great interest in technology and an enormous respect for men and women in blue uniforms. Eventually, two interests dovetailed".

When she "accidentally" entered the world of cybercrime, she got to know the ins and outs, the particularities and the importance of digital forensics. She instantly fell in love with IT forensics, "nowadays most of the crimes are connected to information technology, which is developing very fast. Almost all crimes today – murder, drug offenses, rape cases, etc. – are somehow connected to some piece of digital equipment. "It is almost impossible that phones or computers are not used in criminal activities and that is where my skills as an IT forensic examiner come in very handy", she says.

The IT forensic unit within the Forensic Investigations Directorate of the Kosovo

Police is quite new. This unit's main role is to preserve, identify, evaluate, collect, examine, analyse and present the digital evidence in court. Most of the work is compiled in offices however in some specific cases forensic examiners need to be present in the field.

The workday for a professional forensics examiner is anything but typical. "Depending on what cases I work on, like a steady stream of child pornography, corruption, blackmail cases, the level of stress can be very high. Examining various pieces of equipment and trying to reveal strong digital evidence that would support and help the ongoing investigation can be very challenging?" she explains.

At the beginning of her journey in the IT forensics world, she never realized the importance of her role, but there was a case that she worked on which made her understand her crucial role in serving justice. "The evidence that I and my colleagues manage to retrieve from various pieces of equipment is very vital for every case", she said.

Shqipe is one of the two licensed IT forensic examiners in Kosovo. Awarded with a certification from the International Association of Computer Investigative Specialists (IACIS), she is entitled to testify in the capacity as an IT forensics expert in any courts worldwide. "I have a great feeling of achievement when I testify and present that piece of digital evidence to the judge; knowing that a small piece of digital evidence can make or break the case", Shqipe explains passionately.

Working as woman in a police organization can sometimes be challenging, and in her case the challenge is double. "Both professions are somehow traditionally

reserved for men", she says, adding that "challenges follow us everywhere, but when you set your priorities and you know what you want in your career, you have to be very stubborn persistent".

Shqipe considers herself very fortunate that her directorate is led by very strong women. "Our director is one of the strongest and professional women that I have worked for", she explains. "She supports us in so many different projects and that is one of the main reasons why our unit is so successful".

Even though the IT forensic unit is very new, operating only since March 2014, until now it has played a crucial role in the fight against crime. "Since the very beginning, EULEX has always provided a tremendous support to our digital investigation. We use the Mission's equipment and share professional knowledge with our EULEX colleagues", Shqipe says.

Apart from chasing criminals in the cyber world, Shqipe conquers the high peaks of Kosovo Mountains. "I love alpinism and I have been doing this for more than 10 years now", she says with joy. Shqipe is the head of the local alpinism society "Blinaja" in Lipjan/Lipljan.

"To deal with very difficult cases on daily basis and see things that I would rather not to see, can be very stressful. It makes one doubt humanity. My only safe place, where I get inspired to continue the fight against criminals, is nature", Shqipe concludes.

From Little Rock to Pristina - Meet Jacqueline Smith

Have you ever listened to stories of unsung heroes? Those diehard police officers that patrol the streets, invisible in their efforts to keep us safe? Are you aware of their reassuring smiles that make you feel the world we live in is not going to slide from the edge of a cliff?

Meet Jacqueline Smith, retired US police sergeant who is currently working in EULEX. Coming from Little Rock, Arkansas, her life journey took a somewhat different turn just like another famous son of this place, former US President Bill Clinton.

Jacqueline was born into a family of nurses and decided from an early age to challenge the established tradition by becoming a police officer, much to the chagrin of her mother. "In the beginning, my mother was not happy for me to become a police officer. She was worried I may get killed in the line of duty. But she soon realised that being a police officer is a noble profession despite all the challenges and in the end she fully supported me", says Jacqueline. Jacqueline joined EULEX's Strengthening Division only a couple of months ago. Her position is an Advisor that supports Kosovo Police through monitoring, mentoring and advising on how to advance Intelligence Led Policing. Her goal is not only to offer support and assist the Kosovo Police force, but also transfer some of her experiences and knowledge for sustainability after the

end of the current mandate in June 2018 mandate.

"I wish to support my colleagues in Kosovo as they move towards new approaches and new practices that will advance current operations making them better", she says, stressing that communication and collaboration is a critical part of moving practices forward.

Jacqueline attended the University of Arkansas to study criminal justice with a goal of researching and teaching at the Federal Bureau of Investigations (FBI) training academy. However when she applied, the FBI's hiring freeze sent her on a journey of a thousand miles with a single step. She decided to take a police officer job offer in Atlanta, Georgia. There she stayed for over 20 years working her way up the echelons from a police officer engaged with the community to becoming a detective initiating results in domestic violence, internal affairs, and intelligence investigations. At the height of her career she retired as a Sergeant supervising around 30 patrol officers that handled 911 calls, resolving the crimes of the diverse communities in Atlanta such as petty theft, domestic violence robbery, and felony murder crimes.

Being a female police officer was not always easy, says Jacqueline, especially

in asserting the authority over the male colleagues. "As a supervisor and a female, I had to prove that I was just as capable of solving crimes, catching perpetrators and being a sharp shooter to earn my male colleagues' respect. "I succeeded with most of them", Jacqueline remarks.

She believes that the process of policing is composed of two important ingredients: professionalism and the care for the public. "We are here to help you", is one of Jacqueline's much-used soothing phrases while making important connections to the African Americans within Atlanta. Over the course of her 20-year policing service she made friends within the local communities, made progress and managed to help people understand the criminal justice system. "I remained friends with some people. I remained enemies with some, but most of all I cherished my strong work ethic, kept my integrity, and I grew both as a person and a professional while doing so", she says.

In the meantime, Jacqueline also pursued her academic dreams. Armed with MS in Business Administration and MS in Criminal Justice, she decided to pursue her PhD in Education all while teaching criminal justice classes at a local university in Georgia.

Though she arrived only a few months in Kosovo, Jacqueline is intrigued by its tradition and culture. "I always wanted to go to Europe and learn more about different cultures. I hope to bring some positive things from my country during my stay here. I retired early from the police force in order to come here", says Jacqueline.

But above all, she is most impressed by Kosovars. She loves when the kids ask

her the names of her favourite basketball players, or when they try out the new English phrases. In return, she is currently trying to learn a bit of Albanian. Her favourite word is 'faleminderit'. She loves the fact that her neighbours are protective and watch over her.

Firm believer that one is more inspired by a journey than its destination, Jacqueline's wish is to continue with her academic studies and continue sharing her knowledge and expertise. "I love training and teaching, helping people understand issues. I relish when their faces light up, when they get it", she admits. "I learnt a lot from my students. I enjoy the walk of life, exchanging ideas and interacting with the younger generation. I trust where the road is taking me", she concludes.

In Between Justice and Music – Meet Vjollca Kroci-Gerxhaliu

Born and raised in Prizren, an ancient city where art and history influence the generations; it played a significant role in making who she is today. Meet Vjollca Kroci-Gerxhaliu who works at EULEX as a legal advisor.

Vjollca is a legal advisor at the Court of Appeals and the Supreme Court. There she works closely with EULEX judges, assisting with the adjudication of serious criminal cases. She feels that her exposure to the multi-cultural judicial environment of the Mission enables her to expand professionally. "I have managed to adjust and align my previous professional work experience to fit with the international standards of the Mission", she explains.

Since an early age, Vjollca faced the dilemma of whether to pursue music or law. Growing up in a family of prominent Kosovo lawyers and hearing their stories helped tip the scales in favour of law. "I loved playing the piano, but when it came time to decide what to study, I choose law", says Vjollca.

Though busy with balancing the scales of Lady Justice, Vjollca is passionate about music. "I love Chopin. I feel calm when I listen to his music", she says.

Vjollca's professional career began after the end of the Kosovo conflict. In 1999, an opportunity presented itself and she

began her career at the International Medical Corporation within the Human Resources Department. In this capacity, she was responsible for contracts and hiring. While not an ideal situation for a lawyer, this position opened doors later for further work in international organisations.

Vjollca was raised in an organized and structured family. Her father was educated in Croatia and worked as a military defense professor at Dubrovnik College and Prizren High School after moving back to Kosovo. His passing at a young age meant that her mother had to independently raise two children.

"My mother is my hero. At the time when we lost our father and she lost her life companion, my mother was very young. She was always a committed parent, having to be both our mother and father, raising us to become strong individuals. My father's legacy in bringing up my brother and myself pushed us to reach the highest standard of education and this was something that my mother always stayed true to", says Vjollca.

The importance of family, for Vjollca, is evident. When asked about her most significant accomplishment she quickly responds "my three children". Passionately supportive, she enjoys hearing about

their day and encourages them in any endeavour such as studies and various creative projects.

She joined the OSCE in 2000 where she quickly thrived in its multi-cultural environment. Within only a few months, Vjollca was promoted to legal adviser and started working on criminal defense cases. Whilst in the OSCE, Vjollca assisted Kosovo defense councils in preparation of criminal cases from the very beginning to the final stages of the criminal proceedings. These were conducted with full respect to the case law from the European Court of Human Rights which at the time started to be applicable in the Kosovo Legal System. "I felt so confident in this role that in 2005 I opened my own practice for nine years", says Vjollca.

It was not until opening her own practice that she realized the importance and satisfaction of working in a multicultural environment where she was regularly challenged and stimulated in her work. "I missed the multicultural legal team atmosphere I found at the OSCE and decided to join EULEX in 2014".

Vjollca is a keen walker who enjoys outdoor activities. She says, "I'm often teased at work because I walk from home to the Palace of Justice and back every day". It is no surprise then that during the weekends she can be found hiking in the mountains, followed by her dog.

She is most proud of being the first person to assist a Kosovo defense counsel in drafting the first application to the Strasbourg Court of Human Rights at the time when she was working for the Criminal Defence Resource Centre established by the OSCE. It was a case of an arbitrary arrest, she remembers. "For

me, this was remarkable to be a part of something new and watch something develop for the first time in Kosovo", she proudly says.

She believes that Kosovo's rule of law is improving and with it people's confidence in the institutions. "Kosovo has made progress since the end of the conflict. We had to start from scratch in the rule of law area. I am happy to work in an organisation such as EULEX that continues to contribute significantly to this process", she says. "I feel there remains a lot to be done in the area of justice, but we are on the right path to achieving it. We owe it to our children – and to ourselves", she concludes.

Justice is a Puzzle

Strolling through the Kerry beach in the South West of Ireland overlooking the Atlantic Ocean, two years ago Cathy Houlihan reflected on her next career goal. She wanted something different with a change of pace that would allow her to grow professionally and personally. With 12 years of policing experience and working as a Detective, Cathy applied for a position with EULEX. Soon after, she was selected for the position of an Internal Investigations Officer in the Mission and travelled to Kosovo leaving behind the infinite horizon of ocean and sky.

“Having spent all my working life in Ireland, I wanted a new challenge—something different and diverse from investigating serious crimes. I always had a keen interest in the Balkans particularly Kosovo”, she continues, “This played a huge role in my decision to come here”.

EULEX is the largest Common Security and Defence Policy (CSDP) Mission but also the only mission to have an Internal Investigations Unit. The Unit where Cathy works is attached to the Office of the Head of Mission. It’s primarily role consists of investigating alleged breaches of discipline by mission

members. Cathy ensures that every new member to the mission is fully briefed and aware of the Code of Conduct upon arrival.

Her journey to Kosovo is unique. Houlihan comes from a family of police officers, which makes her a natural Detective with ambition—perhaps due to the years of questioning from her father, a former detective, and motivating from her uncle, a current police officer in Ireland. With approximately over a quarter of the Irish police force serving as women, Cathy Houlihan was determined to contribute to the police force.

“Men and women work side by side in my team. We all support each other in our everyday activities. The top police officer in my country is a woman. This is very encouraging for women in the force”, says Cathy.

Having completed a Bachelor’s Degree in Social Studies and Social Care, Cathy was immediately accepted into the mandatory two year police academy. Speaking about her professional background, she says: “I thoroughly enjoy my work because it consists of many diverse activities. In the beginning

like all police officers in Ireland, I was patrolling the streets but then I progressed into criminal investigation. I am an investigator of serious crimes including murders, manslaughters, serious assaults, robberies, burglaries, drug trafficking, sexual assaults amongst other crimes. I love the action and I am passionate about being an important component in the chain of justice”

Contrary to what people may think, she confesses the adrenaline rush does not come from high-speed car chases, for instance, but rather putting the criminal case together. “It’s like figuring out a puzzle. I listen to all sides then piece everything together through interviews and investigations”, she says with enthusiasm. Her work is most rewarding when justice is served. At EULEX, her investigations are quite different as disciplinary procedures are more paper based.

Houlihan is capable of striking the perfect balance between work and personal life at EULEX. “Here in Kosovo I have been fortunate to make some amazing and lifelong friends who I know I will meet again in the near future”. For the first time, Cathy has been able to travel during her weekends and live beyond the Irish coastline where she stood two years ago. Her favourite place to explore in Kosovo is Prizren; a beautiful picturesque town with the river flowing through the centre, just like Cork City in Ireland where she normally resides. She stated Kosovo has so much to offer in terms of scenery, “you just have to know where to look. I enjoy visiting Brezovica during winter as Ireland does not have a ski resort. Mirusha waterfalls are also beautiful and peaceful”.

With a group of EULEX friends, Cathy also took short breaks abroad. “One of most memorable experiences for me was overlooking Cappadocia’s “fairy chimneys” cone shaped rocks set against a bright blue sky from a hot air balloon in Turkey. I still remember the silence that accompanied the view”, Cathy points out.

Although she misses home, she says, “I have had friends and family visit me here to see, experience, and learn about the Kosovo culture and beautiful lifestyle”. She also serves as the Deputy Irish Contingent in Kosovo, so home is never too far away.

“We are quite a small contingent made up of seven people but we are quite popular in the Mission. I guess it is due to our delicious Irish coffee and popular Paddy’s parties that give the impression that we are a much larger team. We have on occasions painted the Mission green”, she says.

Cathy is not just work and travel. During her time in Kosovo, she has also managed to complete an additional degree in Criminology and Criminal Psychology and several other courses which will help advance her career.

While her stay in Kosovo is brief, the memories, friendships, and personal growth will remain forever. When Cathy returns to Ireland, she will continue to solve the mysteries of serious crimes. “I look most forward to the beach, family, friends, and most importantly my enriching career as a detective and finding justice for victims”, she states.

Drita Hajdari: Silence is a crime

Be it the mountains of Kosovo, the fields of Albania, the lakes of Montenegro, Ms Drita Hajdari explores them all. Adoring the nature, Drita loves to go hiking and does it almost every weekend. When she speaks with composure about her outdoor activities and all her experiences in the nature, covered by passionate laughter and warmth, one would never imagine that she investigates and prosecutes the most challenging and problematic issues of Kosovo. Ms Drita Hajdari works as a Prosecutor for the Special Prosecution Office of Kosovo. Well-dressed, self-confident and fully committed, Drita commences her justice journey every morning.

She is the first local prosecutor to file a war crime indictment against a senior politician in Kosovo.

"I went to law school and became a prosecutor to deal with crimes that very few choose to prosecute. I deal with cases that I strongly believe need to be addressed. This society needs rule of law. Standing up against serious crimes in Kosovo and being the voice of justice is an honour. This keeps me going every single day", Drita says.

She deals with very sensitive matters and so avoids speaking on any details of her every day work, yet she looks ambitious and determined when she speaks about justice.

Ms Hajdari's journey in the judiciary started in the 80s. A graduate of law back in 1983, she started working initially as a judge only one year after her graduation.

Ms Hajdari worked as a judge until about 1990 when the crisis in the former Yugoslavia started. Even though she never imagined that she would change her profession, she decided to abandon the judge's bench and become a lawyer. She was determined to speak on behalf of those who cannot speak for themselves. She worked as a lawyer for couple of years in very difficult times and conditions.

Remembering the times when she worked as a judge in the former Yugoslavia, she says that the biggest difference of the judicial system between then and now is that the responsibility of proving a crime in the court is currently in the hands of the prosecutor. Explaining the numberless battles she fought in the court, she decisively states that the success of a case does not depend only on the prosecutor as many seem to claim. "Requesting investigation, terminating an investigation, filing an indictment, etc. are successes throughout the proceedings. It requires an immense amount of effort from all sides, regardless of the epilogue. All these processes should ensure access to justice and fair proceedings and this is a success in the rule of law", Drita states.

Right after the crisis in Kosovo, she was immediately appointed as a prosecutor when the United Nations Mission in Kosovo was administering the whole justice system. As she was living in Mitrovica before the conflict and lost everything during the crisis, including her house and all her belongings, she moved to Pristina and started from scratch in 1999. But nothing ever stopped her from pursuing what she believed was right and fair.

The working conditions for prosecutors and judges right after the war in Kosovo were very difficult. "I left the work as a prosecutor with pain, but it was impossible to afford living with the income of a prosecutor right after the war", Drita remembers.

However, she was eager to embrace again her justice path and pursued her career with the United Nations in the Judicial Inspection Unit. As part of the unit, she assisted with the selection process of judges and prosecutors and also with the establishment of Kosovo Prosecutorial and Judicial Council.

She worked with the United Nations until 2008, when she joined a USAID Rule of Law Project for only two years. In 2010 Drita decided to return to the profession at heart. "All these years after the war, when I left the prosecution and worked for the UN, I kept telling myself every single day that I'm going back to Prosecution". Drita says.

After a very long and challenging re-appointment process, she was assigned as a Prosecutor for the Basic Prosecution in Pristina. During her work at the Basic Prosecution of Pristina, she led the battle against corruption and was chosen as the national coordinator against corruption. Trained to deal with such serious crime, she was the only one to deal with cases

of corruption in Pristina for a very long period of time. "Everything happens in Pristina. All the institutions are here. So you can imagine the workload and the challenges of the cases that I had to deal with every day" Drita explains; adding that regardless of the stress and the difficulties, it was the reassurance of concrete results that kept her going.

Since 2013, when she was appointed Special Prosecutor, she has always been seeking for a new challenge. It's a professional adrenaline push, she explains. Over the past four years, she has been fighting serious crimes on a daily basis. From corruption, to terrorism and organised crime – Drita knows no limit. Like a true warrior, she never stops fighting for justice. "I'm pushed by challenges. They motivate me. I wake up every morning, reminding and promising myself that I have to keep calm, but the moment I enter a court-room, all my promises to myself vanish", Drita says.

She takes each case to heart and puts all her energy into it. Packed with binders and determined to succeed, she turns into fire immediately after entering the court. Drita's various legal experiences have helped her to analyse each case from various standpoints: "Now when I work on a case, I have the advantage of analysing it as a prosecutor, judge and defence lawyer. This helps enormously", she points out.

Throughout her career, Drita has had the chance to work with different international judges, prosecutors and lawyers. Appreciating their tremendous contribution for the Kosovo justice system, she strongly believes that the time has come for Kosovars to take over. "I think we need to take care of this place on our own", she firmly states.

Despite all the problems that Kosovo faces

in the rule of law, Drita favours the transfer of competences from international to local authorities. Interference, threats, officials' public statements on ongoing trials, sophisticated methods of blackmail and intimidation are the many concerns that Drita raises. Nonetheless, she strongly believes that with a little more financial investment in the wages and medical insurance, the Kosovar judges and prosecutors can completely take over.

Going back to her early teenage years, Drita remembers how everyone in the family called her a lawyer. "All my life I fought for fairness and equality. I always maintained the principle of justice. I fought for my ideals and never stopped believing that justice matters", she says.

Her continuous fight with injustice and inequality is what keeps her motivated. "I cannot keep silent about things that are done wrong. People criticise me for lacking diplomatic skills, but this is who I am. I was born like this. I say what I believe in and I fight for it. I consider that silence is a crime, because it enables the crime in a very devious way", she states.

The nature of her work requires her to keep a very low profile in public and a limited circle of friends, but she is content with being around close friends and family.

Balancing her daily workload with private life, Drita is very much organised. She enjoys visiting the fitness centre three times a week. "It refreshes the mind. It's good for mental health", she stresses. Letting out all the work pressure either at fitness centres or while hiking through nature during the weekends, Drita has learnt to embrace her life-style and will continue to work hard every day, for a better rule of law in Kosovo.

Agata Szymanska – Why Gender Equality is not a matter of why, but how

Walk into Baba Ghanoush during the blistering cold in Pristina, you may find warmth, vegetarian delights, and friends immersed in a contagious, heartfelt laugh. You may also find there Agata Szymanska, Acting Gender Advisor at EULEX Kosovo, who embodies all of these qualities. However, ask her what she does at EULEX-Kosovo and the atmosphere changes from a light-hearted to a serious one. Szymanska is immensely passionate about gender issues and eager to share her knowledge.

Agata's work ensures that the Mission's activities are designed in compliance with internationally recognized gender equality standards. In line with the commitment of the Mission to mainstream gender in all its activities, a voluntary network of 19 gender focal points is embedded in various departments. The aim of the network is to increase the outreach of the gender advisor and apply gender perspective in the Mission's respective units.

When Szymanska arrived, there had been a considerable downsizing in EULEX. The network needed to be strengthened in terms of new members and new trainings. Through these trainings, Gender Focal Points (GFPs) gained the competence to carry out a gender analysis within the framework of EULEX mandate.

"Several GFP projects have been about establishing systems to collect gender-disaggregated data. This in turn allows us to analyse it and give gender-sensitive recommendations to the Mission and local authorities".

To catch a glimpse into the rest of the Balkans, during the weekends Szymanska travels as much as she can. Over the short period of time, she has visited Serbia, Macedonia and Albania. To be able to experience new countries and their own unique stories, even if only for a short period is something she cares about.

When she is not travelling, Agata practices yoga and when time allows, she loves to cook. But her main source for energy comes from the interesting conversations with her friends. "Some of the people that I have met here have become very dear to me", she continues, "I did not expect to find lifelong friends here in Kosovo. But I did".

Agata has a unique background. The daughter of Polish parents, she moved to Sweden at a young age. She graduated with a BA in Peace and Conflict Studies from Malmö University and studied international politics through an exchange program in Korea and later in Vancouver. Agata would later find her passion in analysing international events from a feminist perspective.

"I recognized the importance of the gender perspective in conflict analysis", Szymanska says. She would go on to complete her master's degree at Uppsala University in Eurasian Studies where several of her peers would sometimes joke and say that she could not write one exam without mentioning gender. "Conflict affects women and men, girls and boys differently and a gender perspective is really about ensuring that both men's and women's security needs are addressed accordingly". However, "how to apply a gender competence wasn't always so obvious to me; it's a competence like any and takes time to acquire", says Szymanska with a bashful laugh, though knowing very well she has figured it out.

Agata then marched forward and worked for several years at the Folke Bernadotte Academy, a Swedish government agency under the Ministry for Foreign Affairs. In the department where she used to work, her portfolio ranged from preparing trainings on gender for the leadership within the MFA, to facilitating dialogue between various government agencies. She rose through the ranks to become the Training and Project Officer at the Academy, opening a new chapter with the role of Acting Gender Advisor at EULEX. Although her stay in EULEX was short, Agata has made a big impression with her colleagues both personally and professionally. "Since joining the mission, I have learnt so many new things; colleagues have taught me about the mission and shared their knowledge with me. The learning curve has been steep, but the Mission's life has also given me the opportunity to work in a very dynamic multicultural environment with some of the most intelligent people from different parts of the world".

Unlike a footprint found in the snow, Agata's imprint is likely to remain throughout the rest of the Mission's mandate. One contribution was improving the reporting mechanism on gender-based harassment and assault.

"I'm proud of facilitating a discussion that will improve the Mission's ways to address these issues and for the staff to report it", she continues, "however, introducing new ways requires ground work and time. Time has not been on my side", she points out.

It is not uncommon that gender advisers experience resistance. However, within the Mission, Agata says that many of her suggestions have been heard. Often in training she receives questions about sometimes negative impacts of local culture on gender. Her answer is firm: "Local culture should never be used as the rationale for a moral right. Certain values are not up for discussion. Gender inequality is often justified with tradition, religion or some type of social structure. It would be, at the same time, naïve to think that certain universal rights such as gender can be implemented without taking the local customs into consideration. This is where strategies, advocacy and other tools come in. Working for gender equality is not a matter of why, but how".

Agata is set to leave the Mission soon, looking forward to her bright future prospects. Szymanska's path forward is likely to bring new challenges. With a smile, she is happily embracing them.

Woman in blue uniform making a difference

Preserving the crime scene and collecting forensic evidence, even if it's a fingerprint or a shoe impression, a piece of hair or a fiber, could make a difference whether an alleged criminal walks free or faces trial for committing a crime. Meet Lt.Colonel Florie Hajra, the Director of Forensic Investigations Directorate at Kosovo Police (KP), who ensures the crime scenes and miniscule details that could potentially be important in an investigation are examined and collected properly by the teams she manages.

Lt. Colonel Florie Hajra started her career in the police force seventeen years ago when she decided to follow her childhood dream. She points out that despite the fact that overall situation in Kosovo prevented her from joining the police academy she applied to join the ranks of the Kosovo Police "as soon as she heard that they were recruiting".

Floria was born and raised in Mitrovica, where she studied Information Technology, even though her wish to join the police force remained. Her love for the police was further nourished by her father who was also a police officer. "Growing up around a father who passionately loved and respected his work, made me fall in love with it too", says Florie.

Florie Hajra is a second generation graduate of Kosovo Police Academy.

Her seventeen professional years in with the Kosovo Police began with the police patrolling in Mitrovica South Police Station, moving to community policing, operations, continuing on to do investigations and finally becoming a forensic crime scene officer within the Regional Investigation Unit in Mitrovica.

"I started with police patrols, foot and car patrols. Nothing seemed easy at the time and it was not easy", she explains, pointing out that the female police officers had to work twice as much to prove themselves. "But I was and still I am very proud to be among those women who have broken the taboo that this profession is strictly male", explains Lt.Colonel Hajra.

Her stamina, determination and hardworking ethics in achieving her goals were the driving force behind her success of reaching a managerial position within the Kosovo Police. "I started as a Sergeant, continuing as Lieutenant, Captain, Major and now for many years, I am the Lt. Colonel and the Director of Forensic Investigations Directorate in KP".

The Forensic Investigations Directorate at Kosovo Police is a specialized structure that operates within the Crimes Investigation Division. The tasks of this directorate are: to search, identify, document, collect and examine the evidence of the crimes found on the scene. The Directorate of

Forensics also provides technical and scientific services for Kosovo Police, Medical-Forensic Institute, judiciary and other national and international law enforcement organizations.

Florie is passionate about her work in police and at the Forensic Investigations. She considers the crime scene investigators play a critical role in verifying if, how and who committed a crime, “the work of my units is very important in the criminal investigations, we collect small pieces to make a case, it’s like a puzzle, and we find the missing pieces”, she says.

The Directorate that she is heading is very independent. Florie appreciates cooperation and assistance that her unit received from various international organizations such as UNMIK, KFOR, OSCE, ICITAP, EULEX. “I would like to personally thank EULEX for their constant support, whether that is joint investigations, capacity building especially in IT forensics, or donating professionalised equipment for our department. This help has made a great difference for us”.

Lt. Colonel Hajra is also well known for her work as a steering committee member of the Association of Women in the Kosovo Police, AWKP. Her work over the last years has been to promote the empowerment of women working with Kosovo Police. “Women have shown their value, from administrative to operational positions”, she maintains. The AWKP was formed in November 2013 with the goal of strengthening women’s roles in Kosovo Police, “Our target is young women in Kosovo, we have different workshops all over the region, with different communities where we try to reflect and to encourage them to join the police forces and to break prejudicial and

stereotypical attitudes, in a role which is typically considered a male dominated career”.

The Lt. Colonel’s involvement with the AWKP has been primarily to empower women in the police and promote gender balance. “Even though Kosovo Police is fully dedicated to gender mainstreaming, the force is made up of less than 15% women, of whom 12% are serving line officers in enforcement functions. As well, only a handful is of a higher rank; nine female officers are above the rank of Major. This shows that we have achieved some results but a lot more needs to be done”. she explains.

Florie Hajra vows to never stop learning. She believes that there is always something new that one can discover and improve in one’s daily work. She is currently studying for her master’s degree in International Law at University of Pristina, and in her free time she enjoys the adrenalin rush from paragliding as a member of Trepça paragliding club in Mitrovica.

Pro-actively Advocating International Law and Human Rights: meet Marianne Fennema

Providing EULEX with legal advice on a daily basis related to various, complex and quite important matters is how a working day looks like for Marianne Fennema.

She leads the Human Rights and Legal Office, HRLO, in the European Rule of Law Mission in Kosovo. The office consists of 13 staff members, who make boundless pool of knowledge essential not only for overseeing, monitoring and implementing human rights and but also for ensuring that legal aspects are observed in the implementation of Mission's mandate and its activities.

Marianne comes from Netherlands. She completed European Studies in Amsterdam and continued with a Masters in International Law in England. She qualified as a Solicitor in London. As a student of Amsterdam University, Marianne became a founding member of AEGEE, a pan-European student organisation focusing on empowering young people in Europe to take an active role in a society. She worked for a while in the organisation's headquarters in Paris.

The office that Marianne leads is responsible for the legal interpretation of the Mission's mandate to the senior

management and the offices of the Mission, as well as ensuring that legal aspects are implemented and taken into the consideration in all changes of the Mission's mandate.

Marianne joined the mission three years ago as a part of the HRLO. But that was not the first time she worked in Kosovo. She was previously here working for the UNMIK Pillar 4 and the International Civilian Office.

When she initially came to Kosovo in September 2004, she already had some experience of the region whilst working with an American media company that was looking for opportunities to set up TV and radio stations in the Balkans. As Marianne points out, she came to Kosovo and "the rest is history".

Marianne started her career as a corporate lawyer in a big city law firm in London. Following qualification, she left private practice to work in the media industry. Whilst representing American media investors, she lived in Ljubljana and Prague. She then moved back to London where she got a job as a lawyer for Walt Disney Television. "I was not a particular Disney fan when I started working there

but it was difficult not to get caught up in Disney magic”, she admits.

However, when the time came to change the magic of Walt Disney for more realistic pursuits, she decided to move back to Kosovo where in her current capacity as the Head of HRLO, Marianne advises the Mission on fundamentals of the rule of law and governance challenges.

HRLO also deals with the Mission’s internal justice mechanism. The office provides advice to the Head of Mission on various human rights issues, as well as drafting submissions to the Human Rights and Review Panel that oversees the external accountability of the Mission.

But this is not all that the office does. “Our office assists the whole mission, both the Strengthening and the Executive division, on how to improve things, so that our actions are in full compliance with international human rights. The human rights compliance has to be mainstreamed in all our tasks”, Marianne explains.

Another very important engagement of the office is the legal assistance and interpretation of laws, drafted by the Government of Kosovo. Through its monitors and advisors, the Mission in liaison with the HRLO, drafts, co-drafts, advises and suggests laws and amendments of laws for the Kosovo legislature. So far, the Mission facilitated drafting over 150 laws, administrative instructions and regulations. Special attention is also given to the laws which are related to the mission mandate. Marianne insists that all these multiple tasks from various operating fields of the mission demand full engagement of the whole office. Team work is of a crucial importance for HRLO’s success.

“A lot of work needs to be delegated but of course I need to advise the staff especially when it comes to sensitive matters. So my daily routine mainly varies between going to meetings, responding to emails, supervising what my staff is preparing and looking at the products to make sure we give good advice” she points out.

The biggest challenge for Kosovo, in Marianne’s words, is to change the mind set of people and for the Kosovars to realise that if everyone contributes in their own way, a better chance for Kosovo’s future can be achieved.

Staying true to her philosophy, Marianne is also making a change for Kosovo in her personal capacity as a volunteer for the charity, Care for Kosovo Kids. This NGO provides medicine to young patients at the haematology-oncology ward of the University Hospital in Pristina. This charity was set up a couple of years ago by a Dutch business woman whom Marianne met by accident on a plane back to Amsterdam. The woman found out about the difficult situation of Kosovo children who are cancer patients and whose parents cannot afford the medication. Through an influential advisory board in the Netherlands, the funds are being raised to help these children in need. The charity is very active providing patient care and instrumental in continuous support to Kosovo’s children suffering from cancer.

Privately Marianne enjoys spending time with her 10 year old daughter, Isabelle, who goes to an international school in Pristina. On weekends they mostly go hiking in Rugova and Brod, enjoying Kosovo’s beautiful nature, people and local traditions. Marianne concludes proudly: “I’m Isabelle’s idol. She loves what I do. Especially when it comes to advocating human rights”

From the European Parliament to the EU Rule of Law Mission

Alina Matache has been involved in the work of the European Union since her early student days, which is one of the many reasons why she pursues the EU values with a smile, dedication and enthusiasm. Building on her experience, Alina went further afield by joining the Strengthening Division of the EU Rule of Law Mission in Kosovo last August.

Her position as a Special Assistant to Head and the Deputy Head of the Strengthening Division involves carrying out various tasks but essentially it is all about Getting Things Done. Now.

Division management and Alina coordinate the process of governing the Mission Implementation Plan (MIP) Actions for the Strengthening Division. MIP Actions follow the project management methodology spelling out the activities, expected results and objectively verifiable indicators on each MIP. Alina's main task is to monitor and assess the outputs of every Unit's project, analysing and providing feedback for the Division management on achieved objectives in light of a broader Mission mandate.

According to Alina, the Mission work requires competencies in dealing with various stakeholders including developing and maintaining a partnership approach. "I always try to keep a smile, to listen

and negotiate and when needed be persuasive, especially when I have to build bridges among different departments. For instance, in the Strengthening Division each unit has its own priorities resulting from different areas they cover, such as: police, borders, justice, correctional and internal matters. Hence, it is essential to align all these contributions to reach the Strengthening Division goals", says Alina.

She studied Political Science in Italy, completed her Erasmus in France and gained a Master Degree in European Studies in Brussels. "Because I was born and raised in Romania, had my education in Italy and started my European career in Brussels, I simply feel European", she stresses.

During her studies in Italy she engaged with various NGOs, trade unions and political parties in order to defend the rights of foreign students and the migrant workers. Eager and ambitious even whilst studying, she also took various jobs in order to support herself.

An Internship in the European Parliament was a starting point for Alina's career. This experience led to her full time employment with the European Parliament working for the former Romanian Minister of Defence. This experience deepened her knowledge in the security and defence issues, especially with regard to CSDP

Missions. "Every CSDP Mission has to inform the European Parliament, in the Sub-Committee on Security and Defence (SEDE), about their activity. And so it happened that I started learning about Kosovo, by contributing to draft amendments on the Annual Reports", explains Alina.

She then decided to attend several courses at the European Security and Defence College (ESDC). "I am very grateful to ESDC team and for their professional training to the CSDP Missions. I am even happier that I can give my contribution now when I can apply it here in Kosovo the knowledge I acquired".

Alina came to Kosovo for the first time after she joined EULEX. Nevertheless, having been familiar with the Balkan tradition and lifestyle, it was very easy for her to adapt to Kosovo's daily life.

In fact while living in Italy, she befriended a family from Kosovo, familiarizing herself with a local culture before her arrival. "My family immigrated in Italy in 1995 and back then in our neighbourhood we were the only Romanian family besides a Kosovar family", she remembers
Alina has made a lot of new friends since she arrived. She travels a lot every weekend and uses her time off to visit different places in Kosovo and in the region.

In addition, Alina is also active in sports and just started her new CrossFit adventure which she enjoys very much, as she is always eager to try new challenges.

Passionate about the rule of Law

Accountability, liability and determination to work are the exceptional characteristics of Shkelqesa Ibrahim who works for the Special Prosecution Office of Kosovo as a legal advisor to the team of international and also local prosecutors dealing in high profile cases.

Shkelqesa started working for the mission seven years ago, providing legal advice on diverse substantive and procedural questions of considerably complex legal matters. She is engaged daily in prosecutorial work such as reviewing evidence, gathering background information on cases and persons, and offering legal advice to issues that require local expertise on jurisdiction.

Being hired as a local staff member in such a sensitive field of work that requires professionalism, determination, and integrity is not always the easiest thing to do. Mrs Ibrahim possesses all of these competences and carries out her daily tasks but keeps this very sensitive information locked in the office.

Kosovo is a very small country where especially local people all tend know each other in some way or are somehow related, but Mrs Ibrahim never faced any challenge when delivering her duly assigned tasks. She is very well aware of the sensitivity of her work, hence she is very careful.

“The work that I do stays in office and I switch off everything related to work, the moment I walk out of my office” says Shkelqesa.

Passionate about the rule of law, believing that only the rule of law creates a stable foundation for a functioning country, Shkelqesa has dedicated also many years to her studies. Currently she is continuing her professional development and is a PHD Candidate at the Faculty of Law in Pristina. She is determined that advocating for the rule of law is the most important element of a society. In her everyday life she tries to promote justice, through her own conduct, and acts as an example to raise the public’s confidence for rule of law institutions.

Her daily work as a Legal advisor includes dealing with very important criminal cases and extremely complex legal matters. Offering her legal advice to prosecutors is a task which carries enormous responsibilities but Shkelqesa is very confident and highly appreciates the cooperation with the prosecutors.

Before joining EULEX, Shkelqesa worked as a Legal Officer for the United Nations in Kosovo. Her work with the United Nations was to offer legal advice and background in resolving property disputes. Property issues were and continue to be a very delicate matter in the post-war society

of Kosovo. Through mediation and negotiations she helped the Housing and Property Directorate of the United Nations, to solve many property disputes in Kosovo.

In addition, her professional background includes also the process of the appointment and re-appointment of judges and prosecutors in Kosovo. She assisted in evaluating the backgrounds of various prosecutors and judges in the appointment and re-appointment process. This was a very long and challenging process for Kosovo which equipped Shkelqesa with a wide range of experience, dealing with different communities and ethnic backgrounds.

Throughout her career Shkelqesa worked in various fields of the rule of law and her expertise is a valuable asset in the building process of Kosovo justice institutions.

With the help of the international community, Kosovo now has justice institutions, that despite fragile, with the help of the international expertise, the future looks bright. Shkelqesa emphasises that she appreciates the work of EULEX prosecutors in Kosovo. With their various experiences from different jurisdictions, their effort to deliver justice is highly valued.

She is a mother of two children who take most of her free time. Being a full time working mother is not easy, Shkelqesa says, since many times she feels guilty for not being able to fully respond to her children's needs. Nonetheless, she emphasises that the key to find the balance between work and parenthood is to plan and focus on that plan.

She chooses to spend every free minute with her children. As her children are growing up, she finds inspiration every day to contribute to the justice system of

the country and create a better future for all the children of Kosovo. They deserve the best, Shkelqesa says.

Silke Sielaff – You don't have to ask for permission

Meet Silke Sielaff, a German Police Officer and the Chief of the EULEX Joint Operations Room (JOR), whose job it is to coordinate, inform and safeguard all EULEX staff wherever they are in Kosovo. Her approachable and warm personality along with her dedication and professionalism to her work make her a key asset to this mission.

Silke began her career in the Police in 1995 in Brandenburg, Germany after graduating with a Law Degree from the University of Heidelberg, having wanted to join the Police from a very young age. "Well actually to be honest it was my childhood dream. When I was ten or so I said I wanted to be a police officer". In Germany it is an exception when law graduates join the Police; however Silke managed to secure a 'fast track' promotion through her degree and immediately joined the Police at a senior level to work for the Central Services for the State Police of Brandenburg.

She explains the reason she came to Kosovo was to share her experience of working in a country going through a transition – after joining the Police in the early 90's in Eastern Germany, she knows what it's like to work in a society going through development and reform, "I am familiar with the process, and I can empathise that the people are going

through a transition phase and so I thought it would be interesting to share this experience in Kosovo and to be a very small part of change in this country".

Her first impressions of Kosovo, other than the chaotic traffic, was that the people in Kosovo are very different to Germans in that they are far more open and especially willing to talk to foreigners, "even if you don't speak the language it's not a problem to get in touch because people here are very open and very warm; maybe it's just because I'm a German!"

Her biggest success so far has been to turn the JOR into a functional and integral part of the EULEX mission, which was a newly formed department in late 2014; it serves the purpose of a central information hub for all EULEX staff. "JOR was formed as a lesson learnt that it is essential to have one information hub in the mission and not multiple and so that is why JOR was formed".

The JOR serves three main functions. It serves as the central information hub and distributes necessary classified or sensitive information as well as open sources information to the relevant departments. It monitors and controls all radio traffic between staff during day to day tasks and in operations where EULEX executes its executive mandate. Lastly, they are

responsible for tracking the movement of all EULEX staff in the North of Kosovo and will be able to send assistance should these staff members need it. With 32 staff members they function 24/7 and are available whenever required.

Silke described how the JOR works as the main coordinator of all EULEX units during operations or if EULEX is called as the second responder at the request of the Kosovo Police, collecting all this information and reporting back to Brussels. The JOR will ensure that everyone involved knows exactly what's going on, "we also inform KFOR as a third responder so they have the same information we have in case they are needed". Silke's personal duties are to her staff and to ensure the proper procedures are in place so in the case of an emergency or big operation, they will be able to react as soon as possible.

Being a woman with a long career in the rule of law, Silke explained what young women who want a similar career path should do. "First of all just try it. You will work in an environment with a lot of male colleagues but trust yourself, trust your feelings and even if you have disappointments in your career, don't stop. Persevere and you will be successful, you are not inferior to your male colleagues". For this reason, Silke believes it's very important to have women serving in senior roles as they can offer a different perspective and a new way of thinking, of which she can personally attest to during her time as a senior police officer.

When directly addressing Kosovo women, Silke advised that women here should try to break away from traditional patriarchal roles where gender equality should not just be in the work place but in the family

too, "women should not be limited to one role. You can be a mother with a career and it's not the decision of the male in the family to choose for you; do what makes you personally happy, you don't have to ask for permission". She claims that when Kosovo makes this change, it will be well on the way to becoming a modern European society.

A Woman in Uniform making a difference

Meet a pioneering woman who commands police officers and enjoys their respect. Colonel Taibe Canolli is the first Kosovo woman to hold the highest rank in the police. She is an inspiration for generations of young Kosovar women striving to achieve greater equality in Kosovo's rule of law institutions.

Colonel Canolli is also well known for her work as a founding member of the Association of Women in the Kosovo Police. Her work over the last two years has been to promote the empowerment of women working with the Kosovo Police. Her ambition to join the Police began from a very young age. "To be honest, I had always wanted a career in the police but due to the circumstances at the time, that could not be possible". She points out According to Canolli, the political situation in her youth convinced her that her dream could never be fulfilled. Nevertheless, she focused on the field of justice, studying law and graduating in 1998 just before the war. However her ambition to study for the Master's degree was put on hold. Yet the childhood dream was back on track when new Kosovo Police force was established in the aftermath of conflict in Kosovo.

"My desire to work in this field returned, since I had the qualifications which would make me a better-rounded individual

who could contribute to the rule of law. As soon as the application opportunities were opened, I applied and joined the police academy as the third generation of police in Kosovo".

A highlight of her career in the police has been her unique position as a woman and leader from the very beginning. "I was the first female to command a police station, in particular this one in Pristina city centre which is considered the largest police station in Kosovo".

Being a Colonel in the Kosovo Police is the highest position a police officer can achieve. "The fact that I am a woman and Colonel in the police is a unique feeling, it's a privilege since it's a position which is not given to many women", she says.

She explains that a reason behind her success is hard work, ambition and support from her family and friends.

With a woman in her position, one has to wonder how she manages her personal life with her career, being a mother, wife and Colonel; it seems like quite a handful.

"I try to split my work life from my personal life as much as possible and spend as much time as I can with my son and my partner but naturally there are interferences", she points out. Nonetheless, she stresses that the key to juggling her career and family is all down to careful time management and support from family, which is essential to

enable her to focus on her job and perform her duties to the best of her ability.

The Colonel's involvement with the Association of Women in the Kosovo Police (AWKP) has been primarily to empower women in the Police and make gender balance an integral part of its success. "Women have shown their value, from administrative to operational positions", she maintains. The AWKP was formed in November 2013 with the goal of strengthening women's roles in Kosovo Police. "We wanted to make sure that female candidates have all the right professional qualities for the job, to increase the image and reputation of women in the Police and to break prejudicial and stereotypical attitudes in a role which is typically considered a male dominated career".

After just over two years, an association which had started out with only a handful of members now boasts over 600 male and female members from all ethnic backgrounds, with a legal foundation in the Police policy, working together to empower women in the force. "Our Operational Strategy is based on a document which outlines our three year program that we use as the basis of our work and continued development, which will allow a higher inclusion of women in this institution. I'm proud to say that after two years we have achieved 90% of our original objectives that we set out as an organisation".

The AWKP hasn't just focused on improving gender equality in Kosovo's police but has set its sights much higher goals. "I can say that our association is the only one of its kind in south east Europe which is not only good for Kosovo but also for regional security because our

model and our expertise can be adopted by other countries in the region", explains Canolli.

The AWKP has received international support from International NGO's such as UN women, United Nations Agency for Gender Equality and Empowerment of Women as well as many local and international organizations. To date the AWKP has trained over 380 women in different training programs. The AWKP was the key implementing partner of the joint inter-ministerial project 'Women in Uniform' that aimed to increase the profile of women that are engaged within law implementing agencies in Kosovo's security sector.

"We also receive support and have great cooperation with OSCE Mission in Kosovo, Norwegian Embassy, American Embassy and some other foreign offices in Kosovo such as CIVIKOS Platform NGO, Parliamentary Commission for Security, Internal Affairs and Oversight of Kosovo Security Force and Kosovo Assembly Women's Caucus group. Together with them we work to push forward the women's agenda".

Their work also has a regional dimension; inspiring regional countries such as Albania and Macedonia to try and implement similar projects.

Currently, the number of Women that work in various posts within Kosovo police force is around 14 percent. According to Colonel Canolli, her plans are even more ambitious. "We aim to increase their number in the near future. Women have shown to be very effective in this role and this has already helped in improving and increasing the reputation and the image of the Kosovo Police in general".

The AWKP have had a successful collaboration with EULEX she says, "We had support in regards to creating necessary documents, different strategic implementations. We benefited from some training and advice on the best course of action for creation and effectiveness of the Association", she points out.

For that reason, the Colonel is especially grateful to EULEX. "I want to personally thank EULEX for their support, which they gave to Kosovo Police and to our society. Since the beginning of the EULEX mission we have worked closely together. Our partnership is healthy and set to continue". To conclude, the Colonel's message for women working in the police force is: "Be committed in fulfilling your duties and responsibilities, stand for your rights and your professional development and advancement. Altogether, this will reflect in the future in empowering your role and the image of the organization".

Katrin Gluic - It is in everyone's interest to fight organized crime and corruption

When she was just a little girl, people often asked her what would she wanted to be when she was older. Without hesitation in her mind, she would answer: "I want to be a police officer", and so she pursued her childhood dream. Katrin comes from and grew up in Croatia, where she graduated from the Police Academy and also acquired her Master's degree. She is currently pursuing her postgraduate studies in Criminal Science at the Faculty of Law of the University of Zagreb.

"Investing in knowledge is always a good thing. It is good to broaden your horizons to capture new areas of expertise and to keep track of how things evolve. Specifically, a detailed knowledge of the criminal procedure law helps investigate different cases", she adds.

When she started off, police patrolling was one of her first duties. From there, she made her way to criminal investigations at a police precinct. She handled homicide, juvenile delinquency and domestic violence cases to name just a few. At the Ministry of the Interior she was involved in the European integration and international relations activities including EU accession negotiation and alignment with the *acquis communautaire*.

"Croatia was just about to join the European Union and this was a part of our European

integration duties. Apart from that, I have been a member of the Organized Crime Unit team within National Police Office for Suppression of Corruption and Organized Crime tasked with investigating organized crime and corruption at the national and international levels".

Katrin Gluic is now a serious crime investigation officer with EULEX's Organized Crime Investigation Unit. The main tasks of this unit are to investigate organized crime and high level corruption. As a part of this team, Katrin investigates all aspects of organized crime, including corruption, misuse of official power, illicit drugs, weapons, etc.

"The work back home is similar to the work I do here in Kosovo. The criminal procedure is similar to the one in Croatia and that helps me a lot", she points out.

Currently, there are about 40 investigators in the Organized Crime Investigation Unit who work closely with their Kosovo Police colleagues to tackle serious crimes. Many of these cases are being run as joint investigations. These investigations consist of a team of KP and EULEX investigators who share information and work together under the direction of an SPRK Prosecutor.

“It is important that we are guided by the Prosecutor, particularly when it comes to the way of gathering evidence to support criminal investigations. We make a good team together with the prosecutors and it makes us really happy and proud when we see media coverage of an indictment or a verdict in a joint case”, says Katrin.

EULEX and Kosovo Police teams have worked together on several high profile arrests of organized crime suspects for murder, corruption, drug trafficking. Some of these cases were of international nature as well, involving several concurrent arrests throughout Europe.

According to Katrin, EULEX is putting tremendous effort in its work. “When it comes to investigations in particular, an undivided support from the local rule of law institutions is of paramount importance”, she says, pointing out that the fight against organized crime and corruption is in everyone’s interest.

Katrin is convinced that the work of EULEX and Kosovo’s rule of law institutions will benefit the future generations of Kosovo. “Sometimes there is criticism that the process is too slow. However, I believe that we are experiencing a gradual and very positive process whereby EULEX officers are demonstrating good European practices. They are helping mainstream the Kosovo institutions, empowering and emboldening judges and law enforcement officers. We hope to leave behind a positive legacy that will allow local institutions to go forward with confidence and transparency”, she concludes.

Applying human rights in practice - Meet Heidi Lempiö

Human Rights are an essential element in the development of a modern legal system. They have also been a connecting theme in Heidi Lempiö's career in law.

Finnish lawyer Heidi Lempiö works as a legal officer at EULEX's human rights and Legal office where her job consists of handling a wide variety of legal issues related to the Mission's work. Heidi's background in law is likewise very diverse. After graduating from the Law Faculty at the University of Helsinki, Heidi conducted a 14 month judge training in the small town of Mikkeli in eastern Finland. Her next assignment was to substitute for a Military Legal Adviser in the Finnish Army command. Heidi found the Legal Department of the military eye opening: "The Legal Department of the Army command dealt with a wide range of legal questions. It encompassed everything from environmental law to principles of international humanitarian law, commercial contracts to the disciplinary and military penal cases as well as commenting on draft legislations and providing legal trainings to soldiers". She enjoyed working for the military and consequently held similar acting positions for the Finnish Air Force Command and the Border Guard Headquarters.

Heidi has always liked working abroad and she sees herself as a little bit of a nomad. She has lived in various countries including the Dominican Republic, France and Spain and she speaks fluent Finnish, English, Spanish and French. Yet, Heidi doesn't like to travel just for the sake of seeing new places. For her, it is important to stay long enough to really know the place and its culture.

In 2011, Heidi got a position as a Finnish Assistant Lawyer at the European Court of Human Rights in Strasbourg. "Moving to Strasbourg to work for the court was like a dream come true for me as I had always been particularly interested both in International and European Law and especially in Human Rights law". Human Rights have had an important role in Heidi's career from the start as she wrote her Master's thesis on EU Asylum Regulations in the context of International Human Rights Law.

Heidi's focus on human rights stems from her long standing interest in social issues and international development. She holds a strong conviction to protect the rights of the weakest members of society. During her studies and career in law these concerns have become refined into professional expertise on implementing human rights in practice.

Heidi's expertise on military and human rights related legal work eventually led her to EULEX. Heidi came to Kosovo in February of 2014 without much knowledge of the area but with a strong motivation to learn and contribute to the development of Kosovo's rule of law.

Heidi's diverse work at EULEX consists mostly of advising the Mission on legal matters. "We deal with huge variety of different legal issues related to our mandate, our legal status, European best practices, human rights, privileges and immunities of the staff code of conduct and disciplinary proceedings".

In Heidi's view, one of the fundamental requirements in the development of a functioning rule of law system is that the responsible state institutions adhere to human rights standards in their daily practice. Those standards are relevant both in the quality of laws as well as the application and execution of laws. This more practical side of delivering justice is where Heidi excels at. "I have to say I'm better with practical legal issues than on abstract topics like drafting laws".

In regards to the human rights situation in Kosovo, Heidi remains optimistic. Nevertheless, she points out that there still remains a lot to do, especially in the basic functioning of the legal system. In her view, a legal system that carries it duties efficiently and without bias is the fundamental basis of human rights. The rights of women and minorities are other fields in which Heidi sees room for improvement. "Development is slow and probably needs a generation change, but there are small positive steps. As an example, I can point to the recent focus on sexual violence which took place during the conflict and the possible convictions stemming from it".

Another important aspect in the development of human rights is education. Heidi participates in the Monitoring, Mentoring and Advising (MMA) activities of the EULEX strengthening division by mentoring two legal officers of the Kosovo Prosecutorial and Judicial Council and providing them with trainings. Heidi's experiences at the European Court of Human Rights in Strasbourg have been invaluable in her mentoring tasks as they gave her a thorough understanding on how human right standards should be taken into consideration in terms of legal work.

In general, life in Kosovo has been interesting for Heidi and she has had both positive and negative experiences. She has felt welcomed by local people and she really appreciates their friendliness. On the negative side, Heidi mentions the pollution and rubbish – which she as nature lover scorns. When Heidi eventually decides to move to other challenges, she will take mostly good memories with her. "Memories of lovely people I have met, beautiful landscapes I have seen, delicious foods I have tasted, but also the many funny images such as of cows eating grass next to EULEX headquarters, cars parked in the roundabouts or vegetable sellers blocking the road with a mountain of cabbage. These images are so unique, peculiar and funny memories of Kosovo!"

Working together to achieve results – Meet Barbora Kacikova

A considerable part of EULEX's work involves facilitating co-operation between people working in law enforcement who come from different national and cultural backgrounds. Barbora Kacikova, a Slovakian police officer, has already acquired a lot of experience on this field despite her young age.

Barbora comes from a little town in north-west Slovakia. After completing a master's degree in investigations, she joined the Slovakian police to work as a criminal intelligence officer. She later returned to academics and eventually completed a doctor's degree in law enforcement. At a later stage she started working in the border police headquarters in Slovakia.

Barbora always strove to work in the field of international co-operation, particularly among EU-member states. The decision to specialize in border policing was an obvious choice for her. "If you are working in the border police it's absolutely necessary to co-operate because in the EU we are free to move without the necessity to undergo border checks at the internal borders. We apply border controls only at external Schengen borders. We all follow the same standards and fulfil certain common requirements". For four years Barbora worked with the Frontex agency (European Agency for the Management of Operational Co-operation at the External Borders of the Member States of the European Union)

and gained a thorough understanding of the international coordination required to maintain border management in the Schengen area. "I collaborated a lot with colleagues from all over Europe and I really enjoyed that time", Barbora recalls of the experiences that prepared her for her role at EULEX.

Barbora arrived to Kosovo in 2013 to join EULEX's Monitoring, Mentoring and Advising (MMA) unit. Her MMA role was with Kosovo Border Police and Customs at the four eastern joint crossing points with Serbia. Working at the borders provided her with a sense of reality as to what takes place on the ground. Barbora explains how it is the task of MMA officers to liaise with all relevant parties at the border including Serbian police and customs officers. This enables MMA officers to have a clear picture of the situation at the operational level. "You facilitate co-operation between responsible parties and advise local counterparts accordingly. You have to be proactive and have very good negotiation skills". With no executive powers, Barbora's tasks differ from her previous assignments as her work at Kosovo's borders essentially focuses on facilitating co-operation. "This is my first mission. I view the mission mandate like a puzzle. Everyone's work is a piece; maximum co-operation is needed to accomplish the mission. It is thus crucial to be co-operative".

On a personal level, Barbora admits that she has an adventurous side. The desire to experience the world first-hand seems to be a driving motive behind many of her efforts. For example, becoming a police officer and eventually working for the mission in Kosovo. Barbora has always been interested in the Balkans and in particular the relationships between Balkan countries following conflict. "I wanted to see and feel the reality of Kosovo, what ordinary life is like and how people are affected by the political situation. Additionally, I wanted to know how such a situation impacts law enforcement and border management when two sides view the same crossing point differently – for one side it is a border for the other an administrative boundary. It was a great opportunity to experience working in the field of border management beyond external Schengen borders where the stories of immigrants start. Watching news or reading border police risk analyses gives you a certain view but you gain a better understanding by being there in person".

In 2014, when Barbora's unit was considerably downsized, she was promoted to the position of team leader. The new position brought Barbora new challenges and taught her a lot about working with different people in a multicultural environment. "I find it challenging but also interesting to work with such a wide spectrum of people. It takes time to understand each other, but I'm glad to have the opportunity of being the leader of the team here. If I was performing this task at home it would be just my country fellows".

Being a young woman has also provided Barbora with additional challenges as team leader. "It was a big step to move

to a leadership position as I'm one of the youngest members of our unit. Of course, I respect the older colleagues, not only because of their age, but because of their years of experience. I have to respect them, but they also have to respect me. You cannot always please everybody, but I have always tried to be as fair as possible and to make people feel comfortable and motivated at work". According to Barbora, determination is crucial for a leader in this respect. "You have to have the right mindset. You have certain responsibilities. Your age or gender doesn't matter, you have to be resolute and then everything goes".

Despite the fact that her work now consists of mostly managerial tasks, Barbora occasionally works on the ground as she is still also an active member of the mobile field unit. This enables Barbora to base her executive decisions on first-hand experience. One of the subjects she focuses on is gender mainstreaming and she ensures that the MMA activities of her unit always take a gender perspective into consideration. In Barbora's view it is also important to lead by example. "It is good that we have enough females in our unit, especially at the operational level. It is very important that we are seen by the local population and not just by police officers. Some local people have told me that seeing women in our posts has shown them that women can work in important positions in the police. We are showing them that it is possible".

In addition to the novelty of her work tasks, moving to Kosovo was also a major personal change for Barbora. It was her first time living in a foreign country. "It has been an unforgettable life experience which has influenced my professional as well as private life". At first, Barbora felt

that living abroad was a challenge, as everything was new and different from back home. It was also hard for her friends and family to understand her life in Kosovo – they were worried in the beginning. But despite these initial difficulties, Barbora has adjusted well in the end. "I got used to it. Now Kosovo is like my second home".

Police work is all about being part of the community - Meet Maria van der Hart

Socialising and being part of the community are essential features of police work for Maria van der Hart. Working for EULEX has provided her ample opportunities to carry out this principle in practice.

Maria, a captain in the Dutch police, has more than 30 years of experience in law enforcement. During her extensive career, she has experienced different aspects of police work ranging from community policing to investigating international organized crime. In addition to her current work, throughout the past three years Maria has been working on investigating the financial side of criminal activity. Most notably in cooperation with the Dutch justice department, she established a team that focuses on following money trails of the proceeds derived from crime in order to more effectively conduct criminal investigations and gather evidence against the accused.

After spending a period of time as the team leader for international investigations in a Dutch organized crime unit, Maria felt it was time to seek new challenges. "I always wanted to go to a mission but you have to be ready for it with your personal life and your working life. It has to be a moment when you can say: Now I go!"

Maria has a longstanding relation with the Balkans; she has enjoyed her holidays there since her teenage years. She has also visited Bosnia on work assignments, which eventually got her interested to become part of a mission in the Balkans. When Maria started to work as mobile advisor for the EULEX police strengthening department in October 2014, it was her first visit Kosovo. She worked in Gjilan/Gnjilane for the first nine months, and then continued in Pristina.

As a mobile advisor, Maria collaborates with her counterparts in Kosovo Police on various themes. Her experience has thus far been a positive one. "Kosovo police is a professional organisation and like every organization it grows throughout the years. It's the same in my country". Maria has also been very fond of Kosovo in general. "The people here are very open and friendly". She appreciates how Kosovo offers countless opportunities to enjoy your free time such as hiking and seeing more of the country and its cultures.

From the beginning, she has focused on gender issues in her work and quickly became acquainted with the Association of Women in Kosovo Police. Maria has worked closely with them and has had a keen understanding of their issues having remembered the difficulties

women can face in the police force while she was in the Netherlands. "It is important to have more women in decision making positions within the Kosovo Police. That is my focus in working with them".

Maria is a gender focal point in her unit meaning she is the person responsible for gender mainstreaming. Maria emphasizes how gender mainstreaming is not only about women's rights but about equality in general. "You need both women and men to have a good, healthy police force. It's the same as with age. You have to have a mix of people. You learn that when you complete your leadership training. You'll have different people and different characters. You need to have people who are a little bit critical and not always say yes to everything".

With regards to gender issues, Maria has been working on domestic violence. Together with Nicola Brassil, an expert on gender issues, she compiled and wrote a thorough report on domestic violence which assesses the current situation and gives recommendations to Kosovo legal institutions. Maria particularly emphasizes the efficient co-operation with the Kosovo police and the judiciary in formulating recommendations that were used in the report. EULEX also facilitated a two-day "Police and Prosecutor Response to Domestic Violence in Kosovo" workshop in which Maria and Nicole presented their report. The workshop was opened by the Head of Mission, Mr. Gabriele Meucci, and attended by the Deputy Minister of Justice, Mr. Lirak Çelaj, who applauded the project and emphasized its importance. For Maria, it is such instances that have her cherish her work. "This is something I wanted to achieve: Take small steps in helping protect victims of domestic violence and other such crimes".

Maria evidently likes working and socializing with people. "It is important to talk with people and be a part of the community, talk about their problems and discover the things that motivate them". This is particularly evident in her work as a police officer. "In the end, everybody wants the same thing – to have a community. You want to protect and serve your community. It is not a normal nine to five job".

One example of the community work Maria so keenly talks about is her participation in the work done by a Pejë/Peć based NGO called Hands of Mercy. She enthusiastically describes the work of Hands of Mercy and how it supports the education and schooling of children and takes care of those in need. Inspired by their work, Maria and the Dutch community have been supporting various Hands of Mercy projects, such as donating school bags to children in need. Being able to participate in these kinds of meaningful social projects is a major reason why Maria enjoys working in Kosovo.

The support from colleagues from different countries and backgrounds is what Maria appreciates most at EULEX. "You have to be very fortunate to have a team like this one. You are not alone, everybody is helping everybody. It's really true teamwork. It's the nicest thing to work in a team with a lot of different nationalities and learn from each other, but also be there for each other when needed". It is also the teamwork aspect of her work that has taught Maria her most valuable lessons while living in Kosovo. "I have learnt that I can work everywhere. You can achieve small steps if you are open and willing to really communicate with people and your counterparts.

You need to have respect and trust to achieve desired goals. It is not only about yourself, everybody contributes to a bigger whole".

A Groundbreaking Woman - Meet Valdete Daka

Determination, professionalism, single-mindedness, diligence, courage, and a lot of hard work are virtues that make a judge a good judge. Valdete Daka has it all, and a bit more.

She is a well-known figure in Kosovo, not only for being among the pioneering woman to take the role of judge within Kosovo's Justice system, but also for being one of the first females to head an independent agency in Kosovo, the Central Election Commission (CEC).

Some might know her also as a former member of the Board of Directors of the Kosovo Judges Association and as regular trainer of the Kosovo Judicial Institute in the criminal and human rights area. She also trains candidates to become judges, which occurs upon the successful completion of the jurisprudence exam. Judge Daka is also a member of the Kosovo Judicial Council and former member of the Independent Commission for Election and Appointment of Judges and Prosecutors.

An intense, outgoing woman in her 50's, juggling many important functions she was always determined to take up a role in the justice system in Kosovo. This determination and love for law was nourished by her father who was a well-known law professor in Kosovo. "Since

I grew up in a family passionate about the law and witnessed this legal appetite every day, it was only natural that I opted for law as my profession", explains Daka.

After graduating in law from Pristina University, her journey started by being appointed as the Municipal Court judge in Prizren in the field of criminal justice when she was only twenty five. "Being among the first women to hold the role of the judge in the penal field was very rewarding but at the same time very hard" she recalls.

Serving justice as a criminal judge in most cases means that you need to face high profile criminals committing aggravated crimes, but this didn't stop Daka excelling in her role at very young age. "As a criminal judge, in most cases you deprive criminals of freedom and there were times where my life and life of my family were threatened and we had to live under police protection".

However, passion for serving justice, dedication and hard work were her driving force to always strive for highest peaks in justice profession. "I always wanted to be a part of the development of justice in Kosovo and I believe that I have played an important role in state creation and creation of justice institutions. This makes me feel very proud", says Daka.

In a man dominated profession, women

have to be very determined in fighting their way to decision making positions. "The position of women has improved a lot since my first appointment as a criminal judge in Prizren, but a lot more remains to be done", she says. According to her, women are stronger, resilient, less prone to influence and therefore they should be treated as such.

She considers the justice system in Kosovo despite the many challenges as actually much better than it was before. "Important reforms and changes in the laws have been achieved, a lot has been done". However, the work isn't over and she says, "there is more to do. Namely, the young generation of professionals need to be very determined".

She has a message for the young generation who are slowly replacing the old generation in a justice system that is to be more determined and focused: "never give up, ask for more, and do your utmost for excellence in your professions".

During her rich professional career she has worked alongside justice professionals from various international organizations working in Kosovo. "I took part in different panels, in different work groups, and trainings. Cooperation with international justice professionals was always very good and a great opportunity to learn from each other", explains Daka.

Her plans for the future are to continue to work in the Kosovo Justice system for the benefit of Kosovo citizens.

She says if she had to choose between the posts that she holds at the moment, justice is the field that she would choose again and again.

As a professional woman and as a judge, Daka symbolizes the women who have overcome enormous obstacles and paved the way for others to achieve careers in the legal world.

Finding Kosovo again – meet Njomza Miftari

Njomza Miftari likes challenges. That is why working as the office manager of the president of EULEX judges fits her like a glove.

Working in a multicultural environment such as EULEX comes naturally to Kosovo born Njomza Miftari. When Njomza was eight years old she moved to Toronto, Canada - one of the most diverse cities in the world. Growing up in multicultural Toronto taught her to see past cultural and ethnic differences and contributed a great deal to her worldview. Yet it was her Kosovar heritage that would eventually dictate her future path to EULEX.

After graduating from the Loyalist College in Belleville Ontario, Njomza started working as a customs release analyst in the private sector. However, that was not enough for Njomza, who had a strong desire to make a difference. Around this time the idea of learning more about her birthplace started to mature and so she applied, and got accepted, to study public policy and international relations in the Rochester Institute of Technology affiliated American University of Kosovo. "I came to Kosovo in 2010 for many reasons, I wanted to re-explore my culture and of course my birthplace. There is an Albanian proverb 'Çdo njeri ndërton fatin e vet' which means that everyone builds their own destiny. I wanted my destiny to

contain the rich culture and hospitality that Kosovo offers".

Taking an active role in rebuilding her newborn homeland was also a driving motive in Njomza's return. "My goal was to have a better understanding of Kosovo and the region, especially during this important time of Kosovo's post-independence era. While working here it is important for me to contribute to Kosovo's development even if it means in a small way". As she sees it, Kosovo has progressed a lot since her childhood but there still remains a lot to do. "As a child I have a faint memory of the concrete situation in Kosovo. However, people suffered tremendously during that time – they were not able to exercise their basic human rights. Now people have the freedom but still there is a need for greater and effective enforcement of rule and law and their rights in practice".

After graduating and completing a brief internship at the Kosovar Institute for Policy Research and Development (KIPRED) Njomza started to work for EULEX. Her first task as a court recorder was hectic but it was also very valuable as it gave her a good overview of legal work and the local legal system. Her duties as a court recorder prepared Njomza to advance to her current position as office manager of the president of EULEX

Judges. In her present work Njomza makes sure that the office runs properly and her duties are abundant. Managing the office contains a lot of responsibility and is occasionally very challenging. Yet, challenges are something that Njomza is actively seeking. "My experience with this mission has been very dynamic. The mission environment is completely different from the private sector but this is an advantage because I am always being challenged and placed out of my comfort zone. At the same time I am learning and growing. For me, it is fascinating to witness experts working together from such different backgrounds with the aim to give contribution to justice in Kosovo. It is a win-win situation as they exchange experiences and also learn from each other in many different ways".

Concerning the future of the legal system of Kosovo, Njomza remains optimistic. "There is substantial progress in the rule of law, however there are also many challenges that the Kosovo justice system faces. In regards to progress, over the past 16 years institutions have been created which were previously non-existent. In other words the system had to begin from scratch. Progress can be seen from different aspects, starting from the legal infrastructure such as the adoption of laws in compliance with the human rights standards, capacity building and working conditions".

Njomza places a lot of hope in the Kosovo's youth in developing the legal system. She gets to work with them often, particularly when she organizes mock trials for law students. EULEX judges run these trials which provide essential practical training for the students of law whose education is quite theoretical in nature. Njomza enjoys these occasions as it is very rewarding

to see the students from all over Kosovo strive for the same goal of improving the legal system in Kosovo. "There still remains tremendous space for further improvement towards sustainable and accountable judiciary which serves in the best interest of the people. Kosovo has a large number of young people which enables an easier adaptation to practices and globalization".

One specific aspect of Kosovo that Njomza has especially learnt to love is its nature. Njomza is an avid hiker and trekking around the countryside is something she often enjoys doing in her free time. Her favourite place is the Mirusha Waterfalls which is a great place to hike and swim in the waterfall. The hikes give Njomza a well-earned respite from her hectic work life and also a chance to get in touch with authentic forms of local culture. The people in the countryside always welcome Njomza with open arms and surprise her with their hospitality. Njomza is evidently a people person. When asked of where she feels most at home, she replies that it is wherever her family is.

Meet Lina Andeer

Women's rights are of utmost importance to her and she cannot pass a stray dog on the street without offering a helping hand. She is from Sweden and she is EULEX's gender advisor.

Lina's journey with EULEX began, somewhat symbolically on March 9th, a day after the International Woman's Day – a day that she finds particularly important. As a newly appointed gender advisor, her task is to provide advice to EULEX management on mainstreaming gender issues throughout the mission's actions, both internally and externally. Lina's role is to ensure that every new EULEX staff member is familiarised with the meaning of a gender perspective through the Mission's induction training. She also facilitates gender mainstreaming through the coordination of and support to gender focal points.

Lina graduated with a master degree in political science with a focus on development studies and democratization from the University of Uppsala in Sweden. While studying, she became particularly interested in human rights and gender issues, a career path she decided to follow. Following her studies, Lina worked for several years with an international human rights organization that supported local civil society organisations in their fight for human rights and gender issues in

many places around the world. "We were working on enabling access to resources like land, water and other productive resources for communities in different places in India, Latin America, and Africa. We had a special focus on the rights of minorities and indigenous communities and of course on women, since they were often among the most affected", she recalls.

Lina always embraced the challenge of working in a post-conflict environment. The fact that the former Yugoslavia is so close to Central and Western Europe, but people still know so little about it, encouraged her to accept the chance to come to Kosovo. She wanted to help strengthen civil society in the Western Balkans and support women organisations, which were struggling with a number of gender issues.

Working as a gender advisor with EULEX is not her first work experience in Kosovo. Lina worked for the Swedish Foundation 'Kvinna till Kvinna' (Woman to Woman) for four years to support women in conflict-affected areas to increase women's power and influence. "I learnt a lot while working very closely with women activist in Kosovo, and I could see that they play a very important role in changing the attitudes in the society" Lina notes.

While in Kosovo, she had also the opportunity to travel around the region and assess the status of women in the Balkans. Unfortunately, just as she dwelled deep into the issues of women, she had to come back to Sweden since her contract with the Swedish Foundation had come to an end. However, since she fell in love with Kosovo, she was determined to come back. "There are of course many challenges, but there is also a very positive working environment where you have opportunity to see real changes and progress", Lina adds. Her previous experience in Kosovo was critical in her decision to pursue the position of gender advisor at EULEX. Her aim was to bring her expertise that she had already gained whilst working together with Kosovo women on issues such as women's access to justice.

"I wanted to raise gender issues within the Mission and work in close cooperation with other actors, including local civil society. We are here for the local population. As women face many barriers which men do not face we need to be aware of them. If we do not identify and recognize those barriers, we will not reach out to the women and thereby miss half of the population".

Lina finds it essential to consider gender issues when it comes to planning the Mission's operations. For her, it is crucial to recognize how important women's participation is when it comes to rule of law institutions but also in general in decision making positions. "There are some good examples of women who have progressed to higher positions in Kosovo now and I know that many women are active - from local level activists to women in business and politics. I hope this trend will continue. However, at the same time certain segments of society still

live according to traditional patriarchal traditions in regards to the role of men and women, which negatively affects the women freedom and opportunities. Unfortunately, violence against women is still very widespread and despite legally recognized as a crime, it is widely accepted by the society". In Lina's opinion, there ought to be a greater deal of awareness in regards to women's rights and violence against them throughout Kosovo. "I know that many actors including women organisations are addressing these issues, even including men in the fight against sexual violence. Men should speak in public and denounce these acts of violence, otherwise it will be difficult to change it", Lina points out.

Lina emphasizes that Kosovo has changed since she has been here. She points to atrocities of the women that were raped and sexually abused during the 1998-99 war. "It was almost impossible to speak about it when I arrived to Kosovo, since it is a very sensitive topic. Survivors have been suffering these war crimes in silence and become stigmatised in society. I know that women organisations were raising this as the most important issue when it comes to transitional justice". Last March, a legal amendment extended the definition of civilian victims of war to also include victims of rape and other forms of sexual violence. As a result, a person who suffered sexual violence during the conflict now has the lawful right to pension and benefits.

"Currently they are working on the administrative instruction so the law can start being applied. This is one very good result that I had a chance to observe. It is the result of a joint effort by many actors, including international and local actors and not the least the women's

organizations that have consistently raised the issue for many years", she recalls. "It was important for this change to come true that many actors came together and coordinated their efforts to break the taboo and give the survivors the recognition they deserve. Also EULEX has contributed to this process, in particular to start investigations into cases of sexual violence as war crimes".

For Lina, as a Swedish citizen, the situation regarding gender inequalities in Kosovo is completely different from what she was used to and it is often frustrating. Since gender roles have been cemented for many generations, change takes time. However, knowing what the possibilities are, she embraces her role in contributing to this change.

Lina's life in Kosovo is not only about the fight for women's rights and raising awareness. She adores the natural beauties that Kosovo has to offer. "It is really an asset and I think there is great potential for eco-tourism as well". Lina is the perfect example herself as she spends her free days hiking in the Sharr Mountains, traveling around the region, and going to cultural events and festivals. Lina has also gotten involved in some volunteer stray dogs rescue initiatives which have already seen success. "There was one puppy which went from my street in Kosovo all the way to Holland", she recalls and smiles.

Lina's contract with EULEX will end next year but can be prolonged. Lina still does not know whether she will stay in Kosovo, go back to Sweden, or hit the road somewhere else. Wherever she finds herself, Lina will stay determined to fight for women's rights and gender issues.

Violeta Demaj: Kosovo as a destiny

Born and raised in Vienna, Violeta Demaj has never forgotten her Albanian roots. This ultimately brought her back to Kosovo, the birthplace of her father.

The political situation in former Yugoslavia forced Violeta's father to emigrate from Kosovo in the late sixties. As a child, she visited Kosovo from time to time, but she could not have even imagined that she would be living in the Balkans one day. As she grew up, the visits were more sporadic and rare due to the tensions and conflict, but the umbilical cord with Kosovo was kept alive with her father insisting on a bilingual upbringing. "My Albanian has been constantly improving ever since I came here eight years ago", Violeta points out.

During law studies in Vienna, Violeta became interested in the field of human rights. Since then, she has decided to devote her professional career to this issue, complementing her academic background with the practical experience. "I got engaged with different NGOs based in Vienna. With Amnesty International I was monitoring the protection of human rights in certain countries. While working for 'Helping Hands', I was assisting asylum seekers", she says.

Whilst dealing with Austria's asylum seekers, Violeta worked with Kosovo

immigrants who were turned down for the asylum but could not, due to Austrian law, be repatriated. That was the first time when she got acquainted with Kosovo.

That was just the beginning of getting to know Kosovo's problems in a greater depth. Violeta proceeded to undertake her doctorate studies at the Ludwig Boltzmann Institute of Human Rights in Vienna. It was not a coincidence that her thesis was focused on Kosovo's legal status within the Yugoslav constitutional order, especially considering the discrepancies between the theory and practical implementation.

Based on her analysis, she came up with recommendations as to what Kosovo status should include, from the perspective of the will and aspirations of local population, she explains. In the meantime the political situation changed and Kosovo declared its independence in 2008. Violeta's PhD thesis changed as a consequence. There was a moment when Violeta thought that her thesis would never end, as a consequence of an ever changing reality. However, she continued working on it and managed to finish and publish it.

As soon as March, 2006 she moved back to Kosovo to work with the OSCE Mission in Kosovo, as a human rights/human dimension officer. "I've been monitoring public institutions at the municipal level

regarding the protection of human rights and implementation of respective standards to this end by municipal officials”, Violeta explains. “My initial contract was for one year, but after the first month I already wanted to go back home immediately, it was so completely different from what I had expected”, she laughs. “I was coming to Pristina several times before for different projects, but every time it was only for one or two weeks and then I was going back to Austria. So when I moved here to the mission area with all these procedures, hand radio, reports to fulfil, I discovered that I did not like it!” she adds.

After a month of living in Kosovo she had some moments of weakness and contemplated asking her seconding authorities to recall her back to Vienna. Violeta was working in Gjakova/Gjakovica, where electricity cuts were very frequent. “It happened quite often when I got back home from work and I started preparing a meal that suddenly in the middle of cooking the electricity was switched off. There was no fixed time when people could expect power outage; the cut could happen at any time of the day. It was so different than in Austria and it was very difficult for me to get used to these new conditions”, she reflects.

Then she started thinking that Kosovo citizens had to struggle with all the same inconveniences and she decided she should do the same. “I felt ashamed that I wanted to write to my office that I could not stay here because of power cuts. So I took the decision that I want to go through all of it and I want to make the best of it”, Violeta concludes. In the end, she spent 7 years in Kosovo, holding different posts and working in different municipalities which proved to be an enjoyable experience. Violeta visited many places

which otherwise she would have never discovered.

Having come back to Vienna she decided to apply for a position with EULEX and succeeded. So she was back in Kosovo and started working with the EULEX Human Rights and Legal Office where she dealt with different legal/human rights issues. “My main task was to draft an answer to inquiries of the Human Rights Review Panel (HRRP) which is an independent body that deals with complaints from any person claiming to be the victim of human rights violations by EULEX Kosovo in the conduct of its executive mandate. “Some of these cases were related to property rights and illegal occupation of different premises or real estates”. Violeta points out, adding that her office was advising the Head of EULEX Mission on different matters whilst also organising trainings on human rights as part of induction sessions for newcomers and for members of the police forces.

Violeta found property claims particularly interesting so she jumped at the opportunity to apply for the position of the Head of Office of the Kosovo Property Claims Commission, KPCC. Getting this position was a great opportunity for Violeta to become familiar with details of the KPCC and its mass claims procedure, which was something that she lacked in her professional experience. It was also the last chance to see how the KPCC Office was operating since its mandate was coming to an end. Having settled into her new job Violeta found out that she would have a chance to work with the most complicated and complex claims which were left to be decided at the end of the restitution programme operated by Kosovo Property Agency and Kosovo Property Claims Commission.

While working in the KPCC Office, Violeta was not only performing typical ‘head of office’ work such as fulfilling reporting obligations or managing staff; she actually participated in deciding legal issues that appeared in claims under consideration and then in preparing decisions of the Commission. Since she loves direct contact with people, she was very much into attending oral hearings which were occasionally held by KPCC in some complex cases. It was a unique experience to be an observer of some exceptional situations that sometimes occurred during the hearings.

Sometimes people who were neighbours before the war were reconciling with each other and you could not detect any hostile feelings between them. It showed how important it was to give people an opportunity to voice their feelings. “Behind each and every claim there seem to be much more than only the documents, namely personal stories of particular individuals”, Violeta notes.

Violeta knows that she is lucky to speak Albanian. “I don’t need a translator. Being an international, but with Albanian language skills, I could jump into this country and its culture with no problems”, she adds. It is a huge advantage for her to see direct reactions to her words without them being ‘lost in translation’.

The mandate of KPCC has been completed with all 42,000 claims adjudicated and the KPCC Office is ceasing to exist as of 31 March. But this is not the end of Violeta’s adventure with Kosovo. She will come back again to work with the EULEX Human Rights and Legal Office. She is looking forward to her new assignments with great enthusiasm.

From Kosovo with love – meet Victoria, legal officer at SPRK

Victoria May hit the road from Somerset to Kosovo almost 18 months ago and so far she has no intention to return back to UK. As a legal officer with the Special Prosecution Office, she works every day on important criminal cases providing EULEX prosecutors with vital support and assistance.

First time when Victoria heard about the Balkans was in 1993. Two Bosnian girls joined her school in a little village in Somerset. The girls were 13 years old, from Sarajevo, and were granted asylum in UK. “I always wanted to come to Bosnia since I met these two girls at my school. When I got this job in Kosovo, I emailed them and said that I am going to the Balkans”, she recalls.

But Victoria came a long way before she finally reached Pristina in June 2013. She always wanted to use her professional experience at work in some developing countries and it was a motivation for her to start looking for an international job.

Back in 2003 she was still working in London for the revenue authorities. “Quite a similar role to what I do now, but in the field of civil litigation”, she explains. It was only a temporary work so she applied to Ernst and Young, a multi-national company that provides tax consulting. Due to her previous experience she got the

job there and for the next 4 years Victoria worked as a tax advisor. But regardless of Benjamin Franklin’s remark that “In this world nothing can be said to be certain, except death and taxes”, Victoria decided to change the certainty of a tax office and switch to practising criminal law.

She started working for the Ministry of Justice as a legal advisor. “That was a brilliant job”, she recalls. The Magistrates’ Court is a court of first instance where everyone charged with criminal offences makes their first appearance. Victoria’s role in the court was to sit on the bench in front of lay magistrates, who were not lawyers, and advise them on the law and their powers. She would also assist them on how to deal with someone who is pleading guilty, help the Magistrates on their decisions on remand issues and the length of prison sentences and advise on other sentences if they were pleaded guilty. “It was an interesting job, but I wanted to take the national experience I had to work abroad”, Victoria says. Her wish came finally true.

In Kosovo she works as a legal officer at SPRK (Special Prosecution Office of Kosovo) and along with prosecutors she deals with war crimes, organised crimes and financial crimes. “The cases are really significant. I work on well known cases in Kosovo such as the Clinton Bombing Case and the Rolex Case, she points out.

Victoria's role is to assist prosecutors with managing case files and to support them in court, as well as to manage the investigators and police when she goes out with them for house searches to make sure they follow the law. "It is fascinating, every day is different, challenging. I just really enjoy the work. I wake up every day, thinking: What's going to happen today?", says Victoria.

The most challenging part of her work is when she has to perform in a court. She finds there are striking differences as to how the law is applied in Kosovo and UK. "In Kosovo all of the criminal offences are included in one code. The procedure code regulates how we should do everything, but it is very complicated and not very flexible. Things go in a different order here. On the other hand, we have a lot of tight deadlines, which is actually great - it gets your adrenaline flowing".

For Victoria the most fascinating part of her work is an investigation itself. However she also finds it interesting to consult experts, prepare for trials, draft applications for interception and even go with witnesses on site visits to where the crime allegedly took place.

Amongst many challenges facing a EULEX legal officer, one is certainly the tight deadlines of the criminal procedure code. Sometimes it can be a real race, especially on the occasion when the defence counsel appeals the remand decision. "We have to make a response and to translate it within 24 hours. When I first got this to draft, I was in complete panic mode thinking that I am not going to finish it on time and it can't be translated either! The translators have to work overnight but we are luckily always on time".

Victoria likes working with the Kosovo Police. She evokes a story when she was working on a case involving a local judge. Seven simultaneous house and offices searches were being conducted at the same time and Victoria's role was to supervise house searches. She was working with the KP and it was fascinating experience for her. To work with local professionals is also what she came to Kosovo for.

Victoria really enjoys her time in Kosovo, hanging out with her local friends, getting invited to their homes, for Iftar or the Serbian celebration of Orthodox Christmas. She has also visited all the Balkans countries, which was her main touristic goal whilst being here. Her favourite cities are Belgrade and Sarajevo, but she very much feels that Kosovo is her home and she gets homesick for Pristina when she leaves for a bit longer. What Victoria does miss however are things like, real Asian food namely Japanese. She has also got fed up with the driving style of Kosovars and their habit to park everywhere on sidewalks, but apart from these very few things she loves this country and loves living here.

She started learning a bit of Serbian and Albanian and can now hold a very basic conversation in both languages. "I think it is always important to know how to say basic words in a foreign language. I should know more, a lot more. I think if you come out to mission like this one, you have got to merge yourself in the culture". After work she attends cross-fit classes three times a week, all because the Balkans food is delicious and if you want to stay fit, some sport sacrifices are necessary. Victoria is also a wine lover. She has done some wine tours in Kosovo and neighbouring countries, but the Stone Caste winery was

one of the best that she has ever seen and explored.

It is said that being a vegetarian and a foodie in Kosovo is not easy, but for Victoria it is fairly straightforward. "I usually get a bit bored of the same type of food as there are some options but it is not overly extensive". She explains, "I will turn into a pizza if I eat any more of them. I used to cook a lot when I was in UK, but here there is no point since I love socialising and eating out is always a good option".

She loves spending her free time going to the Rugova Valley". I call it my little piece of heaven, she says. I've hiked up to the Lake and Red Stone Mountain several times. I think it is stunning out there".

Unfortunately her mission experience is coming to the end and 31 March will be Victoria's last day with EULEX. But it does not mean that she will leave Pristina. "I will not leave Kosovo after March. My first choice is to carry on working in the Balkans. I don't really want to go back to UK unless I really have to - there is just too much to explore here".

From Royal Navy to Kosovo – Kerry Moyes’s experience

Kerry Moyes has come a long way from serving in the UK Royal Navy in Belgium and Gibraltar. Her interest in international law inspired her move to Kosovo. Over the past year and a half she has been working as a legal officer in the Supreme Court of Kosovo. And this is not all: her travel is set to continue as she will leave the Mission at the end of March.

It might surprise you, but Kerry Moyes did not practice law for most of her professional career. She started with the Royal Navy as a Communications Officer in the Warfare Branch, where she was dealing with electronic communications. Kerry served in the Royal Navy for 20 years, but she knew that she would like to leave the service at the certain point of her life. “I gave a lot of thought to what I would like to do and I considered a number of professions. But in the end, I decided that the law would be the field that I would be the most interested in. So I set about training myself to do it”. Kerry says, and adds that “It was a good decision, right one for me. I cannot imagine doing anything else”.

Kerry started studying law part time when she was still in the Navy. When she left the service, she enrolled at the College of Law as a full-time student for a period of one year to complete the Legal Practice Course. After that, she joined the courts service as

a trainee lawyer.”For the first two years you work as a lawyer on a training contract. As well as your day-to-day work, you also have to pass some exams and complete a number of specific tasks to prove that you have done your practical consolidation of what you have learnt”, she points out and adds: “In the UK lawyers are split between two different types: barristers and solicitors. I am qualified as a solicitor”. Solicitors and barristers both must complete a law degree, but their work is different and therefore their vocational training is different. Generally, barristers work on a self-employed basis in ‘Chambers’ and spend most of their time doing advocacy in court. On the other hand, solicitors work in a wide range of legal fields and are usually employed within firms.

Before she came to Kosovo she had been working for 7 years in the courts service in England as a legal advisor in the Magistrate Court, which is a basic court in UK. Occasionally, she worked in family courts, but for most of the time she was involved with criminal courts.

When she was still with the Navy, she was appointed to NATO for 3 years and started working at the Supreme HQ in Mons, Belgium. Her assignment coincided with the 1991-94 conflicts that accompanied the breakup of the former Yugoslavia.

Her job was related to preserving communication security and for several months she was involved in supporting the NATO operations that were being conducted at that time. She has been interested in the Balkans since then.

"I was also interested in working abroad and being in Kosovo combines all the things I was interested in: the Balkans, international law, and it is still about practicing criminal law", she points out.

In Kosovo, Kerry works in the Supreme Court as one of three international legal officers. Her responsibility is to support EULEX and local judges in the adjudication of cases. These would be the cases referred to the Supreme Court from the lower courts and occasionally also brought directly by the convicted persons. "I receive case files, review them and provide research on different legal issues when necessary. I prepare a summary of the case for judges, supply them with all the papers they need and make arrangements for a session or a hearing if there is going to be one. Otherwise, it will be a deliberation between the judges which I attend as well. I usually also draft rulings and judgments, as well as other documents for the judges' approval", Kerry explains her main duties in EULEX.

There are three tiers of the judicial system in Kosovo. The basic courts constitute the first instance and that is where the cases are decided. In basic courts trials are held as well as all hearings leading up to the trials. After the sentence is delivered in the first instance the case can be appealed to the court of appeal. There is then the highest instance, which is the Supreme Court. Although there is the Constitutional Court here in Kosovo as well, in terms of the judgment becoming

final, the Supreme Court is considered the last instance.

The main professional challenge that she must face in the Supreme Court is the workload which must be processed within a strict timeframe. Kerry notes that in order to succeed with this task, it requires a lot of time and effort from a number of people. "I enjoy working very closely with international and local judges as well as with my colleagues, other legal officers. This is something I did not experience before. I did not have an opportunity to work on large and complex cases that take some time", Kerry says stressing that this is one of the greatest advantage of being here in Kosovo with EULEX.

When she is not helping EULEX and local judges, Kerry is happy when she can travel around to some places in the surroundings countryside, or when she has a chance to get know local culture and Kosovars.

The biggest personal challenge for her is, however, living so far away from her family back in the UK, and also thoughts about the extent she and her colleagues can improve things. "I think that a lot of people have unrealistic expectations as to how much they can affect change, when really what you can do is your personal tiny contribution. But every bit is still important, because every little bit can gradually contribute to improvement moving forward towards the final positive change". Another challenge for Kerry is: "No Starbucks in the neighbourhood, which I am addicted to", she admits laughing.

After work, when she has some time for herself, she tries to go to the gym at least twice a week, but she wishes she could go more often. Otherwise, she is

studying for the distance learning 'LLM in Human Rights and Humanitarian Law at Aberystwyth University, Wales.

Only recently she has realized that she has to leave Kosovo already at the end of March. "I will be missing Kosovo", Kerry says, "The time has gone so quickly and there is so much more I have not done here yet. I will be missing the cosmopolitan environment of this blend of lots of different people and going back to the UK again will be quite strange".

She will also miss the Sharr Mountains and Batlava Lake as well, since these are her favourite spots in Kosovo. But there is also a positive side of going back home - she will reunite again with her family.

Towards true gender equality!

A human rights and gender expert with a diploma from the Law Faculty in Pristina, Violeta Rexha has for decades campaigned tirelessly for promoting and advancing human rights in Kosovo. Motivated by a strong interest in inspiring real institutional changes, Violeta is working as the gender advisor at the EU Rule of Law Mission in Kosovo.

Violeta's main duty is to provide strategic advice on mainstreaming gender issues throughout the Mission's activities. From providing input for the Mission's documents, participating in numerous steering committees and working groups focused on the promotion of gender equality, to drafting international reports on Kosovo's gender issues and providing advice on topics related to gender and women's rights, particularly in the context of rule of law and transitional justice issues to the Mission's Management.

"I also provide assistance to Kosovo institutions on the implementation of international and national documents related to gender issues, gender equality and women's rights", explains Violeta.

Violeta has a varied professional background. She worked at the Kosovo Ombudsperson office for eight years. "I was very lucky to work for the Ombudsperson office since the establishment of this

institution. The international community invested great efforts to build the sustainability and independence of this office so it could adequately defend the human rights of Kosovo citizens", Violeta points out.

Whilst working for the Ombudsperson, Violeta had the opportunity to be directly acquainted with the everyday problems of Kosovo's citizens. "I had the opportunity to meet women who were victims of physical violence largely by their partners. Some were evicted from the houses, separated and deprived of contact with their children. I believe that when you closely observe these cases, you get motivation and inspiration to change things over here. I believe I could make a difference in my work", she says.

"We live in a new country where there is still a weakness of the rule of law and where the citizens have difficulties to address their problems and have proper access to justice", she points.

Empowering Women!

According to Violeta, dealing with gender issues overall in the Balkans can be a bit challenging. She has learnt to take in the sometimes inspiring and sometimes irritating comments about her job. Regarding the equal opportunities for women in Kosovo, Violeta admits that still

more work needs to be done. "Family is the basic source of the empowerment of women, not only as a way of creating substantial opportunities in education, but also in professional life", states Violeta. The gender equality issue is often the subject of debates, which is good because it contributes in raising awareness for this issue. The awareness often goes against the traditional norms of society, where gender is stereotyped. In the Balkans, there is still a hesitation to trust women in their leadership roles, no matter how capable they may be.

"It is clear that gender equality is an internationally recognized value. Lack of equality and imbalance of power between men and women affects economic development and in the end overall democracy in the society", says Violeta. Although the work is being done to improve the current situation, the institutional commitment is not enough. "All actors of society need to be engaged in order to have a significant progress in Kosovo's womens' rights", Violeta says

What really motivates Violeta is the courage of women and young girls to challenge the inequalities and their gender roles defined by the society. "Young girls and women increasingly challenge their traditional roles. They are willing to change society. That is what really gets me inspired to give my utmost for this cause", Violeta indicates. Perhaps, some of the motivation also comes from the Violeta's inner being which is emotional and moved by injustice.

"If I wouldn't be a Gender Expert, then I would definitely work within the justice system, as a judge or a prosecutor", she says.

For the time being, Violeta's main goal is to help empower Kosovo women and improve their access to justice. Violeta encourages Kosovo's ambitious women to actively seek their rightful place in the society. Through her dedication, hard work and commitment, she is certain that she is making a contribution for the protection of women's rights in Kosovo. This after all, is a worthy cause!

Lili Oprea – Experience with a flair

An experienced practitioner, committed to the rule of law, with determination to explore new places and contribute to the rule of law abroad, arrived recently to Kosovo. Meet Lili Oprea, EULEX prosecutor working in the Task Force Mitrovica Prosecution Office.

She has been a prosecutor in the High Court of Justice and Directorate of Organised Crime in Romania, having practiced as a lawyer for over eleven years. She has also worked as a diplomatic councillor in Republic of Moldavia and as the Head of Romanian Mission in Columbia. However, eager to experience how the rule of law could be applied abroad, she joined EULEX Mission to Kosovo in June 2013.

Task Force Mitrovica Prosecution Office (TFM) is a prosecution unit that operates under the executive mandate of the EULEX Mission. It was established in November 2010 to concentrate efforts in the fight against organised crimes and major crime in the north of Kosovo.

"I investigate, prosecute and represent cases in the Mitrovica Basic Court. At any time, I may be dealing with three to five cases", she says, adding that an essential ingredient of working in an international environment is to respect the different opinions of colleagues and find a common ground for better

cooperation and understanding. As for Lili Oprea, representing in a court where the panel is composed of international judges who come from different countries and traditions that have different understanding of law provisions can be very challenging. "You need to be very persuasive and well prepared in order to convince them of what you are trying to prove in your prosecution", she points out. "And you have to be very flexible in order to make yourself understandable also to the defence council", she says.

TFM Prosecution Office is mainly concentrating on criminal offences committed south and north of the river Ibar. It works together with mixed teams of Kosovo prosecutors, Kosovo Police and EULEX police. Despite the challenges, mainly consisting from difficult access to crime scenes to lack of appropriate witnesses willing to come forward and testify, the TFM team is achieving good results.

Following the changes to the Law on Jurisdiction, the prosecutors of this office are focused on completing the ongoing procedures; not taking new cases and beginning to implement the new mandate. This is done by mentoring, monitoring and advising the counterparts in exercising their responsibilities regarding the strengthening the rule of law in north Kosovo.

The nature of the cases TFM prosecutors are dealing with vary from serious criminal offences to organised crime, fraud and financial crimes.

Having been posted in various multi-cultural and multi-ethnic environments has helped Lili adjust quickly to her new post in Kosovo, making her more flexible and aware of the differences and complex ways of thinking and working. These according to her, are the keys to a better understanding with local and international counterparts whilst dealing with the cases in mixed prosecutor's teams.

She has so far learnt some valuable lessons in Kosovo, mainly how to respect the opinion of others, bearing in mind not to hurt their feelings, when making a final decision. Lili is also certain that the good results could be achieved when working within a team where everyone makes their contribution.

She points out that in Romania there are no legal officers to support prosecutors. "You are supposed to work and make your decisions alone; not share with others advice and legal opinion", Lili says, adding that she has learnt a lot about the rule of law by working in an international environment.

According to Lili, objectivity and flexible understanding is the key to a good prosecutor. One needs to make assessment of each case and understand that truth is always somewhere in the middle; one is never to miss to try real criminal and never to try innocent people. The work of a prosecutor has its ups and downs. It may be stressful at times, but according to her, the perseverance leads to results in the end.

She would like to think that by carrying out her work she has made a positive contribution to an independent judicial system in Kosovo. One free from any interference, enjoying full citizen support – set out as EULEX's goal in the very beginning. Yet there is an important issue to reflect upon. Before she leaves EULEX, she would like to see more tough ladies practicing the rule of law in Kosovo where like elsewhere in Eastern Europe, women are still being discriminated against. "I have myself experienced such discrimination in the court. Only recently, I had to point out during the trial that I am not a female but a prosecutor", concludes Lili.

Meet Furtuna – the persistent explorer!

Practicing and studying criminal law could be a stressful and dangerous job. Not many people can handle the pressure. Yet those who love the challenge work hard to accomplish their duties successfully. Furtuna Sheremeti is one of the latter.

Currently, she is polishing her legal skills at the University of Oxford, where she is completing masters in Criminology and Criminal Science. She is also the vice-president of events of the Graduate Common Room at Green Templeton at her College.

Sheremeti has been interested in law since early on, starting her legal career as a human rights activist within the Youth Initiative for Human Rights. She then continued to work in Aba Roli - American Bar Association, where she has been engaged in a project focused on legal system reform in Kosovo.

Following an engagement at USAID projects focused on judiciary, Furtuna started working for Sejdiu & Qerkini, a local law firm in Pristina, as a trial strategy specialist. "I consider myself very fortunate to have had the opportunity to work with people with whom I worked. This enabled me to grow professionally", Furtuna points out. Not that she is without her own merits, having herself delivered

the first case to the Constitutional Court when she was only 23 years old.

Injustice and inequality is what keeps Furtuna motivated. As strong believer that her own example will encourage more Kosovar women to practice in the criminal field, she says: "equal gender rights means accepting and respecting our differences, and only then can a society truly be equal".

According to Sheremeti, justice system in Kosovo is in need of a radical overhaul. "Not only should we work more, but that work needs to be re-channeled completely. Reforms folded over reforms do not help", she says, quickly pointing out that since Kosovo judiciary cannot afford radical changes at the moment, one has to work the best with what one's got at the moment.

"I personally think that the prosecution has an urgent need for investment in people and tools. Additionally, the new Law on Courts which came into force in January 2013, despite putting an extra burden on the system, has yet to improve situation on the ground", stressed Furtuna. However, an ultimate condition has to be met, according to Furtuna, in order to improve judiciary and that is to get rid of political influence. "Unless this happens - progress will be very difficult to achieve", she concluded.

Despite justice, writing has always been Furtuna's passion as well. "I always thought I would become a writer or linguist, but I realized that these professions do not fulfil my need to explore", she explains. The second option for Furtuna was astronomy. The Universe and the unknown has always fascinated and intrigued her. But in the end she chose the third option, which she had always had on the list – justice.

"The third one was the true one I guess", she laughs. But now that she has spent some time on this road, she is very happy of the choice she made.

With two published books in her biography, it cannot be said that Furtuna has abandoned writing for good. "I like writing fiction from time to time, it helps me to express my feelings and it is the only way to stop me from screaming from time to time", she says.

With her father, who died when she was only 5 years old, Furtuna has learnt to appreciate even the smallest things in life. Her mother, sister and brother took care for her to never miss anything - so she considers herself very lucky, despite all that she has been through.

Numerous seminars, travels around the world and established contacts during the years are what have made Furtuna who she is today. She is a woman unafraid of anything and ready to face challenges.

"It has not been easy", she remembers when climbing her career ladder. "Nor will be easy from now on". But with determination and hard work - the challenges cease to be a factor.

"Despite the fact that Kosovo has yet to improve in justice area, I am confident that things will change". She strongly believes that everyone should be able to live their dreams despite all the difficulties put on their ways. "Do not fold your dreams in the drawer. Make them reality. Only then, can you be yourself, and when you are everything else is easier".

Safeguarding the community in the north - meet Raymila Markova

She comes from the land that gave birth to Orpheus and Spartacus, a country with a long and fascinating history. When Raymila Markova joined the Police Criminal Directorate in Sophia, she became responsible for combatting trafficking in priceless artefacts throughout Bulgaria. She tried to preserve from destruction and pillage the country's rich cultural legacy marked by the passing of the Greeks, Scythians, Romans, Byzantines and Turks. Whilst in Bulgaria, Raymila was in charge of foiling the widespread art theft and illegal archaeological excavations throughout the country where each year, objects of cultural importance and significant value are looted and then smuggled out around the world often becoming part of private collections.

However, she left it all behind in order to join a supplementary police unit of the EULEX Executive Division in Kosovo. Part of the first police unit tasked with patrolling the northern Kosovo, this was a far cry from the world of art.

After one year, Raymila became a station adviser in the Strengthening Division in the north, advising the local police service in four northern municipalities on community policing and helping increase their efficiency. The most important task for her and the KP police is to forge a close relationship with the local community

built on trust, acceptance and common aims needed to raise security and safety standards.

"In order to be effective, the police force needs to have the consent of the community. We have to concentrate on crime prevention and for that we need partnership with the citizens", Raymila points out.

An important principle of community policing in the north is that the police understand the needs and requirements of the society where they live, Raymila points out. Since the police provide the public service, it also has to go a step further to identify and solve the problems in order to prevent future crime and conflicts. The community police, according to Raymila, are accountable for their actions and decision making to the citizens they serve. The community officers need to inspire local population to become proactive rather than passive recipient of policing services. In other words, they are not there to dominate but serve the community.

Raymila works together in a small team focusing on monitoring, mentoring and advising their local counterparts in their quest to enhance the operational capacity of the police stations in the north municipalities. They are engaged in everyday activities together with their

colleagues and providing advice and inspiration, sometimes solving together their everyday problems and obstacles. An essential requirement of her job, Raymila points out, is the strong working relationship with her local colleagues. "I like the fact that we can communicate. Bearing in mind the similarity with Bulgarian, I can say that I understand Serbian. I also understand local tradition and culture. We share similar background and that comes handy in my everyday work".

Raymila has recently started working on domestic violence issues in the north. Her main concern is to protect the victims in a small community where "people are reluctant to share their problems as they all know each other and they don't want to be stigmatised". She is familiar with the disconnections between the state institutions and civil society and has tried to identify the gaps in order to better safeguard the victims of domestic violence. In this ongoing process both KP colleagues and she has learnt a lot.

"We share our experiences and learning goes both ways. I acquire knowledge from my KP colleagues and they learn from me", Raymila says.

Raymila is a community policewoman with a heart. Her aim is to reach those in need in the community and her wish is that her KP colleagues would be able to respond to all their demands: from a neighbour's dispute to child safety or from the repair of a broken sewage pipe that can harm the pedestrians to a society free of violence.

As part of her job, Raymila reaches out to a small, remote mountainous village of Gornji Strumac, adorned with 13th

century church, to assess the security of mostly elderly people sheltered in a beautiful landscape. And she also regularly visits the village Čabra / Çabër where she attends the needs of the local Albanian population.

At the end of her term in northern Kosovo, she will be resuming her old job in Bulgaria, chasing those who profit from trafficking of cultural objects. Nevertheless, she would be sad to leave her friends and colleagues.

"An effective police force with close cooperation with municipality and in constant communication with its citizens, would bring an empowerment to a local community", Raymila points out as she explains her wish for northern Kosovo.

"I would be glad to see before I leave, smiling people preoccupied with their future, having left their concerns behind", Raymila says. "Then I would know that my short visit to Kosovo was well worth the effort", she concludes

All eyes on her!

Researchers claim the number one fear most people have is the fear of speaking in public, but apparently Aishe never got the memo. She is simply fearless when addressing an audience. In fact, she enjoys it immensely. She strives to help people and the judiciary by acting as a bridge connecting the judiciary with the public through the media, and thus keeping communication channels open at any time for all stakeholders to engage in healthy discourse.

Aishe Qorraj is a Spokesperson for the Kosovo Judicial Council (KJC). It is her duty to be out there, managing the KJC's relations with the media and the public in general. She is involved in presenting the work and activities of the entire judiciary in Kosovo, providing access and transparency.

"Working as a spokesperson in the justice system in Kosovo is currently a challenge in itself", says Aishe. According to her, it is important that the public be informed of the activities of the judiciary and obtain the necessary clarifications. "For all of us, ethics are the first step of institutional communication", she says.

Aishe served as spokesperson for the Ministry of Transport, Post and Telecommunications and was also appointed as the first spokesperson of the Kosovo Government, a post that she held for one year. Years before, she also worked

as a lecturer of the Albanian language at 'Elena Gjika' elementary school in Pristina. Living in the dynamics of activities, unscheduled work, Aishe does this job with passion, dedication and love. "This job taught me a lot about the culture of teamwork, a valuable experience in media relations, and above all has strengthened even more my character", she says. An impartial judiciary is the foundation of any democratic society

Problems and challenges facing the judiciary are multiple and complex. Overcoming them requires the dedication and investment of greater resources in order to achieve the desired results. "The institutions of the Judiciary are those that we most need to invest on", says Qorraj. "Our objective is to build together an independent judiciary. Dedication, impartiality, professionalism and high responsibility are qualities that should reflect in achieving this goal", she adds.

Public scrutiny of the justice system continues to grow. According to Aishe, one of the biggest tasks facing the Justice system is the return of the public confidence. "Judicial decisions affect the people directly, so we have to be very careful and professional when communicating with the public", she states, always stressing the importance of judicial independence.

It's important for legal institutions to be open to media because judiciary is an organ that provides public service and like all public institutions, it is expected to be open as people do have interest in the proper and effective functioning of judiciary.

"The media and judiciary - should respect each other and ensure that frank dialogue never evolves into acrimonious disputes", says Qorraj.

Justice and Accountability for All

There has to be accountability and transparency for the judiciary, just as there has to be transparency and accountability for the media. Thanks to the media's focus on the weaknesses of the justice system, the general public now has a distorted view of the Kosovo judicial system. Given their important role in shaping attitudes towards the judiciary and the justice system, the media have a duty to report proceedings accurately and fairly.

Aishe's goal remains a transparent judiciary. "I have sacrificed and continue to sacrifice my private life to exercise the profession; so that dedication to work, responsibility and devotion, are key to my success in this profession", she says.

Aishe values a lot the cooperation with international organisations. "We appreciate their professionalism, especially the continuous support they provide to the justice system in Kosovo". According to Aishe, this support has led to the international judicial system that Kosovo has today.

In her private life, Aishe is a devoted mother of three boys. She enjoys spending time with her family and writing whenever she has a chance. She has published several books but what has really captured her

heart is poetry. She also won awards for that.

Aishe will continue to voice the KJC's concerns, attitudes and positions, as she helps maintain a positive image with the general public – not always an easy job!

When court feels like home

Working in the legal sector, she has been fortunate enough to go on adventures around the world, meet exciting people, experience diverse cultures, and learn foreign languages – all the while doing what she loves. She’s your typical “Doer”-type personality, full of energy and enthusiasm; working with people, nurturing relationships, debating policies and decisions, and working to keep injustice at bay.

Elka Yordanova Filcheva-Ermenkova is a key judicial figure, mostly focused on resolving property disputes in the last years. She works as a Judge at the Kosovo Property Appeals (KPA) Panel at the Supreme Court of Kosovo.

As of January 2012, Elka decides over property disputes related to the armed conflict of 1998/1999. “In simple terms those are cases when people (mainly Serbs) had to abandon their properties in that period and now are unable to repossess them because they are occupied by someone else”, she says.

The Kosovo Property Claims Commission dealt and is still dealing with roughly 42 000 claims which were filed in 2006 and 2007. When decisions are appealed they go to the Supreme Court of Kosovo, where Elka works.

Elka is also the Acting Vice President of the Assembly of EULEX judges, and as of January 2013 she is associated with the work of the Human Rights Review Panel, as a substitute member of the EULEX Judge in the Panel.

Elka graduated from law school in 1997. Her professional career started a year later as a junior judge. After that she has been a first instance judge, a president of a first instance court and a second (appeals) instance judge. Throughout the years Elka was occupied with all kinds of subject matters from civil, administrative and criminal law with prevalence of civil disputes.

For four years Elka worked as a Rule of Law Adviser for the CPCC (Civilian Planning and Conduct Capability). During her work, she went on many field missions in areas where EU has launched crisis management operations –Palestine, Bosnia and Herzegovina, DRC (Congo Kinshasa), Guinea Bissau. “Every time there were ‘adventures’, minor cultural shocks and lessons learnt and I keep wonderful memories, both sad and joyful from these missions”, she says.

Elka studied law at the University in her hometown Blagoevgrad in Bulgaria. After the final exams, she had to go on a one year internship. “In different periods

I assisted investigators, prosecutors or judges”, she tells. “When I was in the court I kind of felt at home. I liked the idea of being the one who would allegedly repair what went wrong...” says Elka.

Every other day, one must try do things better than the day before!

According to Elka, Kosovo already has some good basis. The Parliament has produced a lot of basic laws however many of them look like written in a rush and the texts very often are confusing. “I do not really understand the legislative techniques used. There are traditions and rules how laws should be written...” she says. “I see a lot of copy-paste approach in legal drafting. You cannot simply take an old law or a foreign law and rename it”, adds Elka.

To a certain degree the mishaps of poor law drafting could be overcome if you have good jurists who may find reason even in very badly written legislation. Elka thinks that if lawyers have good theoretical, doctrinal preparation they will be armed with tools to deal even with very bad legal texts. “Regardless of the quality of laws and the professionalism of lawyers, the human factor is the most important. Even best of laws would not matter if power and money interfere with the ways of justice”, Elka concludes.

Elka Ermenkova values the good cooperation with the local colleagues. “We have of course our differences but the good thing about working with reasonable people is that you find a ground to come to terms even when the issue at stake is highly controversial and difficult”, she says.

For all the young generation working in the justice system in Kosovo, Elka has a message: “Study, think, work. React fiercely at every occurrence of injustice”.

Elka likes Kosovo a lot, especially the fact that there are so many young people here. There is so much energy in the air. She also likes walking, hiking, planting flowers, learning... If she was not a judge, she would be a very good gardener. Whatever she plants, grows.

Developing solid foundations for Kosovo

Her unwavering dedication to the development of Kosovo and her zealous commitment to professionalism set her apart as a vital stakeholder in the never-ending quest for a better society. She is Ariana Qosaj and is currently a Senior Researcher/Programme Coordinator at Kosovar Institute for Policy Research and Development (KIPRED).

Ariana is part of KIPRED's senior management; a local think tank with a mandate for conducting research, producing policy analysis, briefs and other publications to assist Kosovo in building effective institutions in areas of rule of law, security, democratic governance and development. Ariana leads the programme on Rule of Law and Good Governance.

Policy development processes have been part of Ariana's activities for many years. "Through research, I think we can offer facts and information as well as ideas for better policy development", says Ariana. Passion for the issues such as rule of law, women's rights and generally the belief that Kosovo will become one day a resilient state for its citizens by respecting full implementation of laws have driven Ariana to the work that she does. "Laws should not be crafted to fit needs of certain political elites but should serve the people", she says.

Ariana has had divergent working experiences and she likes to keep busy. She worked as the Executive Director of Community Development Fund, a World-Bank initiative in Kosovo, and a local NGO for social and capital infrastructure development. Prior to that, she has also worked as Legal Adviser on Women and Children with international missions such as the OSCE Mission in Kosovo.

For a year and a half, Ariana has been engaged as advisor on legal affairs to the President of Kosovo. Her first task was to initiate a working group that drafted the Presidents Regulation for Pardons. "I am very glad that the Regulation now is being used by the President's team to draft the new law on Pardons", she adds.

Ariana is proud of many things she achieved during her working time with the President. One worth mentioning is the practice developed not to undertake any political interference for appointment of judges and prosecutors.

"I think often we are frustrated that Kosovo has not been developing as it should in the post-independent period. We have expected that with the youth and potential we have we could move quicker than we are moving now", says Qosaj. She feels that processes are going reverse and with the high set goals and expectations it is sometimes challenging.

Never ever give up!

Ariana likes to continuously enhance her knowledge and challenges and push for new ideas forward. She doesn't believe that people should stay in their comfort zones but always be led by the motivation that highest professional performance is the aim. "We should not be led by opportunism as that will never bring about the necessary changes for the society we want to see and make better", says Ariana.

Currently, many challenges face Kosovo judiciary. Foremost without enough human and budgetary support, the judiciary will struggle to offer justice. According to Ariana, Kosovo has so many issues in implementing rule of law and it should have followed models of, for example, Washington DC where the White House and Congress are always reminded by the proximity of the Supreme Court that someone is watching over them. "I would also add that a lot remains to be done and cannot be exhausted in few sentences. However, until we do not have a political elite that truly understands that politics should keep their hands off the judiciary, we will struggle to have strong, independent and effective justice system", she states.

Ariana is also a mother of three daughters. Being a woman with a career and family is always a struggle. However, Qosaj says that one should utilize at best the support by their family, friends and own hard work to be able to balance everything. This said, there are many great women out there that do not often have the means nor support to do that and decide to stay home. "If one knows it will not be easy, that also means they should not give up quickly", she highlights.

She also has a message for young women out there, trying to pursue their dreams. "Never give up trying to achieve your dreams no matter what others say or do to discourage you. You are and can make a change by doing what you are passionate about".

Ariana Qosaj currently is a PHD Candidate at the Law Faculty 'Iustinianus Primus' in Skopje, and whatever she will be doing, she will continue to work and advocate for women's rights and rule of law issues.

Committed to Kosovo – Joelle Vachter

Joelle Vachter is a unique woman. A colonel in the French Gendarmerie, her career flourished in a field where few women tread. Not only did she lead the Crisis Management Office of the French Ministry of Interior, but she also became the very first female colonel of the French army specialising in crowd and riot control. However, faced with the prospect of rising to the rank of a general at home, or packing her suitcase to go into the unknown and apply her expertise overseas, Joelle says she easily made her mind up.

“For me it was not a difficult choice to make, because I love working with people of different nationalities and different cultural backgrounds”, she points out explaining what it was about working abroad that enticed her.

Before joining EULEX as Deputy Head of the Mission, Joelle worked in several Missions around the world, assisting countries in transition and international organisations with her expertise on security and the police matters.

Armed with masters in Law and Public Administration from the University of Sorbonne and years of police and military experience, Joelle worked in Germany, Albania, the Ivory Coast and UN Headquarters in New York. However, her most regular Mission destination has been

Kosovo, where she has worked on three separate occasions for UNMIK, KFOR and EULEX.

When she first came to Kosovo in 2000, she was shocked by its devastation. “I was especially touched when I saw family houses, split open, roofless, with parts of furniture left behind and broken walls. This really drove home the impact of conflict on an individual level”. However, Joelle is quick to point out the transformation since when she first arrived during the aftermath of the conflict and expresses, “I am glad to see that most of them are now repaired”.

As Deputy Head of the EULEX Mission, she sees her role as facilitator within the Mission. “I get involved in issues that have been brewing for some time. If they have made it up to my level, it usually means they have become blocked. I try to make it possible for the case to continue on a new basis. I take this role seriously”, Joelle points out.

“What I like most is dealing with human beings. I had an opportunity to practice law as a lawyer, but I did not want to sit at my desk buried by tons of paper. I wanted direct contact with people. To try to understand how they feel in their work environment and help settle some of their problems”, Joelle says.

Her main motive for being in the Mission is to help strengthen Kosovo institutions to apply the rule of law throughout Kosovo. “Strong institutions founded on the rule of law are the basis of any democratic country. Our goal as a Mission is to improve and raise standards here. To help all Kosovo institutions become the part of the international community before we leave”.

She points out that lot has been achieved so far. The two divisions of EULEX, strengthening and executive operate in mutual harmony in order to develop and implement the rule of law in Kosovo. Whilst strengthening division provides support for Kosovo’s justice system, police and customs service, the executive branch of the EULEX adjudicates cases of organised crime, corruption, property, privatisation and war crime cases.

From increased professionalism of Kosovo Police, to providing assistance enabling implementation of the Visa Liberalisation Road Map and drafting or reviewing over 110 laws, administrative instructions and regulations to the certification of over 12,000 civil registry books copied in Serbia; EULEX has made, according to Joelle, an utmost effort to ensure a strong legislative and institutional framework for the rule of law.

Referring to EULEX’s most visible function of dealing with the implementation of the rule of law, Joelle highlights that EULEX judges delivered over 500 verdicts in cases involving corruption, organised crime, money laundering, war crimes and human trafficking. But this is not all, she points out: “EULEX judges leave detailed judgements in serious cases and these are available to current Kosovo judges and prosecutors”

The Mission has also worked hard to support the normalisation of relations between Pristina and Belgrade in accordance to Brussels led Dialogue.

“Kosovo has so far made great progress. Yet, a lot remains to be done for the benefit of its citizens. We are getting there. EULEX stands ready to assist and we know our time is limited. It is important we help the local institutions to accomplish as much as possible before we leave”, Joelle concludes.

As a woman making her way in a male-dominated world, Joelle is happy to see many of her Kosovo counterparts also taking an active role in the public life. She points out that France is rather traditional about the role of women, imposing quotas for women representation in official functions.

According to Joelle, women themselves taking an effective approach can make a difference. “It is important that women are granted the same rights, but they do also have to find their own way, be more self-sufficient and self-reliant. I sometimes find the quotas quite patronising to us women”, she says.

Having spent the last 14 years of her life in and out of Kosovo, Joelle feels attachment and dedication to its progress in all areas; but especially in the rule of law. “I have real commitment to Kosovo. My stay here represents the longest commitment to any country I have made in my entire life. I am glad I was able to make even a small contribution to building a new Kosovo”, she stresses.

She is certain that EULEX has provided real support for this new-born place. “We sometimes forget that this new Kosovo

is only six years old. A lot has been done and lot remains to be done. All the same, before I depart, I’d like to have a feeling that we as a Mission have given our best”, Joelle concludes.

Human Rights is not something to be complacent about – Meet Magda Mierzewska

You feel you have been mistreated in the course of EULEX's implementation of its executive functions in Kosovo? Whom would you turn to? Is there anybody who would be prepared to hear you out and actually do something about your complaint?

Meet Magda Mierzewska, Presiding Member of the Human Rights Review Panel, HRRP, situated in the heart of Pristina. She may be able to help you. The panel which she chairs is an independent body, a kind of external watchdog. It was set up in 2010 to evaluate EULEX's adherence to international human rights norms and standards in the exercise of its executive functions. It is the first time, due to its executive mandate, that a Mission of the European Union is subject to such an oversight mechanism.

"Any person, organisation or group can file a complaint to us if they feel their human rights have been breached by EULEX", says Magda.

"If a citizen feels that EULEX police, customs officers or prosecutors have jeopardised their rights, we step in. The panel's duty is to establish the facts, determine the existence of human rights

violations and then recommend the appropriate actions that can be applied to resolve the problem", she continues.

Once the HRRP determines or confirms that a violation has indeed occurred, the findings will be shared with the Head of Mission, the complainant, and then be published on its website. In addition, those findings may include non-binding recommendations for action by the Head of EULEX to address and remedy the established human rights violations. This is a ground breaking development in international law - that next to states also international organisations which perform executive functions are held accountable for any violations of human rights. In this regard, the Panel not only remedies possible human rights violations of complainants, but also advances the transparency and credibility of EULEX as an international organisation that is measured against the very same standards it promotes.

However, the HRRP cannot solve all your problems.

"We receive many complaints about the length of the cases pending before Kosovo courts. Despite the much quoted legal maxim (attributed to 19th century

British Prime Minister William Gladstone) 'Justice Delayed is Justice Denied', we are not empowered to help citizens in this respect, as our panel cannot interfere with judicial proceedings", Magda explains. She goes on to say that HRRP has no competence to examine the work of Kosovo courts, or to act as appellate court because the courts are independent. However, if citizens feel their rights have been breached by Kosovo institutions, they are entitled to take their grievances to the Kosovo Constitutional Court.

"The Kosovo Constitutional Court takes on individual constitutional complaints. This is possible because the European Convention on the Protection of Human Rights is enshrined in the Kosovo Constitution. Not a lot of places in the world have this possibility". Magda stresses, adding that the Constitutional Court has a good record in applying the human rights standards in Kosovo.

"Kosovo's Ombudsman and Constitutional Court are institutions that deal with the human right violation complaints of citizens where local institutions are involved", she explains. "This is important, since Kosovo has not acquired the status of a universally recognised state and is not a member of Council of Europe. This means Kosovo citizens cannot complain to the European Court of Human Rights". Magda has been working for years in Strasbourg as a Registry lawyer for the European Court of Human Rights. There she is tasked with drafting and preparing judgements and decisions that serve as a basis for the Court's judicial deliberations. Magda is one of the three international human rights experts who sit on the HRRP panel and comes to Kosovo for regular panel sessions several times a year. The other two experts on the board are Mr

Guénaël Mettraux and Ms Katja Dominic. "I came to Kosovo for the first time in 2005. I liked being in Pristina and was fascinated with Balkan history. I returned to work for UNMIK's Human Rights Advisory Panel a couple of years later", Magda points out, adding that it was only natural for her to continue in a similar capacity on the HRRP. As someone working for the Strasbourg Court, Magda says she is interested to know how human rights are applied in the real world. "One thing is to work for the highest human rights court in Europe; another is to see how the European Convention can be put into practice in order to improve lives of ordinary citizens, also here in Kosovo", Magda says.

She strongly encourages lawyers to never forget that the legal and technical aspects of their work may have a huge impact on people's lives.

Poland, where Magda originally comes from, is a post-communist country that has encountered its own judicial challenges. After forty years of the communist party shaping Poland's entire society, her country transformed into a functioning multi-party democracy.

"I took my judiciary exams during the period of martial law in Poland in the early eighties, but felt I did not want to become a judge within the one party system. I taught at the University instead. I was overwhelmed by being able to experience freedom when the change in my country finally took place in 1989", says Magda. However, in comparison to Poland's peaceful transition, Kosovo's road to freedom was quite dramatic. "It was a traumatic experience for the entire society", Magda points out.

People in the region, according to Magda, are overwhelmed by a newly acquired sense of liberty. But liberation, Magda emphasizes, should go hand in hand with certain boundaries. The value of the rule of law is in its role as chief regulator of these new found freedoms for the common good of society. "People think freedom means that everything should be allowed, which is absolutely not the case in a democratic society. It is the law which imposes limits on citizens and all public authorities alike", she points out.

After another busy day in the HRRP office, Magda is heading back to Strasbourg. She will be back in Pristina in the spring to preside over yet another session of the HRRP panel.

Biljana Rexhiq – ensuring that justice is served

If you have a case in the Basic Court and you don't like what the court decides at the end, you can always disagree with that decision... It's your basic human right to disagree! Nevertheless, only disagreeing with the courts' decisions will probably not be enough to turn the ruling in your favour unless you also initiate the formal appeal process to right the wrong. That's where Biljana Rexhiq comes in. She helps those who may think they've been wronged by the judiciary in a court case they are part of and helps them in their efforts to have the courts re-evaluate their previous decisions.

Biljana Rexhiq is the Head of the Minor Offences Division and part of the Judicial Panel at the Court of Appeals in Pristina, and also works in mixed teams in criminal cases. Over the past three decades an increasing number of women have joined the legal profession and Biljana Rexhiq is certainly a good example of a successful woman in the Judiciary.

She has been working as a judge since 1980 and although she graduated in journalism as well, she was more attracted to delivering justice. "It was very natural for me to follow the footsteps of my father and grandfather who were both judges", she says.

The justice system in Kosovo is organized in three levels: Basic Courts, Court of Appeals and the Supreme Court. Court of Appeals acts as a second level court, which means that it deals with cases received after appeals from one of the basic courts. According to Biljana, a particular challenge is the big number of cases. "In these circumstances you have to be yourself, professional, independent and impartial, depend only by the laws and respect human rights", she explains.

It's the people that motivate her and their expectation for justice. "It is really bad when people lose faith in the judicial system", says Rexhiq. "Maybe the expectations are higher than our capacities, but we cannot let this discourage us. Our decisions are affecting the people directly and while applying the law we should be very careful with the timing as well. Every minute delayed is an injustice for the parties", she adds.

By principle I do not regret my rulings, even though, threats are part of our everyday job", she says smiling.

"Fight before you give up"

A judge's primary purpose should be to implement the law. Biljana's personal goal is to serve the justice system with commitment and to the best of her knowledge. "It's our legal and

moral obligation that our knowledge, experience, energy and creativity be put in the service of justice. In this regard, I hold nothing back”, she says.

Nevertheless, Kosovo’s judiciary needs the support and experience of the international judges and prosecutors, in order to achieve European standards. “Exchanging experiences and knowledge with colleagues is very important. We have really good cooperation with EULEX judges. I truly appreciate their support”, says Biljana.

The message that Biljana has for the young generations is that they should be independent, ethical and impartial. They should never stop learning and studying. “I am always in trainings and I am a trainer myself at the Kosovo Judicial Institute”, she adds.

“If I wasn’t a judge, then I would definitely be in somewhere in the rule of law category. I will always serve justice”, she says.

Biljana Rexhiq is a beacon of hope to all those who want to “fight for justice”. Through her dedication, hard work and commitment, she is able to help ensure that justice is served.

Marina Toivonen, Policewoman with a Mission

“Back home I was aware of people from Kosovo who settled in my town in the aftermath of the conflict in their country - but little did I know that one day I would be posted here”, begins the story of Marina Toivonen, a EULEX investigative officer specialising in organised crime.

Marina comes from Turku, an ancient town in southwest Finland straddling peacefully along the magnificent banks of Aura River. Deployed three years ago to Kosovo, Marina points out the main reasons that prompted her departure.

“I applied for the post because Kosovo is part of Europe just like Finland. The EULEX mandate looked very interesting and I was moved by the people who sought refuge in my country”, says Marina.

Marina works in the EULEX’s Organised Crime Investigation Unit, consisting of a team of detectives brought together from 20 countries. These detectives have been sent to Kosovo because of their expertise in investigating organised crime, high level corruption and terrorism. As part of this team, Marina investigates all aspects of organised crime from corruption, misuse of official power, financial embezzlement to trafficking of human beings and drugs. Currently the team is conducting approximately 27 investigations, excluding prosecutorial investigations.

Marina cooperates closely with the SPRK prosecutors. Contrary to the practice in her own country where police have far reaching powers, working in Kosovo requires some adjustment from Marina’s side. Whilst Kosovo Police may start investigations, the prosecution leads when it comes to initiating criminal proceedings and they direct police enquiries. Proceedings are activated after reasonable suspicion is raised that a crime has been committed, in accordance to Kosovo law.

Organised crime is a threat to all European citizens and its growing complexity means that there are myriad of ways to describe it. According to Marina, organised crime generally involves a network of people carrying out clandestine criminal activities for substantial profit. These crimes have grave consequences to a country’s economy and society.

“Organised crime gangs work far away from the public eye and they operate across borders. This means the investigations can be very complicated. Every time you fill up your car with smuggled petrol, buy counterfeit goods, or attempt to bribe an official, you line the pockets of criminals and you harm your community. Organised crime and corruption hurts citizens, businesses, communities and state institutions”, Marina points out.

Despite the fact that Finland holds a respectable third place on the corruption perception list of 177 countries worldwide, the reality is that the police in Marina's country also deals with cases of organised crime.

"It is important to understand that organised crime also exists in my country. We also have our own problems, such as drugs, financial fraud, tax evasion and street gangs", says Marina.

There are currently around 40 detectives in the Organised Crime Investigation Unit working closely with Kosovo Police colleagues to tackle serious crimes. Many of these cases are being run as joint investigations. These investigations consist of a team of KP and EULEX detectives sharing information and working together in partnership under the direction of an SPRK Prosecutor. EULEX and Kosovo Police teams have worked together on some high profile arrests of organised crime suspects for murder, drug trafficking and trafficking in human beings. Some of these cases have an international dimension involving several concurrent arrests throughout Europe.

"I am delighted that our involvement with local police in joint investigations is increasing day by day. We are not here for ourselves, Kosovo institutions are going to take over one day. I especially enjoy our cooperation", says Marina, adding that an important aspect of EULEX's legacy is to provide Kosovo authorities with tools that can be used in their future endeavours to tackle organised crime.

Marina is leaving soon to resume police duties in her home country, taking a piece of Kosovo with her. "Kosovo is struggling but an optimistic atmosphere prevails!

People make this place very special and I am leaving behind many dear friends. I am especially impressed with young Kosovars, who behave better than elsewhere in Europe. Nordic countries have problems with their youth who are prone to drinking and vandalism. You just don't see such things like that occurring here".

Marina is aware that the work EULEX and Kosovo Police carry out now will affect future generations.

"This is why we must increase our efforts both in Finland and Kosovo to stomp out organised crime and corruption. I want to see the younger generations of Kosovo and Finland with greater aspirations towards their future. We are here to help them achieve their dreams", concludes Marina.

Jaroslava Novotna – Lady Prosecutor

A desire to help develop and implement the rule of law is what brought Jaroslava Novotna, the “first lady” of EULEX prosecutors, to Kosovo. Her enthusiasm was firmly grounded in Kosovo’s effort to create a prosecution system according to best European practice. Her internal mission was to help strengthen local prosecutorial capacities.

As chief EULEX prosecutor, Jaroslava is responsible for the effectiveness and efficiency of the international prosecutors. In her role, she also acts as a direct counterpart to Kosovo Chief State Prosecutor, Mr Ismet Kabashi. Together with the Assembly of the EULEX Prosecutors and other Mission units, Jaroslava facilitates efforts to address the institutional and structural problems of the Kosovo judicial system.

She believes that her experience on organised crime issues in the office of the Czech Republic Chief Prosecutor’s, as well as representing her country in EUROJUST, a judicial unit set up by EU member states to coordinate investigations and prosecutions between them, would be invaluable in her new role.

She started her career back in 1978 in Czechoslovakia; witnessing first-hand the substantial legal changes in the country that was faced with the challenge of

moving from one party system into a fully functional free market democracy and eager to join European Union. To make matters more complicated, this transition happened at the same time as the amicable split with Slovakia in 1993.

As a result of these intense changes, Czech lawmakers were tasked not only with the substantial amendments of the existing Criminal Code, but also with the recodification of the criminal procedure law. Thus almost overnight, the Czech prosecutors and judges were required to put into practice the new laws and procedures.

“My country wanted to be part of a democratic Europe as soon as possible. We had to enforce substantial changes to the laws, almost immediately. Of course this was extremely difficult but it gave us a good lesson for future tasks”, says Jaroslava.

According to Novotna, the prosecution is an essential backbone of the entire justice system in any country.

“Without an effective prosecution functioning independently, impartially and being capable of leading police investigations, there is no indictment. And without the indictment, judges are not able to conduct the trial. Therefore without all of these - there is no justice in a society”, concludes Ms Novotna.

“Justice must be delivered on time. Failure to deliver justice is injustice”, she stresses. Her advice to Kosovo’s prosecutors is to be as professional as possible; to apply the laws strictly and use every occasion to educate and improve themselves. “You have to use every opportunity to know about the entire world, not just your profession. You have to be open to interaction with your colleagues and discuss difficulties and legal issues you face in your work. You have to be brave in your efforts to change your environment, not to fall under negative influences”, she points out.

Jaroslava has come across excellent prosecutors in Kosovo. She praises her colleagues, eager to fight for an effective judicial system where no crime will be left unpunished.

“A crime in any society represents an obstacle to its development, a phenomenon which prevents democracy to prosper”, says Jaroslava.

During the investigation, there ought to be a balance between the right of the public to be informed and the need to protect the rights of the parties and the interests of the investigation. “The prosecutor has to have a grounded suspicion to investigate, but this may not be the reason to reveal the identities of those involved in the investigation to the public – despite media attention and pressure. There’s always the risk of destroying a person’s reputation and even endanger their lives. The basic principle of any criminal law is that everyone is considered innocent until proven guilty in an independent court. The public and the media ought to respect this”, warns Novotna.

Her wishes for Kosovo would be to further develop and contribute towards a stronger prosecution, free of negative influences, creating a solid ground for future generations.

EULEX helps Kosovo to deal with complex cases but at the same time through cooperation with Kosovo judiciary, the Mission helps raise their knowledge and skills. However, the learning process is not a one way street. “We also learnt much from our Kosovo colleagues. One may think that justice can only be achieved by your own tools within the law you are used to practice in your home country. However, the interaction with our colleagues here meant that we learnt new ideas and ways of thinking. You start to be open to the views of others. This is one thing that I will bring home afterwards”.

Jaroslava praises the contribution of EULEX prosecutors who come from very different jurisdictions and work in teams with their Kosovo colleagues.

“Unfortunately in Kosovo, I cannot go to the courts to present criminal cases. I am exclusively a prosecutorial manager. “This used to be difficult for me”, Jaroslava smiles. “I think the real prosecutorial life is in the interaction and the sometimes fight with the defendants and their defence counsels in front of the judge. However, I can now count on my dedicated and experienced international colleagues. I feel obliged to create a smooth working environment for them and defend their independence”, she adds. “This is why my door is always open. Cooperation and communication is the tool used to achieve one’s goals”, concludes Jaroslava.

Justice through the magnifying glass!

As Theodore Roosevelt once said, “anything worth doing will not be easy”, and this is exactly Sevdije’s way of life. She tackles tough issues that would make anyone uncomfortable at best; she invests her unlimited energy into resolving difficult criminal cases, and makes sure that those who do not obey the law will have to look over their shoulder for the far reaching arm of the law that is, Sevdije Morina.

Sevdije Morina, Deputy Chief Prosecutor at Kosovo Special Prosecution Office (SPRK)

Morina is the Deputy Chief Prosecutor at Kosovo Special Prosecution Office (SPRK). She coordinates the work of the local SPRK, gives instructions to local prosecutors, and works on different criminal cases.

Since she was a student, she has been attracted more to the criminal cases. “After starting work at the Pristina District Court thirty years ago, it just confirmed my desire to deal with criminal matters. There I decided to work for the prosecution”, says Sevdije. The desire to create a safer environment for the citizens of Kosovo and to let criminals know that they will not be allowed to live out illegal profits is the main motivation that gets Sevdije going. Whilst the biggest challenges in her work as a prosecutor stem from the cases where

difficulties arise in the examination of a case!

According to Sevdije, the justice system in Kosovo despite the many challenges is actually much better than it was before. “Structural reforms and changes in the basic laws, although created difficulties in the beginning, turned out to be right and now we all have overcome the initial difficulties”, says Sevdije.

Nevertheless, problematic is still the lack of human resources. “There is a need to increase the number of positions in relation to the number of population, by creating more staff members that would be part of the system and will work together with experienced judges and prosecutors”, she adds.

The most important thing in the judicial field is that you should be professional, fair, and impartial in the work that you do. “My job as a prosecutor is to institute criminal legal proceedings against those who commit criminal offences. And justice is served when the guilty party is convicted and the innocent party is not”. Sevdije highly values the cooperation with her international colleagues. “We have very good cooperation, we discuss issues, cases, and we exchange experiences. We have a lot to learn from each other”, she says.

Morina's message to the future young prosecutors is to work hard on their professional growth, because only in this way will they be successful in pursuing criminals. "It is important to love your work and to take account of human rights and freedoms during investigations", states Sevdije. "The prosecutor should aim for the truth and not to just win the case by any means".

Sevdije's plans for the future are to continue to work in the Kosovo prosecutorial system for the benefit of the Kosovo citizens.

She says that if she would have to start her career again from scratch, justice is the field that she would choose.

Sevdije sees the prosecutor's job as one of the most difficult professions, but when performed with commitment, it is also rewarding. Her main goal remains to bring the perpetrators to justice. "Furthermore, it is important to convey the message to all others that illegal action will not be tolerated, and that there are laws and institutions that will prohibit those actions", concluded Morina.

Kada Bunjaku: Spreading infinite justice

It's late Friday afternoon, and the office of the President of Mitrovica Basic Court is bustling with activity. Desk phones are ringing off the hook, criminal judges are shuffling through piles of paper and curious parties are anxiously awaiting news on their own cases. According to the administrative rules, there is only one day a week that this office is open to inquiries such as these, but today is not that day. Nevertheless, due to the high demand for legal services, proactive judges manage to find time and help out interested parties. Meet Kada Bunjaku, the President of the Mitrovica Basic Court is currently based in Vushtrri and a Serious Crimes Judge. Her purpose is to deliver justice in Kosovo and she works extremely hard to attain this goal. Kada works closely with local and international teams of legal experts to overcome difficulties of the current justice system in Kosovo.

Nevertheless, despite the goodwill, hard work, and dedication of judges, Kosovo's judicial system still faces major challenges daily. For this reason, the justice system is trying to make itself more responsive to the population; address victims' needs more appropriately; remedy previous wrongful convictions; tackle organized crime; and ensure that the rule of law institutions share information more effectively.

"I have full confidence in the Kosovo justice system, but we do need improved working conditions that enable us to better our work", says Kada. According to her, more resources are required to serve the needs of the people living in the Mitrovica region in particular. "A number of trials in this region have been delayed simply due to the lack of judges" she adds. Often times, cases have been postponed due to lack of proper conditions: "We now hold the trials in containers, without even basic working conditions!"

Until now, despite all the problems, Kada has managed to resolve about a thousand cases per year: "Every case has its own difficulties, but when you resolve them successfully it brings relief to all!" says Bunjaku.

According to Kada, Kosovo's young judiciary needs all the help it can get in order to stand on its own feet. "We have really good cooperation with EULEX judges. We exchange opinions and experiences, and speed up the process of the local judiciary in becoming self-sustainable.

Kada cites an old saying, "judges' work is similar to that of miners" because most people are oblivious to the harsh conditions and intense labour required to achieve success. The public does not

know the difficulties a judge faces every day to complete their work. Mostly due to the media's spotlight on the shortcomings of the justice system, the general public now has a distorted view of the Kosovo judicial system.

"Media usually pick up on erroneous cases and unfortunately never mention the thousands of cases where justice was achieved", says Kada. When analyzing the output produced by judges like Kada, it is apparent that resolving cases successfully is the norm within the Kosovo judiciary, and not the exception – contrary to popular belief.

"We will work hard to raise the public's confidence in our work", says Kada. "I truly believe that judges' work is fair and neutral and that they enforce the law".

Bunjaku is a key justice figure in Mitrovica. Her knowledge, experience and passion drive the justice system in this region, and help the legal community overcome existing challenges. Nevertheless, simultaneously across other regions of Kosovo, hundreds of other judges just like her work hard every day to resolve the criminal cases of their own area. Yet, very few of these occurrences are communicated to the population through mass media. Unfortunately, the one out of a thousand cases that do not go well is what makes the news, while the other thousands of resolved cases are known only to those directly affected.

From Duesseldorf to Mitrovica: Katja Dominik - EULEX judge

She came from Duesseldorf to Mitrovica determined “to give the best she possibly can” in order to help Kosovo build an independent and efficient judiciary. Having previously invested in the Balkans, both as a student, researcher and election observer in Croatia and Bosnia/Herzegovina, Ms Katja Dominik was convinced that coming back to the region to work as EULEX judge was the “right thing for her”.

Dominik, a judge from Duesseldorf District Court, practiced within the framework of 130 years old procedural law, which provided ample historical timeframe to erase the mistakes within the legislation. But this is not to say that things were always ideal for Germany. Legal erosion during the Second World War, two different legal systems within Germany after 1945, and the challenges of reunification with Eastern Germany demanded attention and adjustment from the German lawmakers in recent history.

“These changes within my country have enabled me to adopt certain sensibility to the ongoing problems of Kosovo judiciary”, says judge Dominik.

In her role as an international judge of the Mitrovica Basic Court, she was able to participate and respond to the challenges

of the new procedure code adopted in Kosovo in January 2013. She works in a team with her local colleagues, whose help, she acknowledges as vital. She added that the judge’s utmost role is to ensure a fair and neutral trial.

“People need a functioning legal system for their own safety. Our aim is to create a situation where anyone with a problem can find legal remedy anywhere in Kosovo”, she explains.

But performing a judicial duty can have its own problems.

“You have to do your job in difficult political circumstances. The judge has to be firm in carrying his/her duty and be brave to make decisions”, Dominik pointed out.

To create a fully-fledged system, especially in the North will take time and local help will need to be relied upon. The EULEX Mission would very much like to see that Kosovo Albanian and Kosovo Serb judges and prosecutors take their seats in the courtrooms.

Judge Dominik says she would be happy to sit on the cases with her Serbian and Albanian colleagues and deal with all kinds of cases. The efficient judiciary cuts considerably the atmosphere of impunity, making a safer environment for everyone.

Since the re-opening of the Court in northern Mitrovica in December 2008, international judges and prosecutors, supported by a multi-ethnic team of legal officers have issued over eighty verdicts in serious crime cases which have been prosecuted by EULEX and local Prosecutors. However, more needs to be done.

“Since I arrived here”, says Dominik, “I have noticed several forms of violence and I was told about prevailing drugs problem in the city. Youth are able to buy any drugs they want. We need to stop this and create a safe environment for all the citizens”.

Opening the region to the benefits of EU means that strong legal system has to be created, including a considerable investment in law students who need to be trained to become solid practitioners of the law.

“I am convinced that the younger generation will make a difference in Kosovo. I am pleased to see law students sometimes sit in my courtroom and take notes of the trial”, says judge Dominik, adding that buzzing courthouse full of students learning with eyes filled with curiosity is one of her dreams for Kosovo.

In order to leave a solid foundation for the future, the international judges are leaving elaborate judicial reasoning of proceedings, as legacy for Kosovo legal practitioners and law students. As Kosovo judiciary takes on more cases, the idea behind EULEX's engagement in the rule of law is to gradually step back.

Though she enjoys her job in Mitrovica Basic Court, she says that her stay in Kosovo is not indefinite. Before she leaves, judge Dominik hopes for someone assessing in ten years the EULEX contribution to Kosovo rule of law, to find it ‘useful’.

Ms Dominik's advice for judges is to be fair in the proceedings. To do justice is something you have to be prepared for, because making decisions is not always easy. “If I ever find myself unable to make a decision it would be the time to leave the profession”, she concluded.

GRATË NË SUNDIMIN E LIGJIT

PARATHËNIE

Që nga themelimi i tij në vitin 2008, Misioni i Bashkimit Evropian për Sundimin e Ligjit në Kosovë (EULEX) i ka ndihmuar autoritetet e Kosovës për të zhvilluar dhe forcuar edhe më tej sektorin e Sundimit të Ligjit. Si një e drejtë themelore dhe parim i Bashkimit Evropian në tërësi, barazia gjinore është gjithashtu një objektivi i integruar i EULEX-it dhe misioni është plotësisht i përkushtuar për të avancuar një perspektivë gjinore në veprimet e saj të brendshme dhe të jashtme. Përmirësimi i barazisë gjinore brenda strukturës sonë si dhe mbështetja e plotë e përpjekjeve të Kosovës në zvogëlimin e mospërputhjeve gjinore është pjesë e punës sonë të përditshme.

Kjo mund të jetë një sfidë, veçanërisht pasi që sundimi i ligjit tradicionalisht është një sektor i dominuar nga meshkujt. Në Kosovë, si edhe në pjesën tjetër të botës, gratë përballen me barrierë strukturore dhe të padukshme për të pasur qasje në pozita dhe për të çuar përpara karrierën e tyre në këtë sektor për shkak të paragjyqimeve gjinore të ngulitura në institucione si dhe në shoqëri. Rezoluta 1325 e Këshillit të Sigurimit të OKB-së për Gratë, Paqen dhe Sigurinë (2000) e njëj rëndësinë e pjesëmarrjes së grave në ndërtimin dhe rindërtimin e paqes. Si pjesë e përkushtimit tonë ndaj kësaj Rezolute, ne kemi inkurajuar përfshirjen e grave në institucionet e sundimit të ligjit, duke përfshirë edhe pozitat udhëheqëse, si në Kosovë ashtu edhe brenda EULEX-it. Në të vërtetë, Rezoluta 1325 e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara (RKSKB) pranon se burrat, gratë, djemtë dhe vajzat kanë nevojë të ndryshme dhe përballen me kërcënime të ndryshme të sigurisë. Prandaj, është thelbësore që institucionet publike të reflektojnë nevojat dhe kërcënimet e ndryshme brenda shoqërisë në mënyrë që të jenë në gjendje të ofrojnë përgjigje të përshtatshme dhe efektive për këdo që kërkon drejtësi dhe llogaridhënie.

Kosovatatashmë kanë dërmarrë hapat të rëndësishëm drejt barazisë gjinore duke krijuar një kornizë ligjore gjithëpërfshirëse dhe të avancuar, të përafëruar gjerësisht me standardet ndërkombëtare dhe ato të BE-së. Megjithatë, të gjithë e dimë se kërkohen shumë përpjekje dhe vullnet i sinqertë për të zbatuar këto ligje në praktikë. Ka ende shumë për të bërë për të hequr paragjykimet gjinore që mund të kufizojnë zgjedhjet jetësore të burrave dhe grave. Kjo kërkon ndryshime në qëndrimet dhe perceptimet ndërmjet burrave dhe grave, brenda institucioneve dhe në shoqërinë në tërësi.

Ndonëse pranojmë se ende ekziston një rrugë e gjatë përpara, është e rëndësishme të pranojmë zhvillimet pozitive. Brenda EULEX-it, ne tani kemi arritur barazi gjinore në mesin e stafit të lartë menaxhues. Në Kosovë janë krijuar rrjete të grave që punojnë brenda agjencive të zbatimit të ligjit dhe punojnë për të mbështetur gratë në zhvillimin e karrierës së tyre dhe për të sfiduar paragjyqimeve gjinore në vendin e punës dhe në shoqërinë e tyre.

Unë do të doja të përgëzoj gratë e paraqitura në këtë libër për punën e tyre frymëzuese dhe kontributet e tyre të vlefshme për avancimin e barazisë gjinore. Por gjithashtu do të doja të pranoja edhe përpjekjet e çdo burri dhe gruaje, djali dhe vajze që nuk janë paraqitur këtu, që mbrojnë barazinë gjinore në punën e tyre të përditshme. Është shumë e rëndësishme t'i japësh një zë këtyre shembujve të mirë për të ndërtuar një sektor përfshirës të Sundimit të Ligjit ku barazia gjinore dhe mundësitë e barabarta janë në zemër të të gjitha institucioneve. Përmes këtij libri, misioni i EULEX-it në Kosovë shpreson të ndërmarrë një hap drejt këtij qëllimi dhe për të frymëzuar çdo burrë, grua, vajzë dhe djalë në Kosovë për të ndjekur çdo karrierë që ata zgjedhin dhe çdo qëllim që synojnë në jetën e tyre.

Alexandra Papadopoulou

Shefe e Misionit EULEX

FJALA HYRËSE

Grua nuk lind por bëhesh.

Simone de Beauvoir

Ky libër u kushtohet të gjitha grave trime dhe të talentuara që punojnë shumë në zbatimin dhe fuqizimin e Sundimit të Ligjit në Kosovë. Këto tregime flasin për përvojën e tyre, luftën e tyre për t'i arritur synimet dhe gjetur vendin e tyre në botë. Këto tregime flasin edhe për dëshirat e tyre në Kosovë.

Kur e pata filluar këtë projekt para katër vitesh kurrë s'e kam paramenduar se do të kishim kaq shumë gjëra të përbashkëta. Gjatë gjithë kohës ne mundohemi ta përmirësojmë aktin balancues të jetës, familjes dhe punës. Pritjet që shoqëria i ka nga ne dhe ajo çfarë ne duam të bëjmë për vehten e definojnë këtë situatë të vështirë, pavarësisht nga vendi i cili vijmë.

Pavarësisht përparimit që kemi shënuar, nuk duhet të harrojmë se ka mbetur ende për t'u bërë. Gratë në Kosovë akoma janë larg integritetit në shoqëri dhe këtë e tregojnë shifrat në Sundimin e Ligjit. Gratë kanë vetëm katërmbëdhjetë përqind të pozitive në polici dhe dhjetë përqind të pozitive vendimmarrëse. Ndërsa theksojmë rëndësinë e barazisë gjinore si çështje e mirëqenies së përgjithshme dhe sigurisë së grave, duhet të vazhdojmë ta nxisim dhe mbështesim pjesëmarrjen e grave në sundimin e ligjit jo vetëm në Kosovë, por edhe këtu në Misionin e EULEX-it.

Në kuadër të Misionit, këshilltarja jonë për çështje gjinore Lina Andeer ndihmon inkuadrimit e gjinisë bashkë me një rrjet të koordinatorëve për çështje gjinore nga fusha të ndryshme profesionale që punojnë pandërprerë

për theksimin e rëndësisë së barazisë gjinore. Ky libër është një kontribut i vogël që synon t'i vë në pah këto përpjekje.

Siç thotë Lina, "Dëgjoj nganjëherë që nuk është koha e duhur të flasim për barazinë gjinore në Institucionet e Sundimit Ligjor, ndonëse nuk është kurrë herët të flitet për të. Gratë duhet të jenë pjesë e procesit nga fillimi dhe ky libër tregon se ka shumë gra që kanë zell dhe talent të japin kontribut të çmueshëm."

EULEX-i mbetet i vendosur të bashkëpunoj me institucione të ndryshme vendore në përmirësimin e çështjeve të barazisë gjinore në Kosovë. Vite me radhë përpjekjet tona janë fokusuar në rritjen e kapacitetit të gjyqësorit, policisë dhe prokurorëve në hetimin dhe ndjekjen penale të krimeve të dhunës me bazë gjinore. Po ashtu EULEX-i ka ndihmuar në një seri të punëtorive ku janë adresuar tema lidhur me dhunën në familje si dhe ka ndihmuar në trajnimin e autoriteteve kosovare si të reagojnë në mënyrë adekuate në çështjet gjinore.

Ne vazhdojmë t'i dëgjojmë dhe mbështesim ata që po punojnë në mënyrë aktive në trajtimin e padrejtësive gjinore. Mbështetja e shoqatave dhe iniciativave bamirëse ka ndihmuar në krijimin e bazës së progresit dhe kanë inkurajuar rritjen e pjesëmarrjes së grave në fuqizimin e sundimit të ligjit në Kosovë.

Në fund, një falënderim për të gjithë ata që kanë ndihmuar në realizimin e këtij publikimi dhe përderisa i kremtojmë gratë frymëzuese, protagonistet e këtij publikimi, duhet të mos e harrojmë punën që na pret të gjithëve së bashku.

Dragana Nikolic Solomon

Shefe e Zyrës për Shtyp dhe Informim Publik, EULEX

Mbrojtja e Kushtetutës së Kosovës është privilegj i jashtëzakonshëm – njoftohuni me Artë Rama -Hajrizi

“Kushtetuta nuk e garanton lumturinë, por vetëm kërkimin e saj. Ju duhet ta arrini atë vet.”, ishin fjalët e Benjamin Franklin, një prej paraardhësve kryesor të Amerikës. Artë Rama-Hajrizi, Kryetare e Gjykatës Kushtetuese të Kosovës, me anë të shembullit të vet i ka dhënë kuptim tjetër kësaj thënieje të njohur.

Për të, Kushtetuta është formë e lumturisë, pasionit dhe përkushtimit - -- diçka që ajo ia ka kushtuar tërë karrierën e saj dhe një pjesë të madhe të jetës. Si fëmijë, ajo ka pasur zell për të studiuar mjekësinë ose të drejtat e njeriut. Megjithatë, zgjedhja e Artë Rama-Hajrizit ndryshoi si rezultat i konfliktit në Kosovë gjatë viteve të nëntëdhjeta. Zgjidhja e saj për të luftuar për ruajtjen e jetës u transformua në pasion për mbrojtjen e saj përmes sundimit të ligjit, respektimit të të drejtave të njeriut dhe barazisë.

“Forca ime shtytëse është kombinim i studimeve që i kam bërë dhe viteve të përvojës së punës jashtë vendit. Nga perspektiva ime profesionale dhe kulturore unë mbështesë frymën liberale të Kosovës, në veçanti rininë e saj të etur për ta parë vendin e tyre pjesë të Bashkimit Evropian. Motivimi im rritet kur shoh tek qytetarët e rëndomtë ngritje të vetëdijesimit për të drejtat dhe obligimet kushtetuese të tyre. Kjo është baza e demokracisë sonë dhe shtytësi kryesor i rritjes ekonomike në

vendin tonë”, thekson zj. Rama-Hajrizi.

Për të arritur aty ku është, zj. Rama-Hajrizi i përfundoi studimet themelore në Universitetin e Prishtinës dhe vazhdoi studimet për fushën e juridikut në Shtetet e Bashkuara, në Washington College of Law, ku përfundoi Programin për të Drejtën dhe Qeverinë/ Law and Government Programme. Aktualisht ajo është në përfundim të studimeve të doktoratës në Universitetin e Prishtinës, në fushën e të drejtës kushtetuese.

Një e arritur e madhe për karrierën e zj. Rama-Hajrizi ishte përfaqësimi i Kosovës në vitin 2014 në Komisionin e Venecias, organ këshilldhënës i Këshillit të Evropës, që përbëhet prej ekspertëve të pavarur në fushën e së drejtës kushtetuese.

Një përvojë dhe mundësi domethënëse që tranoi rrugën e Artës për në krye të Gjykatës Kushtetuese ishte përvoja e saj katërvjeçare si konsulle e parë e përgjithshme e Republikës së Kosovës në New York.

“Pas katër viteve të mrekullueshme në New York, unë isha e përgatitur dhe e gatshme t’i kthehesha profesionit tim. U emërova gjyqtare në Gjykatën Kushtetuese të Kosovës. Ngjitja shkallës deri në pozitën e Kryetares së Gjykatës ishte rezultat i përkushtimit të vërtetë, punës së zellshme,

respektit dhe besimit që kam fituar në mesin e kolegëve të mi gjyqtarë gjatë tri viteve si gjyqtarë”, thotë Rama-Hajrizi.

Në një botë ku zëri i femrave është duke u bërë shumë e shumë më i fuqishëm, ku feminizmi nuk është më term i panjohur dhe i keqkuptuar, sfidat janë të mëdha kur gjendeni në majë të shkallës së sundimit të ligjit, siç është zj. Rama-Hajrizi.

“E fshehta prapa çdo suksesi është puna, përkushtimi, profesionalizmi dhe të qenit të përgatitur për të bërë ndryshime të nevojshme përmes bashkëpunimit transparent dhe të hapur me kolegë”, thotë Kryetarja e Gjykatës Kushtetuese të Kosovës.

Sipas zj. Rama-Hajrizi, praktika në mbarë botën, dhe jo vetëm brenda profesionit ligjor, është se në krahasim me meshkujt, femrat duhet të arrijnë standarde më të larta dhe t’i përkushtohen më shumë punës për të eliminuar çdo paragjykim. Në këtë drejtim, zj. Rama-Hajrizi sigurohet që Gjykata Kushtetuese të jetë një prej pak institucioneve në shtet ku më shumë se gjysma e të punësuarve janë femra.

“Në rastin tim ishte puna dhe përkushtimi im i përditshëm që i bindi kolegët e mi gjyqtarë që të më zgjedhin si kryetare të tyre. Të qenit kolege e gjyqtarëve që kanë dhënë betimin për të zbatuar standardet më të larta ndërkombëtare për të drejtat e njeriut të mbrojtura me Kushtetutën tonë, përfshirë trajtimin e barabartë të individëve, më jep arsye tjetër të krenohem me arritjet e mia”, thotë zj. Rama-Hajrizi.

Ajo gjithnjë i ka inkurajuar dhe inspiruar koleget e saj në gjykatë dhe në universitet. “Unë u kam thënë që asnjëherë të mos ndalojnë së promovuari të drejtat e tyre e as të heqin dorë nga ndjekja e ambicieve, karrierës dhe ëndrrave që ato i kanë”, thotë Rama-Hajrizi. Ajo beson se emancipimi

i femrave është fortesa dhe baza e çdo shoqërie demokratike.

Gjatë rrugës së saj të karrierës së frytshme, zj. Rama-Hajrizi kuptoi se ajo që gjithnjë e formëson rrugën drejt të ardhmes është përvoja. Në rastin e saj, përvoja profesionale dhe arsimore në Amerikë pati ndikim të madh dhe i hapi dyer për një koncept tërësisht të ri të kuptuarit të së drejtës dhe sistemeve juridike të ndryshme.

Pjesë e sfidës është krahasimi, analizimi dhe zbatimi i jo vetëm përvojës por edhe i arsimit në një shtet me sistem juridik krejtësisht të ndryshëm. Sipas zj. Rama-Hajrizi, gjëja më e mirë rreth sistemit juridik është fakti se pavarësisht dallimeve mes strukturave, parimet kryesore mbesin të njëjta.

“Aftësia për t’iu përshtatur ndryshimeve është kyç për të përballuar jetën dhe punën në shtete dhe kontinente të ndryshme”, shpjegon ajo.

Duke pas parasysh se Gjykata Kushtetuese është autoriteti final për interpretimin e Kushtetutës, vendi i punës së zj. Rama-Hajrizi sjell me vete nivel të lartë të përgjegjësisë.

“Detyra e caktuar gjyqtarit të emëruar për mbrojtjen dhe interpretimin e një dokumenti kaq të vlefshëm nuk është vetëm privilegj, por edhe obligim i madh. Kjo kërkon përkushtim të vazhdueshëm dhe punë të zellshme për mbrojtjen dhe interpretimin e dispozitave të tij për çdo parashtrësë të paraqitur para Gjykatës Kushtetuese”, thotë Rama-Hajrizi.

Puna e institucionit të saj është e gjerë dhe e ndërlikuar, por për zj. Rama-Hajrizi jurisprudenca më e mirë e gjykatës “vije prej parashtrësave individuale ku përmes vendimeve të gjykatës ne sigurojmë garantimin e të drejtave dhe lirive të

parapara me Kushtetutën tonë për secilin qytetar, pa dallim.”

Larg syrit të publikut, zj. Rama-Hajrizi është bashkëshorte dhe nënë e dy djemve, Lir dhe Jon, të cilët i japin asaj tërë dashurinë dhe energjinë pozitive shtesë që i nevojitet pas një dite të gjatë.

E pyetur nëse më sfiduese është të jesh nënë apo kryetare e Gjykatës Kushtetuese, zj. Rama-Hajrizi përgjigjet: “Gjetja e mënyrës për të shijuar të dyja nganjëherë është më e vështirë sesa të punosh në rastet më të ndërlikuara në gjykatë. Por kjo është bukuria e të qenit nënë.” Familja Rama-Hajrizi i shfrytëzon ditët e fundjavës për më shumë gjumë, mëngjese me familjen dhe ecje nëpër natyrë.

Asaj i pëlqen futboli, është kuzhinieri shumë pasionante, ku ushqimet e saj të famshme e bashkojnë familjen, çka i shton veçanti kohës së kaluar së bashku.

Niina Koivisto: 'Për të ecur para, mendo jashtë kornizave!'

Qëndrimi pozitiv, pasioni dhe përcaktimi janë ato që shndrisin përmes uniformës policore të Niina Koivisto, një prej këshilltareve të EULEX-it për Policinë e Kosovës në Komunitet. Ajo u bë pjesë e EULEX-it pasi u ngrit nëpër gradat e Bordit të Policisë Nacionale të Finlandës dhe përfundoi me sukses misionin e saj në EUPOL Afganistan në 2016, dhe porosia e saj për të gjitha femrat që punojnë në fushën e sundimit të ligjit është e qartë: 'Punoni shumë, dhe do të arrini sukses'.

Niina është rritur me dy vëllezër në një familje tradicionale finlandeze në një fshat. "Familja ime më ka dhënë mbështetje të plotë për karrierën që unë kam zgjedhur. Kjo zgjedhje nuk ka qenë e lehtë." Gjyshja e saj tashmë e ndërë ka qenë karakter jashtëzakonisht me ndikim në familjen e saj duke theksuar vazhdimisht rëndësinë e të mësuarit, të punuarit, të barazisë gjinore, dhe që gratë mund t'i bëjnë të gjitha.

Menjëherë pas shkollës së mesme, kur ishte vetëm njëzetvjeçare, ajo e filloi karrierën e saj me ambicie të mëdha në fushën e zbatimit të ligjit. Pasi u diplomua në akademinë policore në moshë të re, dhe pasi kaloi nëpër departamente të ndryshme të policie së Finlandës, ajo i përfundoi me sukses studimet për juridik dhe fitoi diplomë të studimeve Masters për juridik. 'E dija se për t'u dalluar nga të tjerët, më duhej të vijoa rrugë më të gjatë,' thotë ajo.

Sipas Niinas, puna në polici që dominohet nga gjinia mashkullore nuk ka qenë gjithnjë e lehtë. "Si femër, vëmendja tek ti është më e madhe. Por unë gjithmonë kam qenë 100% vetvetja dhe asnjëherë nuk e kam ndryshuar dukjen apo sjelljet e mia për shkak të punës që bëja. Kam qenë e rreptë kur ka qenë nevoja, dhe në veçanti kur jam ballafaquar me gjëra të gabuara apo të paligjshme.

"Sukseset më të mira arrihen kur jeni vetvetja. Në shtetin tim në Finlandë unë kam pasur eprorë shumë të mirë dhe mbështetës, si dhe kam pasur trajtim të drejtë. Përvoja ime në një mjedis ndërkombëtar ka qenë më sfiduese. Unë jam shumë energjike dhe mund të përshtatem me shpejtësi ndaj përgjegjësisë të reja. Unë gjithmonë përpiqem të punojë në mënyrë kreative," thekson Niina.

Qysh kur ishte duke punuar në pozitën e zyrtares policore nëpër rajone dhe njësi të ndryshme të policisë, kur është bërë detektive në Njësinë kundër terrorizmit për Shërbimin e Inteligjencës së Sigurisë së Finlandës, si dhe tani, Niina ende vazhdon të ndjekë suksese akademike paralelisht me karrierën e saj profesionale në polici. Me qëllim që t'i kombinojë përvojat e saj të larmishme gjatë pesëmbëdhjetë viteve të fundit, aktualisht ajo është kandidatë për doktoratë në Universitetin e Helsinkit.

Ky është vetëm një nga synimet që ia ka caktuar vetes: ajo e thekson rëndësinë e ndjekjes së ambicieve, aftësive dhe përvojave të ndryshme në jetën profesionale, dhe pasja e qasjes së re dhe kreative për të gjitha aspektet e jetës dhe punës së saj.

Pasi i kaloi shtatë vite në grada të larta udhëheqëse në Bordin e Policisë Nacionale të Finlandës, në shtabin e policisë së Finlandës, si dhe si gjyqtare në Gjykatën e së Drejtës për të kuptuar tërë zinxhirin e drejtësisë penale, ambiciet e Niinas e tërhoqën atë në mënyrë të natyrshme tek sfera ndërkombëtare. 'Unë jam shumë falënderuese për mundësinë që më është dhënë, si në EULEX në Ballkan, dhe në Afganistanin e mrekullueshëm, për të punuar, mësuar dhe përshtatur me situata të ndryshme gjeopolitike dhe komunitete shumetnike,' thotë ajo. 'Ky lloj i përvojave dhe i angazhimeve me njerëz është veçanërisht i paçmueshëm kur punon si këshilltare për policinë e komunitetit.'

Roli parësor i Niinas në EULEX përfshin këshillimin e drejtuesve të lartë të Policisë së Kosovës në nivel strategjik në lidhje me zbatimin e praktikave më të mira të BE-së. Me origjinë nga Finlanda, shtet që konsiderohet se ka një nga agjencitë më të mira të zbatimit të ligjit në botë, si dhe në mesin e tretë tek indeksi i sundimit të ligjit, përvoja e saj në nivel strategjik është e pashmangshme për funksionimin efektiv të rolit këshillues të EULEX-it për Policinë e Kosovës.

'Inkorporimi i strategjisë së sigurisë së brendshme të BE-së, së bashku me praktikat më të mira nga Policia e Finlandës si dialogu i fuqishëm mes policisë dhe komunitetit, dallimet mes sigurisë së jashtme dhe të brendshme, si dhe bashkëpunimi i ngushtë mes policisë,

policisë kufitare dhe doganës janë elemente për të cilat unë posaçërisht jam angazhuar këtu në Kosovë,' thotë Niina.

Një pjesë e madhe e punës së saj të përditshme në Shtabin e Policisë së Finlandës përfshin punën me Kryeinspektorin, në nivel të drejtuesit, për këshillimin e Komisionarit të Policisë Nacionale dhe të Zëvendëskomisionarëve të Policisë, si dhe bashkërendimin e strategjive të ndryshme. Këtu përfshihen edhe performanca e policisë dhe planet e veprimit (për shembull, parandalimi i krimeve, hetimet penale, rendi dhe siguria publike, policimi ndërkombëtar, ruajtja e paqes) dhe shndërrimi i tyre në raporte pas aksioneve për Komisionarin e Policisë dhe nivelin ministror rreth performancës dhe rezultateve të policisë. Përpjekja madhore e fundit ishte përfaqësimi i Policisë së Finlandës në përgatitjen e nivelit parlamentar të Aktit të Inteligjencës për Policinë dhe për Shërbimin e Inteligjencës. Angazhimet e Niinas në nivel nacional përfshijnë shumë fusha interesante në përfitim të këshillimit policor në nivel strategjik.

Tani në Kosovë, Niina i vlerëson shumë përvojat dhe raportet e punës që ka krijuar që nga koha kur ka ardhur. "Të punosh me policinë në komunitet dhe të monitorosh, mentorosh dhe këshillosh ka të bëjë me krijimin e besimit dhe respektit, si individ dhe si këshilltar i lartë. Kur ta përfundoj misionin, unë do t'i marr me vete në Finlandë kujtimet e mira nga puna me Policinë e Kosovës dhe rëndësinë e madhe të stafit tonë vendas në EULEX, dhe vërtetë shpresoj që në mesin e Policisë së Kosovës dhe kolegëve tonë unë të mbahem mend si këshilltare policore shumë aktive dhe profesionale," thotë Niina.

Në kohën e saj të lirë në Ballkanin e bukur, përveç leximit dhe studimeve, Niina pëlqen të lëvizë nëpër natyrë duke u marrë me sport, si me alpinizëm apo skijim. "Fundjavat më të mira i kam kaluar në Brezovicë dhe nëpër bjeshkë me qiell të kaltër dhe të kthjellët", thekson ajo.

Niina e thekson rëndësinë e ndërtimit të raporteve dhe të respektit nëpër misione siç është EULEX-i. 'Parimi i pronësisë vendore është diçka që komuniteti ndërkombëtar duhet gjithnjë ta ketë në mendje. EULEX-i është instrumenti përmes së cilit na është mundësuar bashkëpunimi dhe komunikimi me institucionet e Kosovës, kurse raportet që krijohen dhe ruhen janë ato që e përcaktojnë suksesin e Misionit.'

Tahire Haxholli: “Nuk jeni vetëm, ne jemi këtu për ju”

Dhuna në familje mund të shfaqet në forma të ndryshme, si fizike, seksuale, psikologjike apo ekonomike. Përhapja e kësaj dhune mund të jetë dëmtuese si për viktimat ashtu edhe për personat e prekur, dhe mund të qojë deri në shkatërrimin e familjeve, vetëvrasje, dhe vrasje.

Për shumë prej viktimave të dhunës në familje që vendosin të raportojnë keqtrajtimet, vendi i parë ku drejtohen është policia, ku nisë së zbatuari ekspertiza e Tahire Haxhollit.

Kapitene Tahire Haxholli, udhëheqëse e Njësisë për Hetime rreth Dhunës në Familje, në kuadër të Policisë së Kosovës, është shumë entuziaste në punën e saj të madhe drejt ndryshimit të kulturës së tolerimit që përshkon nëpër rastet e dhunës në familje.

“Për mua familja është gjithçka, unë jam rritur e rrethuar me shumë dashuri, harmoni, dhe inkurajim të vazhdueshëm prej prindërve dhe vëllezërve dhe motrave që unë t’i ndjek ëndrrat e mia,” shpjegon ajo. Ëndrra e saj në fëmijëri ishte e thjeshtë: “Gjithmonë kam dashur t’iu ndihmojë të tjerëve, dhe t’iu them se të gjithë meritojmë të jemi të lumtur, pavarësisht se çka na thonë të tjerët,” vazhdon ajo.

Pas konfliktit në Kosovë, ajo e kishte shumë të qartë se dëshironte të bëhej pjesë e forcës policore të sapoformuar në

Kosovë, dhe të jepte kontributin e saj në shoqëri. Nuk e kishte menduar se një ditë do të arrinte të bëhej kaq e përfshirë si figurë e rëndësishme në luftimin e dhunës familjare në Kosovë.

“Viktimat më shohin si engjëjllin mbrojtës të tyre, si heroinë e tyre,” shpjegon ajo me krenari. “Qysh prej ditës së parë, jam përfshirë në çdo rast. Për mua, familja dhe lumturia janë tejet të rëndësishme, dhe është shumë e vështirë për dikë t’i humb të gjitha ato brenda një dite, andaj unë e trajtoj çdo rast me respekt dhe profesionalizëm të skajshëm,” shton ajo. Janë mirënjohja dhe ndjenja e sigurisë së viktimave të keqtrajtimit ato që e motivojnë, duke ia rikujtuar që asnjëherë të mos heq dorë dhe të arrijë rezultate edhe më të mira.

Kapitene Haxholli është një nga shembujt më të mirë të shumë femrave që i janë bashkuar sektorit të sigurisë. Ajo iu bashkua Policisë së Kosovës menjëherë pas luftës, me ëndrrën që të arrinte profesionalisht dhe t’iu ndihmonte të tjerëve. Gjersa ishte duke punuar si zyrtare policore në njësinë e patrullimit, ajo njëkohësisht vijoi studime në fushën e kriminalistikës, dhe vazhdoi me shkallën masters në studime juridike në fushën e dhunës në familje. Ajo filloi me hapa të vegjël por të sigurt, dhe tani ka pozitë udhëheqëse në forcën policore të Kosovës. “Isha shumë e përkushtuar në punë. Gjatë rrugëtimit tim profesional

jam ballafaquar me shumë situata të vështira, por gjithnjë kam arritur t'i tejkaloj vështirësitë dhe t'i dëshmoj aftësitë e mia menaxheriale," shpjegon ajo.

Rrugëtimi i saj profesional në Policinë e Kosovës filloi në vitin 2000 si pjesëtare e njësisë së patrullimit, ku më pas kaloi në njësinë e policisë në bashkësi, ku qëndroi deri në vitin 2003. Po atë vit ajo u avancua në pozitën e hetueses për rastet e dhunës në familje. Ajo e mori gradën e parë rreshtere në vitin 2004, dhe vetëm pas një viti asaj iu caktua roli i mbikëqyrëses së sektorit për dhunën në familje. Paralelisht punës dhe studimeve, ajo vijoi edhe trajnime profesionale të shumta në mbarë botën. Pas marrjes së gradës kapitene, ajo u avancua në pozitën e shefes së sektorit të dhunës në familje, dhe tani është në rrugën e saj drejt gradës majore.

Dhuna në familje zakonisht ndodhë prapa dyerve të mbyllura, dhe viktimat vuajnë në heshtje. Megjithatë, sipas zj. Haxholli, raportimi i rasteve të dhunës në familje në Kosovë ka shënuar ngritje gjatë viteve të fundit. "Kjo nuk nënkupton rritje të numrit të rasteve të dhunës në familje, por se viktimat po i njohin më mirë të drejtat e tyre," shpjegon ajo. Statistikat tregojnë që vetëm vitin e kaluar, me mijëra kosovarë raportuan për raste të dhunës në familje, ku 90 për qind e viktimave ishin femra.

"Zakonisht femrat janë viktima, dhe në shumicën e rasteve përfshihen edhe fëmijët. Dhuna raportohet vetëm atëherë kur konsiderohet e patolerueshme," shpjegon Haxholli, duke shtuar, "Kjo nënkupton se ne në të vërtetë nuk e dimë se sa dhunë ushtrohet brenda një familje, meqë ajo raportohet vetëm pas shumë vitesh keqtrajtimi të vazhdueshëm."

Sipas Kapitene Haxholli, parandalimi duhet të jetë hapi më i rëndësishëm drejt trajtimit të dhunës në familje. "Zyrtarët

policorë nga njësia ime shfrytëzojnë çdo rast për të qenë më afër komunitetit. Shumë shpesh ne organizojmë ligjërata nëpër shkolla, mbajmë konferenca, dhe shpërndajmë fletushka me informata rreth dhunës në familje dhe rreth të drejtave të viktimave," shpjegon ajo. Sipas Kapitene Haxholli, shumica e femrave zakonisht nuk i njohin të drejtat e tyre themelore. "Viktimave zakonisht i thuhet prej bashkëshortëve apo ushtruesve të dhunës se ato nuk kanë se ku të shkojnë, se ato nuk e kanë askënd, dhe se ata i kanë njerëzit e tyre në polici," shtjellon Haxholli.

Informimi është element shumë i rëndësishëm në luftën kundër dhunës në familje. Zyrtarët e Policisë së Kosovës që patrullojnë nëpër komunitet janë të gatshëm t'u tregojnë viktimave se ata janë aty për t'iu ndihmuar. "Në thelb ne iu themi viktimave se nuk janë vetëm. Krijimi i besimit është jetik për ne", shpjegon Kapitene Haxholli.

Në Kosovë, ekzistojnë një numër institucionesh përgjegjëse për mbrojtjen e të drejtave të personave që kanë vuajtur nga dhuna në familje. Nga momenti që rasti i dhunës në familje raportohet në polici, në dispozicion janë strehimoret, qendrat për punë sociale, avokatët e viktimave, dhe sistemet dhe procedurat e tjera për të siguruar që çdo person do të ndihmohet për paraqitjen e rastit, për kontroll mjekësor nëse është i nevojshme, për këshillim, strehim, dhe mbështetje përgjatë procedurave gjyqësore.

"Në shumicën e rasteve, Policia e Kosovës përfshihet përgjatë tërë procesit të këtyre rasteve dhe luan rol themelor në përfshirjen e institucioneve të tjera. Edhe neve na nevojitet mbështetje nga institucione të tjera në mënyrë që të na bëhet e mundur arritja e rezultateve më të mira," shpjegon ajo.

Kapitene Haxholli e çmon lartë bashkëpunimin dhe mbështetjen që njësia e saj ka nga organizata të ndryshme ndërkombëtare dhe vendore, si UNMIK, KFOR, EULEX, OSCE, dhe të tjera: "I çmoj dhe i vlerësoj lartë të gjitha përpjekjet dhe mbështetjet që na vijnë nga të gjitha këto institucione, ngase porosia e punës sonë fuqizohet më tej. Të gjithë mësojmë nga njëri-tjetri përgjatë rrugës," thotë ajo.

Zj. Tahire nuk njihet vetëm për "kokëfortësinë" që ka në luftën e saj për t'i ndihmuar viktimave të dhunës në familje, por ajo po ashtu është edhe lobuese e njohur për të drejtat e femrave brenda institucionit të saj. Ajo është një nga themelueset e Shoqatës së Femrave në Policinë e Kosovës. "Atë kohë, unë punova shumë ngushtë me organizatën UNIFEM për themelimin e shoqatës brenda Policisë së Kosovës, me qëllim që ne t'i tregojmë vlerat që femrat kanë për policinë, t'i inkurajojmë ato t'i bashkohen forcës policore, dhe të thyejnë qëndrimet me paragjykime dhe stereotipe," vazhdon ajo.

Duke patur një besim të fortë tek shkollimi, në veçanti për investimin në arsimimin e femrave, ajo ka një porosi për të gjitha femrat e reja në Kosovë, dhe ajo është që ato të shkollohen, të kenë vetëbesim, të jenë të qëndrueshme dhe të mos heqin dorë asnjëherë. "Është shumë e rëndësishme që të arsimoheni, arsimi do të ju zhvillojë si person dhe profesionistë, dhe automatikisht do të ju ndihmojë t'i krijoni vetes suaj pozitë të pavarur."

Nga Kosova në Ramallah - Njoftohuni me Sandra Gudaityte

Kur sfidat e jetës afrojnë, shumë do të jenë të preokupuar me frikë dhe shqetësime. Por krejt çka zyrtarja ligjore në EULEX Sandra Gudaityte ka në mendje është vetëm Trouble. Trouble është macja të cilën e ka adoptuar nga rruga dhe ajo do ta shoqërojë javën që vije nga Kosova në Ramallah, ku Sandra pritet të nisë një hap të ri në karrierë. Frika e vetme që e përcjellë gjersa përgatitet të largohet nga Kosova është se si në fund do ta pranojë para pronarit të shtëpisë se macja Trouble ia ka grisur divanin me kthetrat e saj.

Pas një viti e gjysmë me EULEX-in, Sandra tani nisët për në Zyrën Bashkërenduese të BE-së për Mbështetjen e Policisë Palestineze (EUPOL COPPS) në Ramallah. E entuziazmuar për të ardhmen, ajo kujton kohën e kaluar në Prishtinë, punën në EULEX dhe rrugën që e solli në Kosovë.

Sandra kishte shumë punë në Gjykatën Supreme dhe Gjykatën e Apelit në Pallatin e Drejtësisë në Prishtinë. Si zyrtare ligjore, puna e saj kishte të bënte me shqyrtimin e rasteve dhe apeleve që paraqiteshin para saj, kërkimin e zbrazëtirave apo mospërputhjeve nëpër aktgjykime, hartimin e opinionëve ligjore dhe këshillimin e gjyqtarëve rreth rrugës së duhur që duhej ndjekur. Kjo punë i është përshtatur në mënyrë të përsosur Sandrës, meqë ajo kishte pasion të mësojë rreth sistemeve të reja të drejtësisë penale, nga sistemi në vendin e saj në Lituani, deri tek sistemi penal ndërkombëtar, legjislati i Kosovës, dhe shumë shpejt, edhe legjislati penal palestinez. Ajo pa hezitim tregon se çka i pëlqen më së shumti në lidhje me punën: 'Për mua rastet më interesante janë rastet që ndërlidhen me krimet e luftës dhe rastet e korrupsionit, rastet më të rënda për të cilat EULEX-i ka juridiksion', thotë ajo. Dhe ajo ka

shumë punë për të bërë. Në Gjykatën e Apelit ka shumë raste të temave të llojllojshme, asnjëherë nuk pushon të qenit interesant. 'Të punosh me raste të tilla nganjëherë di të jetë e vështirë, thotë ajo. 'Gjërat që lexojmë janë tejet të ndjeshme, dhe mund të jenë mjaftë shqetësuese. Nganjëherë brengosem në mos bëhem më pak e mëshirshme, e më shumë cinike. Por kjo nuk më ka ndalur dashurinë për punën!'

Megjithatë, kohën në Kosovë Sandra nuk e ka kaluar gjithnjë e ulur në zyrë duke bërë hulumtime apo duke shkruar ankesa. Kurerdhënë Kosovë për herë të parë para tri vite e gjysmë, ajo punonte si Zyrtare e Operacioneve në Programin e Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP), si Udhëheqëse e Njësisë në Agjencinë Kosovare të Pronës (AKP). E angazhuar në lidhje me dëbimet, Sandra gjithnjë ishte nëpër teren: angazhimet e drejtpërdrejta me njerëz dhe të qenit jashtë zyrës për pothuajse çdo ditë ishte përvojë sfiduese, por edhe emocionuese për një zyrtare ligjore. 'Gjatë kohës sa punoja në lidhje me dëbimet në AKP, tërësisht isha jashtë rehatisë sime', thotë ajo. 'Por këtu kam përvetësuar shumë aftësi të cilat nuk kisha mundur t'i përvetësoja gjëkund. Në veçanti, puna me policinë e vendit më ka përmirësuar dukshëm aftësitë për zgjidhjen e konflikteve. Kjo është arsyeja pse gjithçka u shpërblye, mundësia për t'u angazhuar me lloje të ndryshme të njerëzve.'

Kalimi në EULEX iu ka përshtatur shijeve akademike të Sandrës pak më shumë, megjithatë. Ajo e nisi karrierën e saj juridike me një diplomë të studimeve masters nga vendlindja e saj në Lituani. 'Unë i hyra studimeve për të drejtën penale ndërkombëtare pothuajse krejt rastësisht', shpjegon ajo. Në vend se të

punoja si juriste në vendin e saj, ajo ishte e përcaktuar që të kërkonte sfida të reja, të studionte në Belgjikë, Holandë, dhe Korenë e Veriut, për të përfunduar studime profesionale në drejtimin e së drejtës ndërkombëtare. Pas muajsh përkushtimi në punë si praktikante në Gjykatën Ndërkombëtare Penale në Hagë, Sandra ishte e sigurt se ajo donte të ndiqte karrierë ndërkombëtare, dhe pati mundësinë që të punësohej në një pozitë me orar të plotë atje. 'Puna në Gjykatën Ndërkombëtare Penale ishte e arritur shumë e madhe për mua. Një pjesë e imja do të donte të kthehesha prapë atje, por pasi që jetova në Kosovë dhe së shpejti në Ramallah, kam një ndjenjë se Haga mund të jenë paksa e mërzhshme për mua!'

Lëvizja e ardhshme në karrierën e Sandrës do të jetë puna si këshilltare ligjore në kuadër të EUPOL COPPS. Roli i saj do të jetë i orientuar drejt monitorimit dhe këshillimit të policisë dhe gjyqësorit, si dhe fuqizimin e bashkëpunimit mes autoriteteve ligjore izraelite dhe palestineze. 'Përvojat e mia në EULEX dhe AKP me të vërtetë më kanë përgatitur për këtë rol, dhe jam e gatshme që ato t'i marr me vete në Ramallah.'

'Institucionet e vendit të cilave ne iu ndihmojmë këtu çdo ditë janë duke u përmirësuar dhe fuqizuar, ka arsye pse EULEX-i është duke u reduktuar,' komenton ajo. Sandrës i ka pëlqyer puna brenda gjyqësorit të Kosovës, në veçanti mundësia për të parë përmbylljen e rasteve në të cilat ajo ka punuar. Ndjente ndikimin e vërtetë të punës që bënte. Po ashtu ndihej jashtëzakonisht e kënaqur që nga puna e saj si zyrtare ligjore në EULEX jepte rezultate të matshme. 'Unë i kam përmirësuar njohuritë e mia në fushën juridike dhe kam mësuar se si të punoj nën presion, në veçanti nga shqyrtimi i një numri tejet të madh të rasteve në Pallatin e Drejtësisë. Aftësitë që i kam përvetësuar gjatë punës në një mjedis me lëvizje të shpejta siç është EULEX-i janë të paçmueshme.' Kjo është koha e përsosur që ajo të shkojë më tutje në një mision të ri me sfida të reja duke marrë me vete çdo gjë që ka mësuar. 'Për një zyrtare ligjore në veçanti, Ramallahi do të jetë qytet magjepsës për të punuar.'

Një aspekt të karrierës së saj në Kosovë që e kujton me krenari është puna me gjyqtarët

vendorë. Bashkëpunimi me ta ishte pjesë jashtëzakonisht pozitive e punës së saj në Pallatin e Drejtësisë. Sandrës është ndjerë mirë që asnjëherë nuk ka qenë e caktuar për vetëm një gjykatës, por ka pasur mundësinë që të punonte me shumë prej tyre. 'Është me të vërtetë interesante të shohësh se si gjyqtarët e ndryshëm punojnë dhe angazhohen për raste, dhe se si personalitetet dhe metodat e tyre të punës ndikojnë në mënyrën e qasjes ndaj rastit.'

Në veçanti i përmend gjyqtaret femra. 'Kishte shumë gjyqtare vendore me të cilat mu dha mundësia të punoja, gjyqtare me siguri në vete, me njohuri fenomenale të ligjit. Ishte mirë të shihje që suksesi juaj, edhe si gjyqtare femër, bazohet në meritë.'

Kur mendon rreth përvojës së saj si femër me punë në fushën e sundimit të ligjit, Sandra ka mendim pozitiv për përparimin e shënuar drejt barazisë gjinore, në EULEX dhe përgjithësisht në sferën juridike. 'Ndonëse shumë shpesh numri i meshkujve që punojnë si zyrtar ligjor është më i madh, diskriminimi ndaj femrave që hyjnë në këtë sferë është pozitiv, e jo negativ.'

'Unë mendoj se EULEX-i është duke bërë punë të mirë sa i përket ruajtjes së barazisë së perspektivës gjinore në të gjitha angazhimet që i ka. EULEX ka sistem të pikës kontaktuese gjinore shumë të mirë të themeluar i gatshëm të bëjë punë të mirë drejt barazisë gjinore, jo vetëm mes stafit të vet, por edhe në punën që EULEX-i kryen këtu në Kosovë.'

'Kjo nuk nënkupton se nuk ka nevojë për punë të mëtejshme. Unë kam hasur në sfida si femër gjatë punës nëpër mjedise të tjera, por në përgjithësi, nuk kam pasur ndonjë pengesë të patejkalueshme.'

Sandra shpjegon se për shumë prej sukseseve në karrierë u detyrohet prindërve të saj të cilët, sikur ajo, ishin të përcaktuar të arrinin sukses, pavarësisht pengesave. 'Prindërit e mi janë rritur në një kohë kur Lituania ende ishte pjesë e BRSS-së. Në atë kohë, nëse nuk ishe nga ndonjë familje me ndikim, nuk kishe mundësi të arsimoheshe mirë. Në fillim, nëna ime ishte kontabiliste dhe babai polic,' shpjegon ajo. 'Isha pesë vjeçare kur ra muri. Pasi morëm pavarësinë, ata u kthyen

në universitet. Nëna tani është ekonomiste dhe babai i përfundoi studimet në fushën juridike.'

Të dy prindërit e saj e inkurajuan atë që të punonte shumë dhe të kornte sukses. Ata e mbështetën Sandrën për të bërë karrierë në juridik por edhe për të shkuar jashtë vendit për studime të mëtejme. 'Mbështetja e tyre ishte shumë e dobishme, por të jem e sinqertë, nuk më nevojitej shumë inkurajim. Aq sa mbajë mend, gjithnjë kam dashur të bëhem juriste!'

Në përgatitjen e saj për t'u larguar nga Kosova pas tri vite e gjysmë qëndrim, Sandra thotë se më së shumti do t'i mungojë natyra e Kosovës. Këtu, ajo e ka eksploruar dëshirën e saj për ambiente të hapura. 'Për shkak të rrethinës, gjatë kohës sa jetova në Kosovë unë u bëra më e shëndetshme. Që prej se kam ardhur këtu, e kam pasur shumë të vështirë të qëndroja në një vend të vetëm!' thotë ajo. Me ardhjen në Prishtinë nga Holanda, ajo erdhi nga një shtet ku pika më e lartë është rreth dyqind metra. 'Një ditë, kur erdha në fillim, një kolege më tërhoqi zvarrë për ecje nëpër natyrë me të, plotësisht të papërgatitur. Mu desh vetëm një shëtitje dhe kjo shprehi u ngulit në mua. Sigurova pajisjet e nevojshme dhe hyra në sport.'

Në shi apo në diell, Sandrën e gjeni nëpër bjeshkë. Kosova jo vetëm që ia ka kultivuar dashurinë për ecje nëpër natyrë, por edhe dashurinë për fotografi. 'Këtu në Kosovë jemi të rrethuar me shumë vargmale,' thotë ajo. 'Të gjitha me natyrë dhe peizazhe të llojeve të ndryshme për t'i përjetuar, dhe jo vetëm gjatë verës! Më kujtohet kur njëherë pothuajse u bllokova në një stuhi bore në Gërmë, krejt për hir të disa fotografive të mrekullueshme.' Çka është më me rëndësi, Kosova ishte vendi ku ajo e gjeti macen e saj Trouble. 'Ta harroj veten, marrja e maces me vete në Palestinë ka qenë prioriteti im numër një!'

Sandra ka pritje të mëdha jo vetëm për këtë fazë të ardhshme në karrierën e saj, por edhe për jetën e saj të re që do ta krijojë në Ramallah. 'Shpërngulja nga Haga për në Prishtinë ishte aq e lehtë, por mendoj se Ramallah do të jetë diçka krejt ndryshe. U përshtata kaq shumë në Kosovë, por mezi pres të gjej kënaqësi dhe përvoja të reja, dhe të bëj një shtëpi të re për veten time.'

Hetuesja me dell – njihuni me Cindy Syes

Ashtu siç kishte bërë çdo ditë gjatë njëzet viteve të kaluara, hetuesja Cindy Syes hyri në zyrën e saj në Departamentin e Policisë së Teksasit në qytetin e Dallasit. Por, kësaj radhe, në muajin shkurt 2007, ajo ishte me të vërtetë e hutuar. Kolegët e saj e përshëndetën me brohoritje, përqafime dhe duartrokitje: hetuesja Syes po e kremtonte pensionimin e saj nga shërbimi policor. Sidoqoftë, ajo as që e kishte idenë se së shpejti do të fillonte një karrierë të re me shumë mundësi dhe aventura.

Pas pensionimit të saj nga shërbimi si hetuese, Cindy për një kohë të shkurtë i aplikoi shkathhtësitë e saj prej hetueses në Drejtorinë e shkollave të Virgjinitas në qytetin Norfolk, ku punoi si Koordinator e lartë dhe ishte e ngarkuar që t'i hetojë ankesat e bëra ndaj mësimitdhënësve dhe nxënësve. Për shkak të një urgjence familjare kjo detyrë nuk i zgjati shumë, por në janar 2009, ajo do të nisej për në shërbimin e parë prej gjithsej tre syresh në Afganistan si Këshilltare në Njësitë për Mbrojtje në Familje duke i udhëzuar hetueset femra që caktoheshin për rastet e dhunës në familje. Përgjatë shërbimeve të saj në Afganistan, ajo ishte caktuar në Akademinë Policore për Femra dhe ishte këshilltare e lartë e femrës me gradën më të lartë të gjeneralit, Gjeneral Brigade Sharifa. Më pas ajo do të shkonte atje sërish në vitin 2013 deri në 2014 kur ishte caktuar Këshilltare e Lartë Gjimore e Drejtorit të Departamentit për të Drejta të Njeriut dhe Çështje Gjimore në Shërbimin Korrektues të Afganistanit. Hetuesja Syes ka punuar gjithashtu për Departamentin e Shtetit si Këshilltare e Lartë për të Drejtat e Njeriut dhe Çështje Gjimore në Irak prej vitit 2011 deri në 2013.

Pasi kishte qenë në vende të ndryshme të botës, kulmi i karrierës së saj në pozita të ndryshme e kishte bërë hetuesen Syes një kandidatë të përkryer për të punuar në EULEX si Këshilltare në Policinë e Kosovës për Dhunën Seksuale dhe të Bazuar në Gjini. Duke e shfrytëzuar përvojën e saj shumëvjeçare nga vende të ndryshme, detyra e saj është që të organizojë seminare jo vetëm për t'i mësuar Policisë së Kosovës dhe Prokurorëve se si t'i përdorin përcaktorët forenzik të raporte, por po ashtu t'i aftësojë ata që t'i përkrahin më mirë viktimat. "Unë dëshiroj ta përmirësoj mënyrën e komunikimit dhe gjuhën e përdorur në shërbim të viktimave dhe të punoj me kolegët vendas që ta krijojmë një plan mbështetës më gjithëpërfshirës. Ne duhet t'i mbrojmë dhe mbështesim viktimat.", thekson ajo. Qëllimi i Cindyt është që të promovohet vetëdijesimi i opinionit për femrat viktimat duke ofruar informata lidhur me pikat e kontaktit dhe mënyrën se si mund t'i përmirësojë policia shërbimet e saj në këtë fushë.

Cindy Syes punon në EULEX prej muajit mars 2017. Në këtë cilësi, ajo e këshillon Policinë e Kosovës për hetimet në baza gjimore duke biseduar me të gjithë individët, institucionet dhe OJQ-të e nevojshme për t'i mbështetur viktimat pasi të ketë ndodhur ndonjë vepër, si dhe t'i mbrojnë pjesëtarët e shoqërisë që janë në rrezik. Syes thotë, "Unë i vizitoj strehimoret, shkruaj raporte dhe bëj rekomandim për ta mbështetur Policinë e Kosovës dhe për të siguruar që ata ta përcjellin dhe plotësojnë fokusin gjinor të EULEX-it." Ajo vazhdon më tej, "Poashtu, unë punoj me OJQ-të lokale për

t'i përkrahur strehimoret për gra ku ato mund të shkojnë përkohësisht për ta larguar veten e tyre nga situatat e dhunës në familje."

Shumë prej përgjegjësave të saj në EULEX janë të ngjashme me ato të punës së saj të mëhershme si police dhe punës me komunitetet lokale. Ajo luan shumë role dhe bashkërendon me Policinë e Kosovës për të siguruar që ata ta zbatojnë strategjinë e dalë nga mandati, mes tjerash, përkritazi me komunitetin LGBT. "Dëshira ime e flaktë është vënia e drejtësisë lidhur me rastet e dhunës seksuale, gjinore dhe në familje. Përpara vetes kemi një rrugë të gjatë për t'i luftuar këto çështje në botë. Shumëçka është e shkruar nëpër dokumente, por zbatimi i tyre është një gjë krejt tjetër. Ne duhet të vazhdojmë që ta adresojmë dhunën dhe ta ngremë zërin për ata që nuk guxojnë të flasin", bën me dije ajo. "Sikur edhe në vendet tjera ku kam qenë, nëse mund të ndihmoj në aftësitë e Policisë së Kosovës lidhur me hetimin, arrestimet dhe ndjekjen e këtyre veprave, atëherë mund të them se kam arritur të bëj diçka", thotë ajo.

Nga mënyra se si është edukuar hetuesja Syes shihet qartë se si ka arritur ajo deri te EULEX-i. Babai i saj ishte një marins (ushtarak) karriere i SHBA-ve ndërsa nëna e saj punonte si asistente në Universitetin Tregtar A&M të Teksasit në Dallas. Cindy thotë, "Prindërit e mi kanë luajtur një rol shumë të rëndësishëm gjatë tërë jetës sime, duke më mësuar të jem e sinqertë dhe e drejtpërdrejtë e jo të lëshohem në dukuri negative. Disa pjesë të punës janë të vështira, por kur më kujtohen këshillat e prindërve të mi motivohem që t'i ndihmoj të tjerët."

Pasi ka diplomuar në shkollën e lartë Battery Creek në Beaufort, Karolina e Jugut, ajo vijoi në Universitetin Shtetëror të Tenesit, ku diplomoi në vitin 1985. Duke qëndruar fort dhe me vetëbesim, Syes tregon që ishte një atlete gjatë gjithë jetës së saj si dhe për mënyrën se si e ka përfshirë disiplinën e cila e ka mësuar të jetë stabile në jetë, veçanërisht nga mësimet në shkollën e lartë dhe nga ish-trajneri i saj i shtigjeve olimpike, Edward Temple. Mbajtja dhe promovimi i një stili jetësor të shëndetshëm ka qenë gjithmonë gjëja themelore për të. Pas diplomimit në USHT, Cindy kaloi në karrierën e saj si police në Dallas, Teksas.

"E gjitha filloi në formë të një basti/sfide. Një mik i mirë imi më thotë se unë nuk do të mund të bëhesha pjesë e forcës policore sepse isha femër. Unë isha e vendosur që t'ua dëshmoja të kundërtën," thotë Syes. "Në atë kohë trajnimi ishte i vështirë dhe nga femrat pritej që të bënin të njëjtat gjëra si meshkujt pa dallim. "Unë jam krenare që e përfundova dhe u diplomova nga Akademia e Dallasit," thotë ajo.

Detyra e parë e saj ishte patrullimi në Dallas. Më pas kaloi në policimin në komunitet duke punuar në lagjet e banimit me të ardhura më të vogla në Dallas. Pjesë të detyrave të saj ishin puna me familjet nëpërmjet shumë aktiviteteve të ndryshme të orientuara në komunitetin, si dhe luftimin e krimit. "Shumë familje që jetonin në atë zonë nuk kishin mundësi të shpreheshin dhe të dëgjohej zëri i tyre, kurse grupi i policëve më të cilët punoja unë me kënaqësi bëheshim zëri i tyre i munguar. Unë jam krenare për punën të cilën e kemi bërë dhe të cilën po vazhdojmë ta bëjnë kolegët e mi në fushën e policimit në komunitet."

Ajo e kishte të shkruar të ishte e suksesshme pasi ishte në vendin dhe kohën e duhur, si dhe duke i bërë disa arrestime të rëndësishme gjatë karrierës së saj. Një prej këtyre arrestimeve kishte të bënte me shpartallimin e një bande të grabitësve të armatosur të cilët po i grabisnin bankat për muaj të tërë. "Pasi e kishte bërë njëri prej grabitjeve ky grup, automjeti të cilin po e drejtonte udhëheqësi i këtij grupi kaloi përpara meje dhe pas një ndjekje të shkurtë dhe me ndihmën e kolegëve dhe njësisë SWAT i kapëm të gjithë pa ndonjë incident."

Gjashtë muaj që nga ardhja e saj në EULEX, Cindy thotë se deri më tani asaj i ka pëlqyer më së shumti Prishtina. Asaj i pëlqen filladi i verës, vera dhe populli i Kosovës. "Të gjithë janë jashtëzakonisht miqësorë dhe të gatshëm të ndihmojnë. Kosova ka shumë për t'i ofruar qytetarëve të saj dhe ka potencial shumë të madh." Puna e saj e çon atë anekënd Kosovës duke i vizituar të gjitha regjionet në tërë vendin. "Mua më ka pëlqyer secili vend që e kam vizituar, kurse ushqimi këtu është i mahnitshëm. Unë e kisha privilegjin që të ndihmoja me rastin e organizimit të turneut bamirës me biçikleta për

gratë dhe fëmijët duke udhëtuar në një kombibus (jo, jo, jo me biçikletë) i cili organizohet çdo vit nga mbikëqyrësi im Mark Dixon. Bjeshkët dhe zonat nëpër të cilat udhëtuam të linin pa frymë. Më duhet t'i përgëzoj çiklistët sepse bjeshkët ishin mjaft të rrepirëta, por punë që ia vlenë."

Duke qenë fëmijë i një ish marinsi, prindërit e saj u dhuruan vajzave të tyre ndjenjën për ta shijuar jetën, të takojnë njerëz të ri dhe të udhëtojnë. "Ne kemi shkuar me pushime për çdo vit, prandaj duke qëndruar nëpër qytete të ndryshme kisha mundësi të takoj njerëz të mrekullueshëm nga e mbarë bota. Kjo më ka ndihmuar që t'i krijoj bindjet dhe vlerat e mia duke i respektuar kulturat e ndryshme."

Jeta jashtë vendit i ka mundësuar Cindyt që të njihet me shumë vende, njerëz dhe kultura të ndryshme për të cilat të tjerët vetëm kanë mundur të lexojnë apo të ëndërojnë. Njohuritë, informatat dhe përvojat e dorës së parë janë kryesoret për Cindyn: ajo thotë se me libra nuk mund t'i kuptosh të gjithat. Për shembull, derisa ishte në Afganistan, ajo jetonte brenda kampit dhe lëvizjet e vetme të saj ishin nga kampi për në punë. Por, kur u stacionua në Bamiyan, Afganistan, ajo jetoi pranë rrënojave antike të Bamiyanit, ku gjatë luftës ishin shkatërruar statujat e Budës. Ajo e vizitoi Kështjellën e Kuqe dhe liqenin e shenjtë Band-e Amir. Udhëtimet e saj e dërguan atë edhe më larg si në Irak, Afrikë dhe Aman në Jordani, ku vizitoi lumin Jordan dhe qytetin Petra.

Kur jeton jashtë vendit natyrisht që i mungon vendlindja. Largësia nga familja dhe miqtë ndonjëherë bëhet e vështirë, por për Cindin gjërat bëhen më pak të vështira sepse i shfrytëzon Skype-in, Facebook-un dhe format tjera të komunikimit. "Kontakti me më të afërmit është gjithmonë i rëndësishëm, ndërsa nuk kalon ditë pa biseduar me familjen time. Kur jam në shtëpi unë kaloj kohën me nënën time, djalin tim më të ri dhe me miqtë. Shpesh shkoj në Nashville, Tennessee për ta vizituar djalin e madh dhe familjen e tij. Unë kënaqem me dy mbesat e mija dhe në bisedat me miqtë e mi si dhe me shoqet e shoqërisë studentore Delta Sigma Theta. Gjatë kohës së lirë më pëlqen të lexoj, vrapoj, stërvitem dhe të dal me shoqëri."

Forenzika përmes teknologjisë informative – Zbulimi i krimeve në autostradën digjitale të shekullit XXI

Ndonëse teknikat forenzike përmes teknologjisë informative (TI) mund të mos jenë gjithmonë aq interesante sa paraqiten në televizion – hetuesit forenzikë nuk i ndjekin fizikisht kriminelët as nuk vihen në vijën e parë të frontit – forenzika e TI-së është pjesë e rëndësishme e procesit hetimor. Ekspertët e forenzikës kompjuterike i ndjekin kriminelët në fushën digjitale apo në “tregun kibernetik” diçka që është tejet e rëndësishme në autostradën digjitale të shekullit aktual XXI. Dhe, gjersa hetuesit forenzikë të TI-së shpeshherë ndihen të kënaqur me kontributin e tyre të dhënë për dërgimin e fajtorëve prapa grilave – ka diçka edhe më e mirë, ata mund të ndihmojnë në shfajësimin e të pafajshmëve – duke e mbështetur parimin e përjetshëm që “më mirë dhjetë fajtorë të lihen të lirë sesa të vuajë një i pafajshëm”.

Ju njoftojmë me Shqipe Salihun, eksperte forenzike e TI-së që punon në Divizionin e Hetimeve të Policisë së Kosovës. Ajo e fitoi titullin inxhinierë e kompjuterikës kur ishte vetëm njëzet vjeçare, dhe aktualisht është në përfundim të studimeve për master në fushën e shkencave kompjuterike dhe telekomunikacionit në Universitetin e Prishtinës. “Unë fillova shkollën kur isha shumë e vogël, kurse gjatë shkollës fillore i kalova disa klasë meqë si fëmijë kisha

aftësi të jashtëzakonshme,” rrëfen me modesti Shqipja.

Ajo u lind në Prishtinë, por pjesën më të madhe të jetës e kaloi në Lipjan, ku si fëmijë gjeni dhe me mbështetjen e familjes ajo, që në moshë shumë e vogël, e dinte se karriera e saj do të lidhej me botën kibernetike.

Para se ta fillonte karrierën në Policinë e Kosovës si eksperte forenzike e TI-së, ajo kishte shumë vite përvojë në fushën e teknologjisë së informacionit. Natyrisht, asaj iu desh të punonte shumë dhe të arsimohej për të arritur aty ku është tani, por si nisi e gjithë kjo? “Krejt rastësisht!”, shpjegon ajo. “Unë përfundova këtu rastësisht, pa ndonjë planifikim. Gjithmonë kam pasur interesim të shtuar për teknologjinë dhe respekt të madh për gratë dhe burrat në uniforma të kaltra. Dhe, pati puthitje të dy interesimeve.”

Pasi hyri “rastësisht” në botën e kibernetikës, ajo i kuptoi mangësitë dhe përparësitë, specifikat dhe rëndësinë e forenzikës digjitale. Aty për aty u dashurua me forenzikën e TI-së, “tani shumica e krimeve ndërlidhen me teknologjinë e informacionit, e cila po zhvillohet me hov të madh. Pothuajse të gjitha krimet, si vrasjet, krimet me drogë, dhunimet, e të tjera, janë në një mënyrë të lidhura me

ndonjë pajisje digjitale. "Është pothuajse e pamundur që telefonat apo kompjuterët të mos përdoren në veprimtari kriminale, dhe aty hyjnë në punë aftësitë e mija si analiste forenzike e TI-së," thotë ajo.

Njësia e forenzikës IT në Drejtorinë e Hetimeve Forenzike të Policisë së Kosovës është e re. Roli kryesor i njësisë është ruajtja, identifikimi, vlerësimi, grumbullimi, shqyrtimi, analizimi dhe paraqitja e provave digjitale në gjykatë. Pjesa më e madhe e punës kryhet brenda në zyra, megjithatë në disa raste të caktuara, hetuesit forenzikë duhet të jenë të pranishëm edhe në teren.

Dita e punës e një hetuesi forenzik profesional është gjithçka tjetër pos një ditë e rëndomtë. "Varësisht se në çfarë rastesh punoj, si për raste të pornografisë me fëmijë, raste të korrupsionit, apo të shantazhit, shkalla e stresit mund të jetë shumë e lartë. Hetimi dhe analizimi i pajisjeve të ndryshme dhe përpjekjet për paraqitjen e provave digjitale të forta që do të mbështetnin dhe ndihmonin hetimet mund të jetë shumë sfiduese", shpjegon ajo.

Në fillim të rrugëtimit të saj në botën e forenzikës së TI-së, ajo asnjëherë nuk e kuptoi rëndësinë e rolit të vet, por një rast për të cilin ajo kishte punuar bëri që ajo ta kuptojë rolin e vet thelbësor në ndarjen e drejtësisë. "Provat që unë dhe kolegët e mi arrijmë t'i nxjerrim nga pajisje të ndryshme janë tejet jetike për secilin rast," tha ajo.

Shqipja është një prej dy hetuesve forenzikë të licencuar të teknologjisë informative (TI) në Kosovë. Me certifikatën e dhënë nga Shoqata Ndërkombëtare e Specialistëve Hetimorë të Kompjuterëve (IACIS), ajo ka të drejtën që të dëshmojë në cilësi të ekspertit forenzik të TI-së në çfarëdo gjykate të botës. "Përjetoj

një ndjenjë të fuqishme të arritjes kur dëshmoj dhe paraqes prova digjitale para gjykatësit, duke e ditur që provat e vogla digjitale mund ta bëjnë apo ta zhbëjnë rastin," shpjegon Shqipja me pasion.

Të punosh si femër në organizata të policisë nganjëherë mund të jetë sfiduese, dhe në rastin e saj, sfida është e dyfishtë. "Të dy profesionet janë disi tradicionalisht të rezervuara për meshkuj," thotë ajo, duke shtuar se "sfidat na ndjekin kudo, por kur i cakton prioritetet dhe e dini se çka doni në karrierë, atëherë duhet të këmbëngulësh me kokëfortësi."

Shqipja e sheh veten si shumë fatlume nga fakti se drejtorja ku ajo punon udhëhiqet nga femra shumë të fuqishme. "Drejtoresha jonë është një nga femrat më të fuqishme dhe profesionale me të cilat kam pasur rastin të punoj," shpjegon ajo. "Ajo na mbështetë në shumë projekte të ndryshme dhe ajo është një nga arsyet e shumta se pse njësia jonë është kaq e suksesshme."

Edhe pse njësia e forenzikës së TI-së është shumë e re, që punon vetëm që nga marsi 2014, deri më tani ajo ka luajtur rol jetik në luftën kundër krimit. "Që nga fillimi, EULEX-i në vazhdimësi ka ofruar mbështetje të jashtëzakonshme për hetimet tona digjitale. Ne i përdorim pajisjet e Misionit dhe shkëmbejmë njohuri profesionale me kolegët tonë nga EULEX-i," thotë Shqipja.

Përveç ndjekjes së kriminelëve në botën kibernetike, Shqipja i pushton edhe majat më të larta të bjeshkëve të Kosovës. "E dua alpinizmin, dhe me këtë merrem për më shumë se dhjetë vite," thotë ajo me entuziazëm. Shqipja është udhëheqëse e shoqatës vendase të alpinizmit "Blinaja" në Lipjan.

"Të merresh me raste shumë të vështira çdo ditë dhe të shohësh gjëra që me dëshirë nuk i kisha parë, mund të jetë shumë stresuese. Të bën që të dyshosh në njerëzinë. I vetmi vend i imi i sigurt, ku edhe frymëzohem për ta vazhduar luftën kundër kriminelëve është natyra," përfundon Shqipja.

Nga Little Rock-u në Prishtinë – njihuni me Jacqueline Smith

A ju ka rënë të dëgjoni ndonjëherë tregime për heronjtë e padëgjuar? Për policët e paepur që patrollojnë rrugëve, pothuaj të padukshëm në punën e tyre që të na mbajnë neve të sigurt? A i keni parë ato buzëqeshjet e tyre qetësuese që ju bëjnë të mendoni se bota në të cilën jetojmë nuk do të na shembet para këmbëve?

Njihuni me Jacqueline Smith, rreshter policie e pensionuar në SHBA, e cila tani punon në EULEX. Duke qenë nga Little Rock, Arkanzas, rruga jetësore e saj ishte me plot kthesa, njësoj sikur ajo e një biri tjetër të famshëm të këtij vendi, ish-Prezidenti i SHBA-ve Bill Clinton.

Jacqueline u lind në një familje infermierësh dhe që në moshë të re kishte vendosur që ta sfidonte traditën tashmë të krijuar në familje duke u bërë police, përkundër zhgënjimit të madh të nënës së saj. “Në fillim nëna ime nuk ishte e kënaqur që unë po bëhesha police. Ajo brengosej se mos do vritesha në detyrë. Por, shumë shpejtë e kuptoi se përkundër të gjitha vështirësive puna e policit është një detyrë fisnike dhe në fund ajo më përkrahu plotësisht”, thotë Jacqueline.

Jacqueline iu bashkua Sektorit të EULEX-it për Fuqizim para disa muajve. Pozita e saj është Këshilltare që e mbështet Policinë e Kosovës me anë të monitorimit, mentorimit dhe këshillimit për mënyrën se si ta avancojë punën policore në bazë të inteligjencës. Qëllimi i saj nuk është vetëm

t’i ofrojë mbështetje dhe ta ndihmojë Policinë e Kosovës, por po ashtu t’i sjell edhe disa nga përvojat dhe njohuritë e saj ashtu që të mundësohet qëndrueshmëria pas përfundimit të mandatit të tanishëm në qershor të vitit 2018.

“Unë dëshiroj t’i përkrah kolegët e mi në Kosovë ashtu që ata të ecin drejt qasjeve dhe praktikave të reja të cilat do t’i përmirësojnë operacionet e tanishme duke i bërë më të mira”, thotë ajo, duke theksuar se komunikimi dhe bashkëpunimi është pjesë shumë e rëndësishme për t’i përmirësuar edhe më shumë këto praktika.

Jacqueline ka studiuar në Universitetin e Arkanzasit për të drejtën penale me qëllim të hulumtimit dhe ligjërimit në akademinë e Zyrës Federale të Hetimeve (FBI) për trajnime. Mirëpo, në kohën kur kishte aplikuar, pezullimi i punësimeve në FBI e dërgon atë mijëra milje larg me një hap të vetëm. Ajo vendosi që ta pranonte mundësinë e punësimit si police në Atlanta, Gjeorgjia. Atje ajo qëndroi për më shumë se 20 vite duke u ngritur gradave prej zyrtarit policor të angazhuar në komunitet deri sa u bë detektive që ka korrë rezultate në raste si dhuna në familje, çështje të brendshme dhe hetimet me anë shërbimit të zbulimit. Në kulmin e karrierës së saj ajo u pensionua si Rreshter që i mbikëqyrte rreth 30 oficerë patrullues

të cilët merreshin me thirrjet emergjente në numrin 911 duke zgjidhur rastet e veprave të komuniteteve të ndryshme në Atalanta si vjedhjet ordinere, dhunës në familje, plaçkitjet, dhe vrasjet.

Duke qenë police femër nuk ishte gjithmonë e lehtë, thotë Jacqueline, veçmas kur duhej ta dëshmoja autoritetin mbi kolegët meshkuj. "Si mbikëqyrëse dhe si femër, më është dashur ta dëshmoj se unë isha po aq e zonja në zgjidhjen e krimeve, kapjen e kryerësve të veprave dhe shenjëtare precize ashtu që ta fitoja respektin e kolegëve meshkuj. 'Unë ia kam dalë me shumicën prej tyre', na tregon Jacqueline.

Ajo beson se puna policore përbëhet prej dy elementeve të rëndësishme: profesionalizmi dhe kujdesi ndaj qytetarëve. "Ne jemi këtu që t'ju ndihmojmë," është një prej shprehjeve qetësuese të cilat i ka përdorë më së shumti Jacqueline kur është dashur të krijonte lidhjen me afro-amerikanët në Atlanta. Përgjatë 20 viteve të punës së saj në polici; ajo kishte miq në komunitetet lokale; ajo ishte e suksesshme dhe u ndihmoi njerëzve që ta kuptojnë sistemin e drejtësisë penale. "Unë isha mike me disa. Për disa të tjerë isha armike, por mbi të gjitha kam mbajtur nivel të fuqishëm të etikës së punës, integritetit dhe duke e bërë këtë jam zhvilluar si person dhe si profesioniste", thotë ajo.

Në ndërkohë, Jacqueline ndoqi edhe ëndrrat akademike të saj. E pajisur me magjistraturë për administrim biznesi dhe tjetrën për drejtësi penale, ajo vendosi që të vijonte studimet e doktoratës për edukim, dhe kjo e tëra derisa ligjëronte lëndë të drejtësisë penale në një universitet lokal në Gjeorgjia.

Megjithëse ajo ka ardhur në Kosovë vetëm disa muaj më parë, Jacqueline i ka bërë

përshtypje tradita dhe kultura e saj. "Unë gjithmonë kam dashur të vij në Evropë dhe të mësoj për kulturat e ndryshme. Shpresoj që gjatë qëndrimit tim këtu edhe unë do të sjell gjëra pozitive nga vendi im. Unë jam pensionuar para kohe nga policia në mënyrë që të vij këtu", thotë Jacqueline. Por mbi të gjithat, ajo është impresionuar më së shumti nga kosovarët. Asaj i pëlqen shumë kur fëmijët e pyesin për emrat e basketbollistëve që ajo i pëlqen, apo kur provojnë t'i thonë shprehjet e reja në gjuhën angleze. Në anën tjetër, ajo vetë po bën përpjekje që të mësojë sado pak gjuhën shqipe. Fjala më e dashur e saj është 'faleminderit'. Asaj i pëlqen fakti që fqinjët e saj janë të kujdesshëm dhe përkujdesen edhe për të.

Duke besuar fuqishëm se frymëzimi vjen më shumë nga rrugëtimi se sa nga destinacioni i tij, dëshira e Jacqueline është vazhdimi i studimeve akademike të saj dhe të vazhdojë të ndajë me të tjerët njohuritë dhe përvojat e saj. "Më pëlqen trajnimi dhe mësimdhënia, që t'u ndihmoj të tjerëve t'i kuptojnë gjërat. Gëzohem shumë kur i shoh fytyrat e tyre të shkëlqejnë, pasi i kanë kuptuar gjërat", e pranon ajo. "Unë kam mësuar shumë nga studentët e mi. Më pëlqen jeta, shkëmbimi i ideve dhe bashkëbisedimi me gjeneratat e reja. Unë kam besim në rrugën time", thotë ajo në fund.

Midis drejtësisë dhe muzikës – njihuni me Vjollca Kroci-Gerxhaliu

E lindur dhe rritur në Prizren, një qytet i lashtë ku arti dhe historia përcjellët nëpër gjenerata, ka luajtur një rol të madh që ajo të bëhet kjo që është sot. Njihuni me Vjollca Kroci-Gerxhaliu, e cila punon në EULEX si këshilltare ligjore.

Vjollca është këshilltare ligjore në Gjykatën e Apelit dhe në Gjykatën Supreme. Atje ajo bashkëpunon ngushtë me gjyqtarët e EULEX-it, të cilëve u ndihmon gjatë gjykimit të rasteve të rënda penale. Ajo mendon se puna në një mjedis gjyqësor shumë-kulturor në kuadër të këtij Misioni, i mundëson asaj që të zhvillohet profesionalisht. “Unë ia kam dalë që ta përshtat dhe harmonizoj përvojën time profesionale të mëparshme për të qenë në përputhje me standardet ndërkombëtare të këtij Misioni”, sqaron ajo.

Që në moshë të hershme, Vjollca u ballafaqua me dilemën nëse do të ndiqte hapat e muzikës apo të juridikut. Duke qenë se është rritur në një familje avokatësh të njohur kosovarë dhe duke i dëgjuar rrëfimet e tyre, kjo i ndihmoi që të anonte kah juridiku. “Më ka pëlqyer shumë piano, por kur erdhi koha të vendos se çka do studioj, unë zgjodha juridikun”, thotë Vjollca.

Edhe pse është e zënë me punët e drejtësisë, Vjollca vazhdon ta ketë pasion muzikën. “Më pëlqen Shopeni. Qetësohem

kur e dëgjoj muzikën e tij”, thotë ajo.

Karriera profesionale e Vjollcës filloi pas përfundimit të konfliktit në Kosovë. Në vitin 1999, asaj iu dha mundësia dhe e nisi punën e saj në “International Medical Corporation” në departamentin e burimeve njerëzore. Në këtë detyrë, ajo ishte përgjegjëse për kontratat dhe punësimet. Ndërsa kjo nuk ishte një situatë ideale për një juriste, kjo pozitë ia hapi dyert për punë të mëtejme me organizatat ndërkombëtare.

Vjollca është rritur në një familje të ngritur dhe të arsimuar. I ati i saj ishte arsimuar në Kroaci dhe kishte punuar si profesor i mbrojtjes ushtarake në Kolegjin e Dubrovnikut dhe në Shkollën e Lartë në Prizren pasi ishin kthyer në Kosovë. Vdekja e tij në moshë të re i la barrën e rritjes së dy fëmijëve nënës së saj.

“Nëna ime është heroina ime. Në kohën kur ne humbëm babanë tonë ndërsa ajo shokun e saj të jetës, nëna ime ishte shumë e re. Ajo gjithmonë ishte një prind i përkushtuar, duke u bërë nëna dhe babai ynë, duke na rritur për t’u bërë personalitete të forta. Fryma e babait tim në rritjen e vëllait tim dhe timen na ka bërë që të synojmë arritjen e standardeve më të larta të arsimimit dhe kjo ka qenë diçka të cilës nëna ime i ka qëndruar gjithmonë besnike”, thotë Vjollca.

Rëndësia e familjes për Vjollcën është e

dukshme. Kur e pyetëm për të arriturën më të rëndësishme ajo u përgjigj me shpejtësi “tre fëmijët e mi.” Duke i mbështetur me shumë pasion, ajo kënaqet duke dëgjuar se si e kanë kaluar ditën dhe i inkurajon ata në çdo angazhim, si në mësimet ashtu edhe në projekte të ndryshme kreative.

Në vitin 2000 ajo filloi punën në OSBE ku shumë shpejtë e gjeti veten në ambientin shumë-kulturor të saj. Brenda pak muajve, Vjollca u promovua në këshilltare ligjore dhe filloi të punojë në rastet e mbrojtjes penale.

Derisa ishte në OSBE, Vjollca i ka ndihmuar avokatët mbrojtës kosovarë në përgatitjen e lëndëve penale prej fillimit e deri në fazat e fundit të procedurave penale. Këtë e kishte bërë duke e respektuar në tërësi praktikën gjyqësore të Gjykatës Evropiane për të Drejta të Njeriut, që në atë kohë kishin filluar të aplikoheshin në sistemin juridik të Kosovës. “Unë kisha shumë vetëbesim në këtë rol, dhe në vitin 2005 e hapa avokaturën time ku punova për nëntë vite”, thotë Vjollca.

Deri sa nuk e kishte hapur avokaturën e saj ajo s’e kishte kuptuar rëndësinë dhe kënaqësinë e të punuarit në mjediset shumë-kulturore, ku ajo ishte sfiduar dhe stimuluar rregullisht gjatë punës së saj. “Më ka munguar atmosfera e ekipit ligjor shumë-kulturor të cilin e kisha gjetur në OSBE, prandaj në vitin 2014 vendosa të punësohem EULEX.”

Vjollcës i pëlqen shumë ecja dhe kënaqet me aktivitetet në natyrë. Ajo thotë: “Shpesh herë më ngacmojnë në punë sepse unë për çdo ditë eci këmbë prej shtëpisë deri në Pallatin e Drejtësisë dhe anasjelltas.” Prandaj, nuk duhet të befasoheni nëse gjatë fundjavave e takoni duke ecur nëpër male me qenin e saj.

Ajo është shumë krenare që ishte personi i parë që i ka ndihmuar një avokati mbrojtës kosovar që ta përpilojë ankesën e parë për Gjykatën për të Drejta të Njeriut në Strasburg në kohën kur punonte në Qendrën Burimore për Mbrojtje Penale të themeluar nga OSBE-ja. Ajo e kujton që ky ishte një rast i arrestimit arbitrar. “Për mua kjo ishte një gjë e jashtëzakonshme, që të jesh pjesë e një diçka të re dhe të shohësh diçka që zhvillohet për herë të parë në Kosovë,” thotë ajo me krenari.

Ajo beson se sundimi i ligjit në Kosovë është duke u përmirësuar e bashkë me këtë edhe besimi i qytetarëve në institucione. “Kosova ka bërë përpjekje që prej përfundimit të konfliktit. Ne është dashur të fillojmë prej zëros në fushën e sundimit të ligjit. Unë jam e lumtur që punoj në një mision si EULEX-i, i cila vazhdon të kontribuojë shumë në këtë proces”, thotë ajo. “Unë mendoj se mbetet edhe shumë për t’u bërë në fushën e drejtësisë, por ne jemi në rrugë të mbarë për ta arritur këtë. Këtë ia kemi borxh fëmijëve tanë – por edhe vetes”, thotë ajo në fund.

Drejtësia është mozaik

Gjersa shëtitej nëpër bregdetin e qarkut Kerry në pjesën jugperëndimore të Irlandës, me pamje nga Oqeani Atlantik, dy vite më parë Cathy Houlihan mendoit thellë për hapin e ardhshëm në karrierën e saj. Ajo donte diçka ndryshe, diçka që me shpejtësi do ta zhvillonte atë profesionalisht dhe personalisht. Me 12 vite përvojë në fushën e policisë dhe si detektive që ishte, Cathy aplikoi për një pozitë në EULEX. Pas një kohe të shkurtë ajo u përzgjodh në pozitën e zyrtares për hetime të brendshme në Mision, dhe udhëtoi për në Kosovë duke e lënë pas horizontin e pafund të oqeanit dhe qiellit.

“Pasi që tërë jetën time kisha punuar në Irlandë, doja një sfidë të re – diçka që ishte ndryshe prej hetimeve të krimeve të rënda. Gjithnjë kisha interesim të madh për Ballkanin, në veçanti për Kosovën,” vazhdon ajo, “kjo luajti një rol tepër të rëndësishëm për vendimin tim për të ardhur këtu.”

EULEX-i është misioni më i madh i Politikës së Përbashkët të BE-së për Siguri dhe Mbrotjtje, por edhe mision i vetëm që ka njësi për hetime të brendshme. Kjo njësi, në të cilën Cathy tani punon, është në kuadër të Zyrës së Shefit të Misionit. Roli i saj primar është zhvillimi i hetimeve rreth shkeljeve disiplinore që pretendohen

se janë kryer nga punonjësit e misionit. Cathy siguron që çdo punonjës i ri në mision të informohet plotësisht rreth kodit të sjelljes.

Udhëtimi i saj për në Kosovë është unik. Cathy vjen nga një familje policësh, çka e bën atë detektive të lindur dhe ambicioze – ndoshta për shkak të viteve me pyetjet nga babai i saj, ish-detektiv, dhe motivimit nga axha i saj, i cili është zyrtar policor në Irlandë. Me një përfaqësim të gjinisë femërore prej rreth 25 për qind, Cathy Houlihan ishte e përcaktuar që t’i kontribuonte kësaj force policore.

“Në ekipin tim, meshkujt dhe femrat punojnë krah për krah. Të gjithë ne mbështesim njëri-tjetrin në aktivitetet tona të përditshme. Shefja e policisë në shtetin tim është femër. Kjo është shumë inkurajuese për femrat në këtë forcë”, thotë Cathy.

Pasi u diplomua në fushën e studimeve sociale dhe kujdesit social, Cathy menjëherë u pranua në akademinë policore ku studimet zgjasin dy vite.

Kur flet për përgatitjen profesionale, ajo thotë: “Mua më pëlqen e tërë puna ime, ngase përbëhet prej shumë

aktiviteteve të llojlojshme. Në fillim, si të gjithë zyrtarët policorë në Irlandë, unë patrolloja nëpër rrugë, por më pas u avancova në pozitë të hetueses së krimeve. Unë jam hetuese e krimeve të rënda, ku përfshihen vrasjet, vrasjet pa paramendim, sulmet e rënda, vjedhjet, grabitjet, trafikimi i drogave, sulmet seksuale, dhe të tjera. Unë e dua aksionin dhe jam e pasionuar pas të qenit pjesë e rëndësishme në zinxhirin e drejtësisë.”

Ndryshe nga ajo çfarë mund të mendojnë të tjerët, ajo thotë se vrulli i adrenalinës nuk vjen nga ndjekjet me vetura në shpejtësi të madhe, për shembull, por nga zgjidhja e rastit penal. “Është sikur përfundimi i një mozaiku. Unë i dëgjoj të gjitha anët, pastaj i bashkoj të gjitha përmes marrjeve në pyetje dhe hetimeve,” thotë ajo me entuziazëm. Shpërblimi nga puna e saj është kur të arrihet drejtësia. Në EULEX, hetimet e saj janë ndryshe, meqë në rastet e procedurave disiplinore më shumë ka të bëjë me dokumentacione. Houlihan është e zonja të arrijë barazpeshë të përsosur mes punës dhe jetës personale në EULEX. “Këtu në Kosovë kam qenë me fat që kam bërë miq të mrekullueshëm dhe të përjetshëm, të cilët jam e sigurt se do t’i takoj prapë në të ardhmen e afërt.”

Për herë të parë, Cathyt iu mundësua të udhëtojë gjatë fundjavave dhe të jetojë përtej bregdetit irlandez ku ajo qëndroi para dy viteve. Vendi i saj më i parapëlqyer për eksplorim në Kosovë është Prizreni, qytet i bukur piktoresk me lum që kalon nëpër qendër, mu si Kork Siti (Cork City) në Irlandë ku ajo zakonisht jeton. Ajo thotë se Kosova ka shumë për të ofruar sa i përket pamjeve,

“krejt çka ju duhet është të dini ku të shkoni. Më pëlqen të vizitojë Brezovicën gjatë dimrit meqë Irlanda nuk ka qendra për ski. Edhe ujëvarat e Mirushës janë po ashtu të bukura dhe paqësore”.

Me një grup të miqëve nga EULEX-i, Cathy po ashtu ka bërë disa udhëtime të shkurta jashtë vendit. “Një nga përvojat më mbresëlënëse ishte pamja e shkëmbinjve në formë koni “oxhaqet e zanave” në Kapadokia në Turqi nga një shëtitje me balon në qiell të kaltër dhe të ndritshëm. Ende më kujtohet qetësia që shoqëronte pamjen”, thekson Cathy. Edhe pse i mungon vendi i saj, ajo thotë, “Më kanë ardhur miq dhe familjar për të më vizituar këtu, për të parë, përjetuar dhe mësuar rreth kulturës në Kosovë dhe mënyrës së bukur të të jetuarit këtu.” Ajo po ashtu është edhe zëvendëse e kontingjentit irlandez në Kosovë, kështu që shtëpinë asnjëherë nuk e ka shumë larg.

“Ne jemi një kontingjent i vogël me shtatë pjesëtarë, por jemi shumë të famshëm në Mision. Ndoshta është për shkak të kafesë sonë të shijshme dhe festave të famshme të Paddyt të cilat japin përshtypjen se ne jemi ekip shumë më i madh. Në disa raste edhe e kemi ngjyrosur Misionin me të gjelbër”, thotë ajo.

Cathy nuk është e tëra punë dhe udhëtime. Gjatë kohës sa ishte në Kosovë, ajo ka arritur të marrë edhe një diplomë tjetër, nga fusha e kriminalistikës dhe psikologjisë kriminale, si dhe ka vijuar edhe kurse të tjera për avancim në karrierë. Ndonëse qëndrimi në Kosovë është i shkurtër, kujtimet, miqësitë, dhe zhvillimi

personal do të mbesin përgjithmonë. Kur Cathy do të kthehet në Irlandë, ajo do të vazhdojë të zgjidhë misteret e krimeve të rënda. “Mezi pres të shkoj në bregdet, të takohem me familjarët dhe miqtë, dhe t’i kthehem karrierës sime të pasur si detektive dhe të sjell drejtësi për viktimat,” thotë ajo.

Drita Hajdari: Të heshtësh është krim

Qofshin ato bjeshkët e Kosovës, fushat e Shqipërisë, apo liqenet e Malit të Zi, zonja Drita Hajdari i eksploron të gjitha. Adhuruese e natyrës, Dritës i pëlqen të ecë nëpër natyrë, dhe këtë e praktikon pothuajse çdo fundjavë. Gjersa flet me vetëpërmbytje rreth aktiviteteve dhe përjetimeve të saj në natyrë, shoqëruar me të qeshur dhe ngrohtësi, askush nuk do të paramendonte se ajo heton dhe ndjek penalisht çështjet më sfiduese dhe problematike të Kosovës. Zonja Drita Hajdari punon si prokurore në Prokurorinë Speciale të Kosovës. Me veshje pedante, me vetëbesim dhe përkushtim të plotë, Drita e nisë udhëtimin e saj të drejtësisë për çdo mëngjes.

Ajo është prokurorja e parë vendase që ka ngritur aktakuzë për krime lufte kundër një politikani të lartë në Kosovë.

“Kam vijuar studimet në fakultetin juridik dhe u bëra prokurore për t’u marrë me krime që pak kush i zgjedhë t’i ndjekë penalisht. Unë merren me raste për të cilat besoj fuqishëm se kanë nevojë të trajtohen. Kësaj shoqërie i nevojitet sundimi i ligjit. Të ngritësh kundër krimeve të rënda në Kosovë dhe të jesh zë i drejtësisë është nder. Kjo më mban të motivuar çdo ditë,” thotë Drita.

Duke iu shmangur bisedave rreth detajeve të punës së saj të përditshme, meqë ajo merret me çështje shumë të ndjeshme, ajo duket shumë ambicioze dhe e përkushtuar gjersa flet rreth drejtësisë.

Rrugëtimi në gjyqësor i zonjës Hajdari filloi që në vitet e tetëdhjeta. Një vit pas diplomimit nga fakulteti juridik në vitin 1983, ajo filloi të punonte fillimisht si gjyqtare.

Zonja Hajdari punoi si gjyqtare deri në vitin 1990, kur edhe filloi kriza në ish-Jugosllavi. Edhe pse ajo asnjëherë nuk e kishte paramenduar se do ta ndryshonte profesionin, ajo vendosi ta braktiste bankën e gjyqtares për t’u bërë avokate. Ajo ishte e përcaktuar që të fliste në emër të atyre që nuk mund të flisnin për veten. Ajo punoi si avokate për disa vite në kohëra dhe kushte shumë të vështira.

Kur e kujton kohën kur punonte si gjyqtare në ish-Jugosllavi, ajo thotë se dallimi kryesor i sistemit gjyqësor aktual dhe atij të asaj kohe është se përgjegjësinë për të dëshmuar krimin në gjykatë tani e ka prokurori. Kur i shpjegon betejat e panumërta që i ka luftuar në gjykatë, me këmbëngulje thekson se suksesi i rasteve nuk varet vetëm prej prokurorit, siç e thonë shumë të tjerë. “Kërkesa për zhvillim të hetimeve, ndërprerja e hetimeve, ngritja e aktakuzës, e të tjera, janë suksese përgjatë procedurës. Këto kërkojnë përpjekje të mëdha nga të gjitha palët, pavarësisht epilogut. Të gjitha këto procese duhet të sigurojnë qasje në drejtësi dhe procedura të drejta, dhe ky është sukses në sundimin e ligjit” thekson Drita.

Menjëherë pas krizës në Kosovë ajo u emërua prokurore, në kohën kur i tërë sistemi

i drejtësisë administrohej prej Misionit të Kombeve të Bashkuara në Kosovë. Meqë para konfliktit ajo kishte jetuar në Mitrovicë dhe gjatë krizës i kishte humbur të gjitha, përfshirë shtëpinë dhe të gjitha gjërat, ajo u zhvendos në Prishtinë dhe në vitin 1999 nisi çdo gjë që nga fillimi. Por asgjë nuk e ndali të ndiqte atë që ajo e besonte se ishte e drejtë.

Kushtet e punës për prokurorët dhe gjyqtarët menjëherë pas luftës në Kosovë ishin shumë të vështira. "Punën si prokurore e lash me dhimbje, por ishte e pamundur t'ia dilje me të ardhurat e prokurorit menjëherë pas luftës," kujton Drita.

Megjithatë, ishte e entuziazmuar që prapë të përqafonte rrugëtimin e saj në drejtësi, dhe vazhdoi karrierën me Kombet e Bashkuara, në njësinë e inspektimit gjyqësor. Si pjesë e asaj njësie, ajo ndihmoi në procesin e përzgjedhjes së gjyqtarëve dhe prokurorëve, si dhe për themelimin e Këshillit Prokurorial dhe Gjyqësor të Kosovës.

Ajo punoi me Kombet e Bashkuara deri në vitin 2008, kur iu bashkëngjiti një projekti të USAID-it për sundimin e ligjit, për të punuar vetëm dy vite aty. Në vitin 2010 Drita vendosi t'i kthehej profesionit që e mbante në zemër. "Gjatë gjithë atyre viteve pas luftës, kur e lash punën e prokurorisë dhe fillova të punoja për OKB-në, çdo ditë i thosha vetës se do të kthehesha në prokurori," thotë Drita.

Pas një procesi shumë të gjatë dhe sfidues të ri-emërimit, ajo u caktua si prokurore në Prokurorinë Themelore në Prishtinë. Gjatë punës së saj në Prokurorinë Themelore të Prishtinës, ajo e udhëhoqi betejën kundër korrupsionit dhe u zgjodh si koordinatore nacionale kundër korrupsionit. E trajnuar për të trajtuar krime kaq të rënda, ajo ishte e vetmja që merrej me raste të korrupsionit në Prishtinë për një kohë shumë të gjatë. "Çdo gjë ndodhë në Prishtinë. Të gjitha institucionet janë këtu. Pra ju mund ta paramendonit ngarkesën e punës dhe sfidat

e rasteve me që cilët jam marrë çdo ditë" shpjegon Drita, duke shtuar se pavarësisht stresit dhe vështirësive, ajo merrte kurajë prej rezultateve konkrete.

Që nga viti 2013 kur u emërua si prokurore speciale, ajo gjithnjë ka qenë në kërkim të një sfide të re. Është shtyrje e adrenalinit profesional, shpjegon ajo. Gjatë katër viteve të fundit, çdo ditë ka luftuar krime të rënda. Nga korrupsioni, deri tek terrorizmi dhe krimet e organizuara – Drita nuk njeh kufi. Si luftëtare e vërtetë, ajo asnjëherë nuk ndalon së luftuari për drejtësi. "Mua më shtyjnë sfidat. Ato më motivojnë. Unë zgjohem çdo mëngjes, rikujtoj dhe i premtos vetes se më duhet të jem e qetë, por momentin që hy në gjykatore, të gjitha premtimet dhënë vetes zhduken," thotë Drita.

Ajo e merr çdo rast afër zemrës dhe tërë energjinë e përqëndron aty. Me plot dosje në duar dhe e përcaktuar të arrijë sukses, ajo shndërrohet në zjarr menjëherë pasi hyn në gjykatë.

Përvojat e ndryshme ligjore të Dritës i kanë ndihmuar që ajo të analizojë secilin rast nga perspektiva të ndryshme: "Tani kur punoj në ndonjë rast, kam përparësinë e analizimit si prokurore, si gjyqtare dhe si avokate. Kjo më ndihmon tej mase," thekson ajo.

Përgjatë karrierës së saj, Drita ka patur rast të punojë me shumë gjyqtarë, prokurorë dhe avokatë ndërkombëtarë. Me vlerësim ndaj kontributit të tyre të skajshëm për sistemin e drejtësisë në Kosovë, ajo fuqishëm beson se tani ka ardhur koha që kosovarët t'i marrin punët përsipër. "Unë mendoj se ne vet duhet të kujdesemi për këtë vend," thotë ajo me vendosmëri.

Pavarësisht të gjitha problemeve me të cilat ballafaqohet Kosova në fushën e sundimit të ligjit, Drita është në favor të bartjes së kompetencave nga ndërkombëtarët tek autoritetet e vendit. Ndërhyrjet, kërcënimet,

deklaratat publike të zyrtarëve rreth proceseve gjyqësore në vazhdim e sipër, metodat e sofistikuar të shantazhit dhe frikësimit janë shumë prej shqetësimeve që Drita i ngritë. Megjithatë, ajo ka besim të madh se me disa investime financiare në paga dhe sigurim shëndetësor, gjyqtarët dhe prokurorët e Kosovës mund të marrin tërë përgjegjësitë përsipër.

Kur kthehet tek vitet e adoleshencës, Dritës i kujtohet se si e tërë familja e saj e quanin avokate. "Tërë jetën kam luftuar për drejtësi dhe barazi. Gjithmonë e kanë ruajtur parimin e drejtësisë. Kam luftuar për idealet e mia dhe gjithnjë kam besuar në rëndësinë e drejtësisë," thotë ajo.

Lufta e saj e vazhdueshme me padrejtësitë dhe pabarazitë është ajo që e mbanë të motivuar. "Nuk mund të heshti rreth gjërave që bëhen gabim. Njerëzit më kritikojnë për mungesë të shkathtësive diplomatike, por kjo unë jam. Kështu jam lindur. Unë e them atë që e besoj dhe luftoj për të. Unë mendoj se të heshtësh është krim, sepse heshtja i ndihmon krimin në një mënyrë shumë mashtruese," thotë ajo.

Natyra e punës së saj kërkon që ajo të mos ekspozohet shumë në publik dhe të ketë rreth të kufizuar të miqve, por ajo është e kënaqur të jetë afër miqve dhe familjes.

Me një barazpeshë mes punës së saj të përditshme dhe jetës private, Drita është shumë e organizuar. Asaj i pëlqen të frekuentojë palestren tri herë në javë. "Palestra më freskon mendjen. I bënë mirë shëndetit mendor," thekson ajo. Përmes largimit të presionit të punës qoftë në palestër apo gjatë ecjeve nëpër natyrë gjatë fundjavave, Drita ka mësuar që ta përqafojë mënyrën e saj të jetesës dhe do të vazhdojë të punojë çdo ditë me shumë zell, për një sundim më të mirë të ligjit në Kosovë.

Agata Szymanska – Barazia gjinore – jo përse, por si

Hyn në restorantin Baba Ghanoush gjatë ndonjë dite të ftohtë në Prishtinë dhe do të gjesh ngrohtësi, ushqime vegjetariane, dhe shoqëri të zhytur në të qeshura rrëmbyese dhe të përzemërta. Aty do të mund ta gjeni edhe Agata Szymanska – personifikim i të gjitha këtyre cilësive, e cila punon si ushtruese e detyrës së këshilltares për çështje gjinore në EULEX Kosova. Megjithatë, po ta pyesësh për punën e saj në EULEX Kosova, atmosfera gazmore do të shndërrohet në serioze. Agata Szymanska është tejet pasionante për çështjet gjinore dhe e etur të flasë për njohuritë që ka.

Puna që Agata bënë, siguron që aktivitetet e Misionit të përgatiten në përputhje me standardet ndërkombëtare për barazi gjinore. Në pajtim me zotimin e Misionit për përfshirjen e çështjes gjinore në të gjitha aktivitetet e veta, në departamente të ndryshme është i inkorporuar një rrjet vullnetar, i përbërë prej 19 pikëve kontaktuese për çështje gjinore. Qëllimi i këtij rrjeti është zgjerimi i veprimtarisë së këshilltarit gjinor dhe zbatimi i perspektivës gjinore në njësitë përkatëse të Misionit.

Kur Szymanska filloi punën, EULEX-i ishte duke kaluar nëpër zvogëlime të konsiderueshme të numrit të punonjësve. Rrjeti kishte nevojë të fuqizohej në aspektin e anëtarëve të rinj dhe trajnimet e reja. Përmes këtyre trajnimeve,

pikët kontaktuese për çështje gjinore përvetësuan njohuri për kryerje të analizave gjinore në kuadër të mandatit të EULEX-it.

“Një sërë projektsh të pikave kontaktuese për çështje gjinore kanë qenë rreth themelimit të sistemeve për grumbullimin e të dhënave të ndara sipas gjinive. Kjo na mundëson t’i analizojmë ato të dhëna dhe t’iu japim Misionit dhe autoriteteve vendore rekomandime rreth çështjeve gjinore”, thotë ajo.

Për të parë pjesë të tjera të Ballkanit, gjatë fundjavave Szymanska udhëton sa më shumë që mundet. Brenda një periudhe të shkurtë, ajo e ka vizituar Serbinë, Maqedoninë dhe Shqipërinë. Ajo është e interesuar të vizitojë shtete të reja dhe t’i përjetojë tregimet e tyre unike, qoftë edhe vetëm për pak.

Nëse nuk është në ndonjë udhëtim, Agata praktikon joga dhe, kur ka kohë, i pëlqen të gatuajë. Por burimin kryesor të energjisë e gjen nga bisedat interesante me miq. “Disa prej atyre që i takova këtu më janë bërë miq shumë të mirë, nuk kam pritje që këtu në Kosovë të gjejë miq të përjetshëm, por ja se gjeta”, vijon ajo.

Agata ka prejardhje unike. Ajo është vajzë e lindur nga prindër polakë, dhe e shpërngulur në Suedi në një moshë të re. Diplomoi në Universitetin e Malmö në studime për paqe dhe konflikte, dhe

studioi për politikat ndërkombëtare përmes një programi të shkëmbimit në Kore dhe më vonë në Vankuver. Agata zbuloi pasionin për analizimin e ngjarjeve ndërkombëtare nga perspektiva feministe.

“E pashë rëndësinë e perspektivës gjinore në analizimin e konflikteve”, thotë Szymanska. Ajo vazhdoi nivelin masters në Universitetin e Uppsala në fushën e studimeve euroaziatike, ku disa prej kolegëve nganjëherë bënë shaka se ajo nuk mundte pa e përmendur çështjen gjinore nëpër provime. “Ndikimi i konflikteve tek gratë dhe burrat, vajzat dhe djemtë, është i ndryshëm, dhe perspektiva gjinore këtu siguron që nevojat e meshkujve dhe të femrave për sa i përket sigurisë trajtohen në mënyrë të përshtatshme”. Megjithatë, “nuk e kisha të qartë mënyrën e zbatimit të aftësive të çështjeve gjinore; edhe kjo është aftësi si gjitha të tjerat dhe merr kohë për t’u përvetësuar”, thotë Szymanska me një të qeshur të rezervuar, edhe pse e dinte shumë mirë se e kishte gjetur mënyrën.

Agata pastaj marshoi përpara dhe për disa vite punoi në Akademinë Folke Bernadotte, agjenci e qeverisë së Suedisë nën Ministrinë e Punëve të Jashtme. Në departamentin ku punonte, detyrat e saj renditeshin prej përgatitjes së trajnimeve për çështje gjinore për udhëheqësit brenda MPJ-së, deri tek lehtësimi i dialogjeve mes agjencive të ndryshme qeveritare. Ajo u ngrit në detyrë dhe u bë zyrtare për trajnime dhe projekte në Akademi, duke e hapur kështu një kapitull të ri me rolin e ushtrueses së detyrës së këshilltares për çështje gjinore në EULEX.

Edhe pse në EULEX qëndroi shkurt, Agata fitoi përshtypje të mëdha si personale ashtu edhe profesionale nga kolegët e saj. “Që kur fillova punën në Mision, unë mësova shumë gjëra të reja; kolegët

më mësoan rreth misionit dhe i ndanë njohuritë e tyre me mua. Mësova shumë, por jeta në Mision po ashtu më dha mundësinë të punojë në mjedis shumë dinamik dhe shumëkulturor me disa prej njerëzve më inteligjentë nga vende të ndryshme të botës.”

Ndryshe prej gjurmëve në borë, gjurmët e Agatas mund të mbeten të pranishme deri në fund të mandatit të Misionit. Një prej kontributeve ka qenë përmirësimi i mekanizmit të raportimit mbi ngacmimet dhe sulmet e bazuara në gjini.

“Ndjehem krenare që e kam mundësuar një diskutim që do t’i përmirësojë mënyrat në të cilat Misioni i trajton këto çështje dhe që punonjësit t’i raportojnë ato rastë”, vazhdon ajo, “megjithatë, zbatimi i mënyrave të reja kërkon punë në teren dhe kohë. Koha nuk ka qenë në anën time”, thekson ajo.

Nuk është diçka e pazakontë që këshilltarët për çështje gjinore të hasin në rezistencë. Megjithatë, Agata thotë se brenda Misionit shumë prej sugjerimeve të saj janë dëgjuar. Shpesh në trajnime asaj i bëhen pyetje rreth ndikimeve nganjëherë negative të kulturës së vendit mbi çështjet gjinore. Përgjigja e saj është e prerë:

“Kultura e vendit asnjëherë nuk duhet të përdoret si arsye për të drejtën morale. Ka vlera të caktuara të cilat nuk janë për t’u diskutuar. Pabarazia gjinore shpeshherë arsyetohet me tradita, fe, apo lloje të caktuara të strukturave sociale. Njëkohësisht do të ishte naive të mendoje se të drejta universale të caktuara, siç është gjinia, mund të zbatohen pa i marrë parasysh zakonet e vendit. Këtu hyjnë strategjitë, avokimet dhe instrumentet e tjera. Të punosh për barazinë gjinore nuk ka të bëjë me pse, por me si”.

Agata shumë shpejt do të largohet

nga Misioni, në pritje të një të ardhme të ndritshme. Rruga që e pret Agata Szymanska pritet t’i sjellë sfida të reja të cilat me buzëqeshje po i përfaqojnë e lumtur.

Femrat në uniformë të kaltër e bëjnë ndryshimin

Ruajtja e vendit të kimit dhe mbledhja e provave forenzike, qofshin ato gjurmë gishtërinjsh apo gjurmë këpuce, një pjesë floku apo ndonjë fije tjetër, mund të janë vendimtare nëse një kriminel do të shpëtojë apo do të gjykohet për atë vepër. Njihuni me Nënkolonel Florie Hajra, Drejtoreshë e Drejtorisë së Hetimeve Forenzike në Policinë e Kosovës (PK), e cila kujdeset që vendi i kimit dhe hollësitë e imta, të cilat mund të jenë të rëndësishme për hetimin e ndonjë rasti, të analizohen dhe të mblidhen si duhet nga ana e ekipeve, të cilat i menaxhon ajo.

Nënkolonel Florie Hajra e ka filluar karrierën e saj në forcën policore para shtatëmbëdhjetë viteve, kur kishte vendosur ta ndiqte ëndrrën fëmijërore të saj. Ajo thekson se përkundër faktit se situata e përgjithshme në Kosovë ia pamundësoi asaj që të shkonte në akademinë policore, ajo kishte konkurruar për t'u bërë pjesë e Policisë së Kosovës "sapo e kuptoi se ata kishin filluar me rekrutimet".

Floria është lindur dhe rritur në Mitrovicë, ku ka studiuar për Teknologjinë Informatike, edhe pse dëshira e saj për t'u bërë pjesë e policisë nuk u harrua asnjëherë. Dashurinë e saj për policinë e kishte ushqyer edhe më shumë babai i saj, i cili gjithashtu ishte polic. "Të rritesh pranë një babai, i cili e donte dhe e respektonte

me shumë pasion punën e tij, më bëri edhe mua të dashurohem në atë punë," thotë Floria.

Florie Hajra ka diplomuar në gjeneratën e dytë të Akademisë të Policisë së Kosovës. Rrugëtimi i saj profesional shtatëmbëdhjetëvjeçar në policinë e Kosovës ka nisur me patrullat policore në stacionin policor jugu në Mitrovicë, pastaj në Policinë e Komunitetit, më vonë në hetime dhe përfundimisht si Oficere e Forenzikës për Vendin e Kimit në kuadër të njësisë rajonale për hetime në Mitrovicë. "Unë e kam nisur punën në patrullat policore, patrullimet në këmbë dhe me automjete. Në atë kohë asgjë nuk dukej e lehtë, dhe vërtetë nuk ishte e lehtë", sqaron ajo, duke theksuar se femrat police është dashur të punojnë dy herë më shumë për ta dëshmuar veten, "por unë isha dhe vazhdoj të jem krenare që jam në mesin e atyre grave që i kanë thyer tabutë se ky profesion është vetëm për burra", sqaron Nënkolonel Hajra.

Qëndrueshmëria, vendosmëria dhe etika e punës së palodhshme drejt arritjes së qëllimeve, ishin forca shtytëse prapa suksesit të saj, për të arritur deri tek pozita drejtuese në kuadër të Policisë së Kosovës. "Unë kam filluar punën me gradën rreshter kurse tani, që një kohë të gjatë jam nënkolonel dhe Drejtoreshë e Drejtorisë për Hetime Forenzike në PK".

Drejtoria për Hetime Forenzike në Policinë e Kosovës është një zyrë e specializuar, e cila funksionon në kuadër të Divizionit për Hetimin e Krimeve. Detyrat e kësaj njësie janë kërkimi, gjetja, identifikimi, dokumentimi, mbledhja dhe ekspertiza e gjurmëve të krimit të gjetura në vendin e ngjarjes. Po ashtu, Drejtoria e Forenzikës ofron shërbime tekniko-shkencore për Policinë e Kosovës, Institutin e Forenzikës, gjyqësorin dhe organizatat tjera ligjzbatuese të vendit dhe ato ndërkombëtare.

Floria e përshkruan punën e saj në Drejtorinë për Hetime Forenzike me shumë pasion, pasi që ajo konsideron se hetuesit e vendit të krimit e luajnë një rol shumë të rëndësishëm gjatë procesit të verifikimit, si dhe kush e ka kryer ndonjë krim, "puna e njëjësive që unë i drejtoj, është shumë e rëndësishme. Ne mbledhim copëza të vogla për ta ndërtuar rastin dhe kjo është sikur një mozaik, përderisa ne i gjejmë pjesët që mungojnë," thotë ajo.

Drejtoria të cilën ajo e udhëheq është shumë e pavarur. Floria është shumë mirënjohëse për bashkëpunimin dhe ndihmën e madhe të ofruar nga organizatat e ndryshme ndërkombëtare si UNMIK, KFOR, OSCE, EULEX. "Dëshiroj që personalisht ta falënderoj EULEX-in për mbështetjen e vazhdueshme, qoftë kjo në formën e hetimeve të përbashkëta, ndërtimin e kapaciteteve, e veçanërisht në teknologjinë informative të forenzikës, apo në dhurimin e pajisjeve profesionale për departamentin tonë. Kjo ndihmë ka qenë jashtëzakonisht e rëndësishme për ne."

Nënkolonel Hajra njihet gjithashtu për punën e saj si anëtare e këshillit drejtues të Shoqatës së Grave të Policisë së Kosovës, SHGPK. Angazhimi i saj gjatë viteve të kaluara ka qenë promovimi i fuqizimit të grave që punojnë në Policinë

e Kosovës. "Gratë e kanë dëshmuar vlerën e tyre, nga pozitat administrative deri te ato operacionale." vlerëson ajo. SHGPK-ja është formuar në muajin nëntor 2013 me qëllim të fuqizimit të rolit të grave në Policinë e Kosovës. "Synimi ynë janë femrat e reja në Kosovë dhe ne mbajmë seminare të ndryshme në mbarë regjionin me komunitetet e ndryshme dhe aty përpiqemi të reflektojmë bashkë dhe i inkurajojmë ato që t'i bashkohen forcës policore dhe t'i thyejnë qëndrimet paragjyquese dhe stereotipike, në një rol që zakonisht është konsideruar si karrierë e dominuar nga burrat".

Përfshirja e Nënkoloneles në AGPK kryesisht ka qenë për t'i fuqizuar gratë në Polici dhe që barazinë gjinore ta bëjë pjesë përbërëse të suksesit të saj. "Me gjithë që Policia e Kosovës është e përkushtuar tërësisht për barazi gjinore, kjo forcë në përbërjen e saj ka më pak se 15% femra, prej të cilave 12% janë police që shërbejnë në funksione të ndryshme për zbatimin e ligjit. Po ashtu, nga to vetëm një numër i vogël janë në grada të larta; nëntë police mbajnë grada mbi atë të majorit dhe kjo tregon se ne i kemi arritur disa rezultate, por duhet të bëhet edhe shumë më shumë," sqaron ajo.

Florie Hajra është ajo që kurrë nuk pushon së mësuari. Ajo beson se njeriu gjithmonë mund të mësojë diçka të re dhe pastaj ta përmirësojë punën. Ajo tani është duke i vijuar studimet e magjistraturës për të drejtën ndërkombëtare pranë Universitetit të Prishtinës, ndërsa në kohën e saj të lirë mezi pret ta shijojë adrenalinën, që i sjell paraglajdimi (fluturimi me parashutë), pasi është edhe anëtare e Klubit të Paraglajdimit Trepça në Mitrovicë.

Avokimi proaktiv për të drejtën ndërkombëtare dhe të drejtat e njeriut: njihuni me Marianne Fennema

Ofrimi i këshillave juridike për çdo ditë EULEX-it lidhur me çështje të ndryshme, komplekse dhe mjaft të rëndësishme, është pjesë e një dite të zakonit të punës për Marianne Fennema.

Ajo është në krye të Zyrës për të Drejta të Njeriut dhe për Çështje Ligjore, ZDNJÇL, në Misionin Evropian për Sundim të Ligjit në Kosovë. Zyra përbëhet nga 13 pjesëtarë, të cilët ofrojnë njohuri thelbësore që nuk kanë të bëjnë vetëm me mbikëqyrjen, monitorimin dhe zbatimin e të drejtave të njeriut por, po ashtu, edhe me të siguruarit e respektimit të aspektit ligjor gjatë zbatimit të mandatit dhe të aktiviteteve të misionit.

Marianne është nga Holanda. Ajo i ka përfunduar studimet evropiane në Amsterdam dhe ka vazhduar studimet e magjistraturës në të drejtën ndërkombëtare në Angli. Ajo ka fituar titullin e avokates në Londër. Si studente në Universitetin e Amsterdamit, Marianne u bë anëtare themeluese e AEGEE, një organizatë studentore mbarë-evropiane e cila përqendrohet në fuqizimin e të rinjve në Evropë për të marrë rol aktiv në shoqëri. Ajo ka punuar për një periudhë kohore në selinë e kësaj organizate në Paris.

Zyra të cilën e drejton Marianne, është përgjegjëse që ta bëjë interpretimin ligjor të mandatit të misionit për udhëheqësit

e lartë dhe zyrat tjera të misionit, si edhe të sigurojë zbatimin e aspektit ligjor dhe marrjen parasysh të të gjitha ndryshimeve të mandatit të misionit.

Marianne u bë pjesë e misionit tri vjet më parë si pjesë e ZDNJÇL. Por kjo nuk ishte hera e parë që ajo punonte në Kosovë. Më parë ishte këtu duke punuar në Shtyllën e IV të UNMIK-ut dhe në Zyrën Civile Ndërkombëtare.

Kur erdhi në Kosovë në fillim të shtatorit 2004, ajo tashmë kishte pak përvojë në rajon deri sa ishte duke punuar me një kompani amerikane për media e cila shikonte mundësinë për themelimin e stacioneve televizive dhe të radios në Ballkan. Siç thekson Marianne, ajo erdhi në Kosovë dhe "pjesa tjetër dihet".

Marianne filloi karrierën e saj si avokate për të drejtat e korporatës në një avokaturë të madhe në Londër. Pas diplomimit, ajo e braktisi punën private për të punuar në industrinë e mediave. Deri sa i përfaqësonte investitorët amerikanë në media, ajo jetoi në Lubjanë dhe në Pragë. Pastaj u kthye përsëri në Londër, ku u punësua si juriste për Televizionin Walt Disney. "Kur fillova të punojë atje nuk isha në veçanti ndonjë adhuruese e Disney-it, por ishte vështirë të mos hutoheshe pas magjisë së Disney-t.", e pranon ajo.

Megjithatë, kur erdhi koha ta ndërrojë magjinë e Walt Disney për aktivitete më reale, ajo vendosi të kthehet përsëri në Kosovë, ku në cilësinë e saj aktuale si Udhëheqëse e ZDNJÇL, Marianne e këshillon misionin lidhur me gjërat thelbësore të sfidave të sundimit të ligjit dhe të qeverisjes.

ZDNJÇL po ashtu merret me mekanizmin e brendshëm të drejtësisë të misionit. Zyra ofron këshilla për Shefin e Misionit lidhur me çështje të ndryshme të të drejtave të njeriut, si edhe harton parashtesa për Panelin Shqyrtues për të Drejta të Njeriut, i cili e mbikëqyr përgjegjësinë e jashtme të misionit. Por kjo nuk është e tërë puna e zyrës.

“Zyra jonë i ndihmon gjithë misionit, si divizionit për fuqizim ashtu edhe atij ekzekutiv, lidhur me përmirësimin e gjërave, në mënyrë që veprimet tona të jenë në pajtueshmëri të plotë me të drejtat ndërkombëtare të njeriut. Pajtueshmëria me të drejtat e njeriut duhet të respektohet në të gjitha detyrat tona” sqaron Marianne.

Një angazhim tjetër shumë i rëndësishëm i zyrës është ndihma juridike dhe interpretimi i ligjeve të hartuara nga Qeveria e Kosovës. Misioni, përmes monitoruesve dhe këshilluesve të tij dhe në ndërlidhje me ZDNJÇL, harton, bashkë-harton, këshillon dhe sugjeron ligje dhe ndryshime të ligjeve për legjislaturën e Kosovës. Deri më tani, Misioni ka lehtësuar mbi 150 ligje, udhëzime administrative dhe rregullore. Vëmendje e posaçme po ashtu ju kushtohet ligjeve të cilat kanë të bëjnë me mandatin e misionit.

Marianne ngul këmbë që të gjitha këto detyra nga fusha të ndryshme operative të misionit kërkojnë angazhim të plotë

të gjithë zyrës. Puna në ekip është me rëndësi thelbësore për suksesin e ZDNJÇL. “Shumë punë duhet të delegohet, por natyrisht unë duhet ta këshillojë personelin në veçanti kur është fjala për çështjet e ndryshme. Kështu që, rutina ime ditore ndryshon kryesisht me shkuarjen në mbledhje, përgjigjet në postën elektronike, mbikëqyrjen e gjërave që i përgatit personeli im si edhe shikimin e produkteve për t’u siguruar që japim këshilla të mira” thekson ajo.

Sipas Mariannes, sfida më e madhe për Kosovën është ndryshimi i mentalitetit të njerëzve dhe që kosovarët ta kuptojnë, që nëse secili kontribuon në mënyrën e vet mund të arrihet një mundësi më e mirë për të ardhmen e Kosovës.

Duke ju përmbajtur filozofisë së saj, Marianne është po ashtu duke kontribuar në ndryshimin e Kosovës në cilësinë e saj personale si vullnetare për organizatën bamirëse, Care for Kosovo Kids. Kjo OJQ ofron barëra për pacientët e rinj në repartin e hematologjisë – onkologjisë të Spitalit Universitar në Prishtinë. Kjo organizatë bamirëse është krijuar para dy vjetëve nga një afariste holandeze, të cilën Marianne e ka takuar rastësisht në aeroplan duke u kthyer në Amsterdam. Gruaja mori vesh për gjendjen e vështirë të fëmijëve të Kosovës, të cilët janë pacientë që vuajnë nga kanceri dhe prindërit e të cilëve nuk kishin mundësi t’i paguanin barërat. Përmes një bordi këshillëdhënës me ndikim në Holandë, mblidhen fonde për t’iu ndihmuar fëmijëve që kanë nevojë. Organizata bamirëse është shumë aktive në ofrimin e kujdesit për pacientët dhe e dobishme për mbështetjen e vazhdueshme të fëmijëve të Kosovës që vuajnë nga kanceri.

Në jetën private, Mariannes i pëlqen ta kalojë kohën me vajzën e saj 10 vjeçare Isabelle, e cila e vijon një shkollë ndërkombëtare në Prishtinë. Fundjavave ato kryesisht dalin të ecin në Rugovë dhe në Brod, duke u kënaqur me natyrën e bukur të Kosovës, me njerëzit dhe me traditat lokale. Marianne përfundon me krenari: “Unë jam idhulli i Isabelles. Asaj i pëlqen ajo që bëj unë. Në veçanti kur është fjala për avokimin e të drejtave të njeriut”.

Nga Parlamenti Evropian në Misionin e BE-së për Sundim të Ligjit

Alina Matache ka qenë e përfshirë në punën e Bashkimit Evropian që në ditët e para si studente, çka e bënë këtë një prej arsyeve kryesore pse ajo i ndjekë vlerat e BE-së me buzëqeshje, përkushtim, dhe entuziazëm.

Në vazhdimësi të përvojës së saj, gushtin e kaluar Alina vazhdoi tutje duke iu bashkuar Divizionit të Fuqizimit brenda Misionit të BE-së për Sundim të Ligjit në Kosovë.

Pozita e saj si asistente speciale e Udhëheqësit dhe Zëvendësudhëheqësit të Divizionit të Fuqizimit përfshinë kryerjen e një varg detyrash, por në esencë përfshinë Kryerjen e Punëve. Tani.

Menaxhmenti i Divizionit dhe Alina bëjnë bashkërendimin e procesit të udhëheqjes së veprimeve të parapara me Planin për Implementimin e Misionit për Divizionin e Fuqizimit. Veprimet e parapara në PIM kryhen sipas metodologjisë së menaxhimit të projektit, ku në çdo PIM theksohen aktivitetet, rezultatet e pritura, dhe indikatorët e verifikueshëm në mënyrë objektive. Detyra kryesore e Alinas është monitorimi dhe vlerësimi i të dalave nga çdo projekt i njësishëm, analizimi, dhe dhënia e komenteve tek menaxhmenti i Divizionit sa i përket objektivave të përmbushura në kuadër të mandatit të përgjithshëm të Misionit.

Sipas Alinas, puna në Mision kërkon zotësi për bashkëpunim me palë të ndryshme, përfshirë zhvillimin dhe ruajtjen e qasjes për partneritet.

“Gjithmonë përpiqem të buzëqesh, të dëgjoj dhe negocioj, dhe aty ku nevojitet të jem bindëse, posaçërisht kur më duhet të ndërtojë ura mes departamenteve të ndryshme. Për shembull, secila njësi e Divizionit për Fuqizim i ka prioritetet e veta nga fusha të ndryshme që i mbulojnë, siç janë çështjet e policisë, kufirit, drejtësisë, shërbimit korrektues, dhe çështjet e brendshme. Andaj, ndërlidhja e të gjitha këtyre kontributeve është thelbësore për përmbushjen e synimeve të Divizionit të Fuqizimit”, thotë Alina.

Ajo ka studiuar në Itali për shkencë politike, e ka përfunduar programin Erasmus në Francë dhe mori diplomë nga studimet Masters në fushën e studimeve evropiane në Bruksel. “Fakti se jam lindur dhe rritur në Rumani, jam arsimuar në Itali dhe e kam filluar karrierën time evropiane në Bruksel thjeshtë më bënë të ndihem evropiane”, thekson ajo.

Gjatë studimeve në Itali ajo është angazhuar me një numër OJQ-sh, sindikata, dhe parti politike me qëllim mbrojtjen e të drejtave të studentëve të huajë dhe të punëtorëve migrantë. E etur dhe ambicioze edhe gjatë studimeve, ajo

po ashtu ka punuar në vende të ndryshme në mënyrë që t'i mbulojë shpenzimet e veta.

Praktika në Parlamentin Evropian ishte pikë fillimi për karrierën e Alinas. Ajo përvojë ka bërë që ajo të punësohet në Parlamentin Evropian, ku ka punuar me ish-ministrin e mbrojtjes së Rumanisë. Ajo përvojë i ka ndihmuar në thellimin e njohurive në fushën e sigurisë dhe të mbrojtjes, në veçanti në lidhje me misionet e Politikës së Përbashkët për Siguri dhe Mbrojtje (PPSM).

“Çdo Mision i PPSM duhet të raportojë rreth aktiviteteve që i zhvillon tek Parlamenti Evropian - Nënkomisioni për siguri dhe mbrojtje. Dhe aty fillova të mësoj rreth Kosovës, përmes kontributit për hartimin e amandamenteve për raportet vjetore”, shpjegon Alina.

Pastaj ajo vendosi që t'i vijoj disa kurse në Kolegjin Evropian për Siguri dhe Mbrojtje (ESDC). “I jam shumë mirënjohëse ekipit të ESDC dhe aftësimit të tyre profesional për Misionet e PPSM, dhe jam edhe më e lumtur që mund ta jap kontributin tim tani kur mund t'i zbatojë njohuritë e mia këtu në Kosovë”.

Alina erdhi në Kosovë për herë të parë pasi që filloi punën në EULEX. Megjithatë, meqë është e familjarizuar me traditat dhe jetesën në Ballkan, ajo është përshtatur shumë lehtë me jetën në Kosovë.

Në fakt, kur ishte duke jetuar në Itali, ajo kishte lidhur miqësi me një familje nga Kosova, andaj dinte shumë gjëra për Kosovën edhe para se të vinte këtu. “Familja ime imigroi në Itali në vitin 1995 dhe atëherë në lagje ishim e vetmja familje rumune me një familje nga Kosova”, kujton ajo.

Që prej se ka ardhur, Alina ka lidhur shumë miqësi. Ajo kalon shumë kohë të lirë me ta, duke udhëtuar dhe zbuluar vende të reja në mbarë Kosovën.

Ajo po ashtu është shumë aktive në sport dhe tani ka filluar rrugëtimin edhe në ‘CrossFit’ të cilin po e pëlqen shumë, pasi që ajo gjithmonë është e gatshme të sprovohet me sfida të reja.

E pasionuar për sundimin e ligjit

Llogaridhënia, përgjegjësia dhe vendosmëria për të punuar, janë tiparet e jashtëzakonshme të Shkelqesa Ibrahimit, e cila punon për Prokurorinë Speciale të Kosovës si këshilltare për ekipin e prokurorëve ndërkombëtarë dhe vendës të cilët merren me raste të profilit të lartë. Shkelqesa kishte filluar punën në këtë mision shtatë vite më parë, duke ofruar këshilla ligjore për çështjet e ndryshme dhe të ndërlikuara nga e drejta materiale dhe procedurale. Ajo është e angazhuar vazhdimisht në punët e prokurorisë, si në rishikimin e provave, mbledhjen e informacionit paraprak për rastet dhe personat, si dhe ofrimin e këshillave ligjore për çështjet të cilat kërkojnë ekspertizë vendëse mbi juridiksionin.

Angazhimi i saj si staf lokal në një fushë të ndjeshme të punës që kërkon profesionalizëm, vendosmëri dhe integritet nuk është punë e lehtë. Znj. Ibrahimit duke i pasur të gjitha këto aftësi, i kryen detyrat e saja ditore, kurse informacioni i ndjeshëm mbetet gjithmonë vetëm në zyrë.

Kosova është një vend shumë i vogël ku zakonisht njerëzit mund ta njohin njëri-tjetrin ose janë disi të lidhur, mirëpo znj. Ibrahimit kurrë nuk ka hasur në ndonjë sfidë gjatë kryerjes së detyrave të saj. Ajo është shumë e vetëdijshme për natyrën e ndjeshme që ka puna e saj, ndaj edhe është shumë e kujdesshme.

“Puna që bëj unë mbetet në zyrë dhe gjithçka që ka të bëjë me punën time përfundon në momentin kur dal nga zyra ime” thotë Shkelqesa.

E pasionuar për sundimin e ligjit dhe duke besuar se vetëm sundimi i ligjit mund të krijojë një themel të fuqishëm për një shtet funksional, Shkelqesa i është përkushtuar edhe studimeve të saj për shumë vite. Aktualisht ajo është duke vazhduar me zhvillimin e vet profesional dhe është kandidate për doktoratë në fakultetin juridik në Prishtinë. Ajo është e vendosur se avokimi për sundimin e ligjit është elementi më i rëndësishëm i një shoqërie. Në jetën e përditshme, ajo mundohet të përkrahë drejtësinë përmes sjelljes së saj dhe vepron si shembull për ngritjen e besimit të publikut në institucionet e sundimit të ligjit.

Puna e saj ditore si këshilltare ligjore përfshinë punën në raste penale shumë të rëndësishme dhe çështje ligjore jashtëzakonisht të ndërlikuara. Ofrimi i këshillave ligjore për prokurorë është detyrë me përgjegjësi të madhe, mirëpo Shkelqesa është e sigurt dhe e çmon lart bashkëpunimin e saj me prokurorët.

Para se të fillonte punën në EULEX, Shkelqesa kishte punuar si këshilltare ligjore për misionin e Kombeve të Bashkuara në Kosovë. Detyra e saj ishte që

të ofronte këshilla ligjore dhe informacion paraprak për zgjidhjen e kontesteve pronësore. Rastet pronësore ishin dhe vazhdojnë të jenë çështje shumë delikate në shoqërinë e pasluftës në Kosovë. Përmes ndërmjetësimit dhe negociatave ajo e ka ndihmuar Drejtorinë për Çështje Pronësore-Banesore të Kombeve të Bashkuara në zgjidhjen e shumë kontesteve pronësore në Kosovë.

Veç kësaj, puna e saj profesionale ka përfshirë edhe procesin e emërimit dhe riemërimit të gjyqtarëve dhe prokurorëve në Kosovë. Ajo ka ndihmuar në vlerësimin e biografive gjatë procesit të emërimit dhe riemërimit të prokurorëve dhe gjyqtarëve të ndryshëm. Ky ishte një proces shumë i gjatë dhe sfidues për Kosovën, i cili Shkelqesën e pasuroi me një eksperiencë të fushave të ndryshme, duke përfshirë komunitetet dhe përkatësitë etnike të ndryshme.

Përgjatë karrierës së saj, Shkelqesa ka punuar në fusha të ndryshme të sundimit të ligjit, ndërsa ekspertiza e saj është një aset i vlefshëm për procesin e ndërtimit të institucioneve të drejtësisë në Kosovë.

Me ndihmën e bashkësisë ndërkombëtare, Kosova tani i ka institucionet e veta të drejtësisë, të cilat ende janë të brishta, por me ndihmën nga ekspertiza ndërkombëtare, e ardhmja duket të jetë e ndritshme. Shkelqesa thekson se e çmon punën e prokurorëve të EULEX-it në Kosovë. Ata vijnë me përvoja nga juridiksionet e ndryshme, ndërsa përpjekja e tyre për vendosjen e drejtësisë vlerësohet lart.

Ajo është nënë e dy fëmijëve me të cilët kalon shumicën e kohës së lirë. Nuk është e lehtë të jesh një nënë me orar të plotë të punës, thotë Shkelqesa, meqë ajo shumë herë ndjehet fajtoare që nuk ka

mundësi t'u plotësojë nevojat fëmijëve të saj. Megjithatë, ajo thekson se zgjidhja drejt gjetjes së harmonisë mes punës dhe detyrave prindërore është planifikimi dhe fokusimi në planin e bërë.

Ajo preferon që çdo minutë të kohës së lirë ta kalojë me fëmijët e saj. Duke qenë se fëmijët e saj janë duke u rritur, ajo gjen frymëzim që çdo ditë të kontribuojë për sistemin e drejtësisë së vendit të saj dhe kështu të krijojë një të ardhme më të mirë për të gjithë fëmijët e Kosovës sepse sipas saj këta fëmijë e meritojnë më të mirën.

Silke Sielaff – Nuk keni nevojë të kërkonte leje

Ju prezantojmë Silke Sielaff, zyrtare policore nga Gjermania dhe shefe e Zyrës për Operacione të Përbashkëta në EULEX (ZOP), detyra e së cilës është bashkërendimi, informimi dhe kujdesi për të gjithë punonjësit e EULEX-it kudo qofshin ata nëpër Kosovë. Personaliteti i qasshëm dhe i ngrohtë, i shoqëruar me përkushtim dhe profesionalizëm për punën e saj bëjnë që ajo të jetë pasuri kyçe për këtë mision.

Silke e filloi karrierën në polici në vitin 1995 në Brandenburg të Gjermanisë, pas diplomimit nga fakulteti juridik i Universitetit të Heidelbergut. Punën në polici ajo e kishte dëshiruar që nga një moshë shumë e re. “Të them të vërtetën, ajo ishte ëndërr e fëmijërisë, kur ishte diku dhjetëvjeçare thash se doja të bëhesha police”. Në Gjermani është rast i rrallë që juristët t’i bashkohen policisë, megjithatë Silke arriti që të sigurojë një avancim ‘të shpejtë’ me ndihmën e përgatitjes akademike, dhe menjëherë iu bashkua policisë në nivel të lartë, ku punonte për shërbimet qendrore për policinë shtetërore të Brandenburgut.

Ajo shpjegon se arsyeja e ardhjes në Kosovë ishte që të ndante përvojën e saj të punës në një shtet në tranzicion – pasi që policisë iu bashkua në fillim të viteve të nëntëdhjeta në Gjermaninë Lindore, ajo e di se si punohet në një shoqëri

që është duke kaluar nëpër zhvillime dhe reformime. “Unë kam njohuri rreth procesit, dhe mund të theksoj se njerëzit janë duke kaluar nëpër një fazë tranzitore, kështu që mendova se do të ishte gjë interesante që kjo përvojë të sillej në Kosovë dhe që unë të bëhem pjesë shumë e vogël e ndryshimeve në këtë shtet.”

Ndër përshtypjet e saj të para nga Kosova, përveç komunikacionit rrugor kaotik, ishte se njerëzit në Kosovë janë shumë ndryshe nga gjermanët, janë shumë më të hapur, dhe të gatshëm të flasin me njerëzit nga shtetet e huaja, “edhe nëse nuk e flasin gjuhën, nuk e kanë problem të komunikojnë meqë njerëzit këtu janë shumë të hapur dhe të ngrohtë; ndoshta sepse unë jam gjermane!”

Suksesi i saj më i madh deri më tani ishte funksionalizimi i ZOP si pjesë përbërëse e Misionit EULEX. Në vitin 2014, kjo zyrë ishte departament i sapoformuar me qëllimin që të shërbente si qendër kryesore e informatave për të gjithë punonjësit e EULEX-it. “ZOP është formuar pasi që u kuptua se në mision ishte e nevojshme të ekzistonte vetëm një qendër e informatave.”

ZOP ka tri funksione. Shërben si qendër kryesore e informatave dhe nga aty shpërndahen informatat e nevojshme të klasifikuara apo të ndjeshme dhe

informata nga burime të hapura tek departamentet përkatëse; nga aty monitorohen dhe kontrollohen të gjitha komunikimet me radio mes punonjësve gjatë kryerjes së detyrave të përditshme dhe nëpër operacione ku EULEX-i e zbaton mandatin ekzekutiv; dhe në fund ajo zyrë është përgjegjëse për përcjelljen e lëvizjeve të të gjithë punonjësve të EULEX-it në pjesën veriore të Kosovës si dhe, në rast se ata punonjës kanë nevojë për ndihmë, atëherë kjo zyrë dërgon ndihmë. Kjo zyrë funksionon pandërprerë, me orar 24/7, dhe me 32 punonjësit e saj ajo është në dispozicion kurdo që është e nevojshme.

Silke e shpjegon se si ZOP funksionon si bashkërendues kryesor i të gjitha njërive të EULEX-it gjatë operacioneve apo në rastet kur EULEX-i thirret si reagues i dytë me kërkesë të Policisë së Kosovës, i grumbullon të gjitha këto informata dhe i raporton në Bruksel. ZOP siguron që të gjithë të përfshirët të jenë në dijeni të zhvillimeve. “Ne po ashtu e informojmë KFOR-in, si reagues i tretë, në mënyrë që ata t’i kenë informatat që edhe ne i kemi në rast nevojë për ta”. Silke ka për detyrë që të sigurojë procedura të duhura në mënyrë që punonjësit e zyrës së saj të jenë në gjendje të reagojnë sa më parë që është e mundur në rast të ndonjë emergjence apo operacioni të madh.

Duke qenë femër me karrierë të gjatë në fushën e sundimit të ligjit, Silke shpjegoi se çka duhet të bëjnë femrat e reja që dëshirojnë të ndjekin karrierë të ngjashme. “Pikë së pari, thjeshtë provojeni. Ju do të punoni në një ambient me shumë kolegë meshkuj, por keni besim tek vetvetja, besojuni ndjenjave tuaja, dhe edhe nëse hasni në zhgënjime në karrierë, mos ndaloni, këmbëngulni dhe do të jeni të suksesshme, ju nuk jeni inferiore

kundrejt kolegëve tuaj meshkuj” për këtë arsye Silke beson se është shumë e rëndësishme femrat të jenë të angazhuara në role të larta, meqë ato mund të ofrojnë perspektivë tjetër, mënyrë të re të të menduarit, diçka që ajo personalisht e ka vërtetuar gjatë kohës së saj si zyrtare policore e lartë.

Me rastin e prezantimeve të drejtpërdrejta para femrave të Kosovës, Silke këshillon që femrat këtu duhet të mundohen të largohen nga rolet tradicionale patriarkale, ku barazia gjinore, përpos në vendet e punës, duhet të ekzistojë edhe në familje, “femrat nuk duhet të kufizohen në vetëm një rol, ju mund të jeni nëna me karrierë dhe nuk duhet që për ju të zgjedhë mashkulli i familjes; bëjeni atë që juve ju bën personalisht të lumtur, nuk keni nevojë të kërkonit leje”. Ajo pohon se kur Kosova ta bëjë këtë ndryshim, atëherë do të jetë në rrugë drejt shoqërisë bashkëkohore evropiane.

Gruaja në uniformë që sjell ndryshime

Njihuni me gruan nismëtare e cila i komandon policët dhe e gëzon respektin e tyre. Kolonele Taibe Canolli është gruaja e parë nga Kosova e cila e mbanë gradën më të lartë në polici. Ajo është inspirim për gjeneratat e kosovareve të reja të cilat përpiqen të arrijnë barazi më të madhe në institucionet e Kosovës për sundimin e ligjit.

Kolonelja Canolli njihet mirë po ashtu për punën e saj si anëtare themeluese e Shoqatës së Grave në Policinë e Kosovës. Puna e saj gjatë dy viteve të fundit ka qenë promovimi i fuqizimit të grave të cilat punojnë në Policinë e Kosovës.

Që në moshë shumë të re ajo kishte ambicie për t'iu bashkuar policisë. "Të jem e sinqertë, gjithmonë kam pasur dëshirë të bëjë karrierë në polici, por për shkak të rrethanave të asaj kohe kjo ishte e pamundur" thotë ajo.

Sipas Canollit, gjendja politike kur ajo ishte e re e bindi atë që ëndrra e saj nuk do të realizohej kurrë. Sidoqoftë, ajo u përqëndrua në fushën e drejtësisë, duke studiuar drejtësinë dhe diplomoi më 1998 pak para luftës. Megjithatë ambicia e saj për të studiuar për diplomën e masterit u pezullua. Prapë se prapë, ëndrra e fëmijërisë u kthye përsëri në rrugën e duhur kur u themelua Policia e Kosovës pas konfliktit në Kosovë.

"Dëshira ime u kthye në punë në këtë fushë, meqë i kisha kualifikimet që do të më bënin person më të gjithanshëm për të kontribuar në sundimin e ligjit. Posa u hapën mundësitë për konkurrim, unë konkurova dhe iu bashkova akademisë policore si gjenerata e tretë e policisë në Kosovë".

Pjesa më interesante e karrierës së saj në polici ishte pozita e saj unike si grua dhe udhëheqëse që nga fillimi.

"Isha femra e parë që e komandoja një stacion të policisë; në veçanti këtë në qendër të Prishtinës i cili konsiderohet si stacioni më i madh i policisë në Kosovë".

Pozita e Kolonelit në Policinë e Kosovës është pozita më e lartë të cilën mund ta arrijë një polic, "Fakti që jam grua dhe Kolonele në polici është ndjenjë unike, është privilegj meqë është pozitë që nuk ju jepet shumë femrave", thotë ajo.

Ajo sqaron që pas suksesit të saj qëndron puna e madhe, ambicia dhe mbështetja nga familja dhe miqtë.

Si grua në një pozitë të tillë, njeriu pyetet si ia del mbanë ajo në jetën personale, duke e pasur parasysh karrierën, të qenit nënë, bashkëshorte dhe Kolonele, duket që është një gjë goxha e vështirë.

"Përpiqem ta ndajë punën nga jeta personale aq sa është e mundur dhe të kalojë sa më shumë kohë që mundem

me djalën tim, me partnerin, por natyrisht që ka ndërhyrje,” vë në pah ajo. Sidoqoftë, ajo thekson që çelës për të manovruar me karrierën dhe familjen e saj është menaxhimi i kujdesshëm i kohës dhe mbështetja e familjes që janë thelbësore për t’ia mundësuar asaj të përqendrohet në punën e saj dhe t’i kryejë detyrat sa më mirë që të jetë e mundur.

Përfshirja e Koloneles në Shoqatën e Grave në Policinë e Kosovës (SHGPK) ka qenë në radhë të parë për t’i fuqizuar gratë në polici dhe për ta bërë ekuilibrin gjinor një pjesë përbërëse të suksesit të saj. “Gratë e kanë treguar vlerën e tyre, nga pozitat administrative deri te ato operacionale.” pohon ajo. SHGPK është formuar në nëntor 2013 me qëllimin që ta bëjë fuqizimin e rolit të gruas në Policinë e Kosovës, “Kemi dashur të sigurohemi që kandidatet i kanë të gjitha cilësitë e duhura profesionale për punë dhe ta rrisim imazhin dhe reputacionin e grave në Polici dhe t’i mënjanojmë qëndrimet paragjyqese dhe stereotipike për një rol që në mënyrë tipike konsiderohet si karrierë në të cilën mbizotërojnë meshkujt”.

Pas vetëm dy viteve, një shoqatë e cila filloi me një numër shumë të vogël të anëtarëve tani ka rreth 600 anëtarë meshkuj dhe femra nga të gjitha përkatësitë etnike me bazë ligjore në politikën e policisë, e cila punon për t’i fuqizuar gratë në forcën policore. “Strategjia jonë Operative bazohet në një dokument, i cili e tregon programin tonë tre-vjeçar të cilin e shfrytëzojmë si bazë për punën dhe zhvillimin tonë të vazhdueshëm, i cili do ta mundësojë përfshirjen më të madhe të grave në këtë institucion. Them me mburrje që pas dy viteve i kemi arritur 90% të objektivave tona fillestare të cilat i kemi caktuar si organizatë”.

SHGPK nuk është përqendruar vetëm në përmirësimin e barazisë gjinore në policinë

e Kosovës por i ka vënë vetes qëllime edhe më të larta, “Mund të them që shoqata jonë është e vetmja e llojit të tillë në Evropën Juglindore, e cila gjë nuk është e mirë vetëm për Kosovën por edhe për sigurinë rajonale sepse modelin dhe ekspertizën tonë mund ta marrin vendet e tjera të rajonit,” sqaron Canolli.

SHGPK ka marrë mbështetje ndërkombëtare, nga OJQ-të ndërkombëtare siç është UN Women, Agjencia e Kombeve të Bashkuara për Barazi Gjinore dhe Fuqizim të Grave si edhe nga shumë organizata të vendit dhe ndërkombëtare. Deri më tani SHGPK i ka trajnuar mbi 380 gra në programe të ndryshme trajnimi. SHGPK ishte partneri kryesor për zbatimin e projektit të përbashkët ndërminstros “Gratë në uniformë”, i cili kishte synim shtimin e profilit të femrave që janë të angazhuara në kuadër të agjencive për zbatimin e ligjit në sektorin e sigurisë në Kosovë.

“Po ashtu, ne kemi marrë përkrahje dhe kemi bashkëpunim shumë të mirë me Misionin e OSBE-së në Kosovë, Ambasadën Norvegjeze, Ambasadën Amerikane dhe disa zyra tjera të huaja në Kosovë; Platformën e OJQ-ve CIVIKOS, Komisionin Parlamentar për Siguri, Punë të Brendshme dhe Mbikëqyrje të Forcës së Sigurisë të Kosovës, Grupin Parlamentar të Grave në Kuvendin e Kosovës, dhe bashkë me ta ne punojmë që ta çojmë përpara agjendën e grave.”

Puna e tyre ka edhe përmasa rajonale; duke i inspiruar vendet rajonale siç janë Shqipëria dhe Maqedonia që të përpiqen dhe të zbatojnë projekte të ngjashme. Aktualisht, numri i grave që punojnë në pozita të ndryshme në forcën e policisë së Kosovës është rreth 14 për qind. Sipas Koloneles Canolli, planet e saj janë edhe më ambicioze. “Ne kemi për qëllim ta rrisim

numrin e tyre në të ardhmen e afërt. Gratë janë treguar shumë efektive në këtë rol dhe kjo tashmë ka ndihmuar në përmirësimin dhe rritjen e reputacionit dhe të imazhit të Policisë së Kosovës në përgjithësi.

SHGPK ka pasur bashkëpunim të suksesshëm me EULEX-in thotë ajo, “Kemi pasur mbështetje lidhur me krijimin e dokumenteve të nevojshme, zbatime të ndryshme strategjike. Kemi përfituar nga trajnimi dhe këshillat lidhur me veprimet e duhura lidhur me krijimin dhe efikasitetin e Shoqatës”, thekson ajo.

Për këtë arsye, Kolonelja në veçanti i është mirënjohëse EULEX-it. “Dua ta falënderoj EULEX-in personalisht për mbështetjen e tyre, të cilën ia kanë dhënë Policisë së Kosovës dhe shoqërisë sonë. Që nga fillimi i misionit EULEX ne kemi punuar ngushtë së bashku. Partneriteti ynë është i shëndoshë dhe do të vazhdojë”.

Si përfundim, porosia e Koloneles për gratë që punojnë në forcën policore është: “Jini të përkushtuara në kryerjen e detyrave dhe përgjegjësisë tuaja, kërkoni të drejtat tuaja, zhvillimin profesional dhe avancimin tuaj. Në përgjithësi, në të ardhmen kjo do të pasqyrohet në fuqizimin e rolit tuaj dhe të imazhit të organizatës”.

Katrin Gluic – Është në interesin e çdo kujt që të luftohet krimi i organizuar dhe korrupsioni

Kur ishte vajzë e vogël në Kroaci, njerëzit shpesh e pyesnin se çfarë do të bëhet kur të rritej. Fare pa u hamendur, ajo do të përgjigjej: “Unë dua të bëhem police”, dhe kështu ajo e ndoqi ëndrrën e saj të fëmijërisë. Katrin është nga Kroacia, ku edhe kishte diplomuar në Akademinë Policore, duke përfunduar edhe studimet master atje. Aktualisht, ajo është duke i vazhduar studimet post-diplomike në Shkencën e Kriminalistikës, në Fakultetin e Drejtësisë të Universitetit të Zagrebit.

“Gjithmonë është mirë të investosh në dituri. Njeriu është mirë të zgjerojë horizontet e veta për të zotëruar fushat e reja të ekspertizës dhe për të kuptuar se si zhvillohen gjërat. Në mënyrë specifike, një njohuri e hollësishme e ligjit të procedurës penale ndihmon në hetimin e rasteve të ndryshme”, shton ajo.

Kur filloi punën, patrullimi policor ishte një prej detyrave të saja. Prej aty, ajo vazhdoi me hetimet penale në sektorin e policisë. Sa për të përmendur, ajo ishte marrë me raste të vrasjeve, me shkelësit e mitur, dhe raste të dhunës në familje. Në Ministrinë e Punëve të Brendshme, ajo ishte angazhuar në aktivitetet për integritet evropian dhe të marrëdhënieve ndërkombëtare, duke përfshirë negociatat për anëtarësim në BE dhe përputhjen me acquis communautaire.

“Kroacia sapo do t’i bashkohej BE-së, dhe kjo ishte faza e detyrave tona të integritet evropian. Përveç kësaj, unë kam qenë edhe pjesëtare e Njësisë për Krim të organizuar, që funksiononte në kuadër të Policisë së Shtetit për Shtypjen e Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar, e ngarkuar për të hetuar krimin e organizuar dhe korrupsionin, në nivel të vendit dhe atë ndërkombëtar.

Katrin Gluic tani është hetuese për krime të rënda në Njësinë për Hetimin e Krimin të Organizuar në EULEX. Detyrat kryesore të kësaj njësie janë hetimi i krimin të organizuar dhe nivelit të lartë të korrupsionit. Në këtë ekip, Katrin merret me hetimin e të gjitha aspekteve të krimin të organizuar, duke përfshirë korrupsionin, keqpërdorimin e pozitës zyrtare, drogat e palejueshme, armët, etj.

“Puna në vendin tim është e ngjashme me punën që e bëj këtu në Kosovë. Procedura penale është e ngjashme me atë të Kroacisë, dhe kjo më ndihmon shumë”, thekson ajo.

Aktualisht, rreth 40 hetues nga Njësia për Hetimin e Krimin të Organizuar të cilët punojnë ngushtë me kolegët nga Policia e Kosovës janë të angazhuar në hetimin e krimeve të rënda. Për shumicën e këtyre

rasteve zhvillohen hetime të përbashkëta. Këto hetime përbëhen prej një ekipi i hetuesve nga PK-ja dhe EULEX-i, të cilët shkëmbejnë informacion dhe punojnë bashkë nën udhëheqjen e Prokurorit nga PSRK-ja.

“Është shumë e rëndësishme që ne të udhëhiqemi nga prokurori, veçanërisht kur është fjala për mbledhjen e provave për të mbështetur hetimet penale. Ne bashkë me prokurorët e krijojmë një ekip të mirë, dhe kjo na bën të lumtur dhe krenar veçanërisht kur në media shohim storjet për një aktakuzë ose vendim gjyqësor për një rast të përbashkët”, thotë Katrin.

EULEX-i dhe Policia e Kosovës kanë punuar bashkë në disa raste të arrestimeve të të dyshuarve për krim të organizuar të profilit të lartë për vrasje, korrupsion, trafikim të drogave. Disa prej këtyre rasteve ishin po ashtu edhe të natyrës ndërkombëtare, duke përfshirë disa arrestime të njëkohshme nëpër Evropë. Sipas Katrin, EULEX-i është duke bërë përpjekje të mëdha në punën e vet. “Kur në veçanti bëhet fjalë për hetimet, një mbështetje e pandashme nga institucionet vendëse të sundimit të ligjit është e një rëndësie shumë të lartë”, thotë ajo, duke theksuar se luftimi i krimit të organizuar dhe i korrupsionit është në interes të çdo kujt.

Katrin është e bindur se nga puna e EULEX-it dhe e institucioneve të sundimit të ligjit në Kosovë do të përfitojnë gjeneratat e ardhshme në Kosovë. “Nganjëherë, ka kritika se procesi është shumë i ngadalshëm. Mirëpo, unë besoj se ne po përjetojmë një proces gradual dhe shumë pozitiv ku zyrtarët e EULEX-it po i demonstrojnë praktikat më të mira evropiane. Ata po ndihmojnë

në përshtatjen e institucioneve të Kosovës, fuqizimin dhe trimërimin e gjyqtarëve dhe zyrtarëve të zbatimit të ligjit. Ne shpresojmë se do të lëmë një trashëgimi pozitive e cila do t’u mundësoj institucioneve vendëse që të vazhdojnë përpara me besim dhe transparencë,” përfundon ajo.

Zbatimi i të drejtave të njeriut në praktikë – njihuni me Heidi Lempiö

Të drejtat e njeriut janë element esencial i zhvillimit të sistemit ligjor bashkëkohor. Ato po ashtu kanë qenë temë lidhëse e karrierës së Heidi Lempiö në fushën e drejtësisë.

Avokatja nga Finlanda, Heidi Lempiö, punon si zyrtare ligjore në Zyrën për të drejtat e njeriut dhe çështje ligjore pranë EULEX-it, ku puna e saj ka të bëjë me shqyrtimin e çështjeve të ndryshme ligjore që ndërlidhen me punën e Misionit. Përvoja e Heidit në fushën juridike është e shumëllojshme. Pas diplomimit nga fakulteti juridik i Universitetit të Helsinkit, Heidi mbajti një trajnim katërmëdhjetë mujor për gjykatëse në qytetën Mikkeli në pjesën lindore të Finlandës. Detyra e saj e radhës ishte zëvendësimi i një këshilltari ligjor ushtarak në komandën e ushtrisë së Finlandës. Përvojën në departamentin ligjor të ushtrisë, Heidi e pa si diçka të mrekullueshme: “Departamenti ligjor i komandës së ushtrisë merrej me një varg të gjerë të çështjeve juridike.

Aty përfshihej çdo gjë, nga e drejta mjedisore deri te parimet e së drejtës ndërkombëtare humanitare, kontratat komerciale, rastet disiplinore dhe penale ushtarake, si dhe komentime të projektligjeve dhe mbajtje të trajnimeve ligjore për ushtarët.” Asaj i pëlqeu puna

në ushtri dhe rrjedhimisht ushtroi detyra të ngjashme për Komandën e Forcave Ajrore të Finlandës dhe Selinë e Rojave Kufitare.

Heidit gjithnjë i ka pëlqyer të punojë jashtë vendit, dhe i duket vetja paksa si nomade. Ajo ka jetuar në disa shtete të ndryshme, si në Republikën Dominikane, në Francë, Spanjë, dhe flet rrjedhshëm gjuhën finlandeze, angleze, spanjishte, dhe gjuhën frënge. Por, Heidit nuk i pëlqen të udhëtojë vetëm sa për të parë vende të reja. Për të ka rëndësi që të qëndrojë aq gjatë sa për të njohur vërtetë vendin dhe kulturën e tij.

Në vitin 2011, Heidi u punësua si ndihmëse finlandeze e avokatit në Gjykatën Evropiane për të Drejtat e Njeriut në Strasburg. “Shkuarja në Strasburg për të punuar në gjykatë ishte si një ëndërr e realizuar, meqë unë gjithnjë kam qenë në veçanti e interesuar për të drejtën ndërkombëtare si dhe atë evropiane, dhe posaçërisht për të drejtat e njeriut.” Të drejtat e njeriut kanë luajtur rol të rëndësishëm në karrierën e Heidit që nga fillimi, ku për temën e studimeve të magistraturës, ajo ka shtjelluar Rregulloret e BE-së për azilin në kontekstin e të drejtës ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.

Përqendrimi i Heidit në të drejtat e njeriut rrjedh nga interesimi i saj i kahershëm në çështjet sociale dhe zhvillimin ndërkombëtar. Ajo ka një bindje të fortë për mbrojtjen e të drejtave të pjesëtarëve më të dobët të shoqërisë. Gjatë studimeve dhe karrierës së saj në fushën e drejtësisë, këto brenga janë rafinuar në përvojë profesionale për zbatimin e të drejtave të njeriut në praktikë.

Përvoja e Heidit në ushtri dhe në punë që ndërlidhet me të drejtat e njeriut e kanë shpjerë atë në EULEX. Heidi erdhi në Kosovë në shkurt të vitit 2014 pa pasur shumë njohuri rreth vendit, por me një motivim të fuqishëm për të mësuar dhe për t'i kontribuar zhvillimit të sundimit të ligjit në Kosovë.

Puna e shumëllojshme e Heidit në EULEX kryesisht përbëhet prej dhënies së këshillave rreth çështjeve ligjore. "Ne merremi mellojetëndryshmetë çështjeve ligjore që ndërlidhen me mandatin tonë, statusin tonë ligjor, praktikat më të mira evropiane, të drejtat e njeriut, privilegjet dhe imunitetet e punonjësve, kodin e sjelljes, dhe procedurat disiplinore."

Sipas Heidit, një prej kushteve themelore për zhvillimin e një sistemi funksional të sundimit të ligjit është që institucionet shtetërore përgjegjëse t'i respektojnë standardet e të drejtave të njeriut në punën e tyre të përditshme. Ato standarde janë relevante si për cilësinë e ligjeve, ashtu edhe për zbatimin e ligjeve. Kjo anë më praktike e ndarjes së drejtësisë është vendi ku Heidi është e dalluar. "Më duhet të them se më mirë qëndroj me çështjet juridike praktike se sa me konceptet abstrakte, siç është hartimi i ligjeve."

Në lidhje me situatën e të drejtave të njeriut në Kosovë, Heidi është optimiste. Megjithatë, ajo thekson se ende mbeten shumë punë për t'u bërë, në veçanti tek funksionimi themelor i sistemit juridik. Sipas saj, ai sistem juridik që i kryen detyrat e veta me efikasitet dhe paanshmëri është baza themelore e të drejtave të njeriut. Të drejtat e femrave dhe pakicave, është fushë tjetër ku Heidi sheh hapësirë për përmirësim. "Zhvillimi është i ngadalshëm, dhe me siguri se nevojitet një ndërrim gjenerate, por ka hapa pozitiv të vegjël. Për shembull, mund ta përmend përqendrimin e kohëve të fundit që i është dedikuar dhunës seksuale që ka ndodhur gjatë konfliktit, dhe dënimet që mund të rezultojnë."

Një aspekt tjetër i rëndësishëm për zhvillimin e të drejtave të njeriut është arsimimi. Heidi merr pjesë në aktivitetet monitoruese, mentoruese dhe këshilluese të divizionit të EULEX-it për fuqizim, përmes mentorimit të dy zyrtarëve ligjorë të Këshillit Prokurorial dhe Gjyqësor të Kosovës, dhe mbajtjes së trajnimeve për ta. Përvojat e Heidit në Gjykatën Evropiane për të Drejtat e Njeriut në Strasburg janë tejet të çmueshme në detyrat e saj mentoruese, meqë ato i ndihmojnë të kuptojë se si duhet të merren parasysh standardet për të drejtat e njeriut në aspektin e punës juridike.

Në përgjithësi, jeta në Kosovë ka qenë interesante për Heidin, dhe ajo ka patur përvoja pozitive si dhe negative. Ajo është ndjerë e mirëpritur nga vendasit, dhe e çmon lart miqësinë e tyre. Në anën negative, Heidi e përmend ndotjen dhe mbeturinat – çka e neveritin atë

si dashamirëse e natyrës. Kur Heidi vendos që të kalojë në sfida të tjera, ajo kryesisht i merr kujtimet e mira me vete. "Kujtimet e njerëzve të dashur që i kam takuar, peizazhet e bukura që i kam parë, ushqimet e shijshme që i kam shijuar, por edhe pamjet qesharake, si ato të lopëve gjersa kullotnin afër selisë së EULEX-it, veturat e parkuara në rreth-rrotullime, apo shitësit e perimeve që e bllokojnë rrugën me një mal me lakra – këto pamje janë aq unike dhe karakteristike dhe kujtime të këndshme nga Kosova!"

Punojmë së bashku për të arritur rezultate – Njihuni me Barbora Kacikova

Një pjesë e konsiderueshme e punës së EULEX-it ka të bëjë me lehtësimin e bashkëpunimit ndërmjet njerëzve që merren me zbatimin e ligjit dhe që kanë prejardhje të ndryshme kombëtare dhe kulturore. Barbora Kacikova, një police sllovaqe, tashmë ka fituar shumë përvojë në këtë fushë përkundër moshës së re.

Barbora vjen nga një qytet i vogël në veriperëndim të Sllovakisë. Pas përfundimit të studimeve të magjistraturës në fushën e hetimeve, ajo iu bashkua policisë sllovaqe për të punuar si police për inteligjencë kriminale. Më vonë iu kthye fushës akademike dhe në fund përfundoi studimet e doktoratës në zbatimin e ligjit. Në një fazë më të vonshme, ajo filloi të punojë në selinë e policisë kufitare në Sllovaki.

Barbora gjithmonë është përpjekur të punojë në fushën e bashkëpunimit ndërkombëtar, në veçanti ndërmjet shteteve anëtare të BE-së. Vendimi për të specializuar në policimin kufitar ishte zgjedhje e kuptueshme për të. “Nëse punoni në policinë kufitare është absolutisht e domosdoshme që të bashkëpunoni sepse në BE jemi të lirë të lëvizim pa pasur nevojë të kalojmë nëpër kontrolle kufitare në kufijtë e brendshëm; ne i zbatojmë kontrollet kufitare vetëm në

kufijtë e jashtëm Schengen. Ne të gjithë i respektojmë standardet e njëjta dhe i plotësojmë disa kushte të përbashkëta.” Katër vjet radhazi Barbora punoi me Agjencinë Frontex (Agjencia Evropiane për Menaxhimin e Bashkëpunimit Operacional në Kufijtë e Jashtëm të Shteteve Anëtare të Bashkimit Evropian) dhe e kuptoi plotësisht bashkërendimin ndërkombëtar që nevojitet për ruajtjen e menaxhimit kufitar në zonën Schengen. “Unë kam bashkëpunuar me shumë kolegë nga mbarë Evropa dhe vërtetë jam kënaqur gjatë asaj kohe,” e kujton Barbora përvojën që e ka përgatitur atë për rolin e saj në EULEX.

Barbora arriti në Kosovë më 2013 për t’u bërë pjesë e njësisë së EULEX-it për Monitorim, Mentorim dhe Këshillim (MMK). Roli i saj në MMK ishte me Policinë Kufitare të Kosovës dhe me Doganën në katër pikë kalimet e përbashkëta lindore me Serbinë. Të punuarit në kufij i ofroi asaj një ndjenjë të realitetit lidhur me atë që ndodhte në terren. Barbora sqaron se është detyrë e zyrtarëve të MMK-së në kufi që të veprojnë së bashku me të gjitha palët përkatëse, përfshirë policinë serbe dhe zyrtarët doganorë. Kjo ua mundëson atyre ta kenë një pasqyrë të qartë të gjendjes në nivel operacional. “Ju e lehtësoni bashkëpunimin ndërmjet

palëve përgjegjëse dhe i këshilloni homologët vendas në përputhje me rrethanat. Duhet të jeni proaktiv dhe të keni shkathtësi shumë të mira për bisedime.” Pa kompetenca ekzekutive, detyra e Barboras dallon nga detyra e saj e mëparshme meqë puna e saj në kufijtë e Kosovës para së gjithash përqendrohet në lehtësimin e bashkëpunimit. “Ky është misioni im i parë. Unë e konsideroj mandatin e misionit si një mozaik. Puna e secilit përbën një pjesë të tij; nevojitet bashkëpunim maksimal për ta realizuar misionin. Prandaj është shumë me rëndësi të jesh bashkëpunues.”

Në rrafshin personal, Barbora e pranon që e posedon anën aventuriere. Dëshira për ta përjetuar botën nga dora e parë duket të jetë motivi shtytës prapa shumë prej përpjekjeve të saj. Për shembull, të bërit police dhe përfundimisht të punuarit për misionin në Kosovë. Barbora gjithmonë ka qenë e interesuar për Ballkanin dhe në veçanti marrëdhëniet ndërmjet vendeve të Ballkanit pas konfliktit. “Kam dashur ta shoh dhe ndjejë realitetin e Kosovës, si është jeta e zakonshme dhe si janë prekur njerëzit nga situata politike. Përveç kësaj, kam dashur të di si ndikon një situatë e tillë në zbatimin e ligjit dhe në menaxhimin e kufirit kur të dy palët e shikojnë pikë kalimin e njëjtë në mënyra të ndryshme— për njërin anë është kufi ndërsa për tjetrën është kufi administrativ. Ishte mundësi e shkëlqyeshme ta përjetoj punën në fushën e menaxhimit të kufirit përtej kufijve të jashtëm Schengen ku fillojnë tregimet e emigrantëve. Përcjellja e lajmeve ose leximi i analizave të rrezikut të bëra nga policia kufitare gjithmonë ua ofron një këndvështrim të caktuar por më mirë kuptohen gjërat duke qenë vetë aty.”

Më 2014, kur numri i pjesëtarëve të njësisë së Barboras u zvogëluar në mënyrë të konsiderueshme, ajo u gradua në pozitën e udhëheqëses së ekipit. Pozita e re i solli Barboras sfida të reja dhe e mësoi shumë për punën me njerëz të ndryshëm në një mjedis shumë kulturor. “Më duket sfiduese por po ashtu edhe interesante të punoj me një spektër aq të gjerë të njerëzve. Duhet kohë për ta kuptuar njëri tjetrin, por jam e lumtur që kam mundësinë të jem udhëheqëse e ekipit këtu. Po ta kryeja këtë detyrë në shtëpi, do të ishin vetëm bashkëvendësit e mi.”

Të qenit femër e re poashtu i ka shkaktuar Barboras më shumë sfida si udhëheqëse e ekipit. “Ishte një hap i madh që të kaloj në pozitë udhëheqëse meqë jam njëra nga pjesëtarët më të rinj në moshë të njësisë sonë. Natyrisht unë i respektoj kolegët më të vjetër, jo vetëm për shkak të moshës së tyre, por edhe për shkak të viteve të tyre të përvojës. Duhet t’i respektoj ata, por edhe ata duhet të më respektojnë mua. Nuk mundeni gjithmonë t’i kënaqni të gjithë, por jam përpjekur që gjithmonë të jem sa më e drejtë që është e mundur dhe t’i bëjë njerëzit të ndihen rehat dhe të motivuar në punë.” Sipas Barboras, në këtë aspekt vendosmëria është vendimtare për një udhëheqës. “Duhet ta keni mentalitetin e duhur. Keni përgjegjësi të caktuara. Moshë dhe gjinia juaj nuk kanë rëndësi, duhet të jeni i vendosur dhe pastaj çdo gjë ecë.”

Përkundër faktit që puna e saj përbëhet kryesisht prej detyrave menaxhuese, Barbora herë pas here punon në terren meqë ajo është ende anëtare aktive e njësisë lëvizëse për terren. Kjo ia mundëson Barboras t’i bazojë vendimet e saj ekzekutive në përvojën nga dora e parë. Njëra prej temave në të cilat

ajo përqendrohet është përfshirja e aspektit gjinor dhe ajo kujdeset që aktivitetet e Monitorimit, Mentorimit dhe Këshillimit (MMK) të njësisë së saj ta marrin gjithmonë parasysh perspektivën gjinore. Sipas mendimit të Barboras është poashtu e rëndësishme që të udhëheqet me shembull. “Është mirë që kemi numër të mjaftueshëm të femrave në njësinë tonë, në veçanti në nivel operativ. Është shumë me rëndësi që ta na shohë edhe popullsia vendase dhe jo vetëm policët. Disa vendas më kanë thënë që kur i kanë parë femrat që punojnë në pozitat tona e kanë kuptuar që femrat mund të punojnë në pozita të rëndësishme në polici. Ne po dëshmojmë që kjo është e mundur.”

Përveç risive në detyrat e saj të punës, ardhja në Kosovë ishte poashtu një ndryshim i madh personal për Barboran. Ishte hera e parë që po jetonte në një vend të huaj. “Ishte një përvojë e paharrueshme jetësore e cila ka ndikuar si në jetën time profesionale ashtu edhe në atë private.” Në fillim, Barbora mendonte se të jetuarit jashtë vendit ishte sfidë, meqë çdo gjë ishte e re dhe ndryshe nga jeta që kishte pasur deri tani. Ishte poashtu vështirë për miqtë dhe familjen e saj ta kuptonin jetën në Kosovë – ata ishin të brengosur në fillim. Por përkundër këtyre vështirësive fillestare, Barbora është përshtatur mirë në fund. “Jam mësuar me këtë. Tani Kosova është si shtëpia ime e dytë.”

Puna e policit e lidhur ngushtë me komunitetin – Njiheni Maria van der Hart

Shoqërimi dhe të qenit pjesë e komunitetit janë tipare thelbësore të punës si police për Maria van der Hart. Puna në EULEX i ka ofruar asaj mundësi të mirë për ta zbatuar këtë parim në praktikë.

Maria, një kapitene në policinë e Holandës, ka më shumë se 30 vite përvojë në fushën e zbatimit të ligjit. Gjatë karrierës së saj të gjatë, ajo ka përjetuar aspekte të ndryshme të punës si police, duke filluar nga patrullimi në komunitet e deri te hetimi i krimit të organizuar ndërkombëtar. Përveç punës aktuale, në tri vitet e fundit, Maria është duke punuar edhe në hetimet e aspektit financiar të aktivitetit kriminal. Së fundmi, në bashkëpunim me departamentin e drejtësisë në Holandë, ajo e ka themeluar një ekip i cili ka në fokus përcjelljen e gjurmëve të parave të fituara nga aktiviteti kriminal me qëllim të zhvillimit sa më efektiv të hetimeve penale dhe mbledhjes së provave kundër personave të akuzuar.

Pas një periudhe kohore si udhëheqëse e ekipit për hetime ndërkombëtare në njësinë e krimit të organizuar, Maria mendoi se ishte koha për sfida të reja. “Unë gjithmonë kam dashur të shkoj në ndonjë mision, mirëpo për këtë duhet të përgatitesh duke pasur parasysh jetën personale dhe punën. Duhet të jetë një moment kur i thua vetes: Tani do të shkoj!”

Maria ka një përvojë të gjatë në Ballkan; ajo ka kaluar pushimet këtu që kur ishte trembëdhjetë vjeçare. Ajo po ashtu e ka vizituar Bosnjën gjatë misioneve të saja të punës, gjë që edhe ia rriti interesimin për të qenë pjesë e një misioni në Ballkan. Vizita e parë e Marias në Kosovë ishte kur ajo e filloi punën si këshilltare mobile e policisë së EULEX-it, në sektorin për fuqizim, në tetor 2014. Ajo fillimisht punoi në Gjilan për nëntë muaj e pastaj vazhdoi punën në Prishtinë.

Si këshilltare mobile, Maria bashkëpunon me homologët e saj në Policinë e Kosovës për tema të ndryshme. Përvoja e saj është dëshmuar pozitive. “Policia e Kosovës është një organizatë profesionale dhe si çdo organizatë tjetër ajo vjen duke u rritur nëpër vite. E njëjta është edhe në vendin tim.” Marias i pëlqen Kosova shumë. “Njerëzit këtu janë shumë të hapur dhe miqësor.” Ajo i çmon mundësitë e panumërta që Kosova i ofron për argëtim gjatë kohës së lirë si, bjeshkataria dhe mundësitë për të parë vendin dhe për të eksploruar kulturën kosovare.

Që nga fillimi, Maria në punën e saj është fokusuar edhe në çështjet gjinore. Ajo shumë shpejt u njoh me Asociacionin e Grave në Policinë e Kosovës. Maria ka punuar ngushtë me anëtarët e asociacionit dhe ka pasur mirëkuptim për çështjet e tyre duke i kujtuar vështirësitë

me të cilat janë ballafaquar gratë në organizatën e policisë kur ishte në Holandë. “Është me rëndësi që të ketë më shumë gra në pozita vendimmarrëse në Policinë e Kosovës. Ky është edhe fokusi im gjatë punës që e kam me to.”

Maria është pikë kontaktuese për çështje gjinore në njësinë e saj, që do të thotë se ajo është personi përgjegjës për përfshirjen e aspektit gjinor. Maria thekson se si përfshirja e aspektit gjinor nuk ka të bëjë vetëm me të drejtat e grave por me barazinë në përgjithësi. “Për të pasur një organizatë të mirë dhe të shëndetshme policore nevojiten edhe burrat edhe gratë. E njëjta vlen edhe për moshën. Ju duhet të keni një kombinim të njerëzve. Këtë e mësoni kur të keni përfunduar trajnimin për udhëheqësi. Do të keni njerëz të ndryshëm dhe karaktere të ndryshme. Ju duhet të keni edhe njerëz të cilët janë paksa kritik dhe jo që gjithmonë dinë të thonë ‘po’ për gjithçka.” Lidhur me çështjet gjinore, Maria ka punuar në fushën e dhunës në familje. Së bashku me Nicole Brassil, një eksperte për çështje gjinore, ajo e ka përpiluar dhe shkruar një raport të hollësishëm për dhunën në familje i cili e bën vlerësimin e gjendjes aktuale dhe jep rekomandime për institucionet ligjore në Kosovë. Maria veçanërisht e ka theksuar bashkëpunimin efikas me Policinë e Kosovës dhe gjyqësorin në formulimin e rekomandimeve të cilat janë nxjerrë në raport. EULEX-i poashtu e ka mbajtur një punëtori dy ditore “Përgjigja e policisë dhe e prokurorëve ndaj rasteve të dhunës në familje në Kosovë” në të cilën Maria dhe Nicole e kanë paraqitur raportin e tyre. Punëtorinë e kishte hapur shefi i Misionit, z. Gabriele Meucci, ndërsa i pranishëm ishte edhe Zëvendësministri i Drejtësisë, z. Lirak Çelaj, i cili e përshëndeti këtë projekt dhe e theksoi

rëndësinë që ka. Për Marian, janë mu këto raste të cilat e bëjnë atë që ta dojë punën e saj. “Kjo është diçka që unë dua të arrij: Të bëj hapa të vegjël për të ndihmuar në mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje dhe krimeve tjera të ngjashme.”

Marias duket se i pëlqen puna me njerëz. Ajo shpesh e thekson se sa i rëndësishëm është për të shoqërimi dhe komunikimi. “Është e rëndësishme të flasësh me njerëzit dhe të jesh pjesë e bashkësisë, të flasësh për problemet e tyre, dhe të zbulosh gjërat që i motivojnë ata.” Kjo duket qartazi në punën e saj si police. “Në fund, të gjithë e duan të njëjtën gjë – të kenë një bashkësi. Ju doni ta mbronin dhe t’i shërbenin bashkësisë suaj. Kjo nuk është një punë me orar të rregullt prej orës nëntë deri në pesë.”

Një shembull i punës në komunitet për të cilin Maria flet me ëndje është pjesëmarrja e saj në punën e organizuar nga një OJQ me seli në Pejë e quajtur “Hands of Mercy”. Ajo me entuziazëm e përshkruan punën e “Hands of Mercy” dhe se si kjo OJQ e mbështetë edukimin dhe shkollimin e fëmijëve dhe si përkujdeset për personat që kanë nevojë për ndihmë. E frymëzuar nga puna e tyre, Maria dhe komuniteti i holandezëve i kanë mbështetur projektet e ndryshme të “Hands of Mercy”. Bie fjala, ata kanë dhënë si donacion çanta shkollore për fëmijët që kanë nevojë për ndihmë. Mundësia për të marrë pjesë në këto projekte të rëndësishme sociale është arsyeja kryesore që Marias i jep kënaqësi të punojë në Kosovë.

Në misionin e EULEX, Maria çmon më së shumti mbështetjen që ka nga kolegët që janë prej shteteve dhe profesioneve të ndryshme. “Njeriu duhet të ketë fat për të pasur një ekip si ky. Të gjithë i ndihmojnë njëri tjetrit. Është një punë vërtetë ekipore. Gjëja më e mirë është të punosh

në një ekip me pjesëtarë të etnive të ndryshme dhe ku mësojnë prej njëri tjetrit, por edhe t’i gjenden njëri tjetrit kur është e nevojshme.” Poashtu, është edhe aspekti i punës ekipore i cili i ka mësuar Marias mësimet më të vlefshme gjatë qëndrimit në Kosovë. “Kam mësuar se mund të punoj në çfarëdo vendi. Ju mund të arrini hapa të vegjël nëse jeni të hapur dhe nëse keni vullnet që me të vërtetë të komunikoni me njerëzit dhe homologët tuaj. Ju duhet të keni respekt dhe besim për të arritur qëllimet e synuara. Kjo nuk ka të bëjë vetëm me ju, sepse kontributi i të gjithëve formon një tërësi.”

Grua revolucionare - Njihuni me Valdete Dakën

Vendosmëria, profesionalizmi, sinqeriteti, zelli, guximi dhe puna e madhe janë virtyte që e bëjnë të mirë një gjyqtar. Valdete Daka i ka të gjitha këto, madje edhe më shumë se kaq.

Ajo është personalitet i shquar në Kosovë, jo vetëm që është në mesin e grave nismëtare, e cila ka marrë rolin e gjyqtare në sistemin e drejtësisë së Kosovës, por poashtu edhe për arsye se është njëra prej femrave të para që udhëheq një agjenci të pavarur në Kosovë, Komisionin Qendror të Zgjedhjeve (KQZ).

Disa ndoshta e njohin atë edhe si anëtare të dikurshme të Bordit të Drejtorëve të Shoqatës së Gjyqtarëve të Kosovës dhe si trajnuese të rregullt të Institutit Gjyqësor të Kosovës në fushën penale dhe në atë të drejtave të njeriut. Ajo po ashtu i trajnon kandidatët për t'u bërë gjyqtarë dhe kjo ndodhë pasi që ata ta kenë përfunduar me sukses provimin e jurisprudencës. Gjyqtarja Daka është po ashtu anëtare e Këshillit Gjyqësor të Kosovës dhe ish-anëtare e Komisionit të Pavarur për Zgjedhjen dhe Emërimin e Gjyqtarëve dhe të Prokurorëve.

Grua në të pesëdhjetat, energjike dhe e shoqërueshme, e cila ka bartur shumë funksione të rëndësishme, ka qenë gjithmonë e vendosur ta marrë një rol në sistemin e drejtësisë në Kosovë. Kjo

vendosmëri dhe dashuria për ligj është ushqyer nga i ati i saj, i cili ishte profesor i njohur i drejtësisë në Kosovë. "Meqë jam rritur në një familje të pasionuar pas ligjit dhe isha dëshmitare e këtij pasioni për drejtësinë çdo ditë, ishte e natyrshme ta zgjidhja ligjin si profesion timin," sqaron Daka, e cila ka diplomuar në drejtësi në Universitetin e Prishtinës.

Prigëtimi i saj filloi kur u emërua gjyqtare në Gjykatën Komunale në Prizren në fushën e të drejtës penale, kur ishte vetëm njëzet e pesë vjeçare. "Të qenit në mesin e grave të para gjyqtare në fushën penale ishte shumë shpërblyese por njëkohësisht ishte shumë e vështirë," sqaron Daka.

Ndarja e drejtësisë si gjyqtare penale në shumicën e rasteve nënkupton që duhet të përballeni me kriminelë të profilit të lartë, që kryejnë krime të rënda, por kjo nuk e ndali Dakën që të shquhet në rolin e saj në moshë shumë të re. "Si gjyqtare penale, në shumicën e rasteve i privoni kriminelët nga liria dhe ka pasur raste kur më është kërcënuar jeta mua dhe familjes time dhe është dashur të jetojmë nën mbrojtjen e policisë," sqaron gjyqtarja Daka.

Megjithatë, pasioni për ndarje të drejtësisë, përkushtimi dhe puna e madhe, ishin forca e saj shtytëse që gjithmonë të përpiqet t'i arrijë majat në profesionin e drejtësisë. "Gjithmonë kam dashur të jem pjesë e

zhvillimit të drejtësisë në Kosovë dhe besoj që kam luajtur rol të rëndësishëm në krijimin e shtetit dhe të institucioneve të drejtësisë. Kjo më bën të ndihem shumë krenarë,” thotë Daka.

Në një profesion ku mbizotërojnë meshkujt, gratë duhet të jenë shumë të vendosura për të luftuar për pozitat vendimmarrëse. “Pozita e grave është përmirësuar shumë prej kohës kur jam emëruar për herë të parë si gjyqtare penale në Prizren, por ende mbetet shumë për t’u bërë,” thotë ajo. Sipas saj, gratë janë më të fuqishme, më të guximshme dhe më pak të prira për të rënë nën ndikim dhe prandaj duhet të trajtohen si të tilla.

Sipas Valdetes, përkundër sfidave të shumta, sistemi i drejtësisë në Kosovë aktualisht është shumë më i mirë se ka qenë më parë. “Janë arritur reforma dhe ndryshime të rëndësishme në ligje, është bërë shumë. Prapë se prapë, duhet të bëhet edhe më shumë. Domethënë, gjenerata e re e profesionistëve duhet të jetë shumë e vendosur,” thotë Valdetja.

Ajo ka një porosi për gjeneratën e re, e cila ngadalë po e zëvendëson gjeneratën e vjetër në sistemin e drejtësisë, që të jetë më e vendosur dhe më e përqendruar: “Kurrë mos u dorëzoni, kërkoni më tepër dhe ofroni më të mirën për t’u dalluar në profesionet tuaja.”

Gjatë karrierës së saj të pasur profesionale, ajo ka punuar përkrah profesionistëve të drejtësisë nga organizatat e ndryshme ndërkombëtare që punojnë në Kosovë. “Kam marrë pjesë në panele të ndryshme, në grupe të ndryshme punuese dhe në trajnime. Bashkëpunimi me profesionistët ndërkombëtarë të drejtësisë ka qenë gjithmonë shumë i mirë dhe ka qenë mundësi e shkëlqyeshme për të mësuar nga njëri tjetri” sqaron Daka.

Planet e Dakës për të ardhmen janë që të vazhdojë të punojë në sistemin e drejtësisë të Kosovës për të mirë të qytetarëve të Kosovës.

Ajo thotë që po t’i duhej të zgjidhte ndërmjet pozitave që i ka momentalisht, drejtësia do të ishte fusha të cilën do ta zgjidhte çdo herë.

Si profesioniste dhe gjyqtare, Daka e simbolizon gruan e cila ka tejkalluar pengesa të mëdha dhe e ka trasuar rrugën që edhe gratë tjerat të bëjnë karrierë në fushën e drejtësisë.

Ri-gjetja e Kosovës – njihuni me Njomza Miftarin

Njomza Miftarit i pëlqejnë sfidat. Për këtë arsye, puna si menaxhere e zyrës së kryetarit të gjyqtarëve të EULEX-it i përshtatet shumë.

Puna në mjedis shumë-kulturor siç është EULEX-i është shumë e natyrshme për Njomza Miftarin e lindur në Kosovë. Kur ishte tetë vjeçe Njomza u shpërngul në Toronto, Kanadë, në njërin prej qyteteve më të shumëllojshme në botë. Rritja në Toronton e përbërë nga shumë kultura e mësoiatëqëtëmosi marrparasyshdallimet kulturore dhe etnike duke kontribuar në masë të madhe në këndvështrimin e saj ndaj botës. Megjithatë, ishte trashëgimia e saj kosovare që në fund do ta diktonte rrugën e saj të ardhme drejt EULEX-it.

Pas diplomimit në Loyalist College në Belleville Ontario, Njomza filloi të punojë si analiste për lirim nga dogana në sektorin privat. Megjithatë, kjo nuk mjaftonte për Njomzën e cila kishte dëshirë të madhe të ndikojë në ndryshime. Gjatë kësaj kohe, filloi të interesohet më shumë që të mësojë për vendlindjen e saj, kështu që ajo aplikoi dhe u pranua për të studiuar për politikën publike dhe marrëdhëniet ndërkombëtare në Institutin për Teknologji të Rochester-it i lidhur me Universitetin Amerikan të Kosovës. “Erdha në Kosovë më 2010 për shumë arsye, doja ta ri-hulumtoja kulturën time dhe natyrisht vendin tim të lindjes. Ekziston një proverb shqiptar “Çdo njeri

ndërton fatin e vet” që do të thotë se secili e ndërton fatin e vet. Unë doja që pjesë e fatit tim të ishte kultura e pasur dhe mikpritja të cilën e ofron Kosova.”

Motiv shtytës për kthimin e Njomzës ishte edhe marrja e një roli aktiv në rindërtimin e vendlindjes së saj të sapolindur. “Qëllimi im ishte të mësoj më shumë për Kosovën dhe për rajonin, në veçanti gjatë kësaj kohe të rëndësishme të periudhës pas pavarësisë së Kosovës. Ndërsa të punoj këtu është me rëndësi për mua që të kontribuojë në zhvillimin e Kosovës madje edhe nëse nënkupton kontribut të vogël.” Siç i sheh gjërat ajo, Kosova ka përparuar shumë prej kohës së fëmijërisë së saj por ende mbetet shumë për t’u bërë: “Si fëmijë më kujtohet pak gjendja konkrete në Kosovë. Megjithatë, gjatë asaj kohe njerëzit kanë vuajtur shumë – ata nuk kanë mundur t’i realizojnë të drejtat e tyre thelbësore të njeriut. Tani njerëzit kanë liri por ende ka nevojë që të ketë zbatim më të madh dhe më efektiv të sundimit të ligjit dhe të drejtave të tyre në praktikë.”

Pas diplomimit dhe përfundimit të praktikës së shkurtë në Institutin Kosovar për Kërkim të Politikave dhe Zhvillim (KIPRED) Njomza filloi të punojë për EULEX-in. Detyra e saj e parë si procesmbajtëse ishte plot tension por ishte po ashtu shumë e vlefshme meqë ia ofroi asaj një pasqyrë të mirë të punës ligjore dhe të

sistemit ligjor vendas. Detyrat e saj si procesmbajtëse në gjykatë e përgatitën Njomzën të përparoi në pozitën e saj aktuale si menaxhere e zyrës së kryetarit të gjyqtarëve të EULEX-it. Në punën e saj aktuale Njomza kujdeset për funksionimin e duhur të zyrës dhe ajo ka shumë detyra. Menaxhimi i zyrës ka shumë përgjegjësi dhe herë pas here është shumë sfidues. Megjithatë, sfidat janë diçka që Njomza i kërkon në mënyrë aktive. "Përvoja ime me këtë mision ka qenë shumë dinamike. Mjedisi i misionit është krejt ndryshe nga sektori privat por kjo është një përparësi sepse jam gjithnjë e sfiduar dhe jashtë zonës sime të rehatisë. Në të njëjtën kohë po mësoj dhe po zhvillohem. Për mua, është magjepsëse t'i shohë ekspertët me përgatitje të ndryshme që punojnë së bashku me qëllim që t'i kontribuojnë drejtësisë së Kosovës. Është situatë ku të gjithë fitojnë meqë i këmbëjnë përvojat dhe po ashtu mësojnë nga njëri tjetri në shumë mënyra të ndryshme."

Sa i përket të ardhmes së sistemit juridik të Kosovës, Njomza mbetet optimiste. "Ka përparim substancial në sundimin e ligjit, megjithatë ka poashtu edhe shumë sfida me të cilat përballë sistemi i drejtësisë i Kosovës. Në lidhje me përparimin, gjatë 16 vjetëve të kaluara janë krijuar institucione që më parë nuk kanë ekzistuar. Me fjalë të tjera, sistemi është dashtë të nisë nga zeroja. Përparimi mund të shihet nga aspekte të ndryshme, duke filluar nga infrastruktura ligjore siç është aprovimi i ligjeve që janë në pajtueshmëri me standardet e të drejtave të njeriut, krijimi i kapaciteteve dhe i kushteve të punës."

Njomza shpreson shumë që të rinjtë e Kosovës do ta zhvillojnë sistemin juridik. Ajo punon me ta shpesh, në veçanti kur organizon simulime të gjykimeve për studentët e drejtësisë. Gjyqtarët e EULEX-

it i udhëheqin këto gjykime të cilat ofrojnë aftësim esencial praktik për studentët e drejtësisë arsimimi i të cilëve është më shumë teorik. Njomzës i pëlqejnë këto raste meqë është shumë shpërblyese t'i shohësh studentët nga mbarë Kosova të cilët përpiqen për qëllimin e njëjtë të përmirësimit të sistemit juridik në Kosovë. "Ende mbetet shumë hapësirë për përmirësim të mëtejshëm drejt gjyqësorit të qëndrueshëm dhe të përgjegjshëm i cili iu shërben interesave më të mirë të njerëzve. Kosova ka një numër të madh të të rinjve që e mundëson një përshtatje më të lehtë ndaj praktikave dhe globalizimit."

Një aspekt specifik të cilin Njomza posaçërisht ka mësuar ta dojë është natyra e saj. Njomza ka pasion ecjen dhe në kohën e saj të lirë ajo shpesh kënaqet duke udhëtuar nëpër fshatra. Vendi i saj i parapëlqyer është Ujëvara e Mirushës që është një vend i mrekullueshëm për të ecur dhe për të notuar në ujëvarë. Ecja i ofron Njomzës pushim të merituar pas jetës së saj të ngarkuar në punë dhe po ashtu i jep asaj rast të ketë kontakt me format autentike të kulturës vendase. Njerëzit në fshat gjithmonë e mirëpresin Njomzën me duar të hapura dhe e befasojnë atë me mikpritjen e tyre. Është e qartë që Njomza është person i afërt. Kur e pyesin ku e ndjen veten më së shumti si në shtëpi, ajo përgjigjet që e ndjen veten si në shtëpi në vendin ku është familja e saj, e cila aktualisht gjendet në shumë vende.

Njihuni me Lina Andeer

Të drejtat e grave janë më të rëndësishmet për të dhe ajo nuk mund ta kalojë një qen endacak në rrugë pa i ofruar ndihmë. Ajo është nga Suedia dhe është këshilltare e EULEX-it për çështje gjinore.

Udhëtimi i Linës me EULEX-in filloi disi simbolikisht më 9 mars, një ditë pas ditës ndërkombëtare të gruas – një ditë që ajo e konsideron veçanërisht të rëndësishme. Si këshilltare e sapoemëruar për çështje gjinore detyra e saj është t'i japë udhëheqjes së EULEX-it këshilla lidhur me çështjet gjinore përmes veprimeve të misionit, si brenda ashtu edhe jashtë. Roli i Linës është të sigurojë që çdo pjesëtar i ri i stafit të EULEX-it të njohet lidhur me kuptimin e perspektivës gjinore gjatë trajnimit fillestar të EULEX-it. Ajo po ashtu angazhohet për çështjet gjinore përmes bashkërendimit të personave kontaktues për çështje gjinore dhe ofrimit të mbështetjes për ta.

Lina ka kryer magjistraturën në shkencë politike duke u përqendruar në studimet e zhvillimit dhe të demokratizimit në Universitetin e Uppsala në Suedi. Deri sa ishte në studime, asaj i lindi interesimi në veçanti lidhur me të drejtat e njeriut dhe çështjet gjinore, një rrugë karriere të cilën vendosi ta ndjekë.

Pas studimeve, Lina ka punuar disa vite në një organizatë ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, e cila i mbështeste organizatat vendase të shoqërisë civile në

luftën e tyre për të drejtat e njeriut dhe çështjet gjinore në shumë vende përreth botës. "Ne kemi punuar për t'ua mundësuar komuniteteve në vende të ndryshme të Indisë, Amerikës Latine dhe Afrikës qasjen në burime siç është toka, uji dhe burimet e tjera produktive. Ne jemi përqendruar posaçërisht në të drejtat e pakicave dhe të komuniteteve indigjene dhe natyrisht në të drejtat e grave, meqë shpesh ato janë më së shumti të prekura," kujton Lina. Lina gjithmonë e ka pranuar sfidën e të punuarit në një mjedis pas konfliktit. Fakti që ish-Jugosllavia gjendet aq afër Evropës Qendrore dhe Perëndimore, por për të cilën njerëzit dinë shumë pak, e ka inkurajuar atë ta pranojë mundësinë që të vijë në Kosovë. Ajo donte ta ndihmonte forcimin e shoqërisë civile në Ballkanin Perëndimor dhe t'i mbështeste organizatat e grave, të cilat përballëshin me një mori problemesh.

Puna e saj si këshilltare gjinore në EULEX nuk është përvoja e saj e parë e punës në Kosovë. Lina ka punuar për Fondacionin Suedez 'Kvinnan till Kvinna' (Gratë për Gratë) katër vjet për t'i mbështetur gratë në vendet e prekura nga konflikti, për ta rritur fuqinë dhe ndikimin e grave. "Kam mësuar shumë duke punuar nga afër me gratë aktiviste në Kosovë dhe kam pasur mundësi të shohë që ato luajnë një rol të rëndësishëm në ndryshimin e qëndrimeve në shoqëri" thotë Lina.

Deri sa ishte në Kosovë, ajo kishte po ashtu rast të udhëtonte përreth rajonit dhe ta vlerësonte statusin e grave në Ballkan. Për fat të keq, pikërisht deri sa po thellohej në problemet e grave, asaj ju desh të kthehej në Suedi meqë përfundoi kontrata e saj me Fondacionin Suedez. Megjithatë, pasi që u dashurua në Kosovën, ajo ishte e vendosur të kthehej përsëri. "Natyrisht që ka shumë sfida, por ekziston po ashtu edhe një mjedis shumë pozitiv i punës ku keni rast të shihni ndryshime dhe përparim të vërtetë," shton Lina. Përvoja e saj e mëparshme në Kosovë ishte me rëndësi thelbësore për vendimin e saj që ta ndjekë pozitën e këshilltares ligjore në EULEX. Qëllimi i saj ishte që ta sillte ekspertizën që e kishte fituar tashmë duke punuar së bashku me gratë e Kosovës lidhur me çështjet siç është qasja e grave në drejtësi.

"Doja t'i ngrija çështjet gjinore brenda Misionit dhe të punojë në bashkëpunim të ngushtë me aktorët e tjerë, përfshirë shoqërinë civile vendase. Ne jemi këtu për popullsinë vendase. Meqë gratë përballen me shumë pengesa me të cilat burrat nuk përballen, ne duhet të jemi në dijeni lidhur me to. Nëse nuk i identifikojmë dhe nuk i njohim ato pengesa, ne nuk do të mbërrijmë tek gratë dhe prandaj do ta humbim gjysmën e popullsisë."

Linë i duket thelbësore që, kur është fjala për planifikimin e operacioneve të misionit, të merren parasysh çështjet gjinore. Për të është me rëndësi thelbësore të pranohet sa e rëndësishme është pjesëmarrja e grave kur është fjala për institucionet e sundimit të ligjit por gjithashtu në përgjithësi në pozitat vendimmarrëse. "Ekzistojnë disa shembuj të mirë të grave që kanë përparuar në pozita më të larta në Kosovë tani dhe e di që shumë gra janë aktive – nga aktivitetet e nivelit lokal deri te gratë në biznes dhe në politikë. Shpresoj që kjo tendencë do të vazhdojë. Megjithatë,

në të njëjtën kohë segmente të caktuara të shoqërisë ende jetojnë sipas traditave patriarkale në lidhje me rolin e burrave dhe të grave, e cila ndikon negativisht në lirinë dhe mundësitë e grave. Fatkeqësisht, dhuna kundër grave ende është shumë e përhapur dhe përkundër faktit që ligjërisht njihet si krim, shoqëria e pranon atë gjerësisht. Sipas mendimit të Linës duhet të ketë më shumë vetëdijësim lidhur me të drejtat e grave dhe dhunën kundër tyre në mbarë Kosovën. "E di që shumë aktorë, përfshirë organizatat e grave, janë duke i trajtuar këto çështje, madje duke i përfshirë edhe meshkujt në luftën kundër dhunës seksuale. Meshkujt duhet të flasin publikisht dhe t'i denoncojnë këto akte të dhunës, përndryshe do të jetë e vështirë të ndryshohet ajo," thekson Lina.

Lina thekson që prej kohës kur ka qenë këtu Kosova ka ndryshuar. Ajo i përmend barbarizmat e ushtruara ndaj grave të cilat janë dhunuar dhe abuzuar seksualisht gjatë luftës së vitit 1998-99. "Kur pata ardhur në Kosovë ishte pothuajse e pamundur të flasësh për këtë pasi që është temë shumë e ndjeshme. Të mbijetuarat i kishin përjetuar këto krime të luftës dhe ishin stigmatizuar në shoqëri. E di që organizatat e grave e ngrinin këtë si çështjen më të rëndësishme kur ishte fjala për drejtësinë tranzitore. "Marsin e kaluar, me një amendament ligjor u zgjerua përkufizimi i viktimave civile të luftës për t'i përfshirë po ashtu edhe viktimat e dhunimit dhe format e tjera të dhunës seksuale. Si rezultat, një person që ka përjetuar dhunë seksuale gjatë konfliktit tani ka të drejtë të ligjshme të marrë pension dhe përfitime. "Aktualisht janë duke punuar në hartimin e udhëzimit administrativ në mënyrë që të fillojë zbatimimi i ligjit. Ky është një rezultat shumë i mirë të cilin kam pasur rast ta vërej. Është rezultat i përpjekjeve të përbashkëta të shumë akterëve, përfshirë akterët ndërkombëtarë,

atyre vendas dhe jo më pak të organizatave të grave të cilat vazhdimisht e kanë ngritur këtë çështje vite me radhë. "Për ta bërë realitet këtë ndryshim, shumë akterë u bënë bashkë dhe i bashkërenduan përpjekjet e tyre për ta thyer tabunë dhe për t'ua ofruar të mbijetuarve njohjen që e meritojnë. Edhe EULEX-i ka kontribuar në këtë proces, në veçanti për t'i filluar hetimet lidhur me rastet e dhunës seksuale si krime të luftës."

Për Linën, si shtetase suedeze, gjendja lidhur me pabarazinë gjinore në Kosovë është krejt ndryshe prej asaj që ajo është mësuar dhe shpesh është frustruese. Meqë rolet gjinore janë çimentuar gjenerata me radhë, duhet kohë për të bërë ndryshime. Megjithatë, duke i ditur mundësitë ekzistuese, ajo e përqafton rolin e saj për të kontribuar në këtë ndryshim.

Jeta e Linës në Kosovë nuk ka të bëjë vetëm me luftën për të drejtat e grave dhe vetëdijësimin. Ajo i adhuron bukuritë natyrore të Kosovës. "Është vërtetë një pasuri dhe është potencial i madh për eko-turizëm po ashtu." Vetë Lina është shembull i përsosur meqë i kalon ditët e lira duke ecur në Malet e Sharrit dhe duke shkuar në ngjarje kulturore dhe në festivale. Lina po ashtu është përfshirë në disa nisma vullnetare për shpëtimin e qenve endacakë të cilat tashmë kanë pasur sukses. "Ishte një këlysh i cili ka shkuar prej lagjes sime në Kosovë deri në Holandë," kujton ajo dhe buzëqeshë.

Kontrata e Linës me EULEX-in do të përfundojë vitin që vjen por mund të vazhdohet. Lina ende nuk e din nëse do të qëndrojë në Kosovë, do të kthehet në Suedi apo do të shkojë diku tjetër. Kudo që e gjen veten, Lina do të mbetet e vendosur të luftojë për të drejtat e grave dhe çështjet gjinore.

Violeta Demaj: Kosova fati i saj

E lindur dhe e rritur në Vjenë, Violeta Demaj kurrë nuk i ka harruar rrënjët e saj shqiptare. Në fund kjo e solli prapë në Kosovë, në vendlindjen e babait të saj.

Situata politike në ish-Jugosllavi e detyroi të atin e Violetës që të emigrojë nga Kosova në fund të viteve të gjashtëdhjeta. Si fëmijë ajo e vizitoi Kosovën herë pas here por nuk ka mundur ta marrë me mend që një ditë do të jetonte në Ballkan. Deri sa ishte duke u rritur, vizitat e saj u bënë më sporadike dhe më të rralla për shkak të tensioneve dhe të konfliktit por lidhja e saj e ngushtë me Kosovën mbahej gjallë meqë i ati i saj insistonte në edukimin dygjuhësh. "Prej kur kam ardhur këtu tetë vjet më parë shqipja ime është përmirësuar vazhdimisht" thekson Violeta.

Gjatë studimeve për drejtësi në Vjenë, Violeta filloi të interesohet për fushën e të drejtave të njeriut. Që nga atëherë ajo ka vendosur që karrierën e saj profesionale t'ia kushtojë kësaj çështjeje, duke e plotësuar kualifikimin e saj akademik me përvojë praktike. "Jam angazhuar në OJQ të ndryshme të vendosura në Vjenë. Me Amnesty International e kam monitoruar mbrojtjen e të drejtave të njeriut në disa vende. Derisa isha duke punuar për 'Helping Hands', ju kam ndihmuar azilkërkuesve," thotë ajo.

Deri sa merrej me azilkërkuesit në Austri, Violeta punoi me emigruesit kosovarë të

cilëve ju ishte refuzuar kërkesa për azil por të cilët nuk mund të riatdhesoheshin për shkak të ligjit austriak. Kjo ishte hera e parë kur ajo u njoh me Kosovën.

Ai ishte vetëm fillimi i njohjes së problemeve të Kosovës më në thellësi. Violeta vazhdoi me studimet e saj të doktoratës në Institutin për të Drejtat e Njeriut Ludwig Boltzmann në Vjenë. Nuk ishte rastësi që punimi i saj i diplomës ishte i përqendruar në statusin juridik të Kosovës në kuadër të rendit kushtetues të Jugosllavisë, në veçanti duke i pasur parasysh mospajtimet ndërmjet teorisë dhe zbatimit praktik.

Ajo sqaron që duke u bazuar në analizën e saj, ajo paraqiti rekomandime lidhur me atë se çka duhet të përfshijë statusi i Kosovës duke e pasur parasysh këndvështrimin e vullnetit dhe aspiratat e popullsisë vendase. Në ndërkohë situata politike ndryshoi dhe Kosova shpalli pavarësinë e saj më 2008. Për rrjedhojë ndryshoi edhe punimi i diplomës i Violetës për doktoratë. Kishte një moment kur Violeta mendonte që punimi i saj i diplomës nuk do të përfundonte kurrë si pasojë e realitetit që ndryshonte vazhdimisht. Megjithatë, ajo vazhdoi të punonte në të dhe ia doli ta përfundojë dhe ta publikojë atë.

Në mars të vitit 2007 ajo u kthye në Kosovë të punoj në Misionin e OSBE-së në Kosovë si zyrtare për të drejta të njeriut/dimension njerëzor. "Unë i kam monitoruar

institucionet publike në nivel komunal lidhur me mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe zbatimin e standardeve përkatëse nga ana e zyrtarëve komunalë," sqaron Violeta. "Kontrata ime e parë ishte për një vjet por pas muajit të parë desha të kthehem në shtëpi menjëherë, ishte shumë ndryshe prej asaj që kisha pritur," qeshë ajo. "Unë isha në Prishtinë disa herë më parë për projekte të ndryshme, por çdo herë qëndroja vetëm një ose dy javë dhe kthehesha përsëri në Austri. Kështu që kur erdha këtu në mision me gjithë ato procedura, me radio dore, me raporte që duhet të plotësoheshin, e zbulova që nuk më pëlqente!" shton ajo.

Pas disa muajve në Kosovë, ajo përfundoi disa momente dobësie dhe mendoi të kërkonte nga autoritetet që e kishin dërguar këtu që ta kthejnë përsëri në Vjenë. Violeta punonte në Gjakovë ku shpesh kishte ndërprerje të rrymës. "Shumë shpesh ndodhte që kur kthehesha në shtëpi nga puna dhe filloja ta përgatis ushqimin ndalej rryma në mes të zierjes së ushqimit. Nuk kishte ndonjë orar të caktuar kur njerëzit mund të prisnin se do të ndalej rryma; ndërprerja mund të ndodhte në çdo kohë të ditës. Ishte shumë më ndryshe se në Austri dhe ishte shumë vështirë për mua që të mësohesha me këto kushte të reja," arsyeton ajo.

Pastaj filloi të mendojë që qytetarët e Kosovës përballëshin me të gjitha këto vështirësi dhe vendosi që edhe ajo duhet ta bënte këtë. "U turpërova që doja t'i shkruaja zyrës time për t'ju thënë që nuk mund të qëndroja këtu për shkak të ndërprerjes së rrymës. Kështu që vendosa të kaloja nëpër gjithë këtë dhe ta shfrytëzoja qëndrimin këtu sa më mirë." përfundon Violeta. Në fund ajo kaloi 7 vjet në Kosovë duke mbajtur pozita të ndryshme dhe duke punuar në komuna të ndryshme e cila gjë u dëshmuar të jetë një përvojë e këndshme. Violeta vizitoi shumë vende që përndryshe nuk do të mund t'i zbulonte kurrë.

Pasi u kthye në Vjenë ajo vendosi të aplikojë për një pozitë në EULEX dhe ia doli mbanë. Kështu që ajo u kthye në Kosovë dhe filloi të punojë me Zyrën e EULEX-it për të Drejta të Njeriut dhe Çështje Ligjore ku trajtoi çështje të ndryshme ligjore/të drejtave të njeriut. "Detyra ime kryesore ishte përpilimi i përgjigjeve në pyetjet drejtuar Panelit Shqyrtues për të Drejtat e Njeriut (PSHDNJ) i cili është një organ i pavarur që merret me ankesat e personave që pohojnë se kanë qenë viktimë e shkeljeve të drejtave të njeriut nga EULEX Kosova gjatë kryerjes së mandatit të tij ekzekutiv. "Disa prej këtyre rasteve kishin të bënin me të drejtat pronësore dhe me uzurpimin e paligjshëm të objekteve apo të patundshmërive të ndryshme." thekson Violeta, duke shtuar që zyra e saj e këshillonte shefin e Misionit EULEX lidhur me çështje të ndryshme, deri sa poashtu organizonte trajnime për të drejtat e njeriut si pjesë e seancave të udhëzimit për të sapoardhurit dhe për pjesëtarët e forcave policore.

Violetës i dukeshin interesante posaçërisht ankesat për çështje pronësore kështu që e shfrytëzoi rastin që të aplikojë për pozitën e shefes së Zyrës të Komisionit të Kërkesave Pronësore të Kosovës, KKPK. Punësimi në këtë pozitë ishte një mundësi e madhe për Violetën që të njoftohej me hollësitë e KKPK dhe të procedurës së tij lidhur me numrin e madh të ankesave, e cila ishte diçka që i mungonte në përvojën e saj profesionale. Ishte po ashtu rasti i fundit për të parë si funksiononte Zyra e KKPK meqë mandatit të saj po i vinte fundi. Pasi që filloi ta kryente punën e saj të re Violeta zbuloi që do të kishte rast të punonte me ankesat më të komplikuar dhe më komplekse për të cilat duhet të vendosej në fund të programit të kthimit të cilin e udhëhiqte Agjencia Pronësore e Kosovës dhe Komisioni i Kërkesave Pronësore të Kosovës.

Deri sa punonte në Zyrën e KKPK, Violeta nuk e kryente vetëm punën e 'shefit të zyrës', siç është kryerja e obligimit të raportimit apo menaxhimi i stafit, ajo në të vërtetë merrte pjesë në vendosjen për çështjet ligjore që paraqiteshin në ankesat që shqyrtoheshin dhe pastaj përgatiste vendimet për Komisionin. Meqë i pëlqen kontakti i drejtpërdrejt me njerëz, ajo merrte pjesë në seancat dëgjimore, të cilat mbaheshin herë pas here nga KKPK lidhur me disa raste komplekse. Ishte përvojë unike të ishte vëzhguese e disa situatave të jashtëzakonshme të cilat ndodhnin nganjëherë gjatë disa seancave dëgjimore. Nganjëherë njerëzit, të cilët ishin fqinj para luftës, pajtoheshin me njëri tjetrin dhe nuk mund të vëreje kurrfarë ndjenje armiqësore ndërmjet tyre. Kjo tregonte sa e rëndësishme ishte t'ua jepje njerëzve rastin që t'i shprehnin ndjenjat e tyre. "Pas secilës ankesë duket se ka shumë më shumë se vetëm dokumente, domethënë tregime personale të individëve të veçantë," thotë Violeta.

Violeta e din që është me fat që e flet gjuhën shqipe. "Nuk më nevojitet përkthyes. Duke qenë ndërkombëtare, por që e njeh gjuhën shqipe, kam mundur të vij në këtë vend dhe në kulturën e tij pa problem," shton ajo. Për të është përparësi e madhe t'i shoh reagimet e drejtpërdrejta në fjalët e saj ashtu që ato 'të mos humbin në përkthim'. Mandati i KKPK ka përfunduar me gjykimin e të gjitha 42,000 ankesave dhe Zyra e KKPK nuk do të ekzistojë më prej datës 31 mars. Por ky nuk është fundi i aventurës së Violetës me Kosovën. Ajo do të kthehet përsëri të punojë me Zyrën e EULEX-it për të Drejta të Njeriut dhe Çështje Ligjore. Ajo mezi pret ta fillojë detyrën e saj të re me entuziazëm të madh.

Përshëndetje nga Kosova – njoftohuni me Viktorinë, zyrtare ligjore në PSRK

Victoria May u nis prej Somerset për në Kosovë pothuajse 18 muaj më parë dhe deri më tani nuk e ka ndërmend të kthehet në Mbretërinë e Bashkuar. Meqë është zyrtare ligjore në Prokurorinë Speciale ajo për çdo ditë merret me raste të rëndësishme penale, duke ju ofruar prokurorëve të EULEX-it mbështetje dhe ndihmë thelbësore.

Victoria dëgjoi për Ballkanin për herë të parë më 1993. Dy vajza boshnjake u regjistruan në shkollën e saj në një fshat të vogël në Somerset. Vajzat ishin 13 vjeçare, nga Sarajeve dhe kishin marrë azil në Mbretërinë e Bashkuar. "Prej kur jam takuar me ato vajzat në shkollën time gjithmonë kam pasur dëshirë të vijë në Bosnjë. Kur u punësova në këtë vend pune në Kosovë, unë ju shkrova atyre dhe ju thashë që po shkoj në Ballkan", kujton ajo. Por Victoria ka përparuar shumë para se më në fund të vinte në Prishtinë në qershor 2013. Ajo gjithmonë dëshironte ta shfrytëzonte përvojën e saj profesionale në punë në disa vende në zhvillim dhe ishte motivim për të që të fillojë ta kërkojë një punë ndërkombëtare.

Në vitin 2003 ajo ende ishte duke punuar në Londër për autoritetet e të ardhurave. "Ishte një rol goxha i ngjashëm me atë që bëj këtu, por në fushën e të drejtës civile", sqaron ajo. Ishte vetëm punë e përkohshme kështu që ajo aplikoi në Ernst

and Young, një kompani shumë-nacionale e cila ofron këshillime lidhur me taksat. Për shkak të përvojës së saj të mëparshme, atë e pranuan në punë dhe katër vitet e ardhshme Victoria punoi si këshilltare për taksat. Por pavarësisht nga thënia e Benjamin Franklin që "Në këtë botë asgjë nuk është e sigurt, përveç vdekjes dhe taksave", Victoria vendosi ta ndryshojë sigurinë e zyrës së taksave dhe të kalojë në marrjen me të drejtën penale.

Ajo filloi të punojë për Ministrinë e Drejtësisë si këshilltare ligjore. "Ishte punë e shkëlqyeshme", kujton ajo. Gjykata Themelore është gjykatë e shkallës së parë ku paraqitet për herë të parë secili që akuzohet për vepra penale. Roli i Victorias në gjykatë ishte të ulj në bankë para gjyqtarëve porotë, të cilët nuk ishin juristë, dhe t'i këshillojë ata lidhur me ligjin dhe kompetencat e tyre dhe mënyrën si të merren me dikë që e pranon fajësinë, t'iu ndihmojë atyre gjatë çështjeve që kishin të bënin me vendimet për kthim mbrapa dhe kohëzgjatjen e dënimeve me burg dhe po ashtu t'i këshillojë ata për dënimet e tjera nëse të akuzuarit ishin shpallur fajtorë. "Ishte punë interesante, por unë doja që përvojën nga vendi im ta zbatoj jashtë", thotë Victoria. Më në fund dëshira e saj u bë realitet.

Në Kosovë ajo punon si zyrtare ligjore në PSRK (Prokuroria Speciale e Kosovës) dhe

së bashku me prokurorët ajo merret me krimet e luftës, krimin e organizuar dhe krimin financiar. "Rastet janë vërtetë të rëndësishme. Unë punoj në rastet e njohura në Kosovë siç është rasti i shpërthimit të bombës në bulevardin Bill Clinton dhe rasti i orëve Rolex, thekson ajo.

Roli i Victorias është t'ju ndihmojë prokurorëve në menaxhimin e shkresave të lëndës dhe t'i mbështes ata në gjykatë, si edhe t'i menaxhojë hetuesit dhe policinë kur del së bashku me ta në bastisjet e shtëpive për t'u siguruar që ata e respektojnë ligjin. "Është magjepsëse, çdo ditë është ndryshe, sfiduese. Vërtetë më pëlqen puna. Për çdo ditë zgjohem duke menduar: Çka do të ndodhë sot? ", thotë Victoria.

Pjesa më sfiduese e punës së saj është kur duhet ta kryejë punën në gjykatë. Ajo zbulon që ka dallime të mëdha lidhur me zbatimin e ligjit në Kosovë dhe në MB. "Në Kosovë të gjitha veprat penale janë të përfshira në një kod. Kodi i procedurës rregullon mënyrën si duhet t'i bëjmë të gjitha punët, por është shumë i komplikuar dhe nuk është shumë fleksibil. Gjërat bëhen në tjetër mënyrë këtu. Në anën tjetër, ne kemi shumë afate të ngushta kohore, e cila është në të vërtetë shumë mirë – e stimulon adrenalinën tuaj".

Për Victorian pjesa më mbresëlënëse e punës së saj është vetë hetimi, por asaj i duken shumë interesant edhe këshillimi me ekspertët, përgatitja për gjykime, përpilimi i aplikacioneve për përgjim, shkuarja së bashku me dëshmitarët në vendin ku gjoja ka ndodhur krimi. Në mesin e shumë sfidave me të cilat përballet një zyrtar ligjor i EULEX-it, sigurisht janë afatet e shkurta kohore të kodit të procedurës penale. Nganjëherë mund të jetë garë e vërtetë, sidomos në

rastet kur avokati mbrojtës ankohet për vendimet për kthim mbrapa. "Duhet të përgjigjemi dhe ta kryejmë përkthimin brenda 24 orëve. Kur e kam marrë për herë të parë këtë draft, kam qenë në panik të plotë dhe kam menduar që nuk do të mund ta përfundojë me kohë dhe as nuk mund të përkthehet me kohë! Përkthyesit duhet të punojnë gjatë natës por fatmirësisht gjithmonë e kryejmë punën me kohë".

Victorias i pëlqen të punojë me Policinë e Kosovës. Asaj i kujtohet një tregim kur ishte duke punuar në një rast i cili përfshinte një gjyqtar vendas. Në të njëjtën kohë kryheshin shtatë bastisje të shtëpive dhe të zyrave dhe roli i Victorias ishte t'i mbikëqyrë bastisjet e shtëpive. Ajo ishte duke punuar me Policinë e Kosovës dhe ishte përvojë mbresëlënëse për të. Arsyeja e ardhjes së saj në Kosovë ishte të punojë me profesionistët vendas.

Victorias vërtetë i pëlqen qëndrimi i saj në Kosovë, të shoqërohet me miqtë e saj vendas, ta ftojë në shtëpitë e tyre për lftar apo për festimin e Krishtlindjes Ortodokse. Ajo po ashtu ka vizituar të gjitha vendet e Ballkanit dhe ky ishte objektivi i saj kryesor turistik gjatë qëndrimit këtu. Qytetet që i kanë pëlqyer më së shumti janë Beogradi dhe Sarajeva, por ajo e ndjen Kosovën si shtëpi të sajën dhe e merr malli për Prishtinë kur nuk gjendet këtu për një kohë më të gjatë. Ajo që i mungon Victorias megjithatë janë gjërat si ushqimi i duhur aziatik, domethënë japonez . Po ashtu është ngopur me stilin e vozitjes së kosovarëve dhe shprehinë e tyre për t'u parkuar në trotuare, por përveç këtyre pak gjërave, asaj i pëlqen vendi dhe i pëlqen të jetë këtu.

Ajo ka filluar të mësojë pak serbisht dhe shqip dhe mund të zhvillojë biseda elementare në të dy gjuhët. "Mendoj që

është gjithmonë e rëndësishme t'i dish disa fjalë thelbësore në një gjuhë të huaj. Është dashur të di më shumë, shumë më shumë. Mendoj që nëse vini në një mision të këtillë, duhet të bëheni pjesë e kulturës." Pas punës ajo merr pjesë në ushtrime tri herë në javë sepse ushqimi i Ballkanit është i shijshëm dhe nëse dëshironi të mbeteni të shëndetshëm është e domosdoshme të merreni me sport. Victorias po ashtu i pëlqen vera. Ajo i ka bërë disa turne të verës në Kosovë dhe në vendet fqinje, por më e mira që e ka parë dhe e ka eksploruar ishte punishtja e verës Stone Castle.

Thuhet se nëse jeni vegjetarian dhe gurman në Kosovë nuk është lehtë, por Victoria është mjaft e drejtpërdrejtë. "Zakonisht mërzitem pak nga lloji i njëjtë i ushqimit meqë ekzistojnë disa opsione por nuk janë shumë të llojlojshme", sqaron ajo. " Nëse vazhdoj të ha vetëm pica do të shndërrohem në picë. Kur isha në MB gatuaja shumë, por këtu nuk ia vlen meqë më pëlqen të shoqërohem dhe të ushqehesh jashtë është gjithmonë opsion i mirë".

Asaj i pëlqen që kohën e lirë ta kalojë duke shkuar në Grykën e Rugovës. " Unë e quaj atë pjesa ime e vogël e parajsës, thotë ajo. Kam ecur deri tek liqeni dhe mali me gurë të kuq disa herë. Mendoj që atje është shumë bukur".

Për fat të keq përvojës së saj në mision po i vjen fundi dhe 31 marsi do të jetë dita e fundit e Victorias në EULEX. Por nuk do të thotë që ajo do të largohet nga Prishtina. "Nuk do të largohem nga Kosova pas marsit. Zgjidhja ime e parë është të vazhdoj të punojë në Ballkan. Vërtetë nuk dua të kthehem në MB përveç nëse duhet patjetër – këtu ka shumë gjëra për t'u eksploruar".

Nga Marina Mbretërore në Kosovë – përvoja e Kerry Moyes

Kerry Moyes ka bërë përparim të madh gjatë shërbimit në Marinën Mbretërore të Mbretërisë së Bashkuar në Belgjikë dhe në Gjibraltar. Interesimi i saj për të drejtën ndërkombëtare e ka inspiruar atë që të vijë në Kosovë. Gjatë një viti e gjysmë të kaluar ajo ka punuar si zyrtare ligjore në Gjykatën Supreme të Kosovës. Por kjo nuk është e tëra: udhëtimi i saj do të vazhdojë meqë ajo do ta lëshoj misionin në fund të muajit mars.

Kjo mund të jetë befasi për ju, por Kerry Moyes nuk është marrë me drejtësi gjatë pjesës më të madhe të karrierës së saj profesionale. Ajo ka filluar në Marinën Mbretërore si zyrtare për komunikim në degën e luftimit, ku është marrë me komunikimet elektronike. Kerry ka shërbyer në Marinën Mbretërore 20 vjet radhazi, por ajo e dinte që do të dëshironte ta linte shërbimin në një periudhë të caktuar kohore të jetës së saj.

“Kam menduar shumë lidhur me atë që do të doja të bëja dhe e kam shqyrtuar një numër të profesioneve. Por në fund kam vendosur që drejtësia do të ishte fusha në të cilën do të isha më së shumti e interesuar. Kështu që vendosa ta aftësojë veten që të merrem me të.” thotë Kerry dhe shton që “Ishte vendim i mirë, i duhur për mua. Nuk mund ta marr me mend që të bëjë diçka tjetër.”

Kerry filloi ta studionte drejtësinë me korrespondencë gjatë kohës që ende ishte në Marinë. Kur e la shërbimin, ajo u regjistrua në Kolegjin e Drejtësisë si studente e rregullt për një periudhë një vjeçare për ta përfunduar kursin e praktikës juridike. Pas kësaj, ajo iu bashkua shërbimit të gjykatave si juriste praktikante.

“Gjatë dy viteve të para punoi si juriste me kontratë të trajnimit. Përveç punës suaj të përditshme, duhet po ashtu t’i kaloni disa provime dhe t’i kryeni disa detyra specifike për ta vërtetuar që e keni kryer konsolidimin praktik të asaj që keni mësuar”, thekson ajo dhe shton: “Në Mbretërinë e Bashkuar juristët janë të ndarë në dy kategori: “barristers” (avokatë) dhe “solicitors” (avokatë pa të drejtë përfaqësimi në gjykatë). Unë jam e kualifikuar për kategorinë e dytë.”

Të dy kategoritë e avokatëve duhet ta kryejnë fakultetin e drejtësisë, por puna e tyre është e ndryshme dhe prandaj trajnimi profesional është ndryshe. Në përgjithësi, kategoria e parë është e vetëpunësuar në ‘Oda’ dhe e kalon pjesën më të madhe të kohës së tyre duke kryer mbrojtje në gjykatë. Në anën tjetër, kategoria e dytë punon në një varg të gjerë të fushave juridike dhe zakonisht janë të punësuar në firma.

Para se të vijë në Kosovë, ajo ka punuar 7 vjet në shërbimin e gjykatave në Angli si këshilltare ligjore në gjykatën e shkallës së parë e cila është gjykatë themelore në Mbretërinë e Bashkuar. Herë pas here, ajo ka punuar në gjykatat familjare, por pjesën më të madhe të kohës ajo ka qenë e përfshirë në gjykatat penale.

Kur ishte ende në Marinë, ajo u emërua në NATO për 3 vjet dhe filloi të punonte në Selinë Supreme në Mons, Belgjikë. Detyra e saj u përputh me konfliktet e viteve 1991-94 që e shoqëruan shpërbërjen e ish-Jugosllavisë. Puna e saj ishte mbrojtja e sigurisë së komunikimit dhe për disa muaj ajo ishte e përfshirë në mbështetjen e operacioneve të NATO-s të cilat kryheshin në atë kohë. Ajo ka qenë e interesuar për Ballkanin që atëherë.

“Po ashtu isha e interesuar që të punojë jashtë vendit dhe qëndrimi në Kosovë i kombinon të gjitha gjërat për të cilat isha e interesuar: Ballkanin, të drejtën ndërkombëtar dhe akoma të praktikuarit e të drejtës penale”, thekson ajo.

Në Kosovë Kerry punon në Gjykatën Supreme si njëra prej tre zyrtarëve ligjorë. Përgjegjësia e saj është t’i mbështesë gjyqtarët e EULEX-it dhe ata vendas gjatë gjykimit të lëndëve. Ato janë lëndët që përcillen në Gjykatën Supreme nga gjykatat më të ulëta dhe herë pas here sillen drejtpërdrejt nga personat e dënuar. “Unë i marr dosjet e lëndëve, i shqyrtoj ato dhe ofroj hulumtime për çështje të ndryshme ligjore kurdo që nevojitet. E përgatis një përmbledhje të lëndës për gjyqtarët, ua sigurojë të gjitha dokumentet që ju nevojiten dhe nëse ka seancë apo dëgjim i kryej organizimet për to. Përndryshe, do të jetë shqyrtim ndërmjet gjyqtarëve në të cilin marr pjesë poashtu. Unë zakonisht i përpiloj

po ashtu vendimet dhe aktgjykimet, si edhe dokumentet e tjera për aprovimin e gjyqtarëve” i sqaron Kerry detyrat e saj kryesore në EULEX.

Në Kosovë janë tri shkallë të sistemit gjyqësor. Shkalla e parë janë gjykatat themelore dhe aty vendoset lidhur me rastet. Në gjykata themelore mbahen poashtu gjykimet si edhe dëgjimet që çojnë tek gjykimet. Pas shqiptimit të dënimit në shkallën e parë, mund të ushtrohet ankesë në gjykatën e apelit. Pastaj vjen shkalla më e lartë, e cila është Gjykata Supreme. Edhe pse këtu në Kosovë ka edhe Gjykatë Kushtetuese, sa i përket marrje së formës së prerë të aktgjykimit, Gjykata Supreme konsiderohet të jetë shkalla e fundit.

Sfida kryesore profesionale me të cilën ajo duhet të ballafaqohet në Gjykatën Supreme është ngarkesa e punës që duhet të procedohet brenda një afati të caktuar kohor. Kerry vëren që në mënyrë që kjo detyrë të ketë sukses, nevojitet shumë kohë dhe përpjekje nga një numër i njerëzve.

“Më pëlqen të punoj shumë ngushtë me gjyqtarët ndërkombëtarë si edhe me ata vendas si edhe me kolegët e mi, zyrtarët e tjerë ligjorë. Kjo është diçka që nuk e kam përjetuar më parë. Nuk kam pasur rast të punojë në raste të mëdha dhe komplekse të cilat marrin kohë”, thotë Kerry duke theksuar që kjo është njëra prej përparësive më të mëdha të qëndrimit të saj këtu në Kosovë me EULEX-in.

Kur nuk është duke iu ndihmuar gjyqtarëve të EULEX-it dhe atyre vendas, Kerry është e lumtur kur mund të udhëtojë përrthe në disa vende në fshatrat e afërta apo kur ka rast ta njohë kulturën vendase dhe kosovarët.

Megjithatë, sfida më e madhe personale për të është të jetuarit larg nga familja e saj në Mbretërinë e Bashkuar si edhe idetë lidhur me nivelin deri te i cili ajo dhe kolegët e saj mund t’i përmirësojnë gjërat. “Mendoj që shumë njerëz kanë pritje joreale lidhur me atë se sa mund të ndikojnë në ndryshim, kur vërtetë krejt çka mund të bësh është kontributi yt personal i vogël. Por çdo copëz është megjithatë e rëndësishme, sepse çdo copëz e vogël mundet gradualisht të kontribuojë që përmirësimi të lëvizë përpara drejt ndryshimit përfundimtar pozitiv”. Sfidë tjetër për Kerryn është: “Nuk ka Starbucks në lagje, diçka nga e cila jam e varur”, e pranon ajo duke qeshur.

Pas punës, kur ka pak kohë për vete, ajo përpiqet të shkojë në palestër së paku dy herë në javë, por do të donte të kishte mundësi të shkonte më shpesh. Përndryshe, ajo është duke studiuar nga distanca për magjistraturë në të drejtat e njeriut dhe të drejtën humanitare në Universitetin Aberystwyth, Uells.

Vetëm së fundi ka kuptuar që duhet ta lëshojë Kosovën në fund të muajit mars. “Do të më mungojë Kosova”, thotë Kerry, “Koha ka kaluar shumë shpejt dhe më kanë mbetur edhe shumë gjëra të cilat ende nuk i kam bërë këtu. Do të më mungoj mjedisi kozmopolit i kësaj përzierjeje të shumë njerëzve të ndryshëm dhe kthimi në Mbretërinë e Bashkuar përsëri do të jetë mjaft i çuditshëm”.

Asaj do t’i mungojnë po ashtu edhe Malet e Sharrit dhe Liqeni i Batllavës, meqë këto janë vendet e saj të parapëlqyera në Kosovë. Por kthimi i saj në shtëpi e ka edhe anën pozitive – ajo do të ribashkohet me familjen e saj përsëri.

Drejt barazisë së vërtetë gjinore!

Eksperte në fushën e të drejtave të njeriut dhe çështjeve gjinore me diplomë nga Fakulteti Juridik i Prishtinës, Violeta Rexha për dekada me radhë dhe pa u lodhur ka bërë fushata për promovimin dhe avancimin e të drejtave të njeriut në Kosovë. E motivuar nga një interesim i fuqishëm për frymëzimin e ndryshimeve të vërteta institucionale, Violeta është duke punuar si këshilltare për çështje gjinore në Misionin e BE-së për sundimin e ligjit në Kosovë.

Detyra kryesore e Violetës është dhënia e këshillave strategjike për përfshirjen e çështjeve gjinore në tërë aktivitetet e Misionit, duke filluar me dhënien e kontributit për dokumentet e Misionit, pjesëmarrjen nëpër komisione të shumta drejtuese dhe nëpër grupe punuese të përqendruara në promovimin e barazisë gjinore, deri tek hartimi i raporteve ndërkombëtare rreth çështjeve gjinore në Kosovë dhe ofrimin e këshillave për menaxhmentin e misionit mbi temat që ndërlidhen me të drejtat gjinore dhe të femrave, në veçanti në kontekstin e çështjeve të sundimit të ligjit dhe të drejtësisë në tranzicion.

“Unë gjithashtu u ofroj ndihmë edhe institucioneve të Kosovës për zbatimin e dokumenteve ndërkombëtare dhe vendase që kanë të bëjnë me çështjet gjinore, barazinë gjinore dhe të drejtat e femrave,” shpjegon Violeta.

Violeta ka një përvojë profesionale të larmishme. Ajo ka punuar në zyrën e Avokatit të Popullit në Kosovë për tetë vite. “Isha shumë me fat që kam punuar për zyrën e Avokatit të Popullit që nga themelimi i saj. Komuniteti ndërkombëtar ka investuar angazhime të mëdha për ngritjen e qëndrueshmërisë dhe të pavarësisë së asaj zyre në mënyrë që ajo të mund t’i mbrojë siç duhet të drejtat e njeriut të qytetarëve të Kosovës”, thekson Violeta.

Gjatë kohës sa ka punuar për Avokatin e Popullit, Violeta e ka pasur rastin që të njihet drejtpërsëdrejti me problemet e përditshme të qytetarëve të Kosovës. “Pata mundësi që të takoja femra që ishin viktime të dhunës fizike kryesisht nga partnerët e tyre. Disa prej tyre ishin dëbuar nga shtëpitë, të ndara dhe të ndaluara nga kontaktimi i fëmijëve të tyre. Besoj se pas një vëzhgimi të afërt të këtyre rasteve, njeriu fiton motivim dhe frymëzim për t’i ndryshuar gjërat. Unë gjithashtu besoj se mund të ndryshoj diçka në punën që e bëj”, thotë ajo.

“Ne jetojmë në një shtet të ri ku sundimi i ligjit ende është i dobët dhe ku qytetarët kanë vështirësi t’i adresojnë problemet e veta dhe të kenë qasje të duhur në drejtësi”, thekson ajo.

Fuqizimi i femrave!

Sipas Violetës, trajtimi i çështjeve gjinore në përgjithësi në Ballkan mund të jetë paksa sfidues. Ajo është mësuar tanimë të dëgjojë komente nganjëherë frymëzuese dhe nganjëherë neveritëse për punën e saj.

Lidhur me mundësitë e barabarta për femrat në Kosovë, Violeta e pranon se ende mbetet punë për t'u bërë. "Familja është burimi themelor i fuqizimit të femrave, jo vetëm si mënyrë e krijimit të mundësive të konsiderueshme në arsim, por edhe në jetën profesionale," thekson Violeta.

Çështja e barazisë gjinore shpeshherë është temë e debateve, gjë që është e mirë për shkak se kontribuon për ngritjen e vetëdijesimit mbi këtë çështje. Vetëdijesimi shpeshherë bie ndesh me normat tradicionale të shoqërisë, ku çështja gjinore ka karakter stereotipi. Në shtetet e Ballkanit ende është i pranishëm hezitimi për t'ua besuar femrave rolet udhëheqëse, pavarësisht aftësive të tyre. "Është e qartë se barazia gjinore është vlerë e pranuar ndërkombëtarisht. Mungesa e barazisë dhe pabarazia e pushtetit mes burrave dhe grave ndikon në zhvillimin ekonomik dhe kështu në demokracinë e gjithmbarshme në shoqëri", thotë Violeta. Ndonëse ka angazhime për përmirësimin e gjendjes aktuale, përkushtimi institucional nuk është i mjaftueshëm. "Të gjitha sferat e shoqërisë duhet të angazhohen për të arritur përparim domethënës në fushën e të drejtave të femrave të Kosovës", thotë Violeta.

Motivimi i vërtetë për Violetën është guximi i grave dhe i vajzave të reja për t'i sfiduar pabarazitë dhe rolet e tyre gjinore të përkufizuara nga shoqëria. "Vajzat dhe gratë gjithnjë e më tepër po i sfidojnë rolet e tyre tradicionale. Ato janë

të gatshme që ta ndryshojnë shoqërinë. Këtu e gjej frymëzimin për të bërë çdo gjë që mundem për këtë kauzë", cekë Violeta. Ndoshta, një pjesë e motivimit vjen edhe nga brendësia e Violetës e cila është e ndjeshme dhe e prekur nga padrejtësitë. "Po të mos kisha qenë eksperte për çështje gjinore, patjetër se do të isha duke punuar në sistemin e drejtësisë, si gjyqtare apo prokurore," thotë ajo.

Për momentin, synimi kryesor i Violetës është që të ndihmojë fuqizimin e femrave të Kosovës dhe përmirësimin e qasjes së tyre në drejtësi.

Violeta i inkurajon femrat ambicioze të Kosovës që vazhdimisht ta kërkojnë vendin e tyre të merituar në shoqëri. Përmes përkushtimit të saj, punës së palodhshme dhe zotimit, ajo është e sigurtë se është duke dhënë kontribut për mbrojtjen e të drejtave të femrave në Kosovë. Kauzë kjo që ia vlen!

Lili Oprea – Përvojë me dhunti

Një punëtore me përvojë, e përkushtuar ndaj sundimit të ligjit, me vendosmëri për të hulumtuar vende të reja dhe për të kontribuar për sundimin e ligjit jashtë vendit, arriti në Kosovë së fundi. Njihuni me Lili Oprea, prokurore e EULEX-it e cila punon në Task Forcën e Prokurorisë në Mitrovicë.

Ajo ka qenë prokurore në Gjykatën e Lartë të Drejtësisë dhe në Drejtorinë për Krim të Organizuar në Rumani, ku e ka kryer punën e juristes për më shumë se njëmbëdhjetë vjet. Ajo ka punuar po ashtu si këshilltare diplomatike në Republikën e Moldavisë dhe si Udhëheqëse e Misionit të Rumanisë në Kolumbi. Megjithatë, duke qenë e etur për ta përjetuar zbatimin e sundimit të ligjit jashtë vendit, ajo u bë pjesë e Misionit EULEX në Kosovë në qershor 2013.

Task Forca e Prokurorisë në Mitrovicë, TFM, është një njësi e prokurorisë e cila funksionon nën mandatin ekzekutiv të Misionit EULEX. TFM u themelua në nëntor 2010 për t'i përqendruar përpjekjet në luftën kundër krimit të organizuar dhe krimit të madh në veri të Kosovës.

“Unë i hetoj, ndjek penalisht dhe përfaqësoj rastet në Gjykatën Themelore të Mitrovicës. Në çdo kohë unë mund të jem duke u marrë me tri deri në pesë raste”, thotë Lili, duke shtuar se një përbërës thelbësor i punës në mjedis

ndërkombëtar është të respektohen mendimet e ndryshme të kolegëve dhe të gjendet një bazë e përbashkët për bashkëpunim dhe mirëkuptim më të mirë. Sa i përket Lili Oprea, përfaqësimi në gjykatë ku trupi gjykues përbëhet nga gjyqtarë ndërkombëtarë, të cilët vijnë nga vende dhe tradita të ndryshme që i kuptojnë dispozitat e ligjit në mënyra të ndryshme, mund të jetë shumë sfidues.

“Duhet të jeni shumë bindëse dhe e përgatitur mirë në mënyrë që t'i bindni ata lidhur me atë që mundoheni ta vërtetoni në ndjekjen tuaj”, thekson ajo. “Poashtu duhet të jeni shumë fleksibil në mënyrë që edhe avokati mbrojtës të ju kuptojë”, thotë ajo.

TFM e prokurorisë kryesisht përqendrohet në veprat penale të kryera në jug dhe në veri të lumit Ibër. Ajo punon së bashku me ekipet e përziera të prokurorëve të Kosovës, të Policisë së Kosovës dhe të Policisë së EULEX-it. Përkundër sfidave, të cilat kryesisht kanë të bëjnë me qasjen e vështirë në vendet e krimit, mungesën e dëshmitarëve të duhur që janë të gatshëm të paraqiten dhe të dëshmojnë, ekipi i TFM është duke arritur rezultate të mira.

Pas ndryshimeve të bëra në Ligjin për Juridiksionin prokurorët e kësaj zyre janë përqendruar në përfundimin e rasteve në proces, ndërsa nuk marrin raste të reja

dhe po fillojnë ta zbatojnë mandatin e ri duke e bërë mentorimin, monitorimin dhe këshillimin e homologëve të tyre gjatë kryerjes së përgjegjësive të tyre lidhur me forcimin e sundimit të ligjit në veri të Kosovës. Natyra e rasteve me të cilat merren prokurorët e TFM ndryshon; nga veprat e rënda penale tek krimi i organizuar, mashtrimi dhe krimet financiare.

Puna në mjedise të ndryshme shumë kulturore dhe shumë etnike i ka ndihmuar Lilit që të përshtatet shpejtë në pozitën e saj të re në Kosovë, duke e bërë atë më fleksibile dhe më të informuar për ndryshimet dhe mënyrat komplekse të menduarit dhe të punuarit. Sipas saj, ky është çelësi drejt të mirëkuptimit me homologët vendas dhe ndërkombëtarë derisa merren me rastet në ekipet e përziera të prokurorëve.

Deri më tani ajo ka nxënë mësimet të vlefshme në Kosovë, kryesisht lidhur me mënyrën e respektimit të mendimit të të tjerëve, duke e pasur parasysh që të mos i lëndojë ata, kur ta marrë vendimin përfundimtar. Lili është poashtu e sigurtë që mund të arrihen rezultate të mira gjatë punës në ekip ku secili e jep kontributin e tij.

Ajo thekson që në Rumani nuk ka zyrtarë ligjorë që i ndihmojnë prokurorët. "Punoni vetëm dhe ju duhet ta merrni vendimin vetë dhe jo ta ndani me të tjerët këshillën dhe mendimin juridik", thotë Lili, duke shtuar që ajo ka mësuar shumë lidhur me sundimin e ligjit duke punuar në një mjedis ndërkombëtar.

Sipas Lilit, çelësi për prokurorin e mirë janë objektiviteti dhe mirëkuptimi fleksibil. Njeriu duhet ta bëjë vlerësimin e secilit rast dhe ta kuptojë që e vërteta është

gjithmonë diku në mes; kurrë nuk duhet t'i shmanget gjykimit të kriminelit të vërtetë, ndërsa nuk duhet t'i gjykojë të pafajshmit. Puna e prokurorit i ka baticat dhe zbaticat e veta. Nganjëherë mund të jetë e tensionuar por sipas saj këmbëngulja çon tek rezultatet në fund.

Ajo dëshiron të mendojë që duke e kryer punën e saj ka dhënë kontribut në sistemin e pavarur gjyqësor në Kosovë, të lirë nga çfarëdo ndërhyrjeje, i cili gëzon mbështetjen e plotë të qytetarëve - qëllim të cilin EULEX-i e ka përcaktuar që nga fillimi. Megjithatë, është një çështje e rëndësishme për të cilën duhet menduar. Para se të shkojë nga EULEX-i, ajo dëshiron të shohë më shumë zonja të paepura të cilat ushtrojnë sundimin e ligjit në Kosovë ku si gjetiu në Evropën Lindore gratë janë ende të diskriminuara. "Edhe unë vetë kam përjetuar diskriminim të tillë në gjykatë. Rishtazi më është dashtë të theksojë gjatë gjykimit që nuk jam femër por jam prokurore", përfundon Lili.

Njihuni me Furtunën – eksploruese këmbëngulëse!

Praktikimi dhe studimi i të drejtës penale për dikë do të ishte një punë stresuese dhe e rrezikshme. Jo shumë njerëz do të mund ta përballonin këtë presion. Sidoqoftë, ata që i duan sfidat punojnë shumë për t'i kryer detyrat e tyre me sukses. Furtuna Sheremeti i përket këtij grupi.

Momentalisht ajo është duke i skalitur shkaktësitë e saj ligjore në Universitetin e Oksfordit, ku po i kryen studimet Master në fushën e Kriminologjisë dhe Shkencave Penale. Ajo, po ashtu, është nënkryetare e organizimeve në Graduate Common Room të Green Templeton në kolegjin e saj.

Sheremeti, qysh herët, ka shprehur interesim për fushën e juridikut, duke e filluar karrierën e saj ligjore si aktiviste për të drejta të njeriut në kuadër të Iniciativës Rinore për të Drejta të Njeriut. Ajo pastaj vazhdoi të punonte në Aba Roli – Asociacioni i Avokatëve Amerikan, ku u angazhua në një projekt që kishte për fokus reformimin e sistemit ligjor të Kosovës.

Pas angazhimit në projektet e USAID-it për gjyqësorin, Furtuna filloi punën për një firmë ligjore Sejdiu & Qerkini në Prishtinë, si specialiste e strategjisë së gjykimit. “E konsideroj veten si shumë fatlume që kam pasur mundësinë të punoj me njerëz më të cilët kam punuar. Kjo më ka mundësuar

të ngritem profesionalisht”, thekson Furtuna. Po ashtu, ajo edhe personalisht i ka meritat e saj, në moshën 23 vjeçare ajo paraqiti personalisht rastin e parë në Gjykatën Kushtetuese.

Padrejtësia dhe pabarazia e motivojnë Furtunën. Si një person që beson se shembulli i saj do të inkurajojë më shumë gra kosovare që ta ushtrojnë profesionin në fushën penale, ajo thotë: “të drejtat e barabarta gjinore do të thotë t'i pranojmë dhe respektojmë dallimet mes nesh, dhe vetëm atëherë një shoqëri mund të jetë me të vërtetë e barabartë”.

Sipas Sheremetit, sistemi i drejtësisë në Kosovë ka nevojë për një rishikim të rrënjësishëm. “Jo vetëm që duhet të punojmë më shumë por edhe puna jonë duhet të ri-drejtohet në tërësi. Reformat mbi reforma nuk na ndihmojnë,” thotë ajo, duke theksuar se gjyqësori i Kosovës nuk mund t'i përballojë reformat rrënjësore momentalisht, prandaj ne duhet ta bëjmë më të mirën e mundshme me atë çfarë kemi në dispozicion momentalisht.

“Unë personalisht mendoj se prokuroria ka nevojë urgjente për investime në njerëz dhe mjete. Gjithashtu, Ligji i ri për Gjykatat i cili ka hyrë në fuqi në janar 2013 përpos që ka vënë një barrë shtesë mbi gjyqësorin – ende nuk e ka përmirësuar situatën në terren”, theksoi Furtuna.

Megjithatë, sipas Fortunës, për ta përmirësuar gjyqësorin duhet të plotësohet një kusht themelor e ai është ç'rrënjësja e ndikimit politik. "Nëse një gjë e tillë nuk ndodh – arritja e përparimit do të jetë shumë e vështirë," përfundoi ajo.

Përpos drejtësisë, shkrimi ka qenë gjithmonë një pasion tjetër i Furtunës. "Unë gjithmonë kam menduar se do të bëhem shkrimtare ose gjuhëtare, mirëpo e kuptova se këto profesione nuk e plotësojnë nevojën time për eksplorim," shpjegon ajo. Opsioni i dytë për Furtunën ishte Astronomia. Gjithësia dhe e panjohura e kanë magjepsur dhe intriguar atë gjithmonë. Mirëpo, në fund ajo e zgjodhi opsionin e tretë - drejtësinë, të cilin ajo e kishte gjithherë në listë. "Besoj se e treta ishte e vërteta," thotë ajo duke qeshur. Por tani që ka kaluar pak kohë në këtë fushë ajo ndihet e lumtur për zgjedhjen që e ka bërë.

Me dy libra të botuara në biografinë e saj, nuk mund të thuhet se Furtuna ka hequr dorë nga shkrimi përgjithmonë. "Me pëlqen të shkruaj prozë letrare kohë pas kohe, me ndihmon t'i shpreh ndjenjat e mia dhe është e vetmja mënyrë që me bën të mos ulërij kohë pas kohë", thotë ajo.

Vdekja e babait të saj kur ajo ishte vetëm 5 vjeç, ndikoi që Furtuna t'i vlerësojë edhe gjërat më të vogla në jetën e saj. Nëna, motra dhe vëllai i saj u kujdesen që asaj të mos i mungonte asgjë – prandaj ajo e konsideron veten me shumë fat, përkundër të gjitha atyre gjërave nëpër të cilat ka kaluar.

Seminare të shumta, udhëtime rreth botës dhe kontaktet e krijuara kanë ndikuar që Furtuna të jetë ajo që është sot. Ajo është një grua që s'ka frikë nga asgjë dhe është e gatshme për t'u përballur me sfida.

"Nuk ka qenë e lehtë," thotë ajo kur e kujton ngritjen e saj në karrierë. "dhe nuk do të jetë e lehtë as në të ardhmen." Mirëpo me vendosmëri dhe punë të palodhshme – sfidat nuk bëhen më ndonjë faktor.

"Përkundër faktit se Kosova ende ka nevojë për përmirësime në fushën e drejtësisë, unë kam besim se gjërat do të ndryshojnë." Ajo beson fuqishëm se çdonjëri duhet ta këtë mundësinë që t'i jetësojë ëndrrat e veta pavarësisht rrugës së vështirë. "Mos i flakni tutje ëndrrat tuaja. Bëjini ato realitet. Vetëm atëherë do të jeni vetvetja, dhe kur ta arrini këtë – çdo gjë tjetër do të jetë shumë më e lehtë."

Mbrojtja e komunitetit në veri - njoftohuni me Raymila Markova

Ajo është nga vendi ku kanë lindur Orfeu dhe Spartaku, një shtet me një histori të gjatë dhe magjepsëse. Kur Raymila Markova filloi punën në Drejtorinë e Policisë për Krime në Sofje, ajo u bë përgjegjëse për luftimin e trafikimit të artefakteve shumë të çmuara në gjithë Bullgarinë. Ajo punonte për të ruajtur nga shkatërrimi dhe vjedhja trashëgiminë e pasur kulturore në të cilën kishin lënë ndikimin e tyre Grekët, Skitët, Romakët, Bizantinët dhe Turqit.

Përderisa ishte në Bullgari, Raymila ishte përgjegjëse për pengimin e vjedhjeve të përhapura të pjesëve të artit dhe gërmimeve arkeologjike të kundërligjshme në gjithë vendin, ku për çdo vit, plaçkiteshin objektet me rëndësi kulturore dhe vlera të rëndësishme, e pastaj kontrabandoheshin nëpër botë, shpesh duke përfunduar si pjesë e koleksioneve private.

Në një çast, ajo i la të gjitha pas vetes, në mënyrë që t'i bashkohej njësisë policore plotësuese të Sektorit Ekzekutiv të EULEX-it në Kosovë. Kjo ishte diçka krejt ndryshe nga bota e artit, të jesh në njësinë e parë policore që kishte për detyrë të patrollojë në veri të Kosovës.

Pas një viti, Raymila u bë këshilltare e stacionit në Sektorin e Fuqizimit në veri, duke e këshilluar shërbimin policor

vendës në katër komunitat në veri për policimin në komunitet dhe duke ndihmuar në rritjen e efikasitetit të tyre. Detyra më e rëndësishme për të dhe për Policinë e Kosovës është të krijoj raporte të afërta me komunitetin vendës të ndërtuara në besim, pranim dhe qëllime të përbashkëta, të nevojshme për ngritjen e standardeve të sigurisë.

“Për të qenë efektiv, policia duhet ta ketë pëlqimin nga komuniteti. Ne duhet të koncentrohemi në parandalimin e krimit dhe për këtë na nevojitet partneriteti me qytetarët”, thekson Raymila.

Një parim i rëndësishëm i policimit në komunitet në veri është që policia të kuptojë nevojat dhe kërkesat e shoqërisë ku ata jetojnë, thotë Raymila. Meqë policia ofron shërbim publik, ajo po ashtu duhet të shkojë një hap më larg për të identifikuar dhe zgjidhur problemet në mënyrë që të parandalohet krimi dhe konfliktet e ardhshme. Policia në komunitet, sipas Raymil-ës, mbanë llogaridhënie për veprimet e dhe vendimmarrjet e tyre për qytetarët të cilëve u shërbejnë. Policët në komunitet duhet të jenë frymëzim për popullatën vendëse që të jenë më proaktiv sesa pranues pasiv të shërbimeve të policisë. Me fjalë tjera, ata nuk janë aty për të dominuar, por për t'i shërbyer komunitetit.

Raymila punon bashkë me një ekip të vogël të fokusuar në monitorimin, mentorimin dhe këshillimin e homologëve të tyre vendës, në përpjekjet e tyre për avancimin e kapaciteteve operacionale të stacioneve policore në komunat veriore. Ata angazhohen në aktivitete ditore së bashku me kolegët e tyre duke ofruar këshilla dhe inspirim, nganjëherë duke i zgjidhur bashkërisht problemet dhe pengesat ditore.

Një kriter esencial i punës së saj, tregon Raymila, është një raport pune i fuqishëm me kolegët e saj të punës. “Më pëlqen fakti që ne mund të komunikojmë. Duke e pasur parasysh ngjashmërinë me gjuhën bullgare, unë mund të them se unë mund ta kuptojë gjuhën serbe. Unë po ashtu e kuptojë traditën dhe kulturën vendëse. Ne kemi një historik të ngjashëm dhe kjo më ndihmon në punën time të përditshme”. Raymila së fundi ka filluar të punojë në çështjet e dhunës në familje, në veri. Shqetësimi i saj kryesor është mbrojtja e viktimave në një komunitet të vogël ku “njerëzit ngurrojnë të tregojnë për problemet e tyre, meqë ata të gjithë e njohin njëri tjetrin dhe nuk duan të jenë të stigmatizuar”. Ajo ka njohuri për shkëputjen e cila ekziston në mes të institucioneve shtetërore dhe shoqërisë civile dhe është munduar të identifikojë zbrazëtirat, në mënyrë që të ketë më shumë mbrojtje për viktimat e dhunës në familje. Gjatë këtij procesi i cili është duke vazhduar, si kolegët nga PK dhe ajo vetë kanë mësuar shumë, thekson ajo.

“Ne i shkëmbejmë përvojat dhe mësimet e nxjerra, cilat janë të dyanshme. Unë fitoj njohuri nga kolegët e mi nga PK dhe ata poashtu mësojnë nga unë”, thotë Raymila. Raymila është police në komunitet me gjithë zemër. Qëllimi saj është të arrijë në komunitet tek ata që kanë nevojë

dhe dëshira e saj është që kolegët nga PK të jenë në gjendje për t’u përgjigjur në gjitha kërkesat e tyre: duke filluar nga mosmarrëveshjet e fqinjëve lidhur me sigurinë e fëmijëve, riparimi i një gypi të dëmtuar të kanalizimit që mund të lëndojë këmbësorët, e deri te një shoqëri ku nuk ka dhunë.

Në kuadër të punës së saj, Raymila viziton fshatin Stërnac i Epërm, një fshat i vogël e i thellë, i stolisur me një kishë të Shek. XIII, për të vlerësuar sigurinë, kryesisht të njerëzve të moshuar, të cilët jetojnë në një vend me një pamje të bukur. Ajo, poashtu rregullisht e viziton fshatin Çabër, ku përkujdeset për nevojat e popullsisë vendëse shqiptare.

Pas përfundimit të mandatit të saj në pjesën veriore të Kosovës, ajo do t’i kthehet punës saj të vjetër në Bullgari, duke i ndjekur personat të cilët përfitojnë nga trafikimi i objekteve kulturore. Megjithatë, ajo do të pikëllohet kur të largohet prej miqve dhe kolegëve të saj.

“Një forcë policore efektive me një bashkëpunim të ngushtë me komunën dhe në komunikim të vazhdueshëm me qytetarët e vet, mund të sjell një fuqizim të komunitetit vendës”, thekson Raymila, kur shpjegon dëshirat e saj për Kosovën veriore.

“Do të më vinte mirë, para se të largohem, të shoh njerëz të buzëqeshur, të preokupuar me të ardhmen e tyre, e me shqetësimet e lëna prapa”, thotë Raymila. “Atëherë do të kuptoja se vizita ime e shkurtër në Kosovë dhe përpjekjet e mia atje ia kanë vlejtur”, përfundon ajo.

Të gjithë sytë tek ajo!

Hulumtuesit pohojnë që frika numër një të cilën e kanë pjesa më e madhe e njerëzve është frika e të folurit në publik por si duket Aishja nuk është e informuar për këtë. Kur flet me publikun ajo është thjeshtë e patrembur. Në të vërtetë, asaj i pëlqen kjo pa masë. Ajo përpiket t'ju ndihmojë njerëzve dhe gjyqësorit duke vepruar si urë lidhëse ndërmjet gjyqësorit dhe publikut përmes mediave dhe duke i mbajtur në këtë mënyrë kanalet e komunikimit të hapura në çdo kohë, në mënyrë që të gjithë aktorët të angazhohen në diskurs të shëndoshë.

Aishe Qorraj - Berisha është zëdhënëse e Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK). Është detyrë e saj që të jetë aty, duke i menaxhuar marrëdhëniet e KGJK-së me mediat dhe publikun në përgjithësi.

Ajo është e përfshirë në prezantimin e punës dhe të aktiviteteve të tërë gjyqësorit në Kosovë, duke ofruar qasje dhe transparencë në punën e KGJK-së.

"Të punosh si zëdhënëse në sistemin e drejtësisë në Kosovë aktualisht është sfidë në vete," thotë Aishja. Sipas saj, është e rëndësishme që publiku të jetë i informuar për aktivitetet e gjyqësorit dhe t'i marrë sqarimet e nevojshme. "Për të gjithë ne, etika është hapi i parë i komunikimit institucional," thotë ajo.

Aishja ka shërbyer si zëdhënëse për Ministrinë e Transportit, Postës dhe Telekomunikacionit dhe ajo ishte emëruar po ashtu si zëdhënëseja e parë e Qeverisë së Kosovës. Vite më parë, ajo po ashtu ka punuar si ligjëruese e gjuhës shqipe në shkollën fillore 'Elena Gjika' në Prishtinë. Duke jetuar në dinamikën e aktiviteteve, të punës pa orar, Aishja e bën këtë punë me pasion, përkushtim dhe dashuri. "Kjo punë më ka mësuar shumë për kulturën e punës ekipore, një përvojë të vlefshme në marrëdhëniet me mediat, dhe mbi të gjitha e ka forcuar karakterin tim edhe më shumë," thotë ajo.

Gjyqësori i pavarur është themel i çdo shoqërie demokratike. Problemet dhe sfidat me të cilat ballafaqohet gjyqësori janë të shumta dhe komplekse dhe për t'i tejkaluar ato nevojitet përkushtim dhe investim i burimeve më të mëdha në mënyrë që të arrihen rezultatet e dëshiruara.

"Gjyqësori është njëri nga institucionet në të cilin kemi më së shumti nevojë të investojmë," thotë Qorraj-Berisha. "Qëllimi ynë është që së bashku ta ndërtojmë një gjyqësor të pavarur. Përkushtimi, paanësia, profesionalizmi dhe përgjegjësia e lartë janë cilësi që duhet të reflektohen në arritjen e këtij qëllimi," shton ajo.

Kontrollimi i sistemit të drejtësisë nga ana e publikut vazhdon të rritet. Sipas Aishes njëra prej detyrave më të mëdha me të cilat përballet gjyqësori është kthimi i besimit të publikut.

“Vendimet gjyqësore ndikojnë tek njerëzit drejtpërdrejt, kështu që duhet të jemi shumë të kujdesshëm dhe profesional kur komunikojmë me publikun,” thotë Aishja, duke e theksuar gjithmonë rëndësinë e pavarësisë gjyqësore.

Është me rëndësi që gjyqësori të jetë i hapur ndaj mediave sepse gjyqësori është një organ që ofron shërbim publik dhe, si të gjitha institucionet publike, nga gjyqësori pritet të jetë i hapur, meqë njerëzit kanë interes në funksionimin e duhur dhe efektiv të gjyqësorit.

“Mediat dhe gjyqësori duhet ta respektojnë njëri tjetrin dhe të kujdesen që dialogu i sinqertë të mos kalojë në konflikte të hidhura”, thotë Qorraj-Berisha.

Drejtimi dhe Përgjegjësi për të Gjithë

Në gjyqësor duhet të ketë përgjegjësi dhe transparencë ashtu siç duhet të ketë edhe në media.

Duke ju falënderuar përqendrimit të mediave në dobësitë e sistemit të drejtësisë, publiku i përgjithshëm tani ka një pikëpamje të shtrembëruar të sistemit gjyqësor të Kosovës. Duke e pasur parasysh rolin e tyre të rëndësishëm në formësimin e qëndrimeve ndaj gjyqësorit dhe sistemit të drejtësisë, mediat kanë për detyrë t’i raportojnë seancat në mënyrë të saktë dhe të drejtë.

Qëllimi i Aishes mbetet gjyqësori transparent. “Për ta ushtruar profesionin e kam sakrifikuar jetën time private dhe vazhdojë ta sakrifikojë atë, kështu që përkushtimi ndaj punës, përgjegjësia,

besnikëria janë çelësi i suksesit tim në profesion,” thotë ajo.

Aishja e vlerëson shumë bashkëpunimin me organizatat ndërkombëtare. “Ne e çmojmë profesionalizmin e tyre, në veçanti mbështetjen e vazhdueshme të cilën ia kanë dhënë sistemit të drejtësisë në Kosovë.” Sipas Aishes, kjo mbështetje ka çuar tek sistemi ndërkombëtar gjyqësor të cilin e ka Kosova sot.

Në jetën e saj private, Aishja është nënë e përkushtuar e tre djemve. Asaj i pëlqen ta kalojë kohën me familjen e saj dhe të shkruajë kurdo që ka rast. Deri tani ajo i ka botuar disa libra por ajo që ja ka pushtuar zemrën vërtetë është poezia dhe ajo ka fituar edhe shpërblime për të.

Aishja do të vazhdojë t’i shprehë shqetësimet, qëndrimet dhe pikëpamjet e KGJK-së, duke ndihmuar në ruajtjen e një imazhi pozitiv me publikun e përgjithshëm – një detyrë që nuk është gjithmonë e lehtë!

Kur në gjykatë ndihesh si në shtëpi

Meqë ka punuar në sektorin e drejtësisë, ajo ka pasur fatin që të shkojë në aventura anembanë botës, të takohet me njerëz interesantë, të përjetojë kultura të ndryshme dhe të mësojë gjuhë të huaja – të gjitha këto duke e bërë atë që do. Ajo është personalitet tipik “njeri i punëve”, plot me energji dhe entuziazëm; duke punuar me njerëz, duke mbajtur gjallë marrëdhëniet, duke debatuar për politikat dhe vendimet dhe duke punuar që ta mbajë padrejtësinë sa më larg.

Elka Yordanova Filcheva-Ermenkova është figurë kryesore gjyqësore, kryesisht e përqendruar në zgjidhjen e kontesteve pronësore viteve të fundit. Ajo punon si gjyqtare në Panelin e Ankesave Pronësore të Kosovës (APK) në Gjykatën Supreme të Kosovës.

Prej janarit 2012, Elka vendosë për kontestet pronësore që kanë të bëjnë me konfliktin e armatosur të vitit 1998/1999. “Thjeshtë ato janë raste kur njerëzit (kryesisht serbët) duhej t’i braktisnin pronat e tyre në atë periudhë dhe tani nuk janë në gjendje t’i ri-posedojnë ato sepse ato janë të uzurpuara nga dikush tjetër,” thotë ajo.

Komisioni për Kërkesa Pronësore i Kosovës është marrë me afërsisht 42 000 kërkesa të cilat janë dorëzuar më 2006 dhe 2007 dhe ende merret me to. Në rastet kur

ushtrohen ankesa kundër vendimeve, ato shkojnë në Gjykatën Supreme të Kosovës ku punon Elka.

Elka është po ashtu ushtruese e detyrës së zëvendëskryetarit të Asamblesë së gjyqtarëve të EULEX-it dhe prej janarit 2013 ajo është e lidhur me punën e Panelit Shqyrtues për të Drejtat e Njeriut, si anëtare zëvendësuese e gjyqtarit të EULEX-it në panel.

Elka ka diplomuar në shkollën e drejtësisë më 1997. Karriera e saj profesionale ka filluar një vit më vonë si gjyqtare më e re. Pas kësaj, ajo ka qenë gjyqtare e shkallës së parë, kryetare e një gjykate të shkallës së parë dhe gjyqtare e gjykatës së shkallës së dytë (të apelit). Gjatë tërë këtyre viteve Elka është marrë me të gjitha llojet e lëndëve prej atyre civile, administrative dhe të drejtës penale por kanë mbizotëruar kontestet civile.

Katër vjet me radhë Elka ka punuar si këshilltare për sundimin e ligjit për PAKC (Planifikimin dhe Administrimin e Kapaciteteve Civile). Gjatë punës së saj, ajo ka shkuar në shumë misione në terren në zonat ku BE-ja kishte filluar operacionet për menaxhimin e krizës – në Palestinë, Bosnjë dhe Hercegovinë, RDK (Kongo, Kinshasa), në Guineja Bissau. “Çdo herë ka pasur “aventura”, tronditje të vogla kulturore dhe mësim të nxjerra dhe kam

kujtime të bukura, si të pikëlluara ashtu edhe të gëzuara nga këto misione," thotë ajo.

Elka e ka studiuar drejtësinë në universitetin e qytetit të saj të lindjes Blagoevgrad in Bullgari. Pas provimeve përfundimtare, asaj iu desh të bënte një vjet praktikë. "Në periudha të ndryshme ju kam ndihmuar hetuesve, prokurorëve ose gjyqtarëve," tregon ajo. "Kur isha në gjykatë ndihesha si në shtëpi. Më pëlqente ideja që unë isha ajo e cila gjoja do ta rregullojë atë që nuk ishte në rregull ..." thotë Elka. Çdo ditë tjetër, njeriu duhet t'i bëjë gjërat më mirë se një ditë më parë!

Sipas Elkas, Kosova tashmë ka njëfarë baze të mirë, Parlamenti ka krijuar shumë ligje themelore, megjithatë shumica prej tyre duket se janë shkruar me nxitim dhe tekstet shpesh shkaktojnë huti. "Vërtetë nuk i kuptoj teknikat legjislative që janë përdorur. Ka tradita dhe rregulla lidhur me mënyrën e të shkruarit të ligjeve ..." thotë ajo. "Në hartimet ligjore shoh një qasje të madhe të kopjimit. Nuk mundesh thjeshtë ta marrësh një ligj të vjetër apo një ligj të huaj dhe ta riemërtosh atë," shton Elka.

Problemet e hartimit të dobët të ligjeve deri në një shkallë do të mund të tejkaloheshin nëse keni juristë të mirë të cilët mund të gjejnë kuptim madje edhe në legjislacionin e shkruar shumë keq. Elka mendon që nëse juristët kanë përgatitje të mirë teorike, të doktrinës ata do të jenë të armatosur me mjete që të merren madje edhe me tekstet ligjore të cilat nuk janë të shkruara mire. "Pavarësisht nga cilësia e ligjeve dhe profesionalizmi i juristëve, faktori njeri është më i rëndësishmi. Madje edhe ligjet më të mira nuk do të kenë rëndësi nëse pushteti dhe paratë ndërhyjnë në rrugën e drejtësisë," përfundon Elka. \

Elka Ermenkova e vlerëson shumë bashkëpunimin e mirë me kolegët vendas. "Natyrisht që i kemi dallimet tona por kur punon me njerëz të arsyeshëm është gjë e mirë që e gjen një bazë me të cilën pajtohesh, madje edhe në rastet kur çështja që është në pyetje është shumë kundërtëne dhe e vështirë," thotë ajo. Për tërë gjeneratën e re që punon në sistemin e drejtësisë në Kosovë, Elka e ka një porosi: "Studioni, mendoni, punoni. Në çdo paraqitje të padrejtësisë, reagoni ashpër."

Elkas i pëlqen Kosova shumë, në veçanti fakti që ka kaq shumë të rinj këtu. Ka shumë energji në ajër. Asaj po ashtu i pëlqen ecja, alpinizmi, mbjellja e luleve, të mësuarit ... Po të mos ishte gjyqtare, do të ishte kopshtare shumë e mirë. Çfarëdo që mbjell ajo, rritet.

Vendosja e themeleve të shëndosha për Kosovën

Përkushtimi i saj i palëkundur për zhvillimin e Kosovës dhe angazhimi i zellshëm i saj ndaj profesionalizmit e ka bërë atë pjesë vitale të përpjekjeve të pafund për ndërtimin e një shoqërie më të mirë. Ajo quhet Ariana Qosaj dhe momentalisht punon si Hulumtuese/Koordinatorë e lartë e programeve në Institutin Kosovar për Kërkime dhe Zhvillim të Politikave.

Ariana është pjesë e menaxhmentit të lartë të KIPRED-it, një institut vendas që ka për mandat bërjen e hulumtimeve, analizimin e politikave, përmbledhjeve dhe publikimeve të ndryshme për ta ndihmuar Kosovën në ndërtimin e institucioneve efektive në fushën e sundimit të ligjit, sigurisë, qeverisjes demokratike dhe zhvillimit. Ariana e udhëheq programin për Sundim të Ligjit dhe Qeverisje të Mirë.

Proceset e zhvillimit të politikave kanë qenë pjesë e aktiviteteve të Arianës për shumë vite. "Unë mendoj se përmes hulumtimit ne mund të ofrojmë fakte, informacione dhe ide për një zhvillim më të mirë të politikave," thotë Ariana.

Pasioni për temat siç janë sundimi i ligjit, të drejtat e grave dhe kryesisht besimi se një ditë Kosova do të behët shtet i fortë për të gjithë qytetarët e saj duke garantuar zbatimin e plotë të ligjeve, e

kanë shtyrë Arianën drejt punës që ajo e bën. "Ligjet nuk duhet hartuar ashtu që t'i plotësojnë nevojat e elitave të caktuara politike por t'i shërbejnë popullit," thotë ajo.

Ariana ka pasur një laramani të përvojës së punës dhe gjithmonë gjen diçka për të bërë. Ajo ka punuar si Drejtoreshë Ekzekutive e Fondit për Zhvillim të Komunitetit, një iniciativë e Bankës Botërore në Kosovë dhe një OJQ vendase për zhvillimin social dhe të infrastrukturës kryesore. Para kësaj ajo kishte punuar si Këshilltare Ligjore për Çështjet e Grave dhe Fëmijëve në misione ndërkombëtare siç është misioni i OSBE-s në Kosovë.

Për një vit e gjysmë, Ariana ka qenë e angazhuar si këshilltare për çështje ligjore tek Presidentja e Kosovës, nga fillimi i mandatit të saj. Puna e saj e parë ka qenë krijimi i një grupi punues për hartimin e Rregullores Presidenciale për Falje. "Me vjen mirë që kjo rregullore tani po përdoret për hartimin e ligjit të ri për faljen," shtoi ajo.

Gjatë kohës sa ka punuar me Presidenten, Ariana është krenare për shumë gjëra që ajo i ka arritur, një ndër të cilat që ia vlen të ceket është edhe praktika e krijuar për të mos ndikuar politikisht në emërimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve. "Unë mendoj se ne shpesh irritohemi ngase

Kosova nuk është zhvilluar sa do të duhej pas pavarësisë. Më rininë dhe potencialin që e kemi ne kemi pritur që të lëvizim më shpejtë sesa jemi duke lëvizur tani”, thotë Qosaj. Ajo ndihet se proceset po shkojnë mbrapa dhe se duke pasur objektiva dhe pritje të mëdha kjo gjë nganjëherë bëhet sfiduese.

Kurrë mos u dorëzo!

Ariana vazhdimisht ka dëshirë që të avancohet në shkollim dhe trajtimin e sfidave, prandaj punon për ide të reja. Ajo nuk mendon se njerëzit duhet të qëndrojnë në zonën e tyre të sigurtë por gjithmonë motivim ta kenë arritjen e niveleve më të larta profesionale. “Asnjëherë nuk duhet të udhëhiqemi nga oportunitizmi ngase një gjë e tillë kurrë nuk do të sjellë ndryshimet dhe përparimin e nevojshëm për shoqërinë” thotë Ariana.

Momentalisht, gjyqësori i Kosovës përballlet me shumë sfida. Kryesisht në mungesë të mbështetjes me staf dhe buxhet, gjyqësori do të vazhdojë të përballët më vështirësi në ndarjen e drejtësisë. Sipas Arianës, Kosova ka shumë probleme në zbatimin e sundimit të ligjit, dhe se ajo është dashur që t’i ndjek modelet siç është ai i Uashington DC, ku Kongresi dhe Shtëpia e Bardhë gjithmonë e dinë sa pranë e kanë Gjykatën Supreme dhe se dikush gjithmonë është duke i mbikëqyrë ata. “Gjithashtu, dua të shtoj se mbetet shumë për t’u bërë dhe kjo nuk mund të përfshihet në disa fjali. Megjithatë, përderisa nuk kemi një elitë politike e cila më të vërtetë e kupton se politika duhet të qëndrojë larg nga gjyqësori, ne do ta kemi të vështirë që të kemi një sistem gjyqësor të fortë, të pavarur dhe efikas,” thekson ajo.

Ariana është po ashtu nënë e tri vajzave. Të qenit grua me karrierë dhe familje është gjithmonë një sfidë. Megjithatë, Qosaj thotë se njeriu duhet ta shfrytëzojë në mënyrën më të mirë përkrahjen e familjes, shoqërisë në punën që e bën në mënyrë që t’i balancojë të gjitha. Duke e pasur këtë parasysh, ekzistojnë shumë gra të mrekullueshme të cilat shpesh nuk i kanë as mundësitë e as përkrahjen e nevojshme dhe kështu mbesin në shtëpi. “Të gjithë duhet ta dimë se kjo gjë nuk do të jetë e lehtë, por gjithashtu do të thotë se ne nuk duhet të dorëzohemi aq shpejtë,” thekson ajo.

Ajo po ashtu ka një porosi për gratë e reja, të cilat përpiqen të ndjekin ëndrrën e tyre. “Asnjëherë mos i ndalni përpjekjet për realizimin e ëndrrave tuaja pavarësisht asaj çfarë thonë apo bëjnë të tjerët për të ju dekurajuar. Ju mundeni dhe duhet të bëni ndryshimin duke e bërë atë që e keni pasion.”

Ariana Qosaj momentalisht është kandidatë për Doktoratë në Fakultetin Juridik ‘Iustinianus Primus’ në Shkup, mirëpo çfarëdo që të jetë duke bërë, ajo do të vazhdojë të punojë dhe avokojë për të drejtat e grave dhe çështjet e sundimit të ligjit.

E përkushtuar ndaj Kosovës – Joelle Vachter

Joelle Vachter është grua unike. Kolonele në Xhandarmërinë franceze, karriera e saj lulëzoi në një fushë në të cilën pak gra shkelin. Jo vetëm që e udhëhoqi Zyrën për Menaxhimin e Krizës të ministrit të brendshëm francez, por ajo, po ashtu u bë kolonelja e parë e ushtrisë franceze duke specializuar në kontrollin e turmës dhe të trazirave. Megjithatë, e ballafaquar me perspektivën që të avancohet në gradën e gjeneralit në vendin e saj ose ta paketojë valixhen e saj dhe të shkojë në një vend të panjohur dhe ta zbatojë ekspertizën e saj jashtë vendit, Joelle thotë se ajo vendosi lehtë.

“Për mua nuk ishte zgjidhje e vështirë sepse më pëlqen të punojë me njerëz të nacionaliteteve të ndryshme dhe me prejardhje të ndryshme kulturore”, thekson ajo duke sqaruar çka e nxiti të punojë jashtë vendit.

Para se t’i bashkohej EULEX-it si zëvendës-shefe e Misionit, Joelle punoi në disa misione anekënd botës duke ju ndihmuar vendeve në tranzicion dhe organizatave ndërkombëtare me ekspertizën e saj lidhur me sigurinë dhe çështjet policore.

E pajisur me diplomë të magjistraturës në Drejtësi dhe Administratë Publike nga Universiteti i Sorbonës dhe me vite të tëra të përvojës policore dhe ushtarake, Joelle punoi në Gjermani, Shqipëri,

në Bregun e Fildishtë dhe në Selinë e Kombeve të Bashkuara në Nju Jork. Megjithatë, destinacioni i saj më i rregullt për mision ishte Kosova, ku ka punuar në tri raste të ndara për UNMIK-un, KFOR-in dhe EULEX-in.

Kur erdhi në Kosovë për herë të parë në vitin 2000, ajo ishte tronditur nga shkatërrimi. “U preka në veçanti kur i pashë shtëpitë familjare të hapura krejt, pa kullm, me pjesë të orendive të lëna pas dhe me mure të rrënuara, kjo vërtetë e tregonte ndikimin e konfliktit në nivel individual”. Jam e lumtur të shohë që shumica prej tyre tani janë riparuar”, thotë ajo. Ajo me shpejtësi thekson se Kosova ka ndryshuar plotësisht prej fundit të konfliktit kur ajo e vizitoi për herë të parë.

Si zëvendës-shefe e Misionit EULEX, ajo e sheh rolin e saj si lehtësuese brenda misionit. “Unë merrem me çështjet që janë paraqitur që një kohë. Nëse kanë arritur në nivelin tim, zakonisht nënkupton që ato janë bllokuar. Unë përpiqem ta bëjë të mundur që rasti të vazhdojë në një bazë të re. Unë e marr këtë rol seriozisht”, thotë Joelle.

“Më së shumti më pëlqen të merrem me qeniet njerëzore. Kam pasur mundësi të merrem me drejtësi si juriste, por nuk kam dashur të rri e ulur pranë tavolinës

sime e mbuluar me një mori letrash. Kam dashur kontakt të drejtpërdrejtë me njerëz. Të përpiqem t'i kuptojë si ndihen ata në mjedisin e tyre të punës dhe t'ju ndihmojë t'i zgjidhin disa prej problemeve të tyre", thotë Joelle.

Motivi i saj kryesor gjatë punës në mision është që ta ndihmojë fuqizimin e institucioneve të Kosovës ta zbatojnë sundimin e ligjit anembanë Kosovës.

"Institucionet e fuqishme të bazuara në sundimin e ligjit janë bazë për çdo vend demokratik. Qëllimi ynë si mision është t'i përmirësojmë dhe t'i rrisim standardet këtu. T'ju ndihmojmë të gjitha institucioneve të Kosovës të bëhen pjesë e bashkësisë ndërkombëtare para se të shkojmë ne".

Ajo thotë që deri më tani është arritur shumë. Dy sektorët e EULEX-it, fuqizimi dhe ekzekutivi funksionojnë në harmoni reciproke në mënyrë që ta zhvillojnë dhe zbatojnë sundimin e ligjit në Kosovë. Ndërsa sektori i fuqizimit ofron mbështetje për sistemin e drejtësisë të Kosovës, për policinë dhe doganën, dega ekzekutive e EULEX-it i gjykon rastet e krimit të organizuar, të korrupsionit, të pronës, të privatizimit dhe rastet e krimeve të luftës.

Nga profesionalizmi i shtuar i Policisë së Kosovës, deri te ofrimi i ndihmës për mundësimin e zbatimit të Udhërrëfyesit për Liberalizimin e Vizave dhe hartimi ose shqyrtimi i më shumë se 110 ligjeve, udhëzimeve administrative dhe rregulloreve deri te vërtetimi i më shumë se 12,000 librave amë të kopjuar në Serbi, EULEX-i, sipas Joelle, ka bërë përpjekje të madhe për ta siguruar një kornizë të fuqishme legjislative dhe institucionale për sundimin e ligjit.

Duke ju referuar funksionit më të dukshëm të EULEX-it i cili merret me zbatimin e sundimit të ligjit, Joelle nënvizon që gjyqtarët e EULEX-it kanë nxjerrë mbi 500 aktvendime në rastet që kanë të bëjnë me korrupsionin, krimin e organizuar, pastrimi e parave, krimet e luftës dhe trafikimin e qenieve njerëzore. Por kjo nuk është e tëra, thotë ajo: "Gjyqtarët e EULEX-it lënë aktgjykime të hollësishtme në rastet e rënda dhe ato janë në dispozicion të gjyqtarëve dhe prokurorëve aktualë të Kosovës"

Misioni po ashtu ka punuar për ta mbështetur normalizimin e raporteve ndërmjet Prishtinës dhe Beogradit, në pajtim me dialogun e udhëhequr nga Brukseli.

"Deri më tani Kosova ka arritur përparim të madh. Megjithatë, mbetet edhe shumë për t'u bërë për të mirën e qytetarëve të saj. Po shkojmë në atë drejtim. EULEX-i është i gatshëm të ndihmojë dhe e dimë që kohën e kemi të kufizuar. Është me rëndësi që t'ju ndihmojmë institucioneve vendase që të arrijnë sa më shumë që munden para se ne të shkojmë", përfundon Joelle.

Si grua që ka arritur në botën e mbizotëruar nga meshkujt, Joelle është e lumtur të shohë që shumë prej homologeve të saj të Kosovës po ashtu marrin rol aktiv në jetën publike. Ajo thotë që Franca është goxha tradicionale lidhur me rolin e grave, duke imponuar kuota për përfaqësimin e grave në funksionet zyrtare. Joelle mendon që vetë gratë duke pasur një qasje efektive mund të bëjnë ndryshimin.

"Është me rëndësi që grave t'ju jepen të drejtat e njëjta, por edhe ato duhet ta gjejnë rrugën e tyre, të jenë më të

pavarura dhe të kenë më shumë besim në vete. Nganjëherë kuotat më duken shumë poshtëruese për neve gratë", thotë Joelle.

Pasi që 14 vjetët e fundit të jetës së saj i ka kaluar duke ardhur e vajtur në dhe nga Kosova, Joelle e ndjen një lidhje dhe përkushtim me përparimin e saj në të gjitha fushat, por në veçanti në sundimin e ligjit.

"Kam përkushtim të vërtetë ndaj Kosovës. Qëndrimi im këtu është përkushtimi im më i gjatë ndaj një vendi të cilin e kam bërë gjatë tërë jetës sime. Jam e lumtur që kam pasur mundësi ta jap madje edhe një kontribut të vogël për ndërtimin e një Kosove të re", thekson ajo.

Ajo është e sigurt që EULEX-i ka ofruar mbështetje të vërtetë për këtë vend të ri. "Nganjëherë harrojmë që kjo Kosovë e re ka vetëm gjashtë vjet. Shumë gjëra janë bërë dhe shumë gjëra kanë mbetur të bëhen. Megjithatë, para se të shkoj, dua ta kem ndjenjën që ne si mision kemi bërë më të mirën", përfundon Joelle.

Të drejtat e njeriut nuk janë diçka me të cilat duhet të jemi të kënaqur – Njihuni me Magda Mierzewska

Amendoni se jeni keqtrajtuar gjatë zbatimit të funksioneve ekzekutive të EULEX-it në Kosovë? Kujt do t'i drejtoheshit? A është dikush që do të ishte i përgatitur t'ju dëgjojë dhe vërtetë të bëjë diçka lidhur me ankesën tuaj?

Njihuni me Magda Mierzewska, Kryesuese e Panelit për Shqyrtimin e të Drejtave të Njeriut, PSHDNJ, i cili gjendet në zemër të Prishtinës. Ajo mund të jetë në gjendje t'iu ndihmojë. Paneli të cilin e kryeson ajo është një organ i pavarur, një lloj mbikëqyrësi i jashtëm. Paneli u krijua më 2010 në mënyrë që ta vlerësojë respektimin e normave dhe të standardeve të të drejtave ndërkombëtare të njeriut nga EULEX-i, gjatë ushtrimit të funksioneve ekzekutive të tij. Është hera e parë, për shkak të mandatit të tij ekzekutiv, që një Mision i Bashkimit Evropian i nënshtrohet një mekanizmi të tillë mbikëqyrës.

“Çdo person, organizatë ose grup mund të ushtrojë ankesë tek ne nëse mendojnë se EULEX-i ua ka shkelur të drejtat e tyre”, thotë Magda.

“Nëse një qytetar mendon që policia, zyrtarët doganorë apo prokurorët e EULEX-it ua kanë rrezikuar të drejtat e tyre, ne intervenojmë. Detyrë e panelit është t'i vërtetojë faktet, ta përcaktojë ekzistimin

e shkeljes së të drejtave të njeriut dhe pastaj t'i rekomandojë veprimet e duhura që mund të zbatohen për ta zgjidhur problemin”, vazhdon Magda.

Sapo PSHDNJ ta përcaktojë apo ta vërtetojë se vërtetë ka ndodhur një shkelje, konkluzionet i dërgohen Shefit të Misionit, ankuesit dhe pastaj ato do të publikohen në faqen e internetit të panelit. Përveç kësaj, ato konkluzione mund të përfshijnë rekomandime jo-obliguese për veprim nga ana e Shefit të EULEX-it që t'i adresojë dhe t'i rregullojë shkeljet e vërtetuara të drejtave të njeriut. Ky është një zhvillim revolucionar në të drejtën ndërkombëtare – që përveç shteteve edhe organizatat ndërkombëtare të cilat kryejnë funksione ekzekutive mbahen përgjegjëse për ndonjë shkelje të drejtave të njeriut. Në këtë aspekt, paneli jo vetëm që i rregullon shkeljet e mundshme të drejtave të njeriut të ankuesve, por po ashtu e avancojnë transparencën dhe besueshmërinë e EULEX-it si organizatë ndërkombëtare e cila krahasohet me standardet e njëjta të cilat i promovon.

Megjithatë, PSHDNJ nuk mund t'i zgjidhë të gjitha problemet tuaja.

“Ne marrim shumë ankesa lidhur me kohëzgjatjen e lëndëve të cilat janë të pazgjidhura në gjykatat e Kosovës.

Përkundër parimit ligjor të cituar shumë (i cili i atribuohet Kryeministrit Britanik të shekullit 19 William Gladstone) 'Drejtësia e Vonuar është Drejtësi e Mohuar', ne nuk jemi të autorizuar që t'ju ndihmojmë qytetarëve në këtë aspekt, meqë paneli ynë nuk mund të ndërhyjë në procedurat gjyqësore", sqaron Magda. Ajo vazhdon të sqarojë që PSHDNJ nuk ka kompetenca ta kontrollojë punën e gjykatave të Kosovës ose të veprojë si gjykatë e apelit për arsye se gjykatat janë të pavarura. Megjithatë, nëse qytetarët mendojnë që institucionet e Kosovës ua kanë shkelur të drejtat e tyre, ata kanë të drejtë që ankesat e tyre t'i drejtojnë në Gjykatën Kushtetuese të Kosovës.

"Gjykata Kushtetuese e Kosovës i pranon ankesat kushtetuese individuale. Kjo është e mundur sepse Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut mbrohet në Kushtetutën e Kosovës. Shumë vende të botës nuk e kanë këtë mundësi", thekson Magda, duke shtuar se Gjykata Kushtetuese ka përvojë të dëshmuar të zbatimit të standardeve të të drejtave të njeriut në Kosovë.

"Avokati i Popullit i Kosovës dhe Gjykata Kushtetuese janë institucionet që merren me ankesat e qytetarëve për shkeljen e të drejtave të njeriut në rastet kur përfshihen institucionet vendase", sqaron ajo. "Kjo është rëndësishme meqë Kosova nuk e ka fituar statusin e shtetit të njohur në mënyrë universale dhe nuk është anëtare e Këshillit të Evropës. Kjo do të thotë që qytetarët e Kosovës nuk mund të ankohen në Gjykatën Evropiane për të Drejtat e Njeriut".

Magda ka punuar për vite të tëra në Strasburg si juriste e zyrës së regjistrimit për Gjykatën Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Aty ka pasur për detyrë ta bëjë hartimin dhe përgatitjen e aktgjyqimeve

dhe të aktvendimeve që shërbejnë si bazë për shqyrtimet gjyqësore të Gjykatës. Magda është njëra prej tre ekspertëve ndërkombëtarë për të drejtat e njeriut që janë pjesë e PSHDNJ. Ajo vjen në Kosovë për seancat e rregullta të panelit disa herë në vit. Dy ekspertët tjerë të panelit janë z. Guénaël Mettraux dhe znj. Katja Dominic. "Unë kam ardhur në Kosovë për herë të parë më 2005. Më pëlqente të isha në Prishtinë dhe më ka fascinuar historia e Ballkanit. Disa vite më vonë u ktheva të punoj për Panelin Këshillëdhënës për të Drejtat e Njeriut të UNMIK-ut," thotë Magda, duke shtuar që ishte e natyrshme që ajo të vazhdonte në një cilësi të njëjtë në PSHDNJ.

Si dikush që punon për Gjykatën e Strasburgut, Magda thotë se ajo është e interesuar ta dijë se si zbatohen të drejtat e njeriut në botën e vërtetë. "Është tjetër të punosh për gjykatën më të lartë për të drejtat e njeriut në Evropë; ndërsa është krejt tjetër të shohësh si mund të zbatohet në praktikë Konventa Evropiane në mënyrë që ta përmirësojë jetën e qytetarëve të zakonshëm edhe këtu në Kosovë", thotë Magda.

Ajo i inkurajon fuqishëm juristët që të mos harrojnë kurrë se aspektet ligjore dhe teknike të punës së tyre mund të kenë ndikim të madh në jetët e njerëzve. Polonia, vendi prej nga vjen Magda, është një vend post-komunist që është përballur me sfidat e veta gjyqësore. Pas dyzet vjetësh të formësimit të gjithë shoqërisë së Polonisë nga ana e partisë komuniste, vendi i saj u transformua në demokraci funksionale shumë partiake.

"Unë kam hyrë në provimet e mia të drejtësisë gjatë periudhës së ligjit ushtarak në Poloni në fillim të viteve të tetëdhjeta, por ndjeva që nuk doja të bëhesha gjyqtare

në një sistem një-partiak. Në vend të kësaj jepja mësim në universitet. Kur më në fund ndodhi ndryshimi në vendin tim më 1989, unë isha e entuziazmuar pasi që isha në gjendje ta përjetoja lirinë", thotë Magda.

Megjithatë, në krahasim me tranzicionin paqësor të Polonisë, rruga e Kosovës drejt lirisë ishte mjaft dramatike. "Ishte përvojë tronditëse për tërë shoqërinë", thekson Magda.

Sipas Magdas, njerëzit e rajonit janë të entuziazmuar nga ndjenja e lirisë së fituar rishtazi. Por liria, thekson Magda, duhet të shkojë paralelisht me kufij të caktuar. Vlera e sundimit të ligjit qëndron në rolin e tij si rregullatori kryesor i këtyre lirive të gjetura rishtazi për të mirën e përbashkët të shoqërisë.

"Njerëzit mendojnë se liria nënkupton që çdo gjë duhet të lejohet, që në fakt kjo absolutisht nuk është kështu në një shoqëri demokratike. Është ligji ai që imponon kufij për qytetarët si edhe për autoritetet publike", thotë ajo.

Pas edhe një dite tjetër të ngarkuar në PSHDNJ, Magda po kthehet në Strasburg. Ajo do të kthehet në Prishtinë në pranverë për ta kryesuar edhe një seancë tjetër të PSHDNJ.

Biljana Rexhiq – garanton realizimin e drejtësisë!

Nëse keni ndonjë lëndë në Gjykatën Themelore dhe nuk ju pëlqen vendimi i nxjerrë nga gjykata në fund, gjithmonë mundeni të mos pajtoheni me atë vendim... Mospajtimi është e drejtë themelore e njeriut! Sidoqoftë, vetëm mospajtimi me vendimin e gjykatës ndoshta nuk do të jetë i mjaftueshëm që ta ktheni vendimin në favor tuajin, përveç nëse filloni procesin e zakonshëm të apelit për ta ndrequr padrejtësinë. Këtu vjen në shprehje puna e Biljana Rexhiq. Ajo u ndihmon atyre që mund të mendojnë se ju është bërë padrejtësi nga gjyqësori në ndonjë rast gjyqësor në të cilën janë të përfshirë, si dhe ajo ju ndihmon në përpjekjet e tyre që gjykatat t'i rivlerësojnë vendimet e tyre të mëparshme.

Biljana Rexhiq është Udhëheqëse e Sektorit për Kundërvajtje dhe pjesë e panelit gjyqësor në Gjykatën e Apelit në Prishtinë. Ajo gjithashtu punon edhe në ekipe të përziera në lëndë penale. Gjatë tri dekadave të kaluara, një numër i madh i femrave janë bërë pjesë e profesionit të drejtësisë dhe Biljana Rexhiq pa dyshim është një shembull i mirë i femrave të suksesshme në gjyqësor.

Ajo punon si gjyqtare që nga vitit 1980. Edhe pse ka diplomuar edhe në gazetari, atë e tërhiqte më shumë vënia e drejtësisë në vend. "Ishte shumë e natyrshme për mua që t'i ndjekë hapat e babait dhe të gjyshit tim të cilët ishin gjyqtarë," thotë ajo.

Sistemi i drejtësisë në Kosovë është i organizuar në tri nivele: Gjykatat Themelore, Gjykata e Apelit dhe Gjykata Supreme. Gjykata e Apelit funksionon si gjykatë e shkallës së dytë që nënkupton se ajo merret me lëndët të cilat i ka pranuar pas ankesave nga njëra prej gjykatave themelore.

Sipas Biljanës, një sfidë e posaçme është numri i madh i lëndëve. "Në këto rrethana duhet të jesh vetja, profesionale, e pavarur dhe e paanshme, të varesh vetëm nga ligjet dhe respektimi i të drejtave të njeriut," sqaron ajo.

Ajo që e motivon atë janë njerëzit dhe pritjet e tyre për drejtësi. "Vërtetë është keq kur njerëzit e humbin besimin në sistemin e drejtësisë", thotë Rexhiq. "Ndoshta pritjet janë më të mëdha se sa kapacitetet tona, por nuk mund ta lëmë këtë të na dekurajojë. Vendimet tona ndikojnë drejtpërdrejt tek njerëzit dhe përkrah zbatimit të ligjit ne duhet të jemi të kujdesshëm edhe me afatin kohor. Çdo minutë vonesë është padrejtësi për palët", shton ajo.

Sipas parimit, nuk pendohem për vendimet e mia, edhe pse kërcënimet janë pjesë e punës sonë të përditshme", thotë ajo duke buzëqeshur.

“Lufto para se të heqësh dorë”

Qëllimi parësor i gjyqtarit duhet të jetë zbatimi i ligjit. Qëllimi personal i Biljanës është t’i shërbejë sistemit të drejtësisë me përkushtim dhe aq sa ka njohuri. “Është obligim yni ligjor dhe moral që ta vëmë njohurinë, përvojën, energjinë dhe kreativitetin tonë në shërbim të drejtësisë. Në këtë aspekt, unë nuk kursehem aspak”, thotë ajo.

Sidoqoftë, gjyqësorit të Kosovës i nevojitet mbështetja dhe përvoja e gjyqtarëve dhe e prokurorëve ndërkombëtarë në mënyrë që t’i arrijë standardet evropiane. “Këmbimi i përvojave dhe i njohurive me kolegët është shumë i rëndësishëm. Ne kemi bashkëpunim shumë të mirë me gjyqtarët e EULEX-it. Vërtetë e çmoj mbështetjen e tyre,” thotë Biljana.

Porosia e Biljanës për gjeneratat e reja është që ata duhet të jenë të pavarur, të moralshëm dhe të paanshëm. Ata duhet vazhdimisht të mësojnë dhe të studiojnë. “Unë jam gjithmonë në trajnime dhe vetë jam trajnuese në Institutin Gjyqësor të Kosovës”, shton ajo.

“Po të mos isha gjyqtare, atëherë përfundimisht do të isha diku në kategorinë e sundimit të ligjit. Gjithmonë do t’i shërbejë drejtësisë,” thotë ajo.

Biljana Rexhiq është pishtarë e shpresës për të gjithë ata që dëshirojnë të “luftojnë për drejtësi”. Përmes përkushtimit, punës së saj të madhe dhe angazhimit ajo është në gjendje të ndihmojë në sigurimin e realizimit të drejtësisë.

Marina Toivonen, police me mission

“Në vendin tim kisha njohuri për njerëzit nga Kosova të cilët ishin vendosur në qytetin tim pas konfliktit në vendin e tyre – por nuk më ka shkuar mendja që një ditë do të vija të punoja këtu”, fillon rrëfimin Marina Toivonen, hetuese e EULEX-it e cila është duke specializuar në krimin e organizuar. Marina është nga Turku, një qytet antik në jugperëndim të Finlandës, i cili shtrihet i qetë përgjatë brigjeve të mrekullueshme të lumit Aura. E pozicionuar tri vjet më parë në Kosovë, Marina i nxjerr në pah arsyet kryesore që e nxitën ardhjen e saj këtu.

“Aplikova për këtë vend pune sepse Kosova është pjesë e Evropës sikurse Finlanda. Mandati i EULEX-it dukej shumë interesant dhe unë u preka nga njerëzit që kishin kërkuar strehim në vendin tim”, thotë Marina.

Marina punon në Njësinë e EULEX-it për Hetimin e Krimeve të Organizuar, e cila përbëhet nga një ekip i detektivëve të cilët vijnë nga 20 shtete. Këta detektivë (hetues) janë dërguar në Kosovë për shkak të ekspertizës së tyre për hetimin e krimit të organizuar, të korrupsionit të nivelit të lartë dhe të terrorizmit. Si pjesë e këtij ekipi, Marina i heton të gjitha aspektet e krimit të organizuar duke u nisur nga korrupsioni, keqpërdorimi i pozitës zyrtare, zhvatja financiare deri te trafikimi i qenieve njerëzore. Aktualisht ekipi është duke i zhvilluar përafërsisht 27 hetime, duke i

përgjatur hetimet prokuroriale.

Marina bashkëpunon ngushtë me prokurorët e Prokurorisë Speciale të Kosovës (PSRK). Për dallim nga praktika e vendit të saj ku policia ka kompetenca të mëdha, për të punuar në Kosovë, Marinës i nevojitet të bëjë disa përshtatje. Derisa Policia e Kosovës mund t'i fillojë hetimet, kur është fjala për fillimin e procedurave penale është prokuroria ajo që udhëheq dhe ata i drejtojnë hetimet e policisë. Procedurat fillojnë, në pajtim me ligjin e Kosovës, pas ngritjes së dyshimit të bazuar që është kryer një krim.

Krimi i organizuar është kërcënim për të gjithë qytetarët e Kosovës dhe kompleksiteti i tij në rritje nënkupton që ekzistojnë mënyra të panumërta për ta përshkruar atë. Sipas Marinës, në krim të organizuar në përgjithësi përfshihet një rrjet i njerëzve të cilët kryejnë aktivitete të fshehta kriminale për përfitim të rëndësishëm. Këto krime kanë pasoja të rënda për ekonominë dhe shoqërinë e një vendi.

“Bandat e krimit të organizuar punojnë larg syrit të publikut dhe veprojnë përtej kufijve. Kjo do të thotë që hetimet mund të jenë shumë të komplikuara. Sa herë që e mbushni makinën tuaj me karburant të futur me kontrabandë, sa herë që blini mallra të falsifikuara ose përpiqeni ta korruptoni një zyrtar, ju i mbushni xhepat

e kriminelëve dhe e dëmtoni komunitetin tuaj. Krimi i organizuar dhe korrupsioni i dëmtojnë qytetarët, bizneset dhe institucionet shtetërore”, thotë Marina.

Përkundër faktit që Finlanda mban vendin e tretë të respektuar në listën e perceptimit të korrupsionit nga 177 vende anembanë botës, realiteti është që edhe në vendin e Marinës policia po ashtu merret me raste të krimit të organizuar.

“Është me rëndësi të kuptohet që edhe në vendin tim ka krim të organizuar. Edhe ne i kemi problemet tona, siç është droga, mashtrimi financiar, evazioni fiskal dhe bandat e rrugës”, thotë Marina.

Në Njësinë për Hetimin e Krimit të Organizuar aktualisht janë 40 detektivë të cilët punojnë ngushtë me kolegët e Policisë së Kosovës për ndaljen e krimeve të rënda. Shumica e këtyre rasteve po drejtohen si hetime të përbashkëta. Këto hetime përbëhen nga një ekip i detektivëve të PK-së dhe të EULEX-it të cilët i ndajnë informatat dhe punojnë bashkë në partneritet nën drejtimin e një prokurori të PSRK-së. Ekipet e EULEX-it dhe të Policisë së Kosovë kanë punuar së bashku në disa arrestime të profilin të lartë të të dyshuarve për krim të organizuar, për vrasje, trafikim të drogës dhe trafikim të qenieve njerëzore. Disa prej këtyre rasteve kanë përmasa ndërkombëtare duke i përfshirë disa arrestime të njëkohshme anembanë Evropës.

“Jam e gëzuar që përfshirja jonë me policinë vendase në hetimet e përbashkëta po rritet nga dita në ditë. Ne nuk jemi këtu për vete, institucionet e Kosovës do ta marrin këtë përsipër një ditë. Mua posaçërisht më pëlqen bashkëpunimi ynë”, thotë Marina, duke shtuar që një aspekt i rëndësishëm i trashëgimisë së EULEX-it është t’ua ofrojë

autoriteteve të Kosovës mjetet të cilat mund të shfrytëzohen në përpjekjet e tyre të ardhshme për ndaljen e krimit të organizuar.

Marina do të shkojë së shpejti për t’i rifilluar detyrat e saj policore në vendlindjen e saj, duke e marrë një pjesë të Kosovës me vete. “Kosova është duke u përballur me sfida, por në përgjithësi mbizotëron një atmosferë optimiste! Njerëzit e bëjnë këtë vend shumë të posaçëm dhe unë po lë pas shumë miq të mirë. Në veçanti më bëjnë përshtypje kosovarët e rinj, të cilët sillen më mirë se gjetkë në Evropë. Vendet nordike kanë probleme me të rinjtë e tyre të cilët janë të prirë për të pirë dhe për vandalizëm. Këtu nuk ndodhin gjëra të tilla”.

Marina është e vetëdijshme që puna të cilën janë duke e kryer tani EULEX-i dhe Policia e Kosovës do të ndikojë tek gjeneratat e ardhshme.

“Kjo është arsyeja përse duhet t’i shtojmë përpjekjet tona si në Finlandë ashtu edhe në Kosovë në mënyrë që ta ndalim krimin e organizuar dhe korrupsionin. Dua që gjeneratat e reja të Kosovës dhe të Finlandës të kenë aspirata më të mëdha ndaj të ardhmes së tyre. Ne jemi këtu për t’iu ndihmuar atyre t’i realizojnë ëndrrat e tyre”, përfundon Marina.

Jaroslava Novotna – Zonja Prokurore

Ishte dëshira për të ndihmuar në zhvillimin dhe implementimin e sundimit të ligjit që e solli Jaroslava Novotnën, zonjën e parë në mesin e gjithë prokurorëve, në Kosovë. Entuziazmi i saj që ndërtuar fuqimisht nga përpjekjet e Kosovës për krijimin e sistemit të prokurorisë sipas praktikave më të mira evropiane. Misioni saj i brendshëm ishte të ndihmojë në rritjen e kapaciteteve të prokurorisë vendëse.

Si Kryeprokurore e EULEX-it, Novotna është përgjegjëse për efektshmërinë dhe efikasitetin e prokurorëve ndërkombëtarë. Në rolin e saj, ajo po ashtu vepron edhe si homologe e drejtpërdrejtë me Kryeprokurorin e Shtetit, Ismet Kabashi. Së bashku me Asamblenë e Prokurorëve të EULEX-it, Novotna lehtëson përpjekjet për adresimin e mangësive institucionale dhe strukturore të sistemit gjyqësor të Kosovës.

Ajo ka menduar se përvoja e saj e punës në Kryeprokurorinë e Republikës Çeke për çështjet që kishin të bënin me krimin e organizuar, si dhe përfaqësimi i vendit prej saj në EUROJUST, një trup i themeluar nga shtetet anëtare të BE-së për bashkërendimin e hetimeve dhe ndjekjeve penale në mes tyre, do t'i ndihmonte shumë në rolin e saj të ri.

Në Pragë, ajo e filloi karrierën e saj në vitin 1978 në Çekosllovakia, duke qenë në radhë të parë dëshmitare e ndryshimeve ligjore substanciale në vend dhe duke

u ballafaquar me sfidën e kalimit prej sistemit një partiak në një demokraci dhe një treg të lirë plotësisht funksional, të etur për t'iu bashkuar Bashkimit Evropian. Për t'i komplikuar gjërat edhe më shumë, ky tranzicion ndodhi krahas me ndarjen paqësore me Sllovakinë në vitin 1993.

Si rrjedhojë e këtyre ndryshimeve të thella, ligjvënësit çek ishin ngarkuar jo vetëm me detyrën kryesore të ndryshimit të kodit penal ekzistues, por edhe me rikodifikimin e ligjeve të reja dhe ligjeve të procedurës penale, ndërsa pothuajse krahas kësaj prej tyre kërkohet që të zbatonin procedurat e reja.

“Vendi im donte të bëhej pjesë e Evropës. Asokohe, ne duhej të merreshim jo vetëm me ndryshime rrënjësore të ligjeve të vendit tim – por edhe me zbatimin e tyre në mënyrë të shpejtë”, thotë Novotna, duke shtuar se “të implementosh këto ndryshime ishte shumë e vështirë”.

Sipas zj. Novotna, prokuroria paraqet boshtin kryesor të gjithë sistemit të drejtësisë së një vendi.

“Pa funksionimin efektiv të një prokurorie funksionale, e të aftë që të udhëheq me hetimet policore, nuk mund të ketë gjykim. Ndërsa pa gjykim, gjyqtarët nuk do të jenë në gjendje të kryejnë detyrën e tyre. E pa të gjitha këto – nuk mund të ketë drejtësi në një shoqëri”, konkludon zj. Novotna.

Këshilla e saj për prokurorët e Kosovës është që të jenë sa më profesionistë; ta njohin ligjin dhe të përdorin çdo rast për t'u arsimuar dhe avancuar. "Ju duhet të shfrytëzoni çdo mundësi për të mësuar për gjithë botën, dhe jo vetëm për profesionin tuaj. Ju duhet të jeni të hapur për interaksion me kolegët tuaj dhe të diskutoni për vështirësitë. Ju duhet të jeni të guximshëm në përpjekjet tuaja për ndryshimin e mjedisit, e jo të bini nën ndikimet negative", thekson ajo.

Sipas Novotnës, ajo është njohur me disa prokurorë të shkëlqyer në Kosovë. Ajo veçanërisht çmon kolegët e saj të rinj, të cilët angazhohen për një sistem gjyqësor efektiv, në të cilin asnjë krim nuk do të mbetet pa u ndëshkuar.

"Krimi në cilëndo shoqëri paraqet pengesë për zhvillimin e saj, një dukuri e cila e parandalon përparimin e demokracisë", thotë Novotna.

Gjatë hetimit, duhet të ketë një balancë në mes të drejtës së publikut për t'u informuar dhe për nevojën e mbrojtjes së të drejtave të personave të dyshuar.

"Duhet të kesh një arsye të mirë për të filluar hetimin, por kjo nuk duhet të jetë arsye që pastaj të zbulosh identitetin në publik të personave të përfshirë në hetim – përkundër vëmendjes së mediave. Gjithmonë ekziston rreziku i dëmtimit të reputacionit të një personi. Rregulla themelore e çdo kodi penal është se çdokush konsiderohet i pafajshëm derisa të dëshmohet fajësia e personit në një gjykatë të pavarur. Publiku dhe mediat duhet ta respektojnë këtë", këshillon Novotna.

Dëshirat dhe ëndrrat e saj për Kosovën, janë që Këshilli Prokurorial i Kosovës, KPC, të zhvillohet tutje dhe të kontribuojë për një prokurori më të fortë dhe më të dukshme, e

të lirë nga ndikimet negative duke formuar kështu një themel të fortë për gjeneratat e ardhshme.

EULEX-i e ka ndihmuar Kosovën me raste më komplekse, të cilat nuk kanë mundur të trajtohen nga gjyqësori i vendit, por njëkohësisht përmes bashkëpunimit me gjyqësorin e Kosovës, misioni ndihmoi në pasurimin e njohurive dhe shkathtësive të tyre. Mirëpo, procesi i të mësuarit nuk ishte i njëanshëm.

"Ne po ashtu kemi mësuar shumë nga kolegët tanë nga Kosova. Ju mendoni se drejtësia mund të arrihet vetëm përmes mjeteve tuaja dhe brenda ligjit të cilin jeni mësuar ta zbatoni. Interaksioni me kolegët tanë këtu nënkupton se ne e kemi mësuar një mënyrë të re të të menduarit. Njeriu fillon t'i sheh gjërat në një mënyrë tjetër – sipas mënyrës së Kosovës".

Drejtësia përmes Ilupës!

Siç ka thënë dikur Theodore Roosevelt, çdo gjë që ia vlen të bëhet nuk do të mund të behet lehtë, dhe kjo është pikërisht mënyra se si jeton Sevdija. Ajo merr përsipër punë që do ta bënin çdokënd të ndihej jo rehat edhe në rastin më të mirë; ajo e investon energjinë e saj të pakufishme në zgjidhjen e rasteve penale të rënda, dhe sigurohet që t'i zë dora e ligjit gjegjësisht Sevdije Morina ata të cilët nuk i binden atij.

Morina është zëvendës Kryeprokurore e Prokurorisë Speciale të Kosovë (PSRK). Ajo e bashkërendon punën e kolegëve vendas në PSRK, u jep udhëzime prokurorëve vendas, si dhe punon në raste të ndryshme penale.

Që kur ishte studente, rastet penale e tërhiqnin më shumë. 'Pasi fillova të punoj në Gjykatën e Qarkut në Prishtinë, para tridhjetë vitesh, vetëm sa e vërtetova dëshirën time për të punuar më çështje penale. Aty vendosa t'i bashkëngjitem radhëve të prokurorëve,' thotë Sevdija. Dëshira për të krijuar një ambient më të sigurt për qytetarët e Kosovës dhe për t'ua bërë me dije kriminelëve se nuk do të mund të krijojnë përfitime të paligjshme është motivi kryesor që e bën Sevdijen të mos ndalet. Përderisa, sfidat më të mëdha gjatë punës së saj janë rastet ku vështirësitë burojnë nga procesi i shqyrtimit të tyre.

Sipas Sevdijes, sistem i drejtësisë në Kosovë, përkundër sfidave të shumta, faktikisht qëndron shumë më mirë se që ishte më parë. "Reformat strukturore dhe ndryshimet në ligjet themelore përkundër asaj që në fillim krijuan vështirësi, dolën të jenë të drejta dhe tani ne të gjithë i kemi kaluar vështirësitë e fillimit," thotë Sevdija. Megjithatë, çështje problematike mbetet mungesa e burimeve njerëzore. "Duhet ngritur numrin e pozitave në proporcion me numrin e popullatës, duke krijuar një numër më të madh të stafit të cilët do të bëheshin pjesë e sistemit dhe do të punonin së bashku me gjyqtarët dhe prokurorët më përvojë," shton ajo.

Gjëja me rëndësishme në drejtësi është që ju të jeni profesional, të drejtë dhe të paanshëm në punën që e bëni. "Puna ime si prokurore është që të ketë drejtësi. Ndërsa drejtësia ndodh atëherë kur dënohet fajtori dhe jo i pafajshmi."

Sevdija e çmon shumë bashkëpunimin me prokurorët ndërkombëtar. "Ne kemi një bashkëpunim shumë të mirë, diskutojmë për çështje dhe raste të ndryshme dhe shkëmbejmë përvojat tona. Ne mund të mësojmë shumë nga njëri tjetri," thotë ajo. Porosia e Morinës për prokurorët e ardhshëm është që të punojnë shumë në ngritjen e tyre profesionale, ngase vetëm në këtë mënyrë do të jenë të suksesshëm në ndjekjen e krimineleve.

“Është e rëndësishme ta duash punën tënde, të marrësh parasysh të drejtat dhe liritë e njeriut gjatë kryerjes së hetimeve,” deklaroi Sevdija. “Prokurori duhet ta ketë për qëllim nxjerrjen e së vërtetës e jo që domosdoshmërisht ta fitojë rastin”.

Planeti e Sevdijes për të ardhmen janë që ta vazhdojë punën në sistemin prokurorial të Kosovës për të mirën e qytetarëve të Kosovës.

Ajo thotë se, po ta niste karrierën e saj nga fillimi, prap do ta zgjidhte fushën e drejtësisë.

Sevdija e sheh punën e prokurorit si një nga profesionet më të vështira, por kur e njëjta kryhet me përkushtim, ajo të ofron shumë kënaqësi. Qëllimi i saj kryesor mbetet sjellja e kryerësve të krimeve para drejtësisë. “Gjithashtu, është me rëndësi që porosia të dërgohet tek të gjithë të tjerët, se veprimet joligjore nuk do të tolerohen dhe se ekziston ligji dhe institucionet që do t’i ndalojnë ato veprime,” përfundoi Morina.

Kada Bunjaku: Përhapja e drejtësisë pafund

Është e premtë pasdite vonë dhe zyra e Kryetares së Gjykatës Themelore të Mitrovicës gumëzhinë nga aktiviteti. Telefonat mbi tavolinë janë duke cingëruar vazhdimisht, gjyqtarët penalë janë duke i lëvizur sa andej këndeje grumbujt e letrave dhe palët kureshtarë janë duke i pritur me padurim lajmet për rastet e tyre. Sipas rregullave administrative, vetëm një ditë në javë kjo zyrë është e hapur për pyetjet e tilla, por sot nuk është ajo ditë. Sidoqoftë, për shkak të kërkesës së madhe për shërbime ligjore, gjyqtarët proaktivë ja dalin të gjejnë kohë dhe t’iu ndihmojnë palëve të interesuara.

Njoftohuni me Kada Bunjakun, Kryetare e Gjykatës Themelore të Mitrovicës [që tani ndodhet në Vushtrri] dhe gjyqtare e krimeve të rënda. Qëllimi i saj është të ndajë drejtësi në Kosovë dhe ajo punon shumë për ta arritur këtë qëllim. Kada punon ngushtë me ekipet vendore dhe ndërkombëtare të ekspertëve ligjorë për t’i tejkaluar vështirësitë e sistemit aktual të drejtësisë në Kosovë.

Megjithatë, përkundër vullnetit të mirë, punës së palodhshme dhe përkushtimit të gjyqtarëve, sistemi i drejtësisë i Kosovës prapë se prapë përballet me sfida të mëdha për çdo ditë. Kjo është arsyeja përse sistemi i drejtësisë po përipiqet të jetë më përgjegjës ndaj njerëzve; t’i trajtojë nevojat e viktimave në mënyrë më të përshtatshme;

t’i përmirësojë dënimet e mëparshme të gabueshme; të merret me krimin e organizuar dhe të sigurojë që institucionet për sundimin e ligjit i ndajnë informatat në mënyrë më efektive.

“Unë kam besim të plotë në sistemin e drejtësisë në Kosovë, por na duhen kushte të përmirësuara që na mundësojnë të kryejmë punët tona më mirë,” thotë Kada. Sipas saj, nevojiten më shumë resurse për t’i plotësuar nevojat e njerëzve që jetojnë veçanërisht në regjionin e Mitrovicës. “Një numër gjykimesh në këtë regjion janë vonuar thjeshtë për shkak të mungesës së gjyqtarëve” shtoi ajo. Shpesh rastet janë shtyrë edhe për shkak të mungesës së kushteve të duhura: “tani gjykimet po i mbajmë në kontejnerë pa pasur madje as kushte themelore të punës!”

Deri tani, përkundër të gjitha telasheve, Kada me sukses ka zgjidhur rreth një mijë raste në vit: “çdo rast ka vështirësitë e veta, po kur ato zgjidhen me sukses atëherë kjo gjë sjellë çlodhje për të gjithë!” pohoi Bunjaku.

Sipas Kadës, gjyqësori i ri i Kosovës ka nevojë për gjithë ndihmën e mundshme në mënyrë që të qëndrojë në këmbët e veta. “Ne vërtet kemi bashkëpunim të mirë me gjyqtarët e EULEX-it. Ne shkëmbejmë përvoja dhe e përshtojmë procesin që gjyqësori komunal të bëhet i vetë qëndrueshëm.”

Kada kujton një fjalë të urtë, që thotë, 'puna e gjyqtarit është si puna e minatorëve' sepse shumica e njerëzve i nënshtrohen punëve dhe kushteve të rënda të punës për të arritur sukses. Opinioni publik nuk i di vështirësitë nëpër të cilat kalon gjyqtari për të kompletuar punën e tij. Opinioni i përgjithshëm publik kryesisht për shkak vëmendjes së mediave në të metat e sistemit të drejtësisë, kanë një pasqyrë të shtrembëruar për sistemin e drejtësisë në Kosovë.

"Mediat zakonisht zgjedhin ndonjë rast që ka dështuar dhe fatkeqësisht nuk i përmendin mijëra raste të suksesshme në të cilat është arritur drejtësia," thotë Kada. Kur analizohen rezultatet e arritura si këto të gjyqtarës Kada, atëherë bëhet e qartë që zgjidhja e suksesshme e rasteve është një normë dhe jo një përjashtim në gjyqësorin e Kosovës – krejt ndryshe nga besimi i përhapur.

Ne do të punojmë shumë për të ngritur besimin e qytetarëve në punën tonë, thotë Kada "Unë vërtetë besoj që puna e gjyqtarëve është e drejtë, e paanshme dhe neutrale dhe se ata po zbatojnë ligjin."

Bunjaku është personalitet kyç në sistemin e drejtësisë në Mitrovicë. Njohuritë, përvoja dhe pasioni i saj shtyjnë përpara sistemin e drejtësisë në këtë regjion dhe ndihmojnë komunitetin juridik që të tejkalojë sfidat ekzistuese. Por, njëkohësisht edhe në regjionet tjera të Kosovës, qindra gjyqtarë të tjerë punojnë siç punon edhe ajo me zell për çdo ditë për të zgjidhur rastet penale të zonës së tyre. Por fare pak nga këto ndodhi i komunikohen popullatës përmes mediave.

Fatkeqësisht vetëm një në një mijë raste që nuk shkon për së mbari arrin të bëhet lajm, ndërsa për mijëra rastet e tjera që zgjidhen dinë vetëm ata në të cilët këto raste ndikojnë drejtpërdrejt.

Nga Dyseldorfi në Mitrovicë: Katja Dominik – gjyqtare e EULEX-it

Ajo erdhi nga Dyseldorfi në Mitrovicë e vendosur “për ta bërë më të mirën që mundet” në mënyrë që t’i ndihmojë Kosovës ta ndërtojë një gjyqësor të pavarur dhe efikas. Meqë kishte investuar më parë në Ballkan, si studente, hulumtuese dhe vëzhguese e zgjedhjeve në Kroaci dhe në Bosnjë/Hercegovinë, znj. Katja Dominik ishte e bindur që kthimi në rajon për të punuar si gjyqtare e EULEX-it ishte “gjëja e duhur për të”.

Dominik, gjyqtare nga Gjykata e Qarkut e Dyseldorfit, ka ushtruar profesionin në kuadër të një kornize të së drejtës procedurale 130 vjeçare, që ofroi afat historik të mjaftueshëm kohor për t’i shlyer gabimet në kuadër të legjislacionit. Por kjo nuk nënkupton që gjërat ishin gjithmonë ideale për Gjermaninë. Erozioni ligjor gjatë Luftës së Dytë Botërore, dy sisteme të ndryshme ligjore brenda Gjermanisë pas vitit 1945 dhe sfidat e ribashkimit me Gjermaninë Lindore kërkonin vëmendjen dhe përshtatjen e ligjbërësve gjermanë në historinë e re.

“Këto ndryshime në vendin tim më kanë mundësuar të fitojë një ndjeshmëri të caktuar ndaj problemeve të vazhdueshme të gjyqësorit të Kosovës”, thotë gjyqtarja Dominik.

Në rolin e saj si gjyqtare ndërkombëtare në Gjykatën Themelore të Mitrovicës,

ajo ishte në gjendje të marrë pjesë dhe t’iu përgjigjej sfidave të kodit të ri të procedurës të aprovuar në Kosovë në janar të vitit 2013. Ajo punon në ekip me kolegët e saj vendas, ndihmën e të cilëve ajo e konsideron si jetike. Ajo shtoi që roli kryesor i gjyqtarit është të sigurojë gjykim të drejtë dhe neutral.

“Njerëzit kanë nevojë për një sistem funksional juridik për sigurinë e tyre. Qëllimi jonë është ta krijojmë një situatë ku secili që ka problem mund ta gjejë ndihmën ligjore kudo në Kosovë”, sqaron ajo. Por kryerja e detyrës gjyqësore mund t’i ketë problemet e veta.

“Duhet ta kryeni punën në rrethana të vështira politike. Gjyqtari duhet të jetë i vendosur gjatë kryerjes së detyrës së tij dhe duhet të jetë i guximshëm për të marrë vendime”, theksoi Dominik.

Për ta krijuar një sistem gjithëpërfshirës, në veçanti në Veri, do të duhet kohë dhe duhet mbështetur në ndihmën vendase. Misioni EULEX do të dëshironte shumë që gjyqtarët dhe prokurorët shqiptarë dhe serbë të Kosovës t’i zënë vendet e tyre në gjykatore.

Gjyqtarja Dominik thotë që do të ishte e lumtur të punonte në raste me kolegët e saj serbë dhe shqiptarë dhe të merrej me të gjitha llojet e rasteve. Gjyqësori efikas e

ndërpre në mënyrë të konsiderueshme atmosferën e mosdëshkimit, duke e bërë një mjedis më të sigurt për të gjithë.

Prej kur është rihapur Gjykata në Mitrovicën veriore në dhjetor të vitit 2008, gjyqtarët dhe prokurorët ndërkombëtarë, të mbështetur nga një ekip multietnik i zyrtarëve ligjorë, kanë nxjerrë mbi tetëdhjetë aktgjykime në rastet e krimeve të rënda të cilat janë ndjekur penalisht nga prokurorët e EULEX-it dhe ata vendas. Megjithatë, duhet të bëhet edhe më shumë punë.

“Prej kur kam arritur këtu”, thotë Dominik, “Kam vënë re disa forma të dhunës dhe më kanë treguar për problemin e madh me drogën në qytet. Të rinjtë kanë mundësi ta blejnë cilëndo drogë që dëshirojnë. Duhet ta ndalim këtë dhe ta krijojmë një mjedis të sigurt për të gjithë qytetarët”.

Hapja e rajonit ndaj përfitimeve të BE-së nënkupton që duhet të krijohet një sistem i fortë ligjor, përfshirë investimet e konsiderueshme në studentët e drejtësisë të cilët duhet të aftësohen për t’u bërë ushtrues solid të ligjit.

“Jam e bindur që gjenerata e re do të bëjë ndryshim në Kosovë. Jam e lumtur që shoh studentë të drejtësisë që nganjëherë ulen në gjykatoren time dhe marrin shënime gjatë gjyqimit”, thotë gjyqtarja Dominik, duke shtuar që njëra prej ëndrrave të saj për Kosovën është ta shohë gjykatën duke gumëzhirë dhe plotë me studentë të cilët mësojnë me sytë e mbushur me kureshtje. Në mënyrë që të lihet themeli i fortë për të ardhmen, gjyqtarët ndërkombëtarë janë duke lënë arsytetime gjyqësore të shtjelluara imtësisht të procedurave gjyqësore, si trashëgimi për praktikuesit ligjorë dhe studentët e drejtësisë të Kosovës. Meqë gjyqësori i Kosovës merr

përsipër më shumë raste, ideja prapa angazhimit të EULEX-it në sundimin e ligjit është që gradualisht të tërhiqet.

Edhe pse i pëlqen puna e saj në Gjykatën Themelore të Mitrovicës, ajo thotë që qëndrimi i saj në Kosovë nuk është i papërcaktuar. Para se të shkojë, gjyqtarja Dominik shpreson që kur pas dhjetë vjetësh dikush ta vlerësojë kontributin e EULEX-it në sundimin e ligjit në Kosovë, të konstatojë që ai ishte i ‘dobishëm’.

Këshilla e znj. Dominik për gjyqtarët është që të jenë të drejtë në procedurat gjyqësore. Për të bërë drejtësi duhet të jesh i përgatitur, sepse marrja e vendimeve nuk është gjithmonë e lehtë.

“Nëse ndonjë herë nuk do të jem në gjendje të marr vendim do të ishte koha për ta lënë profesionin”, përfundoi znj. Dominik.

ŽENE U VLADAVINI PRAVA

PREDGOVOR

Od samog početka 2008. godine, Misija vladavine prava Evropske unije na Kosovu (EULEX) pomagala je vlastima Kosova da razviju i ojačaju sektor vladavine prava. Kao osnovno pravo i načelo Evropske unije u celini, rodna ravnopravnost takođe predstavlja integrisani cilj EULEX-a. Misija je u potpunosti posvećena uključivanju rodne perspektive u sve unutrašnje i vanjske aktivnosti. Poboljšanje rodne ravnopravnosti unutar same naše strukture, i istovremeno pružanje podrške nastojanjima Kosova da smanji rodne razlike, deo je našeg svakodnevnog rada.

To može predstavljati izazov, naročito jer u sektoru vladavine prava tradicionalno dominiraju muškarci. Na Kosovu, kao i u ostatku sveta, žene se suočavaju sa strukturnim i nevidljivim barijerama da pristupe pozicijama i napreduju u svojim karijerama u ovom sektoru, zbog rodni predrasuda koje su deo institucija i društva. Rezolucija 1325 Saveta bezbednosti UN o ženama, miru i bezbednosti (2000) prepoznaje važnost učešća žena u izgradnji mira i rekonstrukciji. Kao deo naše posvećenosti ovog Rezoluciji, ohrabrujemo uključivanje žena u institucije vladavine prava, uključujući i leaderske pozicije, kako na Kosovu tako i unutar EULEX-a. I zaista, Rezolucija SBUN 1325 priznaje da muškarci, žene, dečaci i devojčice imaju različite potrebe i suočavaju se sa različitim bezbednosnim pretnjama. Prema tome, od ključnog je značaja da javne institucije odražavaju različite potrebe i izazove unutar društva kako bi pružile odgovarajuće i efikasne odgovore svima onima koji traže pravdu.

Kosovo je već preduzelo značajne korake prema rodnoj ravnopravnosti uspostavljanjem

sveobuhvatnog i progresivnog pravnog okvira, široko usklađenog sa međunarodnim i EU standardima. Međutim, svi mi znamo da je potrebno mnogo napora i istinske spremnosti da se ovi zakoni sprovedu i u praksi. Još uvek postoji dosta toga što može biti urađeno kako bi se uklonile rodne predrasude koje mogu ograničiti životne izbore muškaraca i žena. To zahteva promenu i u stavovima i u percepciji među muškarcima i ženama, unutar institucija, i u društvu uopšte.

Iako priznajemo da je i dalje dalek put pred nama, važno je pozdraviti pozitivne inicijative. Unutar EULEX-a, dostigli smo rodnu jednakost u okviru višeg rukovodećeg kadra. Na Kosovu, različite mreže žena rade u okviru organa za sprovođenje zakona na podršci ženama u razvoju njihovih karijera i kako bi se izborili za rodni predrasudama na radnom mestu i u društvu.

Želela bih da pohvalim žene koje su predstavljene u ovoj knjizi za njihov inspirativni rad i za njihov dragoceni doprinos unapređenju rodne jednakosti. Ali bih takođe htela da pohvalim napore svakog muškarca i žene, dečaka i devojčice koji ovde nisu prikazani, a koji zagovaraju rodnu jednakost u njihovom svakodnevnom radu. Od presudne je važnosti da se da glas ovim uzornim modelima za izgradnju sveobuhvatnog sektora vladavine prava, gde su rodna jednakost i ravnopravnost u srcu svih institucija. Putem ove knjige, EULEX Kosovo se nada koraku bliže ka cilju i da inspiriše svakog muškarca, ženu, devojku ili dečaka na Kosovu da slede karijeru koju budu izabrali i svaki cilj koji imaju u životu.

Aleksandra Papadopoulou

Šefica Misije EULEX

UVODNA REČ

Ženom se ne rađa, ženom se postaje.

Simone de Beauvoir

Ova knjiga je posvećena svim hrabrim i darovitim ženama koje rade na sprovođenju i osnaživanju vladavine prava na Kosovu. Ove priče govore o njihovim očekivanjima, njihovoj borbi da postignu svoje ciljeve i pronađu svoje mesto u svetu. Ove priče govore i o njihovim željama za Kosovu.

Pokretanjem ovog projekta, pre četiri godine, nisam zamišljala da ćemo imati toliko toga zajedničkog. Sve vreme pokušavamo da usavršimo ravnotežu između života, porodice i posla. Suptilne uloge koje društvo očekuje od nas i ono šta želimo da uradimo za sebe definišu ovaj žonglerski čin, bez obzira odakle dolazimo.

Uprkos napretku kojeg smo postigli, ne smemo da zaboravimo da još uvek ima posla. Žene na Kosovu su još daleko od pune integracije u društvu i brojke iz sektora vladavine prava to odražavaju. Žene čine samo četrnaest posto ukupnog broja policijskih službenika i nalaze se na deset posto vodećih pozicija gde se donose odluke. Ističući važnost rodne ravnopravnosti kao pitanje opšte dobrobiti i sigurnosti žena, moramo nastaviti da podstičemo i podržavamo učešće žena u vladavini prava ne samo na Kosovu, već i unutar misije EULEX.

U okviru misije, naša savetnica za rodnu ravnopravnost, Lina Andeer, sprovodi inkluziju rodne ravnopravnosti zajedno sa mrežom koordinatora različitih profesija koji svi neumorno rade na isticanju važnosti te ravnopravnosti. Ova knjiga je jedan mali doprinos promociji ovih napora.

Kao što Lina ističe, „ponekad mi kažu da nije pravo vreme da se govori o rodnoj ravnopravnosti u institucijama za vladavinu prava. Međutim, nikada nije prerano da se o tome govori. Žene treba da budu deo ovog procesa od samog početka i ova knjiga pokazuje da ima mnogo žena koje su voljne i imaju dara da daju značajan doprinos“.

EULEX je i dalje odlučan da zajedno sa različitim lokalnim institucijama radi na poboljšanju rodne ravnopravnosti na Kosovu. Tokom godina, naši napori su bili fokusirani na osnaživanje kapaciteta sudstva, policije i tužilaštva za istragu i krivično gonjenje krivičnih dela u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem. EULEX je takođe pružio pomoć nizu radionica koje su se bavile temama nasilja u porodici, kao i obučavanju kosovskih vlasti da pravilno reaguju na probleme u vezi sa rodnom pripadnošću.

Nastavljamo da slušamo i podržavamo one koji aktivno rade na rešavanju rodne neravnopravnosti. Podrška lokalnih dobrotvornih organizacija i inicijativa je doprinela ostvarivanju napretka i ohrabrila je žene da učestvuju u osnaživanju vladavine prava na Kosovu u budućnosti.

Najvažnije, na kraju se zahvaljujem svima koji su pomogli da se ovo objavi, i, dok slavimo ove inspirativne žene, imamo na umu da je posao koji je pred nama posao za sve nas.

Dragana Nikolić Solomon

Šefica kancelarije za štampu i javno informisanje

Odbrana Ustava Kosova je velika privilegija – predstavljamo vam Artu Rama-Hajrizi

„Ustavom se ne jamči sreća, već samo potraga za njom. Sami morate da budete u koraku s njom“, rekao je Bendžamin Frenklin, jedan od vodećih američkih predaka. Arta Rama-Hajrizi, predsednica Ustavnog suda Kosova, kroz svoj primer je ovom slavnom citatu dala jedno drugo značenje.

Za nju, Ustav, zapravo, predstavlja vid sreće, strasti i posvećenosti – težnju kojoj je posvetila celu svoju karijeru i veliki deo svog života. Kao detetu, želja joj je bila da studira medicinu ili ljudska prava. Međutim, izbor Rame-Hajrizi izmenjen je usled sukoba na Kosovu devedesetih godina. Njena odlučnost da se bori da očuva život preobraćena je u strast da ga zaštiti kroz vladavinu prava, poštovanje ljudskih prava i jednakosti.

„Moju ličnu pokretačku snaga čini kombinacija mojih studija i godina radnog iskustva u inostranstvu. Iz moje profesionalne i kulturne perspektive ja podržavam liberalni duh Kosova, naročito mlade ljude željne da vide svoju zemlju kao deo Evropske zajednice. Moja motivacija postaje još veća kada vidim da su obični ljudi sve više svesni svojih ustavnih prava i obaveza. Ovo je osnova naše demokratije i glavni pokretač ekonomskog rasta u našoj zemlji“, ističe gđa Rama-Hajrizi.

Gđa Rama-Hajrizi je dovdle stigla tako što je završila osnovne studije na Univerzitetu

u Prištini, a zatim nastavila svoje pravne studije u Sjedinjenim Američkim Državama, na pravnom koledžu u Vašingtonu, gde je završila program zakona i reda. Trenutno završava doktorat u oblasti ustavnog prava na Univerzitetu u Prištini.

Odskočna daska za karijeru gđe Rama-Hajrizi bila je kada je 2014. godine zastupala Kosovo na Venecijanskoj komisiji, koja predstavlja savetodavno telo Saveta Evrope i koju čine nezavisni stručnjaci iz oblasti ustavnog prava.

Još jedno značajno iskustvo koje je Arti utrlo put do vrha Ustavnog suda bilo je njeno četvorogodišnje iskustvo kao prvi generalni konzul Republike Kosovo u Njujorku.

„Nakon četiri divne godine provedene u Njujorku, bila sam spremna i voljna da se vratim svojoj struci. Postavljena sam na mesto sudije Ustavnog suda Kosova. Uspon na lestvici do mesta predsednika suda bio je rezultat istinske posvećenosti, marljivog rada, poštovanja i poverenja koje sam stekla među mojim kolegama sudijama tokom prve tri godine rada kao sudija“, kaže Rama-Hajrizi.

U svetu u kojem glas žena svaki dan postaje sve snažniji, u kojem feminizam više nije nepoznat i neshvaćen pojam, ulozili su visoki kada se nalazite na vrhu lestvice vladavine prava, kao što je to gđa Rama-Hajrizi.

„Tajna svakog uspeha je marljiv rad, posvećenost, profesionalizam i spremnost za neophodne promene kroz transparentnu i otvorenu saradnju s kolegama“, kaže predsednica Ustavnog suda Kosova.

Gđa Rama-Hajrizi smatra da je praksa širom sveta i ne samo u pravnoj struci da žene stručnjaci moraju da dostignu više standarde u poređenju sa muškarcima i da se više posvete radu kako bi eliminisale predrasude. U tom smislu, gđa Rama-Hajrizi se stara da Ustavni sud bude jedna od malobrojnih institucija u zemlji u kojima više od polovine zaposlenih čine žene.

„U mom slučaju“, kaže gđa Rama-Hajrizi „moj svakodnevni rad i posvećenost ubedili su moje kolege sudije da me izaberu za predsednika. Činjenica da sam koleginica sudija koji su položili zakletvu da primene najviše međunarodne standarde za ljudska prava sadržana u našem Ustavu, uključujući ravnopravno postupanje sa svim pojedincima, daje mi još jedan razlog više da se ponosim svojim dostignućima“.

Ona je uvek ohrabivala i inspirisala svoje koleginice na sudu i na univerzitetu. „Govorila sam im da nikada ne prestanu da promovišu svoja prava niti da se odreknu svojih ambicija, karijere i snova“, kaže Rama-Hajrizi. Ona smatra da je emancipacija žena uporište i osnova svakog demokratskog društva.

Nastavljajući svoju uspešnu karijeru, gđa Rama-Hajrizi je shvatila da iskustvo uvek oblikuje put ka budućnosti. U njenom slučaju, njeno stručno i obrazovno iskustvo u Americi imalo je ogroman uticaj i otvorilo joj je vrata ka potpuno novom konceptu shvatanja zakona i različitih pravnih sistema.

Deo izazova čine poređenje, analiza i primena ne samo iskustva, već i obrazovanja u zemlji s potpuno drugačijim

pravnim sistemom. Gđa Rama-Hajrizi smatra da je najbolja stvar u pravnom sistemu činjenica da osnovna načela ostaju ista bez obzira koliko se razlikuju strukture koje su na snazi.

„Sposobnost prilagođavanja promenama je od ključnog značaja za sposobnost življenja i rada u različitim zemljama i kontinentima“, objašnjava ona.

Uzimajući u obzir da je Ustavni sud konačni autoritet za tumačenje Ustava, posao gđe Rama-Hajrizi podrazumeva ogromnu odgovornost.

„Za sudiju koji je postavljen da brani i tumači tako značajan dokument to nije samo privilegija, već i jako velika obaveza. Ona zahteva kontinuiranu posvećenost i naporan rad na odbrani i tumačenju njegovih odredaba za svaki zahtev koji se podnese Ustavnom sudu“, kaže Rama-Hajrizi.

Obim rada njene institucije veoma je širok i složen, međutim Rama-Hajrizi smatra da najbolja sudska praksa Suda „potiče od pojedinačnih zahteva po kojima se kroz odluke Suda staramo da se svakom građaninu, bez obzira na bilo kakve razlike, garantuju prava i slobode predviđene našim Ustavom“.

Pored toga što je javna ličnost, gđa Rama-Hajrizi je supruga i majka dva dečaka, Ljira i Jona, koji joj pružaju svu ljubav i dodatnu pozitivnu energiju, što joj je potrebno nakon napornog dana.

Na pitanje da li je teže biti majka ili predsednica Ustavnog suda, Rama-Hajrizi odgovara: „Pronalaženje načina da uživate i u jednom i u drugom ponekad je teže nego raditi na najsloženijim predmetima na Sudu. I upravo zbog toga divno je biti majka.“ Porodica Rama-Hajrizi rezerviše vikende za duže spavanje, porodični doručak i šetnje u prirodi.

Ona voli fudbal i voli da kuva, pa njena izvrsna jela okupljaju porodicu i čine vreme koje provode zajedno još lepšim.

Nina Koivisto: 'Da biste napredovali, razmišljajte van okvira!'

Nina Koivisto, jedna od savetnica EULEX-a za kosovsku policiju u zajednici, u svojoj policijskoj uniformi zrači pozitivnim stavom, predanošću i odlučnošću. Nina se pridružila EULEX-u nakon napredovanja u činovima u Nacionalnoj upravi policije Finske i uspešnog završetka dužnosti u EUPOL-u u Avganistanu 2016. godine, a njena poruka svim ženama koje rade u oblasti vladavine prava jasno glasi: „Budite uporne i uspećete“.

Nina je odrasla sa dva brata u tradicionalnoj finskoj seoskoj porodici. „Moja porodica u potpunosti podržava karijeru koju sam izabrala. Ovo nije uvek bio lak izbor.“ U njenoj porodici je posebno veliki uticaj imala njena pokojna baka, koja je uvek naglašavala značaj učenja i upornosti, rodne ravnopravnosti i toga da su žene sposobne za sve.

Sa samo 20 godina, neposredno nakon završetka srednje škole, ambiciozno je započela svoju karijeru u policiji. Nakon što je kao vrlo mlada diplomirala na policijskoj akademiji i radila u raznim odeljenjima policije Finske, Nina je uspešno završila pravne studije i dobila zvanje magistra prava. „Znala sam da ako želim da se istaknem među drugima moram malo više da se potrudim,“ kaže ona.

Nina smatra da definitivno nije uvek lako raditi u policiji u kojoj dominiraju muškarci. „Posvećuje vam se više pažnje

zbog toga što ste žena. Međutim, ja sam uvek 100% svoja i nikada nisam promenila svoj izgled ili svoje ponašanje zbog posla. Bila sam nepopustljiva kada je to bilo potrebno, a naročito kada sam se suočavala s nečim što je bilo neprikladno ili nezakonito.

„Uspeh se najbolje postiže kada si istinski svoj. U mojoj zemlji, Finskoj, moji pretpostavljeni su bili veoma dobri i pružali su mi podršku, i uopšet postupali prema meni pravedno. Moje iskustvo u međunarodnom okruženju bilo je nešto izazovnije. Ja sam vrlo energična i brzo se prilagođavam novim dužnostima. Uvek se trudim da radim na kreativan način“, naglašava Nina.

Radeći kao policijska službenica u raznim regionima i jedinicama policije, kao detektiv, i u antiterorističkoj jedinici finske bezbednosno-obaveštajne službe, Nina je nastavila da niže svoje akademske uspehe uporedo sa profesionalnom karijerom u policiji. U cilju kombinovanja različitih iskustava tokom proteklih petnaest godina, ona je trenutno doktorant na Univerzitetu u Helsinkiju. Ovo je samo jedan od mnogih ciljeva koje je sebi postavila: Nina naglašava značaj prihvatanja sopstvene ambicije, raznih veština i iskustava u profesionalnom životu i održavanja inovativnog i kreativnog pristupa svim aspektima svog života i posla.

Nakon što je provela sedam godina na najvišim rukovodećim činovima u Nacionalnoj upravi policije Finske, štabu policije Finske, kao i radeći kao sudija na sudu kako bi razumela celokupni lanac krivičnog pravosuđa, Ninu je ambicija prirodno odvela u međunarodni domen. „Veoma sam zahvalna što sam imala prilike da, i u EULEX-u na Balkanu i u EUPOL-u u prelepom Avganistanu, radim, učim i prilagodim se različitim geopolitičkim situacijama i multietničkim zajednicama“, kaže ona. „Ova vrsta iskustva i angažovanja sa ljudima je nezamenjiva naročito kada radite kao savetnik za policiju u zajednici.“

Ninina primarna uloga u EULEX-u obuhvata savetovanje višeg rukovodstva Policije Kosova na strateškom nivou po pitanju implementacije najboljih praksi EU. Njeno iskustvo na strateškom nivou, kao državljanke Finske, zemlje za koju se smatra da poseduje jednu od najbolje rangiranih agencija za sprovođenje zakona na svetu i koja je među tri zemlje s najvišim indeksom vladavine prava, nezamenjivo je za efikasno funkcionisanje EULEX-ove uloge u savetovanju Policije Kosove.

„Uključivanje unutrašnje bezbednosne strategije EU, pored najboljih praksi finske policije, kao što su dijalog između policije i zajednice, razlika između spoljne i unutrašnje bezbednosti i tesna saradnja između policije, granične policije i carine predstavljaju tri oblasti u kojima sam se angažovala ovde na Kosovu“, kaže Nina.

Veliki deo njenog svakodnevnog rada u štabu policije Finske obuhvata rad s glavnim načelnikom na upravnom nivou, savetovanje nacionalnog policijskog komesara i zamenike policijskog komesara, kao i koordinacija raznih strategija. Ovo obuhvata i učinak policije

i akcione planove (na primer, sprečavanje kibernetičkog kriminala, krivične istrage, javni red i bezbednost, međunarodni policijski rad, mirovne operacije) i njihovo preobraćanje u izveštaje nakon akcija, koji se podnose komesaru policije i ministarstvu o učinku i rezultatima policije. Poslednje veće angažovanje bilo je predstavljanje Policije Finske u izradi zakona o obaveštajnim službama za policiju i za obaveštajne službe na parlamentarnom nivou. Ninin rad u njenoj zemlji obuhvata brojne zanimljive oblasti, korisne za policijsko savetovanje na strateškom nivou.

Nina smatra da su njena iskustva i radni odnosi od kada je stigla na Kosovo neverovatno korisni. „Rad sa policijom u zajednici i nadgledanje, podučavanje i savetovanje podrazumevaju učenje o tome kako izgraditi poverenje i poštovanje, kao pojedinac i kao viši savetnik. Kada budem završila misiju ovde, poneću sa sobom u Finsku lepa sećanja na rad sa pojedincima iz Policije Kosova i visok značaj našeg lokalnog osoblja u EULEX-u i zaista se nadam da će me pripadnici Policije Kosova i naše kolege zapamtiti kao veoma aktivnu i profesionalnu policijsku savetnicu“, kaže Nina.

U slobodno vreme na lepom Balkanu, pored čitanja i učenja, Nina uživa u sportskim aktivnostima u prirodi: planinarenju i skijanju. „Najlepše vikende na Kosovu provela sam ili na Brezovici ili na nekoj drugoj planini pod vedrim, plavim nebom“, ističe ona.

Nina ističe značaj izgradnje odnosa i poštovanja kada radite u misiji kao što je EULEX. „Princip lokalnog vlasništva nad procesima je nešto što međunarodna zajednica mora uvek da ima na umu. EULEX je instrument kroz koji smo imali

prilike da saradujemo i komuniciramo s kosovskim institucijama, a odnosi koje uspete da izgradite i održite su ono što određuje uspeh Misije.“

Tahire Hadžoli: "Niste sami, mi smo tu za vas"

Nasilje u porodici može imati različite oblike – fizičko, seksualno, psihološko ili ekonomsko. Obim takvog nasilja može da bude štetan i po žrtve i po ljude koje dotiče i može dovesti do raspadanja porodice, samoubistva i ubistva.

Za mnoge žrtve nasilja u porodici koje odluče da prijave nasilje prva stanica je policija i to je oblast u kojoj je Tahire Hadžoli stručnjak.

Kapetan Tahire Hadžoli, koja predvodi jedinicu Policije Kosova za istragu nasilja u porodici, veoma je predana žena koja marljivo radi kako bi promenila kulturu tolerancije slučajeva nasilja u porodici.

„Za mene je porodica sve, odrasla sam okružena ljubavlju, skladom i stalnim ohrabivanjem roditelja, braće i sestara da sledim svoje snove“, objašnjava ona. Njen san iz detinjstva bio je veoma jednostavan: „Oduvek sam želela da pomazem drugima i da im kažem da svi zaslužujemo da budemo srećni, bez obzira šta nam drugi kažu“, objašnjava ona.

Nakon sukoba na Kosovu, bilo je sasvim jasno da je želela da postane deo novoformiranih policijskih snaga na Kosovu i da svoj doprinos društvu. Nije ni slutila da će postati toliko angažovana kao važna figura koja se bori protiv nasilja u porodici na Kosovu.

„Oni u meni vide njihovog anđela čuvara, njihovog heroja“, objašnjava ona ponosno. „Od prvog dana sam se potpuno usredsredila na svaki slučaj. Za mene su porodica i sreća izuzetno važni i veoma je teško kada neko izgubi sve to u jednom danu, pa stoga svaki slučaj tretiram s velikim poštovanjem i profesionalizmom“, dodaje ona. Zahvalnost i osećaj sigurnosti žrtava nasilja je ono što je pokreće, podsećajući je da nikada ne odustaje i da uvek teži što boljim rezultatima.

Kapetan Hadžoli je jedan od najboljih primera brojnih žena koje su se pridružile sektoru bezbednosti. Ona se pridružila Policiji Kosova odmah nakon rata sa željom da se profesionalno razvija i pomaže drugima. Dok je radila kao redovni policijski službenik u patrolnoj jedinici, studirala je kriminologiju, a nakon toga je dobila zvanje magistra prava u oblasti nasilja u porodici. Krenula je malim, ali samouverenim koracima, a sada je ve- na visokoj upravnoj poziciji u okviru policijskih snaga Kosova. „Uvek sam bila predana poslu, susretala sam se s brojnim teškim situacijama tokom mog profesionalnog iskustva, ali sam uvek uspevala da prevaziđem te poteškoce i dokažem svoje veštine upravljanja“, objašnjava ona.

Njena profesionalna karijera u okviru Policije Kosova otpočela je 2000. godine

u patrolnoj jedinici, a zatim je prešla u jedinicu policije u zajednici, u kojoj je ostala do 2003. godine. Te iste godine unapređena je u inspektora za slučajeve nasilja u porodici. Svoj prvi čin, čin narednika dobila je 2004. godine, a samo godinu dana kasnije dodeljena joj je uloga nadzornika sektora za nasilje u porodici. Paralelno s poslom i studijama, ona je pohađala i opširnu stručnu obuku širom sveta. Nakon što je dobila čin kapetana, unapređena je u šefa sektora za nasilje u porodici i trenutno očekuje da dobije čin majora.

Nasilje u porodici se obično dešava iza zatvorenih vrata i žrtve trpe u tišini. Međutim, Hadžoli smatra da je tokom proteklih nekoliko godina došlo do porasta broja prijavljenih slučajeva nasilja u porodici. „To ne znači da je zabeležen porast broja slučajeva nasilja u porodici, već da žrtve sve više postaju svesne svojih prava“, objašnjava ona. Statistike pokazuju da je samo tokom protekle godine hiljade Kosovaca prijavilo nasilje u porodici, a u 90% slučajeva žrtve su bile žene.

„Obično su žrtve žene, i u većini slučajeva uključena su i deca. Nasilje se prijavljuje tek onda kada se smatra neprihvatljivim“, objašnjava Hadžoli, dodajući da „to znači da mi, zapravo, ne znamo koliko se nasilja dešava u jednoj porodici, pošto se ono prijavljuje tek nakon nekoliko godina stalnog zlostavljanja.“

Kapetan Hadžoli smatra da bi prevencija trebalo da bude najbitniji korak u suzbijanju nasilja u porodici. „Policajci iz moje jedinice koriste svaku priliku da budu bliže zajednici. Veoma često organizujemo predavanja u školama i konferencije i delimo brošure o tome šta je nasilje u porodici i o pravima žrtava“, objašnjava ona. Kapetan Hadžoli

smatra da većina žena nije ni svesna svojih osnovnih prava. „Obično suprug ili izvršilac nasilja kaže žrtvi da ne može da ode nigde, da nemaju nikoga i da oni imaju svoje ljude u policiji“, objašnjava Hadžoli.

Podizanje svesti je veoma bitno u borbi protiv nasilja u porodici. Pripadnici Policije Kosova koji patroliraju u zajednici žele da stave do znanja žrtvama da su oni tu da im pomognu. „U suštini, mi im stavljamo do znanja da nisu sami. Izgradnja poverenja je za nas od ključnog značaja“, objašnjava kapetan Hadžoli.

Na Kosovu su različite institucije zadužene za zaštitu prava lica koja su pretrpela nasilje u porodici. Od trenutka kada se slučaj nasilja u porodici prijavi policiji, skloništa, centar za socijalni ili zaštitnik žrtve i drugi mehanizmi i postupci stavljaju se u funkciju kako bi se obezbedilo da se svakoj osobi pruži pomoć u pokretanju slučaja, lekarski pregled po potrebi, savetovanje, smeštaj i podrška tokom celog sudskog postupka.

„U većini slučajeva, policija Kosova je angažovana tokom celog procesa i igra ključnu ulogu u uključivanju drugih institucija. I nama je potrebna podrška drugih institucija kako bismo bili u mogućnosti da postignemo najbolje moguće rezultate“, objašnjava ona.

Kapetan Hadžoli ceni saradnju i podršku koju njena jedinica dobija od različitih međunarodnih i lokalnih organizacija kao što su UNMIK, KFOR, EULEX, OEBS i drugi: „Cenim i visoko vrednujem sve napore i podršku koju dobijamo od svake od ovih institucija, jer poruka našeg rada postaje mnogo jača. Svi mi tokom rada ucimo jedni od drugih“, kaže ona.

Tahire nije poznata smo po „tvrdoglavosti“ u njenoj borbi da pomogne žrtvama

nasilja u porodici, ona je i poznati zastupnik prava žena u svojoj instituciji. Ona je jedan od osnivača idruženja žena u policiji Kosova, UŽPK. „U to vreme sam blisko saradivala sa UNIFEM-om na osnivanju udruženja u policiji Kosova kako bismo mogle da predstavimo vrednost doprinosa žena policiji, ohrabrimo ih da se pridruže policijskim snagama i razbijemo predrasude i stereotipne stavove“, tvrdi ona.

Buduci da snažno veruje u obrazovanje, naročito u ulaganje u obrazovanje žena, ona ima poruku za sve mlade žene na Kosovu, a to je da se obrazuju, budu samouverene, otporne i da nikada ne odustaju. „Veoma je važno da steknete obrazovanje, obrazovanje će vas izgraditi kao osobu i kao stručnjaka, a to će vam automatski pomoći da sebi napravite nezavisniju poziciju.“

Sa Kosova u Ramalu - predstavljamo vam Sandru Gudaityte

Mnoge ljude pred životnim izazovima savlada strah i strepnja. Međutim, pravni službenik iz EULEX-a Sandra Gudaityte misli samo na Nevolju. Nevolja je njena usvojena mačka lualica, koja će je sledeće nedelje pratiti sa Kosova u Ramalu, gde Sandra započinje novi korak u svojoj karijeri. Dok se priprema da ode sa Kosova, jedini strah sa kojim se suočava jeste kako da svom stanodavcu konačno prizna da je Nevolja kandžama pocepala kauč.

Nakon godinu i po dana rada u EULEX-u, Sandra prelazi u Koordinacionu kancelariju EU za podršku palestinskoj policiji (EUPOL COPPS) u Ramali. Uzbudena zbog onoga što budućnost nosi, ona ipak razmišlja o vremenu koje je provela u Prištini radeć za EULEX i putu koji ju je doveo na Kosovo.

Sandra je radila u Vrhovnom sudu i Apelacionom sudu u Palati pravde u Prištini. Kao pravni službenik, njen zadatak bio je da pregleda predmete i žalbe koji su joj dodeljeni, da proverava da li ima nedostataka i nedoslednosti u presudama, da priprema pravna mišljenja i savetuje sudije o koracima koje treba slediti. Ovaj rad je savršeno odgovarao Sandri, jer je oduvek želela da uči o novim krivično-pravnim sistemima, počevši od sistema u njenoj zemlji Litvaniji, preko međunarodnog krivičnog sistema, zakona na Kosovu, i uskoro i krivičnog zakona u Palestini. Ona odmah objašnjava šta joj se najviše dopada u njenom poslu: „Za mene su najzanimljiviji slučajevi ratnih zločina i slučajevi korupcije, najteža krivična dela za koja je EULEX nadležan“, kaže ona. I ima puno posla: Apelacionom sudu se podnosi toliko mnogo

raznih predmeta da posao nikada ne prestaje da bude uzbudljiv. „Ponekad rad na ovakvim slučajevima može da bude težak“, kaže ona. „Stvari koje čitate su neverovatno osetljive i mogu da budu poprilično strašne. Ponekad brinem da ću da postanem manje saosećajna i ciničnija. Ali, to me nije sprečilo da se zaljubim u svoj posao!“

Međutim, Sandra svoje vreme na Kosovu nije provela samo za radnim stolom pregledajući i pišuci žalbe. Kada je po prvi put stigla na Kosovo pre tri i po godine, radila je na jednom zadatku za Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) u svojstvu Službenika za operacije, kao šef Jedinice u okviru Kosovske agencije za imovinu (KAI). Radeći na iseljenjima, Sandra je stalno bila na terenu: direktno angažovanje s pojedincima i rad izvan kancelarije gotovo svaki dan predstavljali su izazovno, ali i uzbudljivo iskustvo za jednog pravnog službenika. „Rad na iseljenjima u okviru KAI bio je za mene u potpunosti izvan moje zone udobnosti“, kaže ona. „Međutim, tu sam naučila mnogo veština koje nigde drugo ne bih imala prilike da naučim. Naročito mi je rad s lokalnom policijom pomogao da znatno unapredim svoje veštine za rešavanje konflikata. Zbog toga je ovaj posao bio toliko ispunjavajući, upravo zbog mogućnosti da radim sa toliko mnogo raznih ljudi.“

Međutim, prelazak u EULEX Sandri je više odgovarao zbog njenih akademskih ambicija. Ona je svoju pravnu karijeru otpočela magistraturom u svojoj zemlji, Litvaniji. „Gotovo slučajno sam počela da studiram međunarodno krivično pravo“, objašnjava

ona. Umesto da radi kao advokat u svojoj zemlji, ona je bila odlučna da traga za novim izazovima, nastavivši studije u Belgiji, Holandiji i Južnoj Koreji, kako bi završila magistraturu u međunarodnom pravu. Nakon nekoliko meseci napornog rada kao stažista u Međunarodnom krivičnom sudu u Hagu, Sandra je bila sigurna da želi da nastavi sa međunarodnom karijerom i uspela je da tu dobije stalni posao. „Rad u MKS je za mene bio veliko dostignuće. Jedan deo mene bi želeo da se vrati, ali posle Kosova, a uskoro i Ramale, imam osećaj da bi mi povratak u Hag mogao biti pomalo dosadan!”

Sandrin sledeći korak u karijeri biće radno mesto pravnog savetnika u EUPOL COPPS. Njena uloga bice posvećena nadgledanju i savetovanju policije i pravosuća, kao i jačanje saradnje između izraelskih i palestinskih pravnih vlasti. „Moje radno iskustvo u EULEX-u i Kosovskoj agenciji za imovinu zaista me je pripremio za ovu ulogu i spremna sam da moja iskustva na Kosovu ponesem sa sobom u Ramalu.”

„Ovdašnje lokalne institucije kojima pomažemo svaki dan postaju sve bolje i jače, stoga ima razloga za postepeno smanjenje EULEX-a”, komentariše ona. Sandra je sa zadovoljstvom radila unutar kosovskog pravosuđa, a naročito je zadovoljna što se predmeti na kojima je radila privode kraju. Osećala je da je njen rad imao stvarnog uticaja. Videti opipljive rezultate koji su postignuti kroz njen rad kao pravnog službenika u EULEX-u bilo je neverovatno zadovoljavajuće. „Obogatila sam svoje pravno znanje i naučila sam da radim pod pritiskom, naročito dok sam radila na velikom broju predmeta u Palati pravde. Veštine koje sam stekla radeći u veoma zahtevnom okruženju kao što je EULEX su neprocenjive”. Ovo je pravi trenutak da ona krene dalje i da sve što je naučila ponesu sa sobom u novu misiju s novim izazovima. „Ramala će naročito za jednog pravnog službenika biti fascinantna grad za rad.”

Jedan aspekt njene karijere na Kosovu koji je zadovoljstvom pominje jeste rad s lokalnim sudijama. Saradnja s njima činila je izvanredno pozitivan deo njenog rada u Palati pravde.

Sandri se dopadalo to što joj nijednom nisu odredili samo jednog sudiju, već je imala prilike da radi sa mnogima od njih. „Zaista je zanimljivo videti kako razne sudije rade i kako se angažuju na predmetima, i kako njihova ličnost i metode rada utiču na način na koji se pristupa predmetu.”

Ona posebno pominje sudije žene. „Imala sam prilike da radim s velikim brojem lokalnih sudija žena, koje imaju samopouzdanja i veoma dobro poznaju zakon. Bilo je sjajno videti da je vaš uspeh, čak i kao žene sudije, zasnovan na zaslugama.”

Razmišljajući o svom iskustvu kao žene koja radi u oblasti vladavine prava, Sandra pozitivno ocenjuje napredak u postizanju rodne ravnopravnosti, kako u okviru EULEX-a, tako i u pravnoj oblasti uopšte. „Iako je broj muškaraca koji rade kao pravni službenici obično veći, diskriminacija nad ženama koje pristižu u ovo zanimanje više je pozitivna nego negativna.”

„Mislim da EULEX stoji dosta dobro u smislu održavanja perspektive rodne ravnopravnosti u svim svojim delatnostima. Konkretno, EULEX ima dobro formiran sistem osoba za kontakt za pitanja rodne ravnopravnosti, koje žele da urade dobar posao u postizanju rodne ravnopravnosti, ne samo među pripadnicima osoblja, već i u radu koji EULEX sprovodi ovde na Kosovu.”

„To ne znači da ne treba još dosta toga uraditi. Ja sam kao žena nailazila na izazove radeći u drugim okruženjima, ali, sve u svemu, nije bilo prepreke koju nisam mogla sama da prevaziđem.”

Sandra objašnjava da je veliki deo uspeha u svojoj karijeri postigla zahvaljujući svojim roditeljima, koji su, baš kao i ona, bili odlučni da postignu uspeh, bez obzira na prepreke. „Moji roditelji su odrasli u vreme kada je Litvanija još uvek bila deo SSSR-a. U to vreme ljudi nisu imali pristup dobrom obrazovanju ukoliko nisu bili iz uticajne porodice. Moja majka je prvo bila računovođa, a moj otac policajac”, objašnjava ona. „Ja sam imala pet godina kada je srušen zid. Nakon što smo stekli nezavisnost,

oni su se upisali na fakultet. Moja majka je sada ekonomista, a moj otac je završio pravo.”

Njeni roditelji su je oboje hrabрили da naporno radi i uspe. Oni je nisu samo podržavali u njenoj pravnoj karijeri, već su je hrabрили da karijeru nastavi u inostranstvu. „Njihova podrška mi je zaista pomogla, ali iskreno da kažem, nije mi trebalo mnogo ohrabrenja. Oduvek sam želela sam da budem advokat!

Dok se priprema da nakon tri i po godine napusti Kosovo, Sandra kaže da će joj najviše nedostajati priroda Kosova. Ovde je imala prilike da istraži svoju ljubav prema prirodi. „Zbog ovdašnjeg okruženja, tokom mog boravka na Kosovu, osećala sam dalekom zdravijom. Otkada sam se doselila ovde ne mogu da stanem!”, kaže ona. Ona je u Prištinu stigla iz Holandije, gde je najviši vrh visok tek oko dvesta metara. „U početku, kada sam stigla ovde, jednog dana me je jedna koleginica potpuno nepripremljenu povelala na pešačenje. Taj prvi put mi je bio dovoljan da se navučem. Nabavila sam odgovarajuću opremu i bacila se na ovaj sport.”

Bilo da lije kiša ili sija sunce, Sandru ćete naći na planinama. Kosovo ne samo da je podstaklo njenu ljubav prema pešačenju, već i prema fotografiji. „Ovde na Kosovu nas okružuje toliko različitih planinskih venaca”, kaže ona. „Svaki od njih ima različite pejzaže koje možete istražiti, i to ne samo tokom leta! Sećam se da sam jednom prilikom umalo ostala zarobljena u snežnoj oluji u parku Grmija, a sve zbog nekoliko divnih slika.” Što je najbitnije, Kosovo je mesto gde je pronašla svoju mačku, Navolju. „Zaboravite na mene, moj prvi prioritet je da nju odvedem u Palestinu!”

Sandra ima velika očekivanja ne samo od ove sledeće faze u njenoj karijeri, već i od novog života koji će za sebe stvoriti u Ramali. „Bilo je tako lako doći iz MKS i Hagu u Prištinu, ali mislim da će Ramala biti potpuna drugačija priča. Toliko sam navikla na Kosovo, ali sam istovremeno spremna da pronađem nova zadovoljstva i nova iskustva i da sebi sagradim novi dom.”

Talentovana detektivka – predstavljamo vam Cindy Syes

Kao i svakog dana tokom proteklih dvadeset godina, detektivka Cindy Syes je ušla u svoju kancelariju u gradu Dalasu u Teksasu, u Odeljenju Policije Teksasa. Ali ovoga puta, u februaru 2007. godine, u kancelariji je dočekalo veliko iznenađenje. Njene kolege su je pozdravile uzvicima, zagrljajima i aplauzom: detektivka Syes je slavila odlazak u penziju iz policijske službe. Međutim, nije ni slutila da će ubrzo otpočeti novu karijeru, punu mogućnosti i avantura.

Nakon odlaska u penziju iz detektivske službe, Cindy je svoje detektivske veštine prenela u grad Norfolk, školski okrug Virdžinije, kao visoka koordinatorka zadužena za istragu optužbi protiv nastavnika i učenika. Zbog hitnog slučaja u porodici ovo je trajalo kratko, međutim januara 2009. godine, ona je otpočela prvu od tri radne posete Avganistanu, u ulozi savetnice Jedinica za zaštitu porodice, u sklopu kojih je podučavala inspektorke kojima su bili dodeljeni predmeti nasilja u porodici. Tokom svojih radnih poseta Avganistanu, ona je radila sa Ženskom policijskom akademijom kao visoki savetnik za visoku generalku BRG GEN Sharifa. Ponovo je tamo bila od 2013. do 2014. godine u ulozi visoke savetnice za rodna pitanja direktoru Odeljenja za ljudska prava i rodna pitanja pri Korektivnoj službi Avganistana. Detektivka Syes je radila, Takođe, za Državni sekretarijat kao visoka savetnica za ljudska prava i rodna pitanja u Iraku od 2011. do 2013. godine.

Njeno raznoliko radno iskustvo širom sveta učinilo je detektivku Syes savršenom

kandidatkinjom za rad u EULEX-u kao savetnica Policije Kosova za seksualno i rodno zasnovano nasilje. Primenjujuci svoje dugogodišnje radno iskustvo iz raznih mesta, njen zadatak je da organizuje radionice ne samo u svrhu podučavanja Policije i Tužilaštva Kosova u korišćenju forenzičke identifikacije u izveštajima, već da im omogući da bolje podrže žrtve. „Želim da unapredim komunikaciju i jezik koji se koriste u pružanju usluga žrtvama i da radim s lokalnim kolegama na razvoju opširnijeg plana podrške. Moramo da zaštitimo žrtve i pomognemo im“, naglašava ona. Cilj Cindy je da unapredi javnu svest o ženama žrtvama pružanjem informacija o osobama za kontakt i o tome kako policija može unaprediti svoje usluge u ovoj oblasti.

Cindy Syes radi u EULEX-u od marta 2017. godine. U ovom svojstvu, ona savetuje Policiju Kosova o rodno zasnovanim istragama tako što razgovara sa svim licima, institucijama i NVO-ima u cilju pružanja podrške žrtvama nakon izvršenja krivičnog dela i pripadnika društva koji su izloženi opasnosti. Syes kaže: „Posećujem skloništa, pišem izveštaje i dalem preporuke kako bi podržala Policiju Kosova i kako bi se postarali da oni sprovedu i nadopunjuju EULEX-ovu usredsređenost na rodna pitanja“. Ona zatim dodaje: „Radim i sa lokalnim NVO-ima kako bi podržali skloništa za žene u kojima se mogu privremeno smestiti, kako bi se sklonile od situacija rodno zasnovanog nasilja.“

Mnoge od njenih dužnosti u EULEX-u slične su njenom prethodnom radu u policiji i radu

s lokalnom zajednicom. Ona ima nekoliko uloga i radi u koordinaciji s Policijom Kosova kako bi obezbedili da se ona, između ostalog, pridržava strategije mandata za zajednicu LGBT. „Duboko sam posvećena deljenju pravde u oblasti seksualnog, rodnog i nasilja u porodici. Dug put je pred nama u borbi protiv ovih problema u svetu. Mnogo toga je napisano na papiru, ali sprovođenje je daleko teže. Moramo nastaviti da se bavimo nasiljem i da se zalažemo za one koji su primorani da čute”, ističe ona. „Kao što je slučaj svuda gde sam bila, ukoliko pomognem Policiji Kosova da razvije veštine za istragu, hapšenje i krivično gonjenje u ovakvim slučajevima, onda mogu da kažem da sam nešto postigla”, kaže ona.

Iz odgoja detektivke Syes jasno je kako je ova bivša detektivka iz Dalasa stigla u EULEX. Njen otac je bio marinac u SAD-u, a majka joj je radila kao docent na Univerzitetu A&M-Commerce u Teksasu, na univerzitetski kompleksu u Dalasu. Cindy kaže: „Moji roditelji su imali ključnu ulogu kroz ceo moj život, učeći me da budem iskrena i direktna i da ne trošim puno vremena na negativne stvari. Neki delovi posla su teški, ali kada se setim saveta roditelja, to me motiviše da pomožem drugima.”

Nakon što je završila srednju školu Battery Creek u Bofortu, Južna Karolina, upisala se na državni niverzitet u Tenesiju i diplomirala 1985. godine. Jaka i samouverena, Syes priča kako se celog života bavila atletikom i kako joj je disciplina kojoj ju je ona naučila u životu pružila stabilnost, a naročito ono što je naučila od svog trenera u srednjoj školi i bivšeg trenera za olimpijske staze, Edwarda Templa. Održavanje i promovisanje zdravog stila življenja je za nju oduvek bilo od ključnog značaja. Nakon što je diplomirala na UST, Cindy je otpocela karijeru kao policijska službenica u Dalasu, Teksas. „Sve je počelo kao izazov. Jedan moj dobar prijatelj mi je rekao da me nece primiti u policiju zato što sam žensko. A ja sam bila odlučna da mu dokažem suprotno”, kaže Syes. „Obuka je tada bila teška, a od žena se očekivalo da bez ikakvih izgovora urade sve što su radili

muškarci. „Ponosim se svojom diplomom sa Akademije u Dalasu”, kaže ona.

Njen prvi zadatak bio je u policijskoj patroli u Dalasu. Zatim je prešla na policijski rad u zajednici u siromašnijem delu grada Dalasa. Jedna od njenih uloga bio je rad sa porodicama kroz mnoge vrste aktivnosti usredsređenih na zajednicu, kao i borba protiv kriminala. „Mnoge porodice koje su živele u tom delu grada bile su zapostavljene, a grupa policajaca s kojima sam radila sa zadovoljstvom ih je slušala i zastupala. Ponosim se poslom koji smo uradili i koji moje kolege nastavljaju da rade u oblasti policijskog rada u zajednici.”

Bio joj je predodređen uspeh, pošto je bila na pravom mestu u pravo vreme, i izvršila je nekoliko bitnih hapšenja tokom svoje karijere. Jedno od takvih hapšenja bilo je razbijanje bande naoružanih pljačkaša koji su mesecima pljačkali banke. „Nakon jedne pljacke koju je ova grupa sprovela, vozilo kojim je upravljao vođa grupe prošlo je ispred mene i nakon kratke potere autom i uz pomoć kolega i jedinice SWAT, svi su uhapšeni bez ikakvih incidenata.”

Šest meseci nakon dolaska u EULEX, Cindy kaže da joj se do sada Priština veoma dopala. Voli letnji povetarac, vino i ljude Kosova. „Svi su neverovatno prijatni i rado će vam pomoći. Kosovo ima dosta toga da ponudi svojim građanima i ogroman potencijal”. Ona u sklopu svog posla posećuje svaki region širom Kosova. „Dopadaju mi se sva mesta koja posećujem, a hrana je ovde neverovatno dobra. Imala sam čast da pomognem dobrotvornu aktivnost vožnje biciklom u dobrotvorne svrhe za žene i decu (išla sam kombijem, ne biciklom!), koju moj nadrećeni Mark Dixon organizuje svake godine. Planine i ostali predeli kroz koje smo prošli bili su zapanjujuće lepi. Moram da pohvalim bicikliste, jer su te planine veoma strme, ali je svrha bila vredna toga.”

Kao dete bivšeg marinca, roditelji su svoju ćerku naučili da uvek uživa u životu, upoznaje nove ljude i putuje. „Svake godine smo išli na putovanja i život u raznim gradovima upoznao

me je s toliko mnogo divnih ljudi širom sveta. To je doprinelo formiranju mojih stavova i vrednosti u odnosu na različite kulture.”

Život u inostranstvu omogućio joj je da vidi mnogo raznih mesta, ljudi i kultura o kojima neki samo čitaju ili sanjaju. Znanje, informacije i iskustva iz prve ruke od ključne su važnosti za Cindy: ona napominje da vam knjige mogu pružiti samo ograničeno znanje. Primera radi, dok je radila u Avganistanu bila je smeštena u kampu i kretala se jedino od kampa do posla i nazad. Međutim, dok je radila u Bamijanu u Avganistanu stanovala je u blizini ruševina drevnog grada Bamijana, gde su tokom rata uništene Budine statue. Posetila je Crveni zamak i sveto jezero Bandi-Amir. Njena putovanja su je odvela dalje u Irak, Afriku i Aman u Jordanu, gde je imala prilike da poseti reku Jordan i Petru.

Naravno, dok boravi u inostranstvu nedostaje joj dom. Ponekad je teško biti daleko od porodice i prijatelja, međutim uz Skype, Facebook i ostale vidove komunikacije sve je lakše. „Uvek je važno biti u kontaktu sa onima koji su vam najdraži, tako da svakodnevno pričam sa porodicom. Kada sam kod kuće provodim dosta vremena sa mojom majkom, najmlađim sinom i prijateljima. Često idem u Nešvil, Tenesi, u posetu starijem sinu i njegovoj porodici. Volim da provodim vreme s moje dve unuke i da se vidim sa prijateljima i sa kolegicama iz studentske ženske organizacije Delta Sigma Theta. U slobodno vreme volim da čitam, trčim, vežbam i družim se.”

Cindy se nada da ce još nekoliko godina nastaviti da radi kao savetnica bilo gde u svetu, i da će zatim da se vrati kući i provede preostali život uz porodicu i prijatelje. „Znam da sam u životu imala sreće i nastaviću da budem zahvalna i da nijedan dan ne uzimam zdravo za gotovo. Kada nekome pomognem na bilo koji način, uvek ima kažem da i oni pomognu jedni drugima, jer nikada ne možete znati koliko možete pozitivno uticati na nekoga kada mu pomognete.”

IT forenzika – rešavanje krivičnih slučajeva u digitalnom svetu 21. veka

Iako IT forenzika nije uvek tako uzbudljiva kako izgleda na televiziji – forenzički ispitivači ne jure kriminalce i ne izlažu se pucnjavi – IT forenzika čini važan element istražnog postupka. Eksperti računarske forenzike jure kriminalce u digitalnoj sferi ili na “kibernetičkom tržištu”, što postaje sve bitnije u današnjem digitalnom svetu 21. veka. I, dok su IT forenzičari često zadovoljni činjenicom da su značajno doprineli stavljanju krivaca iza rešetaka – oni štaviše mogu pomoći da se očisti ime nevinih – podržavajući neprolaznu maksimu da je “bolje da je desetoro krivaca na slobodi nego da jedno nevino lice ispašta.”

Predstavljamo vam Šćipe Saljihu, eksperta IT forenzike koja radi u Sektoru za istrage Policije Kosova. Sa samo dvadeset godina stekla je zvanje inženjera računarstva i trenutno završava magistraturu u oblasti telekomunikacija i kompjuterskih nauka na Univerzitetu u Prištini. „Veoma rano sam pošla u školu i preskočila par razreda osnovne škole jer sam kao dete pokazala izvanredne sposobnosti”, objašnjava Šćipe sa skromnošću.

Rođena je u Prištini, ali je najveći deo svog života provela u Lipljanu, gde je kao izvanredno nadareno dete i uz podršku svoje porodice znala da će njena karijera biti u kibernetičkom svetu.

Pre nego što je otpočela karijeru u Policiji Kosova kao ekspert IT forenzike, stekla je dosta iskustva u polju informativne tehnologije. Očigledno je do ovde stigla nakon puno napornog rada i obrazovanja, ali kako je sve počelo? „Sasvim slučajno!”, objašnjava ona. „Ilgrom slučaja sam se našla u ovom poslu, nije bilo isplanirano. Oduvek me je zanimala tehnologija i uvek sam imala ogromno poštovanje za muškarce i žene u plavoj uniformi. Na kraju su se ova dva interesovanja spojila u jedno.”

Kada je “slučajno” zakoračila u svet kibernetičkog kriminala, naučila je detalje, specifičnosti i bitnost digitalne forenzike. Odmah se zaljubila u IT forenziku: „Danas je većina krivičnih dela povezana sa informativnom tehnologijom, koja se jako brzo razvija. Danas su gotovo sva krivična dela – ubistva, krivična dela povezana s drogom, slučajevi silovanja, itd. – na neki način povezani s nekom vrstom digitalne opreme. „Gotovo je nemoguće da se telefoni ili kompjuteri ne koriste u kriminalnim delatnostima, i u tim slučajevima su moje veštine kao IT forenzičkog ispitivača veoma korisne”, kaže ona.

Jedinica za IT forenziku u okviru Uprave za forenzičke istrage Policije Kosova je nova. Glavna uloga ove jedinice obuhvata čuvanje, identifikaciju, ocenu, prikupljanje,

ispitivanje, analizu i predstavljanje digitalnih dokaza na sudu. Najveći deo posla se odradi u kancelarijama, mada u nekim specifičnim slučajevima forenzički ispitivači moraju da budu prisutni na terenu.

Radni dan jednom profesionalnog forenzičkog ispitivača nije nimalo tipičan. „U zavisnosti od predmeta na kojem radim, na primer konstantna izloženost dečjoj pornografiji, korupciji, ili ucenjivanju, nivo stresa može biti veoma visok. Pregled različitih komada opreme i traganje za solidnim digitalnim dokazima kojima bi se potkrepila i pomogla tekuća istraga može da bude veoma izazovno“, objašnjava ona. Na početku svog putovanja u svetu IT forenzike nije bila svesna bitnosti svoje uloge, sve dok nije naišla na predmet iz kojeg je radeći na njemu shvatila svoju ključnu ulogu u sprovođenju pravde. „Dokazi koje moje kolege i ja uspemo da izvučemo iz različitih vrsta digitalne opreme od ključnog su značaja za svaki predmet“, kaže ona.

Šćipe je jedna od dvoje licenciranih ispitivača za IT forenziku na Kosovu. Pošto joj je dodeljen sertifikat od strane Međunarodnog udruženja specijalista za kompjutersko ispitivanje (IACIS), ona ima pravo da svedoči u svojstvu eksperta IT forenzike na bilo kojem sudu širom sveta. „Imam sjajan osećaj dostignuća kada svedočim i predstavim digitalni dokaz sudiji, znajući da taj mali deo digitalnih dokaza može rasvetliti predmet,“ sa strašću objašnjava Šćipe.

Raditi kao žena u policijskog organizaciji ponekad može biti izazovno, a u njenom slučaju izazov je dvostruk. „Oba ova zanimanja su nekako tradicionalno rezervisana za muškarce“, kaže ona, dodajući da „nas izazovi svuda prate, ali

kada odlučite koji su vaši prioriteti i kada znate šta želite postići u karijeri, morate biti jako uporni“.

Šćipe smatra da je imala sreće da direkcijom u kojoj radi upravljaju veoma jake žene. „Naša direktorka je jedna od najjačih i najprofesionalnijih žena sa kojima sam radila“, objašnjava ona. „Ona nam pruža podršku u brojnim različitim projektima i upravo je to jedan od glavnih razloga što je naša jedinica toliko uspešna“.

Iako je Jedinica za IT forenziku tek nedavno osnovana, meseca marta 2014. godine, do sada je imala ključnu ulogu u borbi protiv kriminala. „Od samog početka EULEX je uvek pružao veliku podršku našim digitalnim istragama. Koristimo opremu Misije i razmenjujemo profesionalna znanja sa našim kolegama iz EULEX-a“, kaže Šćipe.

Osim što juri kriminalce u kibernetičkom svetu, Šćipe osvaja visoke vrhove kosovskih planina. „Obožavam planinarenje i njime se bavim već više od deset godina“, kaže ona sa zadovoljstvom. Šćipe je predsednica lokalnog planinarskog udruženja „Blinaja“ u Lipljanu.

„Raditi svakodnevno na veoma teškim predmetima i videti stvari koje radije ne bih želela da vidim može biti veoma stresno. Budi vam sumnju u čovečanstvo. Jedino mesto na kojem se osećam bezbedno i koje me nadahnjuje a nastavim borbu protiv kriminalaca jeste priroda“ završava Šćipe.

Od Little Rock-a do Prištine – predstavljamo vam Jacqueline Smith

Da li ste ikada slušali priče o neproslavljenim herojima? Ti nepopustljivi policajci koji patroliraju ulicama, nevidljivi u njihovim naporima da nas štite? Da li ste svesni njihovih osmeha zbog kojih se osećate kao da svet u kojem živimo neće skliznuti sa ivice litice?

Predstavljamo vam Jacqueline Smith, policijskog narednika u penziji, koja trenutno radi u EULEX-u. Rodom je iz mesta Little Rock, Arkanzas. Njen životni put je imao drugačiji obrt, baš kao što je slučaj još jednog velikog sina iz tog mesta, bivšeg američkog predsednika Bila Klintona.

Jacqueline je rođena u porodici bolničara, i odlučila je da se suprotstavi tradiciji postavši policijska službenica, na veliko razočarenje svoje majke. „U početku, moja majka nije želela da radim u policiji. Plašila se da ne poginem na dužnosti. Međutim, ubrzo je shvatila da je zanimanje policajca plemenit posao, uprkos svim izazovima i na kraju me je u potpunosti podržavala“, kaže Jacqueline.

Jacqueline se pridružila EULEX Odseku za jačanje pre par meseci. Ona radi kao savetnik i podržava Policiju Kosova kroz aktivnosti nadgledanja, podučavanja i savetovanja o unapređenju policijskog rada zasnovanog na obaveštajnim informacijama. Njen cilj nije samo da

pruža podršku i pomogne Policiji Kosova, već i da prenese deo svog iskustva i znanja u svrhu održivosti, nakon isteka trenutnog mandata u junu 2018. godine.

„Želim da podržim svoje kolege na Kosovu na njihovom putu ka novim pristupima i novim praksama koje će unaprediti trenutne operacije i učiniti ih boljim“, kaže ona, naglašavajući da komunikacija i saradnja čine ključni deo unapređenja praksi.

Jacqueline je na Univerzitetu u Arkanzasu studirala krivično pravo s ciljem da radi kao istražitelj i predavač na Akademiji Federalnog istražnog biroa (FBI). Međutim, kada se ona prijavila, FBI je obustavio prijem, pa je jednim korakom poslata na put od hiljadu milja. Odlučila je da prihvati posao kao policijski službenik u Atlanti, Džordžija. Tu je ostala 20 godina i vrednim radom je od policajke u zajednici dospela do mesta detektiva, pokrenuvši rezultate u istragama nasilja u porodici, unutrašnjim poslovima i obaveštajnim istragama. Na vrhuncu svoje karijere penzionisala se kao narednik oko 30 patrolnih policajaca koji su radili na prijemu hitnih poziva, rešavajući krivične predmete raznolikih zajednica u Atlanti, kao što su manje krađe, nasilje u porodici, pljačke i krivična dela ubistva.

Nije uvek bilo lako biti žena policajac, kaže Jacqueline, a naročito je bilo teško izgraditi autoritet nad muškim kolegama. „Kao nadzornik i kao žena morala sam da dokažem da sam bila isto toliko sposobna da rešim krivična dela, uhvatim počinioce i budem dobar strelac, kako bih zaslužila poštovanje mojih kolega muškaraca. „S većinom njih sam uspela“, navodi Jacqueline.

Ona smatra da se posao policajca sastoji od dva važna činioca: profesionalizam i briga za javnost. „Mi smo ovde da vam pomognemo“, jeste jedna od njačešćih fraza koje koristi dok se zbližava sa afro-amerikancima u Atlanti. Tokom 20 godina rada u policiji ona se sprijateljila s lokalnom zajednicom; napredovala je i uspela je da pomogne ljudima da shvate sistem krivičnog pravosuđa. „Sa nekima od njih smo ostali prijatelji. Sa drugima smo ostali neprijatelji, ali najviše od svega negovala sam svoju radnu etiku, sačuvala svoj integritet i čineći to napredovala kao osoba i kao profesionalac“, kaže ona.

U međuvremenu, Jacqueline je sledila i svoj akademski san. Nakon što je stekla zvanje magistra u poslovnoj administraciji i magistra u oblasti krivičnog pravosuđa, odlučila je da nastavi dalje sa doktorskim studijama u oblasti obrazovanja, dok je istovremeno predavala krivično pravosuđe na lokalnom univerzitetu u Džordžiji.

Iako je na Kosovo stigla tek pre nekoliko meseci, Jacqueline je zaintrigirana ovdašnjom tradicijom i kulturom. „Oduvek sam želela da posetim Evropu i saznam nešto više o raznim kulturama. Nadam se da ću tokom mog boravka ovde preneti nešto pozitivno iz moje zemlje. Otišla sam u ranu penziju sa dužnosti policajca kako bih mogla da dođem ovde“, kaže Jacqueline.

Najjači utisak na nju ostavili su ljudi Kosova. Obožava kada je deca pitaju ko su njeni omiljeni košarkaši ili kad isprobavaju nove fraze na engleskom. Trenutno pokušava da nauči par reči na albanskom. Omiljena reč joj je ‘faljeminderit’. Ceni činjenicu da njeni susedi paze na nju.

Čvrsto ubeđena da je put daleko bolja inspiracija od odredišta, Jacqueline želi da nastavi svoje akademske studije i da nastavi da sa drugima deli svoje znanje i stručnost. „Volim da držim predavanja i obuke, da pomognem ljudima da shvate nešto. Uživam kada vidim kako im lice zablista kada nešto nauče“, priznaje ona. „Od mojih studenata sam naučila mnogo toga. Uživam u životu, u razmeni ideja i u interakciji s mlađom generacijom. Imam poverenja u svoj put“, zaključuje ona.

Između pravosuđa i muzike – upoznajte se sa Vjolcom Krocic-Grdzaljiu

Rođenje i odrastanje u Prizrenu, drevnom gradu u kojem umetnost i istorija utiču na generacije, odigrali su značajnu ulogu u formiranju njene ličnosti. Upoznajte se sa Vjolcom Krocic-Grdzaljiu, koja radi kao pravni savetnik u EULEX-u.

Vjolca je pravni savetnik na Apelacionom sudu i Vrhovnom sudu. Ona tu blisko saraduje sa EULEX sudijama, pomažući im u donošenju presuda u predmetima teškog kriminala. Ona smatra da joj izloženost multikulturnom sudskom okruženju u okviru Misije omogućuje da proširi svoju stručnost. „Uspela sam da se prilagodim i da svoje prethodno radno iskustvo uskladim sa međunarodnim standardima Misije”, objašnjava ona.

Još od ranog uzrasta, suočavala se sa dilemom da li da nastavi sa muzikom ili pravom. Odrastajući u porodici istaknutih kosovskih advokata i slušajući njihove priče pomoglo joj je da se odluči za pravo. „Obožavala sam da sviram klavir, ali kada je došlo vreme da odlučim šta da studiram, izabrala sam pravo”, kaže Vjolca.

Iako se zalaže za uravnoteživanje tasova pravde, Vjolca je veoma strastveno posvećena i muzici. „Volim Šopena. Osećam se smireno kada slušam njegovu muziku”, kaže ona.

Vjolca je svoju profesionalnu karijeru otpočela nakon završetka sukoba na Kosovu. Godine 1999. ukazala joj se prilika i počela je da radi za Međunarodnu zdravstvenu korporaciju, u odeljenju za ljudske resurse. U tom svojstvu bila je odgovorna za ugovore i zapošljavanje novog osoblja. Iako to nije bila idealna situacija za jednog pravnika, ovaj posao joj je otvorio vrata za dalji rad u međunarodnim organizacijama.

Vjolca je odrasla u organizovanoj, strukturiranoj porodici. Njen otac se školovao u Hrvatskoj i radio kao profesor vojne odbrane na koledžu u Dubrovniku i u srednjoj školi u Prizrenu nakon povratka na Kosovo. Njegova smrt u ranoj dobi značila je da je njena majka morala sama da odgoji dvoje dece.

„Moja majka je moj heroj. Kada smo izgubili mog oca, a ona svog životnog druga, moja majka je bila veoma mlada. Uvek je bila posvećen roditelj i morala nam je biti i otac i majka, odgajajući nas u jake osobe. Nasleđe moga oca u mom i odgajanju moga brata podstaklo nas je postignemo najveći standard u obrazovanju i to je nešto čemu je moja majka uvek bila posvećena”, kaže Vjolca.

Značaj porodice za Vjolcu je očigledan. Upitana o svom najznačajnijem dostignuću ona brzo odgovara: “Mojih

troje dece." Podržavajući ih bezrezervno, ona obožava da sluša kako im je protekao dan i ohrabruje ih u njihovim brojnim poduhvatima, kao što su učenje i razni kreativni projekti.

Ona se pridružila OEBS-u 2000. godine, gde je brzo napredovala u njegovom multikulturalnom okruženju. U roku od samo nekoliko meseci Vjolca je unapređena u pravnog savetnika i počela je da radi na predmetima krivične odbrane.

Dok je radila u OEBS-u, Vjolca je pomagala kosovskim advokatima odbrane u pripremi krivičnih predmeta od samog početka do krajnjih faza krivičnog postupka. Oni su sprovedeni uz puno poštovanje sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, koja je u to vreme počela da se primenjuje u pravnom sistemu Kosova. „Osećala sam toliko samopouzdanja u toj ulozi da sam 2005. godine otvorila svoju kancelariju i radila u njoj devet godina“, kaže Vjolca.

Tek kada je otvorila svoju advokatsku kancelariju shvatila je značaj i zadovoljstvo rada u multikulturalnom okruženju, u kojem je stalno nailazila na izazove i podsticaje u svom radu. „Nedostajala mi je atmosfera multikulturalne pravne ekipe koju sam pronašla u OEBS-u, pa sam 2014. godine odlučila da se pridružim EULEX-u.“

Vjolca voli pešačenje i aktivnosti na otvorenom. Ona kaže: „Često me zadirkuju na poslu zbog toga što svaki dan pešačim od kuće do Palate pravde i nazad.“ Stoga ne iznenađuje što vikende provodi na planinarenju u pratnji svoga psa.

Najviše se ponosi time što je bila prva osoba koja je pomogla jednom kosovskom braniocu u izradi prvog zahteva podnesenog Sudu za ljudska prava u Strazburu, dok je radila u

Resursnom centru za krivičnu odbranu, koji je osnovao OEBS. To je bio jedan slučaj arbitrarnog hapšenja, priseća se ona. „Za mene je bilo izvanredno biti deo nečega novog i gledati kako se po prvi put nešto razvija na Kosovu,“ kaže ona ponosno.

Ona smatra da vladavina prava na Kosovu napreduje, a time i poverenje ljudi u institucije. „Kosovo je ostvarilo napredak od završetka sukoba. U oblasti vladavine prava morali smo da krenemo od nule. Zadovoljna sam što radim u organizaciji kao što je EULEX, koja nastavlja da značajno doprinosi ovom procesu“, kaže ona. „Smatram da ostaje još mnogo toga da se uradi u oblasti pravosuđa, ali na pravom smo putu ka uspehu. Dugujemo to našoj deci – i sami sebi“, zaključuje ona.

Pravda je mozaik

Pre dve godine, šetajući po plaži Keri na jugozapadu Irske sa pogledom na Atlantski okean, Cathy Houlihan je razmišljala o svom sledećem cilju u karijeri. Želela je nešto novo, drugačijeg tempa, što bi joj omogućilo profesionalni i lični razvoj. Sa 12 godina policijskog iskustva i rada kao detektiv, Cathy se prijavila na EULEX-ov konkurs. Ubrzo nakon toga, izabrana je na položaj službenika za unutrašnje istrage u misiji i otputovala na Kosovo ostavljajući za sobom beskrajni horizont okeana i neba.

„Pošto sam do tada radila samo u Irskoj, želela sam novi izazov—nešto novo i drugačije od istrage teških zločina. Uvek sam bila zainteresovana za Balkan, a naročito za Kosovo,” nastavlja ona, „što je uveliko uticalo na moju odluku da dođem ovde.”

EULEX je najveća misija Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike (CSDP), ali ujedno i jedina misija koja u svom sklopu sadrži Jedinicu za unutrašnje istrage. Ova jedinica, u kojoj Cathy radi, pripojena je Kancelariji šefa misije. Njena osnovna uloga je da istraži navodne disciplinske prekršaje od strane pripadnika misije. Cathy se stara da svaki novi član misije po svom dolasku bude obavešten i upoznat sa Kodeksom ponašanja.

Njen dolazak na Kosovo je jedinstven. Houlihan potiče iz porodice policajaca, što je čini prirodno ambicioznom detektivom

— možda zbog niza godina ispitivanja od strane njenog oca, bivšeg detektiva, i motivacije od njenog strica, koji trenutno radi kao policajac u Irskoj. Kako žene čine otprilike više od jedne četvrtine policijske snage Irske, Cathy Houlihan je bila odlučna da dá svoj doprinos policiji.

„U mojoj ekipi muškarci i žene rade rame uz rame. Mi podržavamo jedni druge u našim svakodnevnim aktivnostima. U mojoj zemlji je na čelu policije žena. To je vrlo ohrabrujuće za žene koje rade u policiji”, kaže Cathy.

Po završetku fakulteta društvenih nauka i socijalnog staranja, Cathy je odmah primljena na obaveznu dvogodišnju policijsku akademiju.

Govoreći o svom profesionalnom iskustvu, ona kaže: „U potpunosti volim svoj posao jer obuhvata mnoge raznolike aktivnosti. U početku sam, kao i svi ostali policajci u Irskoj, patrolirala ulicama, ali sam zatim uznapredovala u krivične istrage. Ja sam istražitelj teških zločina, koji uključuju ubistva, ubistva iz nehata, teške napade, pljačke, trgovinu drogom, seksualno zlostavljanje, među ostalim zločinima. Volim akciju i vrlo se ponosim svojom bitnom ulogom u lancu pravde.”

Suprotno onome što ljudi obično misle, ona priznaje da adrenalin ne raste tokom

jurnjave automobilima, na primer, već tokom sastavljanja krivičnog predmeta. „To je kao mozaik. Saslušam sve strane i onda složim sve delove kroz ispitivanja i istragu“, kaže ona sa oduševljenjem. Najzahvalnija je onda kada je pravda zadovoljena. Njene istrage u EULEX-u su dosta drugačije jer disciplinski postupci uglavnom obuhvataju papirologiju.

Houlihan uspeva da pronađe savršenu ravnotežu između posla i privatnog života u EULEX-u. „Ovde na Kosovu, imala sam prilike da upoznam izvanredne i doživotne prijatelje, od kojih ću neke zasigurno ponovo sresti u bliskoj budućnosti.“

Cathy je tokom boravka ovde po prvi put imala prilike da putuje tokom vikenda i da živi van irske obale, na kojoj je stajala pre dve godine. Njeno omiljeno mesto na Kosovu je Prizren, prelep, živopisni grad s rekam koja teče kroz centar, nalik gradu Kork u Irskoj, mestu njenog stalnog boravka. Ona kaže da Kosovo ima toliko toga da ponudi u smislu pejzaža: „Samo treba znati gde da odete. Zimi volim da idem na Brezovicu, jer u Irskoj nema skijališta. Vodopadi Miruša su takođe prelepi.“

Cathy je sa grupom prijatelja iz EULEX-a išla na kratka putovanja u druge zemlje. „Jedno od nezaboravnih iskustava za mene je pogled na bajkovite odžake Kapadokije, konusne stene pod svetlim plavim nebom iz balona u Turskoj. Još se sećam tišine koja je pratila pogled“, ističe Cathy.

Iako joj nedostaje dom, ona kaže: „Prijatelji i članovi porodice su mi došli u posetu kako bi videli i iskusili i naučili nešto o kosovskoj kulturi i divnom stilu življenja“. Ona je i zamenik vođe irskog kontingenta na Kosovu, pa joj dom nikada nije suviše dalek.

„Mi smo mali kontingent koji čini nas sedmero, ali smo veoma popularni u Misiji. Pretpostavljam da su razlog tome naša izvrsna irska kafa i Padijeve žurke, koje ostavljaju utisak da je naš tim mnogo veći. U nekoliko navrata smo misiju obojili u zeleno“, kaže ona.

Cathy ne provodi vreme samo na poslu i putovanjima. Tokom svog boravka na Kosovu, ona je završila još jedan fakultet, naime kriminologiju i krivičnu psihologiju, kao i još nekoliko kurseva koji će joj pomoći da napreduje u svojoj karijeri.

Iako je njen boravak na Kosovu kratak, sećanja, prijateljstva i lični i profesionalni razvoj ostaće zauvek. Kada se bude vratila u Irsku, Cathy će nastaviti da rešava misterije teških zločina. „Najviše se radujem plaži, porodici, prijateljima, i što je najbitnije, mojoj inspirativnoj detektivskoj karijeri i zadovoljenju pravde za sve žrtve,“ kaže ona.

Drita Hajdari: ćutnja je zloćin

Bilo da je reć o planinama Kosova, poljima Albanije ili jezerima Crne Gore, gđa Drita Hajdari ih sve istrađuje. Kao obođavalac prirode, Drita voli i ide na pešaćenje gotovo svakog vikenda. Dok sabrano govori o svojim aktivnostima na otvorenom i svim svojim iskustvima u prirodi, uz strasan smeh i toplinu, nikada ne biste pomislili da ona istrađuje i procesuiraj najzahtevnija i najproblematićnija pitanja na Kosovu. Gđa Drita Hajdari je tuđilac u Specijalnom tuđilaštvu Kosova. Elegantno odevena, samouverena i potpuno posvećena, Drita otpoćinje svoj put pravde svako jutro.

Ona je prva, kao lokalni tuđilac, podigla optuđnicu za ratne zloćine protiv jednog visokog politićara na Kosovu.

„Studirala sam pravo i postala tuđilac kako bih radila na ratnim zloćinima, koje malo njih prihvata da procesuiraj. Radim na predmetima za koje ćvrsto verujem da treba da se reše. Ovom društvu je potrebna vladavina prava. Usprotiviti se teškim zloćinima i biti glas pravde za mene je ćast. To je ono što me drđi u ovom poslu svaki dan”, kađe Drita.

Izbegavajući da govori o bilo kakvim detaljima iz svakodnevnog rada, pošto radi na veoma osetljivim pitanjima, ona ostavlja utisak da je veoma ambiciozna i odlućna kada govori o pravosuđu.

Put gđe Hajdari u pravosuđu otpoćeo je 80-ih godina. Kada je diplomirala na pravnom

fakultetu 1983. godine poćela je prvo da radi kao sudija, samo godinu dana nakon što je diplomirala.

Gđa Hajdari je kao sudija radila do 1990. godine kada je nastala kriza u bivšoj Jugoslaviji. Iako nikada nije ni zamišljala da će promeniti svoje zanimanje, odlućila je da napusti mesto sudije i postane advokat. Bila je odlućna da zastupa one koji nisu mogli da govore u svoje ime. Kao advokat, radila je nekoliko godina u veoma teškim vremenima i uslovima.

Prisećajući se vremena kada je radila kao sudija u bivšoj Jugoslaviji, ona kađe da je najveća razlika u sudstvu iz tog vremena u poređenju sa sadašnjim vremenom ta da je sada odgovornost za dokazivanje zloćina na sudu u rukama tuđioca. Objašnjavajući bezbrojne bitke koje je vodila na sudu, ona odlućno tvrdi da uspeh jednog predmeta ne zavisi samo od tuđioca, kako mnogi tvrde. „Zahtev za istragu, obustavljanje istrage, podizanje optuđnice, itd., predstavljaju uspehe tokom celog postupka. To zahteva ogromne napore svih strana, bez obzira na ishod. Svi ti procesi treba da obezbede pristup pravosuđu i pravedan postupak i to je uspeh u vladavini prava”, kađe Drita.

Ona je odmah nakon krize na Kosovu imenovana za tuđioca, kada je ceo sistem pravosuđa bio pod upravom Misije Ujedinjenih nacija na Kosovu. Kako je pre konflikta živelaj u Mitrovici i tokom krize

izgubila sve, uključujući svoju kuću i sve svoje stvari, preselila se u Prištinu i počela iznova 1999. godine, ali nikada je ništa nije moglo sprečiti da ostvari ono za šta je verovala da je pravedno.

Uslovi u kojima su odmah nakon rata tužioci i sudije radili na Kosovu bili su veoma teški. „Bila sam prisiljena da napustim posao tužioca, jer sa prihodima tužilaca odmah nakon rata bilo je nemoguće obezbediti egzistenciju“, priseća se Drita.

Međutim, bila je odlučna da ponovo prigrli svoj put pravosuđa i nastavila je svoju karijeru u Ujedinjenim nacijama, u Jedinici sudske inspekcije. Ona je u sklopu jedinice pomagala u procesu izbora sudija i tužilaca, kao i osnivanju Tužilačkog i Sudskog saveta Kosova.

Za Ujedinjene nacije je radila do 2008. godine, kada se pridružila projektu USAID-a za vladavinu prava za koji je radila samo dve godine. Godine 2010, Drita je odlučila da se vrati svojoj izvornoj profesiji. „Tokom svih tih godina posle rata, nakon što sam napustila tužilaštvo i radila za UN, svaki dan sam sebi govorila da ću se vratiti tužilaštvu“, kaže Drita.

Nakon veoma dugog i teškog procesa ponovnog imenovanja, ona je postavljena na mesto tužioca pri Osnovnom tužilaštvu u Prištini. Tokom svog rada u Osnovnom tužilaštvu u Prištini, ona je vodila bitku protiv korupcije i izabrana je za nacionalnog koordinatora za borbu protiv korupcije. Obučena da radi na teškim krivičnim delima, ona je veoma dugo bila jedina koja je radila na predmetima korupcije u Prištini. „Sve se dešava u Prištini. Sve institucije su ovde. Možete zamisliti opterećenje poslom i izazove u predmetima na kojima sam morala da radim svakodnevno“, objašnjava Drita, dodajući da su joj, bez obzira na stres i poteškoće, konkretni rezultati davali snage da nastavi dalje.

Od 2013. godine, kada je postavljena na mesto specijalnog tužioca, ona stalno traži nove izazove. To je profesionalni podsticaj adrenalina, objašnjava ona. Tokom protekle četiri godine, svakodnevno je radila na teškim krivičnim predmetima. Od korupcije, do terorizma i organizovanog kriminala – Drita ne zna za granice. Kao pravi ratnik, ona nikada ne prestaje da se bori za pravdu. „Izazovi mi daju podsticaj. Oni me motivišu. Svako jutro se budim i podsećam i obećavam sebi da moram da ostanem mirna, međutim u trenutku kada uđem u sudnicu sve što sam sebi obećala nestaje“, kaže Drita.

Svaki predmet uzima k srcu i ulaže svu svoju energiju u njega. S gomilom spisa u rukama i odlučna da uspe, ona se u trenutku kada uđe u sudnicu pretvara u vatru.

Dritino raznovrsno pravno iskustvo pomoglo joj je da svaki predmet analizira sa raznih tački gledišta: „Sada kada radim na jednom predmetu, imam prednost da ga analiziram kao tužilac, sudija i advokat odbrane. To mi jako puno pomaže“, ističe ona.

Drita je tokom svoje karijere imala prilike da radi s raznim međunarodnim sudijama, tužiocima i advokatima. Ceneći njihov ogroman doprinos pravosudnom sistemu Kosova, ona čvrsto veruje da je sada vreme da Kosovci preuzmu stvari u svoje ruke. „Smatram da mi sami treba da se pobrinemo za našu zemlju“, odlučno tvrdi ona.

Uprkos svim problemima s kojima se Kosovo suočava u oblasti vladavine prava, Drita podržava prenos nadležnosti sa međunarodnih na lokalne vlasti. Ometanja, pretnje, javne izjave zvaničnika o tekućim suđenjima, sofisticirane metode ucenjivanja i zastrašivanja predstavljaju mnoge probleme koje Drita ističe. Bez obzira na to, ona čvrsto veruje da uz malo više finansijskih ulaganja u plate i zdravstveno osiguranje, sudije i tužioci Kosova mogu u potpunosti da preuzmu odgovornosti.

Vraćajući se na svoje tinejdžerske godine, Drita se priseća kako su je svi u porodici zvali advokatom. „Celog života sam se borila za pravdu i ravnopravnost. Uvek sam se vodila principom pravde. Borila sam se za svoje ideale i nikada nisam prestala da verujem da je pravda bitna“, kaže ona.

Njena stalna borba protiv nepravde i neravnopravnosti je ono što je stalno motivise. „Ne mogu da ćutim o stvarima koje su nepravedne. Ljudi me kritikuju zbog nedostatka diplomatskih sposobnosti, ali ja sam takva. Rođena sam takva. Govorim ono u šta verujem i borim se za to. Smatram da je ćutnja zločin, jer omogućuje zločin na veoma iskvaren način“, tvrdi ona.

Priroda njenog posla zahteva niski profil u društvu i ograničen krug prijatelja, međutim njoj je dovoljno da bude u uskom krugu prijatelja i porodice.

Usklađujući svakodnevni rad s privatnim životom, Drita je veoma organizovana. Ona posećuje fitness centar tri puta nedeljno. „To mi osvežava um. Dobro je za mentalno zdravlje“, naglašava ona. Oslobođanjem od pritiska posla bilo u fitness centru ili pešačenjem u prirodi tokom vikenda, Drita je naučila da prihvati svoj stil življenja i nastaviće da radi marljivo svaki dan za dobrobit vladavine prava na Kosovu.

Agata Szimanska – zbog čega rad na rodnoj ravnopravnosti nije pitanje ‘zašto’ već ‘kako’

Ako uđete u Baba Ghanoush tokom surovo hladnog vremena u Prištini, pronaći ćete toplinu, vegetarijanske specijalitete i prijatelje uronjene u zarazan, iskren smeh. Tu ćete naći i Agatu Szimansku, vršiteljku dužnosti savetnika za pitanja rodne ravnopravnosti u EULEX Kosovo, koju opisuju svi ti kvaliteti. Međutim, pitajte je šta radi u EULEX-u Kosovo i vedra atmosfera će se odmah promeniti u ozbiljnu. Szimanska je neizmerno predana pitanjima rodne ravnopravnosti i sa zadovoljstvom deli svoje znanje.

Agatin posao je da se postara da aktivnosti Misije budu osmišljene u skladu s međunarodno priznatim standardima rodne ravnopravnosti. Shodno opredeljenju Misije da aspekte rodne ravnopravnosti uključi u sve svoje aktivnosti, u razna odeljenja ugrađena je mreža od 19 osoba odgovornih za rodnu ravnopravnost. Cilj mreže je da poveća doseg savetnika za rodnu ravnopravnost i da uključi aspekte rodne ravnopravnosti u odgovarajuće jedinice Misije.

Kada se Szimanska pridružila Misiji, u EULEX-u je došlo do značajnog smanjenja osoblja. Mrežu je bilo potrebno ojačati u smislu novih članova i nove obuke. Kroz tu obuku, osobe odgovorne za rodnu ravnopravnost (ORR) stekle su sposobnost da sprovedu analizu rodne ravnopravnosti u okviru mandata EULEX-a.

„Nekoliko projekata ORR odnosilo se na osnivanje sistema za prikupljanje podataka razvrstanih po rodu. To nam zauzvrat omogućuje da ih analiziramo i da Misiji i lokalnim partnerima damo rodno osetljive preporuke“.

Kako bi imala uvid u ostatak Balkana, Szimanska vikendima putuje koliko god može. Za kratko vreme je posetila Srbiju, Makedoniju i Albaniju. Za nju je veoma bitno da iskusi nove zemlje i njihove jedinstvene priče, čak i samo nakratko.

Kada nije na nekom putovanju, Agata vežba jogu, a kada ima vremena voli i da sprema jela. Međutim, njen glavni izvor energije su zanimljivi razgovori s prijateljima. „Neki od ljudi koje sam ovde upoznala su mi postali veoma dragi“, nastavlja ona, „nisam očekivala da ovde, na Kosovu, pronađem doživotne prijatelje. Ali jesam“.

Agata ima jedinstveno iskustvo. Dete poljskih roditelja, u ranoj mladosti se odselila u Švedsku. Diplomirala je na programu studija o miru i sukobima na Univerzitetu Malmö, a kroz program razmene studirala je međunarodnu politiku u Koreji, a zatim i u Vankuveru. Agata je kasnije pronašla strast u analizi međunarodnih događaja iz feminističke perspektive.

„Shvatila sam bitnost rodne perspektive

u analizi konflikata”, kaže Szimanska. Ona je završila magistraturu na Univerzitetu Uppsala na odseku evro-azijskih studija, gde bi se neki od njenih kolega povremeno našalili i rekli da nije mogla nijedan ispit da uradi a da ne pomene rodna pitanja. “Sukob utiče na žene i muškarce, devojčice i dečake na različite načine, a rodna perspektiva se odnosi na to da se bezbednosne potrebe i muškaraca i žena oslove na odgovarajući način”. Međutim, „jedno vreme mi nije bilo jasno kako primeniti sposobnost za rodnu ravnopravnost; to je sposobnost kao i svaka druga i potrebno je vremena da se nauči”, kaže Szimanska kroz stidljiv osmeh, znajući vrlo dobro da ju je shvatila.

Agata je zatim dugo godina radila na Akademiji Folke Bernadotte Academy, švedskoj vladinoj agenciji pod okriljem Ministarstva spoljnih poslova. U odeljenju u kojem je radila, njen posao je obuhvatao sve od pripreme obuka o rodnoj ravnopravnosti za članove rukovodstva MSP pa do održavanja dijaloga među raznim vladinim agencijama. Ona je kroz napredovanje u karijeri postala službenik za obuku i projekte na Akademiji, otvorivši novo poglavlje ulogom vršiteljke dužnosti savetnika za rodna pitanja pri EULEX-u.

Iako je u EULEX stigla nedavno, Agata je kako lično tako i poslovno ostavila veliki utisak na svoje kolege. „Od kada sam se pridružila Misiji naučila sam toliko mnogo novih stvari; od kolega sam naučila mnogo toga o Misiji i podelili su svoja znanja sa mnom. Kriva učenja je bila strma, ali mi je život pri ovoj misiji omogućio da radim u vrlo dinamičnom multikulturalnom okruženju sa nekim od najinteligentnijih ljudi iz svih krajeva sveta.”

Za razliku od tragova u snegu, Agatini otisci će ostati, najverovatnije, tokom

celog preostalog mandata Misije. Jedan od njenih doprinosa bilo je unapređenje mehanizma za izveštavanje o rodno zasnovanim uznemiravanjima i napadima. „Ponosna sam što sam posredovala diskusijom koja će unaprediti postupke kojima će Misija osloviti ova pitanja, a pripadnici osoblja prijavljivati”, nastavlja ona, „međutim, uvođenje novih načina zahteva dosta rada i vremena. Vreme nije na mojoj strani”, ističe ona.

Nije neuobičajeno da savetnici za rodnu ravnopravnost naiđu na otpor. Međutim, Agata kaže da su unutar Misije mnogi njeni predlozi uzeti u obzir. Tokom obuka joj često postavljaju pitanja o ponekad negativnim uticajima lokalne kulture na rodnu ravnopravnost. Njen odgovor je odlučan:

„Lokalnu kulturu nikada ne treba iskorišćavati kao opravdanje za moralno pravo. O nekim određenim vrednostima se ne može diskutovati. Rodna neravnopravnost se često pravda tradicijom, religijom ili nekom vrstom društvene strukture. U isto vreme, bilo bi naivno smatrati da neka univerzalna prava, kao što su rodna ravnopravnost, mogu da se primene bez razmatranja lokalnih običaja. Tu nam pomažu strategije, javno zagovaranje i ostala sredstva. Rad na rodnoj ravnopravnosti nije pitanje ‘zašto’ već ‘kako’.”

Žene u plavom doprinose promenama

Od očuvanja mesta zločina i sakupljanja forenzičkih dokaza, bilo da se radi o otisku prstiju ili obuće, dlakama ili vlaknima, može zavisiti da li će navodni kriminalac ostati na slobodi ili će mu se suditi za zločin. Upoznajte potpukovnicu Fljorie Hajra, direktorku Uprave Kosovske policije (KP za forenzičku istragu, koja se stara da ekipe kojima ona upravlja adekvatno vrše uviđaj mesta zločina, ispituju i sakupljaju i najmanje detalje, koji eventualno mogu biti značajni za istragu. Potpukovnica Fljorie Hajra je svoju karijeru u Kosovskoj policiji otpočela pre sedamnaest godina, kada je odlučila da sledi svoj san iz detinjstva. Ona ističe da je, uprkos činjenici da ju je opšta situacija na Kosovu sprečila da se prijavi na Policijsku akademiju, aplicirala za posao u Kosovskoj policiji „čim je saznala za konkurs“.

Fljorie je rođena i odrasla u Mitrovici, gde je studirala informacione tehnologije, mada nikada nije izgubila želju da se pridruži Kosovskoj policiji. Njenu ljubav prema policiji dodatno je podržavao njen otac, koji je takođe bio policajac. „Odrastajući uz oca koji je strastveno voleo i cenio svoj posao, i ja sam se zaljubila u isti“, kaže Fljorie.

Fljorie Hajra je diplomac druge generacije Policijske akademije Kosova. Njena sedamnaestogodišnja stručna karijera

počela je u policijskoj patroli, pri policijskoj stanici u Južnoj Mitrovici, i obuhvata policijski rad u zajednici, a kasnije istrage, pa sve do položaja forenzičara u okviru regionalne istražne jedinice u Mitrovici.

„Počela sam sa policijskim patrolama, pešačkim ili u vozilu. Ništa u to vreme nije izgledalo lako, niti je bilo lako“, objašnjava ona, ističući da su žene policajci morale da rade dvostruko više kako bi se dokazale, „ali, ja sam bila i još uvek sam veoma ponosna što sam među ženama koje su razbile predrasude da je ovo isključivo muško zanimanje“, objašnjava potpukovnica Hajra.

Njena snaga, odlučnost i etika marljivosti u postizanju svojih ciljeva bile su glavna pokretačka snaga koja stoji iza njenog uspeha u dostizanju položaja rukovodioca u okviru Kosovske policije. „Počela sam kao vodnik, a sada sam potpukovnica i direktorka Uprave KP za forenzičku istragu“.

Uprava KP za forenzičku istragu je specijalizovana služba koja funkcioniše u okviru Oseka za istragu zločina. Zadaci ove jedinice su pretraga, pronalaženje, utvrđivanje, dokumentovanje, sakupljanje i ekspertiza krivičnih tragova pronađenih na mestu zločina. Uprava za forenziku pruža i tehničko-naučne usluge Kosovskoj policiji, Forenzičkom

institutu, sudstvu i drugim domaćim i međunarodnim organizacijama za sprovođenje zakona.

Fljorie opisuje svoj posao u Upravi za forenzičku istragu sa puno strasti, jer smatra da inspektori koji rade uviđaj mesta zločina imaju presudnu ulogu u utvrđivanju kako je i ko počinio zločin: „Uloga moje jedinice je veoma bitna, mi sakupljamo sitne delove kako bi smo izgradili slučaj, to je kao slagalica, a mi pronalazimo delove koji nedostaju“, kaže ona.

Uprava kojom ona upravlja je veoma nezavisna, međutim ona je zahvalna na odličnoj saradnji i pomoći, koje dobija od raznih međunarodnih organizacija kao što su UNMIK, KFOR, OEBS, EULEX: „Želela bih da se lično zahvalim EULEX-u na stalnoj podršci, bilo da se radi o zajedničkim istragama, razvoju kapaciteta, naročito u IT forenzici, ili donaciji stručne opreme našem odeljenju. Ta pomoć nam je bila od velike koristi.“

Potpukovnica Hajra je, takođe, veoma poznata po svom radu u svojstvu članice Upravnog odbora Udruženja žena pri Kosovskoj policiji Kosovskoj policiji, UŽKP. Ona je tokom proteklih nekoliko godina radila na promovisanju osnaživanja žena koje rade u Kosovskoj policiji Kosovskoj policiji. „Žene su pokazale koliko vrede, od administrativnih do operativnih položaja“, tvrdi ona. UŽKP je osnovano novembra 2013. godine u cilju osnaživanja uloga žena u Kosovskoj policiji Kosovskoj policiji: „Usredsređeni smo na mlade žene na Kosovu, održavamo razne radionice širom regiona sa raznim zajednicama, na kojima nastojimo da ih ohrabrimo da se pridruže policiji i razbiju predrasudne i stereotipne stavove, u ulozi koja se obično smatra zanimanjem u kojem dominiraju muškarci“. Cilj angažovanja potpukovnice u UŽKP bio

je uglavnom da se osnaže žene u policiji i da uravnotežena zastupljenost polova postane sastavni deo njihovog uspeha. „Iako je Kosovska policija u potpunosti posvećena uključivanju rodnog aspekta, policija upošljava manje od 15% žena, od kojih 12% čine žene policajci, koje rade na raznim funkcijama sprovođenja zakona. Pored toga, tek njih nekoliko ima viši čin; devet žena policajaca nose čin viši od majorskog, a to pokazuje da smo postigle rezultate, ali da još mnogo toga ostaje da se uradi“, objašnjava ona.

Fljorie Hajra je osoba koja nikada ne prestaje da uči. Ona veruje da se u svakodnevnom radu uvek može naučiti nešto novo. Ona trenutno pohađa master studije u oblasti međunarodnog prava na Univerzitetu Pristine, a u slobodno vreme voli da uživa u naletu adrenalina koji pruža paraglajding, kao članica Paraglajding kluba Trepča u Mitrovici.

Proaktivno zalaganje za međunarodno pravo i ljudska prava: predstavljamo Marianne Fennema

Svakodnevno savetovanje od strane EULEX-a, u vezi sa raznim, kompleksnim i veoma bitnim pitanjima, definiše radni rad Marianne Fennema.

Ona je na čelu Kancelarije za ljudska prava i pravna pitanja, KLJPPP, u misiji Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu. Kancelarija se sastoji od 13 članova tima koji čine izvor bezgraničnog znanja koje je od ključnog značaja za nadgledanje, praćenje i primenu ljudskih prava, ali i za garanciju da će tokom sprovođenja mandata i aktivnosti misije biti ispoštovani pravni aspekti.

Marianne je iz Holandije. Završila je evropske studije u Amsterdamu i nastavila magistarske studije u oblasti međunarodnog prava u Engleskoj. U Londonu se kvalifikovala za advokatsku profesiju. Kao student Univerziteta u Amsterdamu, Marianne je bila članica osnivača AEGEE-a, evropske studentske organizacije koja je usredsređena na osnaživanje mladih u Evropi za preuzimanje aktivne uloge u društvu. Neko vreme je radila u sedištu te organizacije u Parizu.

Kancelarija koju Marianne vodi je odgovorna za pravno tumačenje mandata misije visokom rukovodstvu i službama

misije, kao i za garantovanje da se pravni aspekti sprovede i uzimaju u obzir prilikom svih izmena mandata misije.

Marianne se misiji pridružila pre tri godine, kao službenica KLJPPP. Međutim, to joj nije bio prvi put da radi na Kosovu. Ona je pre toga ovde radila u sklopu UNMIK-ovog stuba IV i u Međunarodnoj civilnoj kancelariji.

Kada je prvi put došla na Kosovo, septembra 2004. godine, već je imala prethodnog iskustva u regionu, jer je radila u okviru američke medijske kompaniju koja je istraživala mogućnosti za osnivanje televizijskih i radio stanica na Balkanu. Kako Marianne ističe, došla je na Kosovo, a "ostalo je poznato".

Marianne je svoju karijeru otpočela kao korporativni advokat u jednoj velikoj gradskoj firmi u Londonu. Nakon kvalifikacije, napustila je privatnu praksu kako bi radila u medijskoj industriji. Dok je zastupala američke medijske investitore, živela je u Ljubljani i Pragu. Zatim se ponovo vratila u London, gde se zaposlila kao pravnik na televiziji Volt Dizni. „Nisam bila veliki obožavatelj Diznija kada sam počela raditi kod njih, međutim, bilo je teško izbeći Dizniju magiju“, priznaje ona.

Kada je došlo vreme da magiju Volta Diznija zameni nekim „stvarnijim“ poslovima, odlučila je da se vrati na Kosovo, gde Marianne trenutno radi kao savetnica misije o osnovima vladavine prava i izazovima upravljanja, u svojstvu šefice KLJPPP.

KLJPPP se takođe bavi i unutrašnjim sistemom pravde misije. Kancelarija savetuje šefa misije o raznim pitanjima koja se odnose na ljudska prava i izrađuje podneske za Komisiju za razmatranje ljudskih prava, koja nadgleda spoljnu odgovornost misije.

Ali to nije sve što ova kancelarija radi.

„Naša kancelarija pomaže misiji uopšte, kako Odseku za jačanje, tako i Izvršnom odseku, na unapređenju stvari, kako bi naši postupci bili u potpunom skladu da međunarodnim ljudskim pravima. Poštovanje ljudskih prava treba da bude integrisano u svim našim zadacima“, objašnjava Marianne.

Još jedan veoma bitan zadatak ove kancelarije je pravna pomoć i tumačenje zakona koje izrađuje Vlada Kosova. Preko svojih nadzornika i savetnika, misija u saradnji sa KLJPPP, izrađuje, savetuje i predlaže zakone i izmene zakona kosovskom zakonodavstvu. Misija je do sada pomogla u izradi više od 150 zakona, administrativnih uputstava i propisa. Posebna pažnja se posvećuje i zakonima koji se odnose na mandat misije.

Marianne insistira da svi ti višestruki zadaci iz raznih operativnih oblasti misije zahtevaju puno angažovanje svih službi kancelarije. Timski rad je od suštinske važnosti za uspeh KLJPPP.

„Veliki deo rada se poverava, ali treba savetovati osoblje, naravno, naročito kada se radi o osetljivim pitanjima. Stoga se

moja dnevna rutina podrazumeva odlazak na sastanke, odgovaranje na elektronsku poštu, nadgledanje rada članova moje službe i pregled konačnih ishoda, kako bismo bili sigurni da pravilno savetujemo“, ističe ona.

Prema mišljenju Marianne najveći izazov za Kosovo je promena načina razmišljanja i shvatanje ljudi Kosova da, ukoliko svako doprinese na svoj način, mogu se postići bolje šanse za budućnost Kosova.

Ostajući verna svojoj filozofiji, Marianne doprinosi promenama na Kosovu u svojstvu volontera u dobrotvornoj organizaciji „Briga za kosovsku decu“. Ova nevladina organizacija obezbeđuje lekove mladim pacijentima na odeljenju hematologije-onkologije Univerzitetskog kliničkog centra u Prištini. Ovu dobrotvornu NVO je pre par godina osnovala jedna poslovna žena iz Holandije, koju je Marianne slučajno upoznala prilikom leta za Amsterdam. Ta žena je saznala za tešku situaciju dece sa Kosova koja boluju od raka i čiji roditelji nisu u mogućnosti da kupe lekove. Preko jednog uticajnog savetodavnog odbora u Holandiji se sakupljaju sredstva kako bi se pomoglo toj deci. Ova dobrotvorna NVO je veoma aktivna u zbrinjavanju pacijenata i ima ključnu ulogu u kontinuiranoj podršci deci Kosova koja boluju od raka.

Privatno, Marianne voli da provodi vreme sa svojom desetogodišnjom ćerkom, Isabelle, koja pohađa jednu međunarodnu školu u Prištini. Vikendom obično idu na planinarenje u Rugovskoj klisuri i Brodu, gde uživaju u prelepoj prirodi Kosova, ljudima i lokalnoj tradiciji. Marianne ponosno zaključuje: „Isabelle u meni vidi idola. Voli ono što ja radim. Naročito kada je reč o zalaganju za ljudska prava.“

Iz Evropskog parlamenta u misiju vladavine prava EU

Alina Matache je uključena u rad Evropske unije od ranih studentskih dana, što je jedan od brojnih razloga zašto sa osmehom, posvećenošću i entuzijazmom teži vrednostima EU.

Polazeći od svog iskustva, Alina je prošlog avgusta otišla korak dalje u datoj oblasti pridružujući se Odseku za jačanje pri misiji vladavine prava EU na Kosovu.

Njena pozicija specijalnog pomoćnika načelnika i zamenika načelnika Odseka za jačanje obuhvata izvršavanje različitih zadataka, ali u suštini podrazumeva to da posao bude završen. Odmah.

Rukovodstvo Odseka i Alina koordinišu proces upravljanja merama iz Plana za sprovođenje misije (PSM) u odnosu na Odsek za jačanje. Mere iz PSM prate metodologiju upravljanja projektom navodeći aktivnosti, očekivane rezultate i objektivno ocenjive pokazatelje za svaki PSM. Alinin glavni zadatak je da prati i ocenjuje rezultate svakog projekta službe, da analizira i prenosi utiske rukovodstvu Odseka o postignutim ciljevima u smislu šireg mandata misije.

Prema Alini, za rad misije je potrebna sposobnost za saradnju sa različitim akterima, uključujući razvoj i održavanje partnerskog pristupa.

„Uvek pokušavam da zadržim osmeh, da slušam i pregovaram i kada je to potrebno da budem ubedljiva, posebno kada moram da gradim mostove između različitih odeljenja. Na primer, u Odseku za jačanje svaka služba ima svoje prioritete koji potiču od različitih oblasti koje pokrivaju, kao što su: policija, granice, pravosuđe, korektivna i interna pitanja. Stoga, od presudnog je značaja da se svaki takav doprinos uskladi kako bi ciljevi Odseka za jačanje“ bili postignuti, kaže Alina.

Ona je studirala političke nauke u Italiji, pohađala je Erasmus program u Francuskoj i stekla master diplomu u oblasti evropskih studija u Briselu. „Pošto sam rođena i odrasla u Rumuniji, obrazovala se u Italiji i počela evropsku karijeru u Briselu, jednostavno se osećam Evropski“, naglašava ona.

U toku svojih studija u Italiji, radila je sa različitim NVO, sindikatima i političkim strankama kako bi branila prava stranih studenata i radnika migranata. Željna i ambiciozna, čak i tokom studija, obavljala je različite poslove kako bi se izdržavala.

Staziranje u Evropskom parlamentu bila je polazna tačka za Alininu karijeru. To iskustvo ju je dovelo do zaposlenja sa punim radnim vremenom u Evropskom parlamentu, radeći za bivšeg rumunskog

ministra odbrane. To iskustvo je produbilo njeno znanje u oblasti bezbednosnih i odbrambenih pitanja, posebno u vezi sa CSDP misijama.

„Svaka CSDP misija mora da obaveštava Evropski parlament, u pod-odboru za bezbednost i odbranu (SEDE), o svojim aktivnostima. I tako se desilo da sam počela da učim o Kosovu, doprinoseći nacrtima izmena i dopuna godišnjih izveštaja“, objašnjava Alina.

Onda je odlučila da pohađa nekoliko kurseva na Evropskom koledžu za bezbednost i odbranu (ESDC). „Veoma sam zahvalna timu ESDC-a i njihovoj stručnoj obuci za CSDP misije, i još sam srećnija što sada dajem svoj doprinos kada mogu da ovde, na Kosovu, primenim znanje koje sam stekla.“

Alina je prvi put došla na Kosovo kada se pridružila EULEX-u. U svakom slučaju, pošto je upoznata sa Balkanom, u smislu tradicije i stila života, bilo joj je veoma lako da se prilagodi svakodnevnom životu na Kosovu.

Ustvari, dok je živela u Italiji, sprijateljila se sa porodicom sa Kosova i znala je puno toga o Kosovu pre nego što je došla ovde. „Moja porodica je imigrirala u Italiju 1995. god. i tada smo bili jedina rumunska porodica u kraju, zajedno sa kosovskom porodicom“, seća se ona.

Alina je stekla puno novih prijatelja otkada je stigla. Puno slobodnog vremena provodi sa njima, putuje i istražuje nova mesta širom Kosova. Pored toga, Alina se aktivno bavi sportom i nedavno je otpočela svoju novu avanturu CrossFit, u kojoj u potpunosti uživa jer je uvek spremna za nove izazove.

Revnosna pobornica vladavine prava

Odgovornost i odlučnost u radu su izuzetne osobine Škeljčese Ibrahim, koja radi u Kancelariji specijalnog tužilaštva Kosova, kao pravni savetnik tima koji čine strani i domaći tužioci koji rade na predmetima visokog profila.

Škeljčesa je počela da radi za Misiju pre sedam godina, kao pravni savetnik za različita materijalna i proceduralna pitanja u znatno složenim pravnim procesima. Ona se svakodnevno bavi tužilačkim poslovima, kao što su razmatranje dokaza, prikupljanje osnovnih informacija o predmetima i licima i pružanje pravnih saveta u stvarima koje zahtevaju lokalnu ekspertizu u vezi sa nadležnostima.

Biti zaposlen kao lokalni član osoblja u tako osetljivoj oblasti rada, koja zahteva profesionalizam, odlučnost i integritet, nije uvek lako. Gospođa Ibrahim poseduje sve ove veštine i obavlja svoje svakodnevne poslove, ali vrlo osetljive informacije drži pod ključem u kancelariji.

Kosovo je veoma mala zemlja u kojoj meštani obično poznaju jedni druge ili su u nekom srodstvu, međutim, gospođa Ibrahim nikada nije imala poteškoća u obavljanju zadataka koji joj se poveravaju. Ona je u potpunosti svesna osetljivosti posla koji obavlja, te je stoga veoma oprezna.

„Posao koji radim ostaje u kancelariji i onog trenutka kada izađem iz kancelarije ‘isključim’ sve što se odnosi na posao”, kaže Škeljčesa.

Kao revnosna pobornica vladavine prava, verujući da samo vladavina prava predstavlja stabilni temelj funkcionalne zemlje, Škeljčesa je mnogo godina posvetila studijama. Ona neprestano radi na svom stručnom razvoju i trenutno je doktorant na Pravnom fakultetu Univerziteta u Prištini. Ubeđena je da promovisanje vladavine prava predstavlja najbitniji element društva. U svom svakodnevnom životu ona pokušava da promoviše pravdu tako što svojim ponašanjem daje primer kako promovisati poverenja javnosti u institucije vladavine prava.

Njene svakodnevne obaveze, kao pravnog savetnika, obuhvataju rad na veoma bitnim krivičnim predmetima i izuzetno složenim pravnim pitanjima. Pružanje pravnog saveta tužiocima je zadatak koji podrazumeva veliku odgovornost, međutim, Škeljčesa je vrlo samouverena i visoko ceni saradnju sa tužiocima.

Pre dolaska u EULEX, Škeljčesa je radila za Ujedinjene nacije na Kosovu, kao pravni službenik. Njen zadatak pri misiji Ujedinjenih nacija bio je pravno savetovanje u rešavanju imovinskih

sporova. Imovinska pitanja su bila, i još uvek jesu, veoma osetljiva tema u posleratnom društvu Kosova. Posredovanjem i pregovorima pomogla je Direkciji za stambene i imovinske zahteve Ujedinjenih nacija da reši brojne imovinske sporove na Kosovu.

Pore toga, njeno profesionalno iskustvo obuhvata i proces imenovanja i ponovnog imenovanja sudija i tužilaca na Kosovu. Ona je pomogla u proceni raznih tužilaca i sudija u procesu imenovanja i ponovnog imenovanja. To je za Kosovo bio veoma dug i izazovan proces, koji je Škeljćesa pružio širok opseg iskustava u radu sa pripadnicima različitih zajednica i etničkih grupa.

Škeljćesa je tokom svoje karijere radila u različitim oblastima vladavine prava, i njena stručnost je od velike koristi u procesu izgradnje kosovskih institucija pravosuđa.

Uz pomoć međunarodnih institucija, Kosovo sada ima pravosudne institucije, koje su još uvek krhke, ali uz pomoć međunarodne ekspertize izgledi za budućnost su obećavajući. Škeljćesa naglašava da visoko ceni rad tužilaca EULEX-a na Kosovu. Uzevši u obzir njihovo svestrano iskustvo iz raznih jurisdikcija, njihovi napori za sprovođenje pravde su visoko cenjeni.

Ona je majka dvoje dece i njima poklanja najveći deo svog slobodnog vremena. „Nije lako biti zaposlena majka“, kaže Škeljćesa, jer se vrlo često oseća krivom zbog toga što ne može u potpunosti ispuniti potrebe svoje dece. Bez obzira na to, ona naglašava da je za pronalaženje ravnoteže između rada i roditeljstva najbitnije napraviti plan i držati se tog plana.

Ona svaki slobodni trenutak provodi sa svojom decom. U odgoju svoje dece svaki dan pronalazi inspiraciju da doprinese ovdašnjem pravosudnom sistemu i izgradnji bolje budućnosti za svu decu na Kosovu. Ona zaslužuju najbolje, kaže Škeljćesa.

Silke Sielaff – Ne morate da tražite dozvolu

Upoznajte Silke Sielaff, nemačku pripadnicu policije i načelnicu EULEX-ove Zajedničke operativne jedinice (ZOJ), čiji je posao da koordiniše, obaveštava i štiti sve službenike EULEX-a, gde god se oni nalaze na Kosovu. Njen pristupačan i topao karakter, zajedno sa njenom posvećenošću i profesionalnošću na radu, čine je ključnim delom ove misije.

Silke je svoju karijeru u policiji počela 1995. god. u Bradenburgu, u Nemačkoj, nakon što je stekla pravnu diplomu sa Univerziteta u Hejdelbergu, s obzirom da je želela da se pridruži policiji od ranog detinjstva. „Pa, u stvari, da budem iskrena, to je bio moj san iz detinjstva. Kada sam imala oko deset godina rekla sam da želim da budem policajka.“ U Nemačkoj je izuzetak da se diplomorani student prava pridruži policiji; Međutim, Silke je uspela da obezbedi „ubrzano“ unapređenje zahvaljujući svojoj diplomi i odmah se pridružila policiji na višem nivou, radeći za centralne službe državne policije u Bradenburgu.

Objašnjava da je razlog zbog kog je došla na Kosovo bio da podeli svoje radno iskustvo u zemlji koja ide u pravcu tranzicije – pošto što se pridružila policiji početkom 90-ih u Istočnoj Nemačkoj, zna kako je raditi u društvu koje ide u pravcu razvoja i reforme. „Upoznata sam sa procesom i naglasila bih da ljudi prolaze

kroz fazu tranzicije, pa sam mislila da bi bilo zanimljivo da to iskustvo podelim na Kosovu i da postanem mali deo promene u ovoj zemlji.“

Njeni prvi utisci sa Kosova, izuzev haotičnog saobraćaja, bili su da su ljudi na Kosovu veoma drugačiji od Nemaca, u smislu da su daleko otvoreniji, a posebno voljni da razgovaraju sa strancima. „Čak iako ne govorite jezik nije problem da stupite u kontakt jer su ljudi ovde veoma otvoreni i veoma topli; možda je tako samo zato što sam Nemica!“

Njen najveći uspeh je do sada bio pretvaranje ZOJ u funkcionalni i sastavni deo misije EULEX, koja je novo oformljeno odeljenje od kraja 2014. godine; služi svrsi centralne informativne jedinice za sve službenike EULEX-a. „ZOJ je oformljena kao pouka i ukazuje da je važno imati jedan informativni centar u misiji, a ne više njih. To je i razlog za osnivanje ZOJ.“

ZOJ ima tri glavne funkcije. Služi kao centralna informativna jedinica i prosleđuje neophodne poverljive ili osetljive podatke, kao i podatke iz otvorenih izvora do odgovarajućih odeljenja, prati i kontroliše celokupan radio saobraćaj među službenicima u toku obavljanja svakodnevnih zadataka i u operacijama u kojima EULEX sprovodi svoj izvršni mandat i, na kraju, odgovorna

je za praćenje kretanja svih službenika EULEX-a na severu Kosova i u stanju je da pošalje pomoć u slučaju da je ona tim službenicima potrebna. Sa 32 zaposlenih, služba funkcioniše 24 časa svakog dana u nedelji i na raspolaganju je kad god je to potrebno.

Silke je objasnila da ZOJ funkcioniše kao glavni koordinator za sve jedinice EULEX-a u toku operacija, ili ako EULEX dobije poziv kao druga instanca odgovora na zahtev Kosovske policije, prikupljajući sve te podatke i podnoseći izveštaje nazad Briselu. ZOJ omogućuje da svako ko je uključen zna šta se tačno dešava. „Obaveštavamo i KFOR, kao treću instancu odgovora, tako da su im na raspolaganju isti podaci koje mi imamo, u slučaju da nam zatreba.“ Lične dužnosti Silke tiču se njenih službenika i omogućavanja odgovarajuće procedure, kako bi u slučaju hitne ili velike operacije mogli da reaguju što je pre moguće.

Kao žena sa dugom karijerom u oblasti vladavine prava, Silke objašnjava šta bi mlade žene koje žele sličnu karijeru trebalo da urade. „Pre svega, samo probajte. Radićete u sredini sa brojnim kolegama ali verujte sebi, verujte svojim osećanjima i, čak iako naiđete na razočarenja u svojoj karijeri, ne odustajte, istrajte i bićete uspešne, niste inferiorne prema vašim kolegama.“ Iz tog razloga, Silke smatra da je važno da žene zauzimaju više pozicije, pošto mogu ponuditi drugačiju perspektivu, nov način razmišljanja, čemu ona lično može da svedoči, iz vremena provedenog na mestu više policijske službenice.

Kada se neposredno obraća ženama sa Kosova, Silke daje savet da bi žene odavde trebalo da pokušaju da se oslobode tradicionalnih patrijarhalnih

uloga, u kojima ne bi postojala rodna ravnopravnost samo na radnom mestu, već i u porodici. „Žene ne bi trebalo da imaju samo jednu ulogu. Možete da budete majka sa karijerom i to nije odluka koju u porodici donosi muškarac u vaše ime; radite ono što vas čini srećnim na ličnom nivou, ne morate da tražite dozvolu.“ Tvrdi da kada Kosovo napravi tu promenu, uveliko će biti na putu da postane savremeno evropsko društvo.

Žena u uniformi koja doprinosi promenama

Upoznajte prvu ženu koja komanduje policijacima i uživa njihovo poštovanje. Pukovnica Taibe Canoli je prva žena na Kosovu koja ima najviši čin u policiji. Ona je inspiracija mnogim generacijama mladih žena sa Kosova koje teže da postignu veću ravnopravnost u kosovskim institucijama vladavine prava.

Pukovnica Canoli je poznata i po svom radu kao jedna od osnivača Udruženja žena u Kosovskoj policiji. Ona je tokom protekle dve godine radila na promovisanju osnaživanja žena koje rade u Kosovskoj policiji.

Kao veoma mlada, razvila je ambiciju da se pridruži policiji. „Da budem iskrena, oduvek sam želela da radim u policiji, ali zbog tadašnjih okolnosti to nije bilo moguće“, ističe ona.

Kako Canoli kaže, politička situacija u vreme kada je ona bila mlada, ubedila ju je da se njen san nikada ne može ostvariti. Ipak, ona se usredsredila na oblast pravosuđa, studirala je pravo i diplomirala 1998. godine, pred sam početak rata. Međutim, njena ambicija da nastavi magistarske studije morala je da pričeka. Njen san iz detinjstva ponovo je oživeo kada je osnovana Kosovska policija, odmah nakon sukoba na Kosovu.

„Vratila mi se želja da radim u ovom sektoru, pošto sam već imala kvalifikacije koje su me činile kompletnijom osobom, koja bi mogla da doprinese vladavini prava. Čim se otvorio konkurs prijavila sam se i upisala policijsku akademiju u trećoj generaciji Kosovske policije.“ Vrhunac njene karijere u policiji bila je njena pozicija žene lidera od samog početka.

„Bila sam prva žena koja je komandovala stanicom policije; naročito ovom u centru Prištine, koja se smatra najvećom policijskom stanicom na Kosovu.“ Pukovnik u Kosovskoj policiji je najviši čin koji policijski službenik može da postigne: „Činjenica da sam žena i pukovnica u policiji predstavlja jedinstveno osećanje, to je privilegija, jer nema mnogo žena kojima se ta funkcija poverava“, kaže ona. Ona objašnjava da iza njenog uspeha stoji mnogo rada, ambicija i podrške porodice i prijatelje.

Svako bi se upitao kako ona, kao žena na toj poziciji, uspeva da vodi svoj lični život i karijeru, da bude majka, supruga i pukovnica, jer sve to izgleda dosta naporno.

„Pokušavam da koliko god mogu posao odvojim od ličnog života, i provedem što više vremena sa svojim sinom, svojim partnerom, ali naravno da postoje i

prepreke," ističe ona. Međutim, ona naglašava da su za usklađivanje karijere i porodice od ključnog značaja pažljivo upravljanje vremenom i podrška porodice, koja joj je neophodna kako bi mogla da se usredsredi na svoj posao i vrši svoje dužnosti kako najbolje ume.

Uloga pukovnice u Udruženju žena Kosovske policije (UŽKP) bila je prvenstveno da osnaži žene u policiji i da rodni balans učini sastavnim delom svog uspeha. „Žene su pokazale koliko vrede, od administrativnih pa sve do operativnih funkcija“, navodi ona. UŽKP je osnovan novembra 2013. godine s ciljem da se osnaže uloge žena u Kosovskoj policiji: „Hteli smo da omogućimo kandidatkinjama sve neophodne profesionalne kvalitete za ovaj posao, da unapredimo ugled i reputaciju žena u policiji, i da razbijemo predrasude i stereotipne stavove, u ulozu koja se obično vezuje za karijeru u kojoj dominiraju muškarci.“

Nakon samo dve godine, udruženje koje je otpočelo sa tek nekoliko članova sada okuplja više od 600 članova i članica svih etničkih pripadnosti, sa zakonskom osnovom u politici policije, koja radi na osnaživanju žena u policiji. „Naše strateške operacije su zasnovane na dokumentu koji ocrtava naš trogodišnji program, koji koristimo kao osnovu za naš rad i stalni razvoj, koji će omogućiti veće uključivanje žena u ovu instituciju. Sa ponosom mogu da kažem da smo za dve godine postigli 90% naših prvobitnih ciljeva koje smo postavili kao organizacija.“

UŽKP se nije usredsredilo samo na poboljšanje rodne ravnopravnosti u Kosovskoj policiji, već je postavilo mnogo više ciljeve: „Mogu da kažem da je naše udruženje jedino svoje vrste u jugo-

istočnoj Evropi, a što je dobro, ne samo za Kosovo već i za regionalnu bezbednost, jer naš model i naše iskustvo mogu usvojiti i druge zemlje u regionu“, objašnjava Canoli.

UŽKP je dobilo međunarodnu podršku od međunarodnih NVO kao što su UN žene, agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena, kao i mnoge lokalne i međunarodne organizacije. UŽKP je do danas održalo obuku za 380 žena, u vidu raznih programa obuke. UŽKP je bilo glavni partner u implementaciji zajedničkog međuministarskog projekta "Žene u uniformi", koji je imao za cilj da unapredi profil žena koje rade u agencijama za sprovođenje zakona u bezbednosnom sektoru Kosova. UŽKP je priznat kao predstavničko telo koje je dalo preporuke za politiku Skupštini Kosova u vezi sa rodnom ravnopravnošću, koje saraduje sa Ministarstvom unutrašnjih poslova, Policijom Kosova, kosovskim bezbednosnim snagama i graničnom policijom.

Njihov rad ima i regionalnu dimenziju; inspirisanje regionalnih zemalja, kao što su Albanija i Makedonija, da pokušaju sprovesti slične projekte.

Trenutno je broj žena koje rade na raznim funkcijama u Kosovskoj policiji oko 14 procenata. Kako kaže pukovnica Canoli, njeni planovi su još ambiciozniji. „Cilj nam je da ubuduće povećamo broj žena. Žene su se pokazale veoma efikasnim u svojim ulogama, što je već doprinelo poboljšanju i povećanju opšteg ugleda i reputacije Kosovske policije.

UŽKP je imalo uspešnu saradnju sa EULEX-om, kako ona kaže: „Pružili su nam podršku u izradi neophodnih dokumenata i raznih strateških implementacija. Takođe su nam

pomogli i razni kursevi obuke i saveti o najboljim postupcima za osnivanje i efikasnost udruženja“, ističe ona.

Iz tog razloga je pukovnica posebno zahvalna EULEX-u. „Želim da se lično zahvalim EULEX-u na podršci koju su pružili Kosovskoj policiji i našem društvu. Od samog osnivanja EULEX misije blisko smo saradivali. Naše partnerstvo je zdravo i nastaviće se i ubuduće“.

I na kraju, poruka pukovnice za žene koje rade u policiji je sledeća: „Zalažite se za ispunjenje vaših dužnosti i odgovornosti i zahtevajte vaša prava i težite vašem stručnom razvoju i unapređenju. Sve u svemu, ovo će se ogledati u budućnosti u jačanju vaše uloge i ugledu organizacije“.

Katrin Gluic - Svakome je interes da se bori protiv organizovanog kriminala i korupcije

Dok je bila mala devojčica koja je odrastala u Hrvatskoj, ljudi su je često pitali šta bi želela da bude kada odraste. Bez oklevanja bi odgovorila: „Želela bih da postanem policajka“, tako da je krenula putem svog dečijeg sna. Katrin je rodom iz Hrvatske, gde je završila policijsku akademiju, na kojoj je, takođe, stekla masters diplomu. Trenutno pohađa postdiplomske studije u oblasti krivične nauke na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zagrebu.

„Ulaganje u znanje uvek je dobra stvar. Dobro je da proširite svoje horizonte kako biste spoznali nove stručne oblasti i uhvatili korak sa napretkom razvoja. Konkretno, detaljno poznavanje zakona o krivičnom postupku pomaže da se istražuju različiti slučajevi“, dodaje ona.

Kada je počela, policijsko patroliranje je bilo jedno od njenih prvih zaduženja. Odatle je napredovala do krivične istrage, na nivou policijske uprave. Između ostalog, bavila se rešavanjem ubistava, maloletničke delinkvencije i slučajeva nasilja u porodici. U Ministarstvu unutrašnjih poslova, bavila se i evropskim integracijama i međunarodnim odnosima, uključujući pregovore o pristupanju EU i usklađivanje sa međunarodnim pravom. „Hrvatska je upravo trebalo da se pridruži

Evropskoj uniji i deo naših dužnosti se odnosio i na evropske integracije. Pored toga, bila sam član ekipe Jedinice za organizovani kriminal, u okviru Nacionalne policijske službe za suzbijanje korupcije i organizovanog kriminala, zadužene za istragu organizovanog kriminala i korupcije na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Katrin Gluic sada radi kao istražitelj teških krivičnih dela u okviru EULEX-ove Jedinice za istragu organizovanog kriminala. Glavni zadaci te jedinice su istraga organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou. U sklopu tog tima, Katrin istražuje sve aspekte organizovanog kriminala, uključujući i korupciju, zloupotrebu službenih ovlašćenja, zabranjene narkotike, oružje, itd.

„Rad kod kuće je sličan radu koji obavljam ovde na Kosovu. Krivični postupak je sličan onom u Hrvatskoj i to mi puno pomaže“, ističe ona.

Trenutno postoji oko 40 istražitelja u Jedinici za istragu organizovanog kriminala koji tesno saraduju sa svojim kolegama iz Kosovske policije oko rešavanja teških krivičnih dela. Mnogi od tih slučajeva rešavaju se u sklopu

zajedničkih istraga. Te istrage obuhvataju tim sastavljen od istražitelja KP i EULEX-a, koji razmenjuju informacije i zajedno rade pod rukovodstvom tužilaca iz KSTK.

„Važno je da radimo pod rukovodstvom tužilaca, posebno kada se radi o načinu prikupljanja dokaza u cilju pružanja podrške krivičnoj istrazi. Činimo dobar tim zajedno sa tužiocima i zbog toga smo zaista zadovoljni i ponosni kada vidimo izveštaje u medijima o podizanju optužnice ili izricanju presude u zajedničkom slučaju“, kaže Katrin.

Timovi EULEX-a i Kosovske policije zajedno su radili na nekoliko visokoprofilnih hapšenja lica osumnjičenih za organizovani kriminal, kao što su ubistva, korupcija i trgovina narkoticima. Neki od tih slučajeva su imali i međunarodni karakter, gde je bilo uključeno nekoliko istovremenih hapšenja širom Evrope.

Kako Katrin kaže, EULEX ulaže veliki napor u ono što radi. „Kada govorimo posebno o istrazi, nedvosmislena podrška lokalnih institucija vladavine prava je od presudnog značaja“, kaže ona, ističući da je borba protiv organizovanog kriminala i korupcije u svačijem interesu.

Katrin je ubeđena da će rad EULEX-a i kosovskih institucija vladavine prava doneti koristi budućim generacijama na Kosovu. „Ponekad ima kritika da je proces previše spor. Međutim, verujem da smo svedoci postepenog i veoma pozitivnog procesa, gde službenici EULEX-a pokazuju dobru evropsku praksu. Oni pomažu da se kosovske institucije izvedu na pravi put, osnaže i ohrabre sudije i službenici organa za sprovođenje zakona. Nadamo se da ćemo iza sebe ostaviti pozitivnu zaostavštinu koja će lokalnim institucijama omogućiti da idu napred, uz poverenje i transparentnost“, zaključuje ona.

Primena ljudskih prava u praksi – upoznajte Heidi Lempiö

Ljudska prava predstavljaju osnovni element razvoja modernog pravnog sistema. Ona su takođe bila stalna tema u karijeri Heidi Lempiö u oblasti prava.

Finska pravnik Heidi Lempiö radi kao pravna službenica u EULEX Kancelariji za ljudska prava i pravne poslove, gde njen posao obuhvata rad na raznim pravnim pitanjima u vezi sa radom misije. Heidino iskustvo u oblasti prava je, takođe, raznovrsno. Nakon što je diplomirala na Pravnom fakultetu Univerziteta u Helsinkiju, Heidi je pohađala 14-mesečnu obuku za sudije u malom gradu Mikeli u istočnoj Finskoj. Njen sledeći zadatak bio je da zameni vojnog pravnog savetnika u Vojnoj komandi Finske. Iskustvo u pravnom odeljenju vojske za Heidi je bilo veoma poučno: „Pravno odeljenje Vojne komande bavilo se širokim spektrom pravnih pitanja. Ono je obuhvatalo sve, od zakona o životnoj sredini do načela međunarodnog humanitarnog prava, od privrednih ugovora do disciplinskih i vojno-krivičnih predmeta, kao i komentarisane nacrti zakona i pružanje pravne obuke vojnicima.“ Njoj se svideo rad u vojsci, pa je stoga radila i na još nekoliko sličnih mesta vršioa dužnosti u Komandi ratnog vazduhoplovstva i Graničnom štabu Finske.

Heidi je uvek volela da radi u inostranstvu i sebe vidi kao nomada. Živela je u raznim

zemljama, uključujući Dominikansku Republiku, Francusku i Španiju, a tečno govori finski, engleski, španski i francuski jezik. Međutim, Heidi ne voli da putuje samo zarad posećivanja novih mesta. Njoj je bitno da u jednoj zemlji ostane dovoljno dugo da upozna mesto i kulturu.

Godine 2011. Heidi je dobila posao kao finski pomoćni advokat u Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu. „Odlazak u Strazbur da radim na sudu za mene je bio ostvarenje snova, jer me je uvek posebno zanimalo i međunarodno i evropsko pravo, a naročito zakon o ljudskim pravima.“ Ljudska prava su imala veoma bitnu ulogu u karijeri Heidi od njenog samog početka, jer je magistrsku tezu napisala o propisima Evropske unije za azil u kontekstu međunarodnog zakona o ljudskim pravima.

Usredsređenost Heidi na ljudska prava proizilazi iz njene dugogodišnje zainteresovanosti za socijalna pitanja i međunarodni razvoj. Ona čvrsto veruje u zaštitu prava najslabijih članova društva. Ona je tokom svojih studija i karijere u oblasti prava preobrazila tu zabrinutost u profesionalnu ekspertizu u primeni ljudskih prava u praksi.

Heidina stručnost u pravima u oblasti vojske i ljudskih prava dovela ju je do EULEX-a. Heidi je na Kosovo stigla u

februaru 2014. godine, bez mnogo znanja o ovom regionu, ali sa jakom motivacijom da uči i doprinese razvoju vladavine prava na Kosovu.

Heidin raznovrsni rad u EULEX-u se uglavnom sastoji od savetovanja misije o pravnim pitanjima. „Radimo na mnogo raznih pravnih pitanja koja se odnose na naš mandat, naš pravni status, najbolju evropsku praksu, ljudska prava, privilegije i imunitet našeg osoblja, kodeks ponašanja i disciplinske postupke.“

Po Heidinom mišljenju, jedan od glavnih preduslova razvojnog funkcionalnog sistema vladavine prava je da se nadležne državne institucije u njihovom svakodnevnom radu pridržavaju standarda o ljudskim pravima. Ovi standardi su relevantni, kako po pitanju kvaliteta zakona, tako i u sprovođenju zakona. Ova praktičnija strana zadovoljavanja pravde je ono čime se Heidi odlikuje. „Moram da priznam da sam bolja u praktičnim pravnim pitanjima nego u apstraktnim temama, kao što je izrada nacrt zakona.“

Što se tiče situacije ljudskih prava na Kosovu, Heidi ostaje optimistična. Međutim, ona ističe da još uvek ostaje mnogo toga da se uradi, naročito u osnovnom funkcionisanju pravnog sistema. Po njenom mišljenju, pravni sistem koji svoje dužnosti sprovodi efikasno i nepristrasno, predstavlja temelj ljudskih prava. Prava žena i manjina predstavljaju još jednu oblast u kojoj Heidi vidi prostor za poboljšanje. „Razvoj je spor i verovatno je potrebno da se smeni čitava generacija, ali postoji i nekoliko malih pozitivnih koraka. Primera radi, mogu da pomenem nedavnu usredsređenost na seksualno nasilje koje se desilo tokom sukoba i moguće osuđujuće presude koje proističu.“

Još jedan bitan aspekt u razvoju ljudskih prava je obrazovanje. Heidi učestvuje u aktivnostima praćenja, podučavanja i savetovanja (PPS) koje sprovodi EULEX-ov Sektor za jačanje, tako što savetuje dva pravna službenika Tužilačkog saveta Kosova i Sudskog saveta Kosova i održava im obuku. Heidino iskustvo u Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu je neprocenjivo za njene dužnosti savetovanja, jer je iz tog iskustva stekla duboko razumevanje o tome kako treba uzimati u obzir ljudska prava u pravnim pitanjima.

Život na Kosovu je za Heidi uopšte zanimljiv i imala je, kako pozitivna, tako i negativna iskustva. Ona smatra da su ljudi ovde veoma gostoprimljivi i ceni njihovu druželjubivost. Kao negativan faktor, Heidi pominje zagađenost i smeće koje, kao ljubitelj prirode, prezire. Kada je Heidi konačno bude odlučila da pređe na neke nove izazove, ona će sa sobom poneti uglavnom dobra sećanja. „Sećanje na divne ljude koje sam upoznala, predivne pejzaže koje sam videla, ukusna jela koja sam probala, ali i mnoge smešne prizore, na primer, krave kako pasu pored sedišta EULEX-a, automobile parkirane na kružnim tokovima ili prodavce povrća koji brdom kupusa blokiraju put– ovi prizori čine jedinstvene, neobične i zabavne uspomene sa Kosova!“

Zajednički rad na postizanju rezultata – upoznajte Barboru Kacikovu

Značajni deo EULEX-ovog rada obuhvata ostvarivanje saradnje između ljudi koji rade na sprovođenju zakona i koji dolaze iz različitih zemalja i kultura. Barbora Kacikova, policijska službenica iz Slovačke, već je stekla dosta iskustva u toj oblasti, uprkos njenim mladim godinama.

Barbora potiče iz jednog malog mesta na severozapadu Slovačke. Nakon što je magistrirala iz oblasti istraga, ona se pridružila slovačkoj policiji gde radi kao službenica za obaveštajne istrage. Kasnije se vratila akademskim studijama i doktorirala je iz oblasti sprovođenja zakona. Nakon toga je počela da radi u glavnom štabu granične policije Slovačke. Barbora je oduvek želela da radi u oblasti međunarodne saradnje, a posebno između država članica EU. Odluka da se specijalizuje u oblasti rada pogranične policije za nju je bila očigledan izbor. "Ako radite sa pograničnom policijom, saradnja je apsolutno neophodna, jer u EU imamo slobodu kretanja bez provera na našim unutrašnjim granicama; granične kontrole sprovodimo samo na spoljnim granicama Šengenskog prostora. Svi poštujemo iste standarde i ispunjavamo izvesne zajedničke uslove." Barbora je četiri godine radila za agenciju Frontex (Evropska agencija za operativno upravljanje spoljašnjim granicama država članica Evropske unije) gde je stekla temeljno poznavanje međunarodne saradnje koja

je neophodna za održavanje upravljanja granicama u Šengenskom prostoru. "Puno sam saradivala sa kolegama iz cele Evrope i uživala sam dok sam tamo radila," priseća se Barbora iskustava koja su je pripremila za ulogu u EULEX-u.

Barbora je došla na Kosovo 2013. godine i pridružila se EULEX-ovoj jedinici za praćenje, nadgledanje i savetovanje (PNS). Njena uloga u PNS je rad sa Kosovskom pograničnom policijom i Kosovskom carinom na četiri zajedničke granične prelazne tačke sa Srbijom. Rad na granici joj je pružio uvid u realnost na terenu u pogledu onoga šta se togađa na terenu. Barbora objašnjava kako službenici za PNS na granicama imaju zadatak da održavaju vezu sa svim relevantnim stranama, uključujući i srpsku policiju i carinu. To im omogućuje da steknu jasnu sliku o situaciji na operativnom nivou. "Ostvarujete saradnju među nadležnim stranama i, shodno tome, savetujete svoje lokalne kolege. Morate da budete proaktivni i da raspoložete veoma dobrim pregovaračkim sposobnostima." Pošto nema izvršna ovlašćenja, Barborini zadaci znatno se razlikuju od njenih ranijih radnih obaveza, s obzirom da je njen rad na kosovskim granicama uglavnom usredsređen na ostvarivanje saradnje. "Ovo je moja prva misija. Na mandat misije gledam kao na slagalicu. Svačiji rad čini jedan njen deo; neophodna je maksimalna saradnja da bi

se misija izvršila. Stoga je kooperativnost od izuzetnog značaja.”

Što se lično nje tiče, Barbora priznaje da ima avanturističku stranu. Čini se da je želja da upozna svet iz prve ruke pokretačka snaga mnogih njenih napora. Na primer, to što je postala policijska službenica i sada radi za misiju na Kosovu. Barbora je uvek bila zainteresovana za Balkan, a posebno za odnose između balkanskih zemalja nakon konflikta. “Želela sam da vidim i osetim stvarnost na Kosovu, kako izgleda svakodnevni život i kako politička situacija utiče na ljude. Osim toga, želela sam da znam kako takva situacija utiče na sprovođenje zakona i upravljanje granicama, kada dve strane imaju različite poglede u vezi istog prelaza – za jedne to je granica a za druge administrativni prelaz. Bila je to izuzetna prilika iskusiti rad u oblasti upravljanja granicama izvan granica Šengenskog prostora, tamo gde počinju priče o migrantima. Gledanjem vesti ili čitanjem procena o rizicima pogranične policije stičete određeni uvid, ali bolje razumevanje stičete ličim prisustvom na terenu.”

Kada je jedinica u kojoj je Barbora značajno smanjena, tokom 2014. godine, ona je dobila unapređenje na položaj vođe tima. Nova pozicija je donela Barbori nove izazove i naučila je mnogo o radu sa raznim ljudima u multikulturalnoj sredini. “Izazovan je i zanimljiv posao raditi sa tako širokim spektrom ljudi. Potrebno je vreme da razumemo jedni druge, ali mi je drago što imam priliku da budem vođa ovog tima. Da ovaj posao radim kod kuće, radila bih samo sa svojim zemljacima.”

Činjenica da je mlada žena, Barboru je stavila pred dodatne izazove kao vođu tima. “Bio je veliki korak doći na poziciju vođe tima. pošto sam najmlađi član

naše jedinice. Naravno, poštujem svoje starije kolege, ne samo zbog njihovih godina, već i zbog njihovog iskustva. Ja moram da poštujem njih, ali i oni moraju da poštuju mene. Ne možete uvek da udovoljite svima, ali se uvek trudim da budem što pravičnija i da ljude motivišem na poslu, kako bi im bilo ugodno.” Prema Barborinom mišljenju, odlučnost je važna za lidera, u tom smislu. “Morate imati pravi stav. Imate određene odgovornosti. Vaša starost ili pol su nebitni, morate da budete odlučni i onda je sve moguće.”

Uprkos činjenici da se njen posao većinom sastoji od upravljačkih zadataka, Barbora ponekad radi i na terenu, pošto je još uvek član mobilne terenske jedinice. To omogućuje Barbori da svoje izvršne odluke zasniva na iskustvima iz prve ruke. Jedna od stvari na koju je usredsređena je i ravnopravan položaj polova i ona obezbeđuje da se u aktivnostima njene jedinice iz oblasti PNS ravnopravnost polova uvek uzima u obzir. Prema mišljenju Barbore, važno je dati i lični primer, takođe. “Dobro je što u našoj jedinici imamo dovoljan broj žena, posebno na operativnom nivou. Veoma je važno da budemo viđene od strane lokalnog stanovništva, a ne samo policijskih službenika. Neki od lokalnih stanovnika su mi rekli da je pojava žena na našim pozicijama pokazala da žene mogu da rade na važnim položajima u policiji. Pokazali smo im da je to moguće.”

Osim novih radnih zadataka, preseljenje na Kosovo je za Barboru predstavljalo veći lični izazov. Ovo je prvi put da živi u nekoj stranoj zemlji. “Bilo je to nezaboravno životno iskustvo koje je uticalo na moj privatni i profesionalni život.” Barbora je prvo smatrala da je život u inostranstvu izazov pošto je sve bilo novo i drugačije nego kod kuće. Njenoj

porodici i prijateljima je takođe bilo teško da razumeju njen život na Kosovu – na početku su bili zabronuti. Ali uprkos tim početnim poteškoćama, Barbora se na kraju dobro prilagodila. “Navikla sam se. Sada je Kosovo moj drugi dom.”

Policijski poziv znači biti deo zajednice – upoznajte Mariju van der Hart

Druženje i biti deo zajednice za Mariju van der Hart predstavlja bitne karakteristike policijskog posla. Rad u EULEX-u joj je pružio mnogo mogućnosti da ovaj princip sprovede u praksi.

Marija, kapetan u holandskoj policiji, ima više od 30 godina iskustva u sprovođenju zakona. Tokom svoje duge karijere, ona je iskusila različite aspekte policijskog poziva, od policijskog rada u zajednici do istraga međunarodnog organizovanog kriminala. Pored njenog trenutnog posla, Marija je tokom protekle tri godine radila na istragama krivičnih delatnosti finansijske prirode. Najbitnije od svega, ona je u saradnji sa holandskim odeljenjem za pravosuđe osnovala tim koji radi na praćenju trgova novca imovine koja je stečena krivičnim delatnostima, kako bi se krivične istrage efikasnije sprovodile i sakupili dokazi protiv okrivljenih.

Nakon što je jedno vreme radila kao vođa ekipe za međunarodne istrage u Jedinici za organizovani kriminal, Marija je odlučila da je vreme da potraži nove izazove. „Oduvek sam želela da radim u nekoj misiji, ali za to morate biti spremni, u smislu vašeg ličnog stava i vašeg posla. To mora biti trenutak kada možete reći: Sada idem!”

Marija ima dugogodišnju vezu sa Balkanom; ona je od svojih tinejdžerskih godina tu dolazila na odmor. Posećivala

je Balkan i u okviru svog posla, zbog čega je i imala interes da postane deo misije na Balkanu. Kada je počela da radi kao mobilni savetnik EULEX-ovog Odeljanja za jačanje policije u oktobru 2014. godine, to je bila njena prva poseta Kosovu. Prvih devet meseci je radila u Gnjilanu, a zatim je nastavila sa radom u Prištini.

Kao mobilni savetnik, Marija saraduje sa svojim kolegama iz Kosovske policije na raznim poljima. „Kosovska policija je profesionalna organizacija i, kao i svaka organizacija, ona raste tokom godina. Isto je i u mojoj zemlji. ”Pored toga, Marija istinski voli Kosovo. „Ljudi su ovde vrlo otvoreni i druželjubivi.” Njoj se dopada što Kosovo nudi bezbroj mogućnosti za uživanje u slobodnom vremenu, kao što je planinarenje a tom prilikom se mogu i posetiti razna mesta i videti različite kulture.”

Marija se u svom poslu od početka usredsredila na pitanja rodne ravnopravnosti. Ona se ubrzo upoznala sa Udruženjem žena u Kosovskoj policiji. Marija je blisko saradivala sa njima i jasno je razumevala njihove probleme, imajući u vidu poteškoće sa kojima se žene mogu suočiti u policijskom pozivu i u Holandiji. „Veoma je bitno da u Kosovskoj policiji bude što više žena na pozicijama sa kojih se donose odluke. Na to sam usredsređena u svom radu sa njima.”

Marija je u svojoj jedinici nadležna za pitanja rodne ravnopravnosti, pa je stoga odgovorna za opštu integraciju rodne ravnopravnosti. Marija napominje kako integracija rodne ravnopravnosti ne podrazumeva samo prava žena, već jednakost uopšte. „Potrebni su vam i muškarci i žene da bi ste imali dobru, zdravu policiju. Isto je i sa starošću. Morate imati mešovitu grupu ljudi. To naučite kada završite svoju obuku u rukovodstvu. Imaćete različite ljude i različite karaktere. Treba da imate ljude koji znaju da kritikuju i čiji odgovor nije uvek "da" na svako pitanje.”

Što se tiče pitanja rodne ravnopravnosti, Marija je radila u polju nasilja u porodici. Zajedno sa Nicolom Brassil, ekspertom za pitanja rodne ravnopravnosti, i napisala je detaljan izveštaj o nasilju u porodici, u kojem ocenjuje trenutno stanje i daje preporuke pravnim institucijama Kosova. Marija je posebno naglasila efikasnu saradnju sa policijom i pravosuđem Kosova u formulisanju preporuka koje su navedene u izveštaju. EULEX je takođe održao dvodnevnu radionicu na temu "Odgovor policije i tužilaštva na nasilje u porodici na Kosovu", na kojoj su Marija i Nicole predstavili svoj izveštaj. Radionicu je otvorio šef misije, gospodin Gabriele Meucci, a prisustvovali su i zamenik ministra pravde, gospodin Ljirak Čelaj, koji je pozdravio ovaj projekat i istakao njegov značaj. Za Mariju su upravo to primeri zbog kojih voli svoj posao. „To je nešto što sam želela da postignem: preduzimanje malih koraka kako bih pomogla u zaštiti žrtava nasilja u porodici i ostalih krivičnih dela.”

Marija očigledno voli rad sa ljudima. Ona često naglašava koliko joj druženje i komunikacija znače. „Bitno je razgovarati sa ljudima i biti deo zajednice, razgovarati

o njihovim problemima i otkriti šta ih motiviše.” Ovo je naročito očigledno u njenom policijskom pozivu. „Na kraju krajeva, svi žele jedno te isto – da imaju zajednicu. Želite da zašтите svoju zajednicu i da joj služite. To nije uobičajen posao od devet do pet.”

Jedan primer rada u zajednici o kojem Marija sa zadovoljstvom priča je njeno učešće u delatnostima koje je sprovela NVO "Ruke milosti" u Peći. Ona sa oduševljenjem opisuje rad 'Ruke milosti' i pružanje podrške obrazovanju i školovanju dece, kao i staranje o onima kojima je pomoć potrebna. Inspirisani tim radom, Marija i holandska zajednica pomažu razne projekte koje sprovodi NVO 'Ruke milosti'. Na primer, oni su poklonili školske torbe deci kojima je bila potrebna pomoć. Mogućnost da učestvuje u ovakvim značajnim socijalnim projektima je jedan od glavnih razloga zbog kojih Mariji voli svoj posao na Kosovu.

Podrška kolega iz raznih zemalja i kultura je ono što Maria najviše ceni u EULEX-u. „Treba imati veliku sreću da biste radili sa ovakvom ekipom. Niste sami, svako pomaže svakome. To je zaista timski rad. Najlepše je raditi u timu čiji su pripadnici raznih nacionalnosti i gde možete učiti jedni od drugih, ali i biti tu jedni za druge kada je to potrebno.” Timski rad je upravo aspekt njenog posla koji ju je naučio najznačajnijim lekcijama dok je radila na Kosovu. „Naučila sam da mogu raditi bilo gde. Možete napredovati i malim koracima ukoliko ste otvoreni i spremni da komunicirate sa ljudima i vašim kolegama. Treba imati poštovanja i poverenja da biste postigli željene ciljeve. Ne radi se samo o vama, jer svako ima doprinos na globalnom planu.”

Revolucionarna žena – upoznajte Valjdete Daku

Odlučnost, profesionalizam, usmerenost ka cilju, marljivost, hrabrost i mnogo napornog rada - to su vrline koje čine dobrog sudiju. Valjdete Daka poseduje sve to i malo više od toga.

Ona je poznata ličnost na Kosovu, ne samo zato što je jedna od prvih žena koje su preuzele ulogu sudije u pravosuđu Kosova, već i zato što je jedna od prvih žena na čelu jedne nezavisne agencije na Kosovu, Centralne izborne komisije (CEK). Neki je znaju kao bivšu članicu Upravnog odbora Udruženja sudija Kosova i redovnog predavača Sudskog instituta Kosova u oblasti krivičnog prava i ljudskih prava. Ona, takođe, sprovodi obuku kandidatima za sudije, koja se održava nakon uspešnog polaganja pravosudnog ispita. Sudija Daka je, takođe, član Sudskog saveta Kosova i bivši član Nezavisne komisije za izbor i imenovanje sudija i tužilaca.

Energična i druželjubiva žena u svojim 50-im, sa brojnim funkcijama, uvek je bila odlučna da preuzme ulogu u pravosudnom sistemu Kosova. Tu odlučnost i ljubav prema pravu negovao je njen otac, koji je bio poznati profesor prava na Kosovu. „Odrastajući u porodici koja je strastveno privržena pravu i sa velikim apetitom za pravdu, bilo je sasvim prirodno da se i ja opredelim za pravo kao svoju profesiju“, objašnjava Daka, koja je

diplomirala na Univerzitetu u Prištini. Njen put je otpočeo imenovanjem na mesto sudije Opštinskog suda u Prizrenu, u oblasti krivičnog prava, kada je imala samo 25 godina. „Uloga jedne od prvih žena sudija u oblasti krivičnog prava bila je veoma značajna, ali ujedno i vrlo teška,“ objašnjava Daka.

Služiti pravdi kao sudija za krivična dela u većini slučajeva podrazumeva suočavanje sa kriminalcima koji su počinili teška krivična dela, ali to nije sprečilo Daku da u vrlo mladoj dobi postane veoma uspešna. „Kao sudija krivičnog prava, u većini slučajeva kriminalce lišavate slobode i zbog toga su ponekad moj život i životi članova moje porodice bili ugroženi, pa smo morali da živimo pod policijskom zaštitom“, objašnjava sudija Daka.

Međutim, snažna želja da služi pravdi, posvećenost i naporan rad bili su njena pokretačka snaga koji su je vodili da uvek teži najvišim vrhovima u pravosudnoj profesiji. „Oduvek sam želela da dam svoj doprinos razvitku pravosuđa na Kosovu i smatram da sam imala važnu ulogu u stvaranju države i pravosudnih institucija. To me čini veoma ponosnom,“ kaže Daka. U profesiji u kojoj dominiraju muškarci, žene moraju biti veoma odlučne kako bi se izborile za pozicije na kojima se donose odluke. „Pozicija žena se znatno poboljšala od mog prvog imenovanja na

mesto sudije za krivična dela u Prizrenu, ali još mnogo toga treba uraditi," kaže ona. Po njenom mišljenju žene su jače, otpornije, manje podložne uticaju, i zato ih treba tretirati kao takve.

Po Valjdetinom mišljenju, pravosudni sistem na Kosovu je, uprkos mnogim izazovima, mnogo bolji nego što je bio ranije. „Ostvarene su značajne reforme i promene u zakonodavstvu, dosta toga je urađeno. Ipak, još mnogo toga treba da se uradi. Naime, mlada generacija stručnjaka treba da bude veoma odlučna na tom putu," kaže Valjdete.

Ona ima jednu poruku za mladu generaciju koja polako zamenjuje staru generaciju u pravosuđu i koja treba da bude odlučnija i usredsređena: „Nikada ne odustajte, tražite više i dajte sve od sebe kako biste bili izvrsni u vašoj profesiji."

Tokom svoje bogate profesionalne karijere ona je radila sa pravosudnim stručnjacima iz raznih međunarodnih organizacija na Kosovu. „Bila sam član raznih komisija, radnih grupa i učestvovala sam na raznim obukama. Saradnja sa međunarodnim stručnjacima pravosuđa je uvek bila veoma dobra i predstavljala je odličnu priliku da učimo jedni od drugih," objašnjava Daka.

Ona planira da nastavi da radi u kosovskom pravosuđu u korist građana Kosova. Ona kaže da bi, ako bi morala da bira među pozicijama na kojima trenutno radi, uvek izabrala pravosuđe.

Kako profesionalna žena, i kao sudija, Daka je simbol žena koje su prevazišle ogromne prepreke i utrle put za druge žene koje će izgraditi karijeru u svetu pravosuđa.

Otkrivajući Kosovo iznova – upoznajte Njomzu Miftari

Njomza Miftari voli izazove. Zbog toga joj je rad na mestu upravnika kabineta predsednika sudija EULEX-a više nego pristaje.

Rad u multietničkom okruženju kakvo je EULEX sasvim je prirodan za Njomzu Miftari koja je rođena na Kosovu. Kada je Njomza imala osam godina preselila se u Toronto, Kanada, u jedan od najraznolikijih gradova na svetu. Odrastala je multikulturnom Torontu gde naučila je da prevaziđe kulturološke i etničke razlike i to je znatno doprinelo njenom pogledu na svet. Pa ipak, njeno kosovsko nasleđe je to koje je na kraju diktiralo njen budućni put do EULEX-a.

Nakon što je diplomirala na Loyalist koledžu u Belvilu, Ontario, Njomza je počela da radi kao analitičar za carinske dozvole u privatnom sektoru. Međutim, to nije bilo dovoljno za Njomzu koja je imala čvrstu želju da učini nešto značajno. U to vreme, ideja da nauči nešto više o svom mestu rođenja počela je da sazreva pa se ona prijavila, i bila je prihvaćena, da studira javnu politiku i međunarodne odnose na Tehnološkom institutu u Ročesteru koji saraduje sa Američkim univerzitetom na Kosovu. „Došla sam na Kosovo 2010. god. iz više razloga, želela sam da iznova istražim svoju kulturu i, naravno, svoje mesto rođenja. Postoji albanska izreka „Çdo njeri ndërton fatin e vet“ koja kaže

da svako gradi svoju sudbinu. Želela sam da moja sudbina sadrži bogatu kulturu i gostoprimstvo koje Kosovo nudi.“

Preuzimanje aktivne uloge u ponovnoj izgradnji svoje novorođene domovine bio je, takođe, vodeći motiv za Njomzin povratak. „Moj cilj je bio da bolje razumem Kosovo i region, posebno u ovo važno vreme epohe Kosova posle nezavisnosti. Dok ovde radim za mene je važno da doprinesem razvoju Kosova čak iako je taj doprinos mali.“ Kako ona na to gleda, Kosovo je puno napredovalo od njenog detinjstva ali ostaje da se uradi još puno toga. „Kao dete, blede se sećam konkretne situacije na Kosovu. Međutim, ljudi su mnogo patili u to vreme – nisu mogli da ostvaruju svoja osnovna ljudska prava. Sada ljudi imaju slobodu ali još uvek postoji potreba za većim i delotvornijim sprovođenjem vladavine prava i njihovih prava u praksi.“

Nakon što je diplomirala i završila kratak staž u Kosovskom institutu za studijsko istraživanje i razvoj (KIPRED), Njomza je počela da radi za EULEX. Njen prvi zadatak kao sudske daktilografkinje bio je grozničav ali je bio i veoma značajan pošto joj je omogućio dobar uvid u pravni posao i lokalni pravni sistem. Njene dužnosti na mestu sudskog zapisničara pripremili su Njomzu da napreduje do svog trenutnog radnog mesta kao upravnik kabineta

predsednika sudija EULEX-a. Na svom trenutnom radnom mestu Njomza se brine o neometanom radu kabineta a njene dužnosti su brojne. Upravljanje kabinetom podrazumeva brojne odgovornosti i povremeno je veoma izazovno. Pa ipak, izazovi su nešto što Njomza aktivno traži. „Moje iskustvo u ovoj Misiji bilo je veoma dinamično. Okruženje u Misiji je potpuno drugačije od privatnog sektora ali je to prednost zato što sam uvek suočena sa izazovima i van svoje lagodne zone. U isto vreme, učim i razvijam se. Za mene je fascinantno da prisustvujem zajedničkom radu stručnjaka koji imaju toliko različita iskustva, sa ciljem da se doprinese pravdi na Kosovu. To je obostrano korisno jer oni razmenjuju iskustva i uče jedni od drugih na puno različitih načina.“

Što se tiče budućnosti pravnog sistema Kosova, Njomza ostaje optimista. „Postoji veliki napredak u oblasti vladavine prava, međutim, postoje i mnogi izazovi sa kojima je pravosudni sistem Kosova suočen. Što se tiče napretka, poslednjih 16 godina stvarane su institucije koje ranije nisu postojale. Drugim rečima, sistem je morao da počne od nule. Napredak možemo da sagledamo sa različitih aspekata, počevši od pravne infrastrukture kao što su usvajanje zakona u skladu sa standardima ljudskih prava, izgradnja kapaciteta i uslovi rada.“

Njomza ulaže puno nade u kosovsku omladinu za razvoj pravnog sistema. Ona ima prilike da često radi sa njom, posebno kada organizuje simulirana suđenja za studente prava. Sudije EULEX-a vode takva suđenja koja obezbeđuju bitnu praktičnu obuku za studente prava čije je obrazovanje prilično teoretskog karaktera. Njomza uživa u tim prilikama pošto je velika satisfakcija videti studente iz celog Kosova kako nastoje da postignu

isti cilj, a to je da se unapredi pravni sistem na Kosovu. „Još uvek ima puno prostora za dalje unapređenje u pravcu održivog i odgovornog pravosuđa koje je u najboljem interesu naroda. Kosovo ima veliki broj mladih što omogućava lakše prilagođavanje praksama i globalizaciji.“

Jedan poseban aspekt Kosova koji je Njomza posebno naučila da voli jeste njegova priroda. Njomza je strastveni ljubitelj šetnje u prirodi, a dugo hodanje u prirodi je nešto u čemu često uživa u slobodno vreme. Njeno omiljeno mesto su vodopadi Miruša koji su odlično mesto za šetnju u prirodi i plivanje u vodopadu. Šetnje u prirodi Njomzi daju dobro zasluženi odmor od grozničavog radnog života, kao i priliku da iskusi autentične oblike lokalne kulture. Ljudi u selima Njomzu uvek dočekuju raširenih ruku i iznenađuju je svojim gostoprimstvom. Njomza je očigledno društvena osoba. Kada je pitate gde se najviše oseća kao kod kuće, ona odgovara da je to tamo gde je njena porodica, koja se trenutno nalazi na više mesta.

Upoznajte Linu Andir

Prava žena su za nju od izuzetnog značaja i ne može da prođe pored psa litalice na ulici, a da mu ne ponudi pomoć. Ona dolazi iz Švedske i savetnica je EULEX-a za rodna pitanja.

Linino putovanje sa EULEX-om počelo je donekle simbolično 9. marta, jedan dan posle Međunarodnog dana žena – dana koji ona smatra posebno značajnim. Njen zadatak kao novoimenovane savetnice za rodna pitanja je da savetuje rukovodstvo EULEX-a u vezi uključivanja pitanja rodova u sve postupke misije, kako na unutrašnjem tako i na spoljašnjem planu. Linina uloga je da obezbedi da svaki novi pripadnik EULEX-a, kroz uvodnu obuku u misiji, bude upoznat sa značajem rodne perspektive. Ona takođe pomaže uvođenju rodnih pitanja kroz koordinaciju i pružanje podrške odgovornim osobama za rodna pitanja.

Lina je diplomirala na univerzitetu Upsala u Švedskoj sa akademskim zvanjem mastera političkih nauka sa težištem na studijama razvoja i demokratizacije. Tokom svojih studija posebno se zainteresovala za ljudska prava i rodna pitanja i odlučila je da u svojoj karijeri krene tim putem. Po završetku studija, Lina je radila nekoliko godina u jednoj međunarodnoj organizaciji za ljudska prava koja je pružala podršku lokalnim organizacijama građanskog društva u njihovoj borbi za

ljudska prava i rodna pitanja u mnogim mestima širom sveta. "Radili smo na obezbeđivanju pristupa resursima kao što su zemljište, voda i drugi produktivni resursi za zajednice u raznim mestima u Indiji, Latinskoj Americi i Africi. Posebno smo se koncentrisali na prava manjina i urođeničkih zajednica i naravno na žene, pošto su najčešće one te koje su najugorženije," priseća se Lina. Lina je uvek prihvatila izazov rada u post-konfliktnim sredinama. Činjenica da se bivša Jugoslavija nalazi tako blizu centralnoj i zapadnoj Evropi, a da ljudi još uvek malo znaju o tome, podstakla ju je da prihvati priliku da dođe na Kosovo. Ona je želela da pomogne u jačanju građanskog društva na zapadnom Balkanu i da pomogne ženskim organizacijama koje su se borile sa brojnim rodnom pitanjima.

Posao savetnice EULEX-a za rodna pitanja nije njeno prvo radno iskustvo na Kosovu. Lina je četiri godine radila za švedsku fondaciju 'Kvinna till Kvinna' (Žena ženi) koja je pružala podršku ženama u post-konfliktnim oblastima kako bi povećale svoju snagu i uticaj. "Mnogo toga sam naučila u tesnoj saradnji sa ženama aktivistkinjama na Kosovu i videla sam da one imaju veoma važnu ulogu u menjanju društvenih stavova" napominje Lina.

Dok je bila na Kosovu, ona je takođe imala priliku da putuje po regionu i proceni status

koji žene imaju na Balkanu. Na žalost, baš kad je počela da duboko zalazi u pitanja žena, ona je morala da se vrati u Švedsku pošto je istekao njen ugovor o radu sa švedskom fondacijom. Međutim, pošto se zaljubila u Kosovo, odlučila je da se vrati. "Naravno da postoje brojni izazovi, ali to je takođe i veoma pozitivna radna sredina gde imate mogućnost da se susretete sa stvarnim izazovima i napretkom," dodaje Lina. Njeno prethodno radno iskustvo na Kosovu bilo je presudno za njenu odluku da stupi na funkciju savetnika EULEX-a za rodna pitanja. Njen cilj je bio da stečenim iskustvom pomogne ženama na Kosovu i rešavanju pitanja kao sto je pristup pravdi. "Želela sam da skrenem pažnju na rodna pitanja unutar misije i da tesno sarađujem sa drugim akterima, uključujući i lokalno građansko društvo. Ovde smo zarad lokalnog stanovništva. Žene se suočavaju sa brojnim preprekama sa kojima muškarci ne moraju da se suočavaju. Mi moramo da budemo svesni tih prepreka. Ako ne identifikujemo i prepoznamo te prepreke, nećemo moći da dopremo do žena i tako ćemo zapostaviti polovinu stanovništva."

Lina smatra da je od presudnog značaja da rodna pitanja budu uzeta u obzir prilikom planiranja rada misije. Za nju je važno prepoznati koliko je važno učešće žena što se tiče institucija vladavine prava, ali i uopšteno gledano na pozicijama na kojima se donose odluke. "Ima nekoliko dobrih primera žena na Kosovu koje su sada napredovale na višim pozicijama i ja znam da je mnogo žena aktivno – počevši od žena aktivistkinja na lokalnom nivou, do žena u poslovnom svetu i politici. Nadam se da će se taj trend nastaviti. Međutim, u isto vreme, neki delovi društva i dalje žive prema tradicionalnim patrijarhalnim običajima što se tiče uloge muškaraca i žena, što ima negativan uticaj na slobodu žena i njihove mogućnosti.

Na žalost, nasilje nad ženama je još uvek rasprostranjeno i uprkos činjenici da je ono pravno gledano priznato kao krivično delo, ono je široko prihvaćeno od strane društva. Po Lininom mišljenju, širom Kosova treba da postoji veći stepen svesti o pravima žena i nasilju koje se vrši nad njima. "Znam da se mnogi akteri, uključujući ženske organizacije, bave tim pitanjima, uključujući i muškarce koji se bore protiv seksualnog nasilja. Muškarci treba da progovore u javnosti i da se odreknu tih činova nasilja, inače će biti teško da se to stanje promeni," ističe Lina.

Lina naglašava da se Kosovo promenilo od kada je došla ovde. Ona ističe užase žena koje su bile silovane i seksualno zlostavljane tokom rata iz 1998.-1999. godine. "Skoro da je bilo nemoguće razgovarati o tome kada sam došla na Kosovo, pošto je to bila jedna veoma osetljiva tema. Žrtve koje su preživele te ratne zločine patile su u tišini i društvo ih je stigmatizovalo. Znam da su ženske organizacije to isticale kao jedno od najvažnijih pitanja što se tiče prelazne pravde." Prošlog marta, jednim zakonskim amandmanom proširena je pravna definicija civilnih žrtava rata tako da ona sada obuhvata i žrtve silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja počinjenog tokom rata. Kao rezultat toga, lice koje je pretrpelo seksualno nasilje tokom sukoba sada ima zakonsko pravo na penziju i pogodnosti. "Trenutno se radi na administrativnom uputstvu koje će omogućiti početak primene zakona.

To je jedan veoma dobar rezultat koji sam imala priliku da primetim. To je rezultat zajedničkih napora brojnih aktera, uključujući međunarodne i lokalne aktere, a najviše ženskih organizacija koje su se tokom godina neprestano bavile tim pitanjima. "Bilo je važno da se

ta promena ostvari, da se sastanu brojni akteri koji su koordinisali svoje napore kako bi srušili jedan tabu i odali žrtvama priznanje koje one zaslužuju. Takođe je i EULEX doprineo tom procesu, a posebno putem pokretanja istraga u slučajevima seksualnog nasilja kao ratnih zločina."

Za Linu, državljanku Švedske, situacija u vezi rodni nejednakosti na Kosovu u potpunosti se razlikuje od one na koju je navikla, i to je često frustrira. Pošto su uloge rodova bile zacementirane generacijama, potrebno je vreme da bi se sprovele promene. Međutim, znajući koje su mogućnosti, ona prihvata svoju ulogu u doprinosu promenama.

Linin život na Kosovu ne vrti se samo oko borbe za prava žena i podizanje svesti. Ona obožava prirodne lepote koje Kosovo nudi. "To je pravo bogatstvo i mislim da postoji veliki potencijal i za ekološki turizam." Lina je savršeni primer jer svoje slobodne dane provodi u šetnjama po Šar Planini, putujući po regionu i obilazeći kulturne događaje i festivale. Lina je takođe angažovana u nekim volonterskim inicijativama za spašavanje pasa litalica koje su već pokazale uspeh. "Imala sam jedno štene koje je iz moje ulice na Kosovu otputovalo čak do Holandije," priseća se ona sa osmehom.

Linin ugovor sa EULEX-om će isteći naredne godine, ali može da bude produžen. Lina još uvek ne zna da li će ostati na Kosovu, vratiti se u Švedsku ili otići negde drugde. Gde god se bude zatekla, Lina će ostati čvrsta u svom uverenju da se bori za prava žena i rodna pitanja.

Violjeta Demaj: Kosovo kao sudbina

Rođena i odrasla u Beču, Violjeta Demaj nikada nije zaboravila svoje albanske korene. To ju je konačno dovelo na Kosovo, mesto rođenja njenog oca.

Politička situacija u bivšoj Jugoslaviji naterala je Violjetinog oca da krajem šezdesetih godina prošlog veka emigrira sa Kosova. Dok je bila dete, ona je ponekad dolazila na Kosovo u posetu, ali nije mogla ni da zamisli da će jednog dana živeti na Balkanu. Kako je odrastala, posete su bile sve ređe i ređe zbog napetosti i sukoba ali pupčana vrpca koja je vezivala sa Kosovom održavala je u životu jer je njen otac insistirao na dvojezičnom vaspitanju. "Moj albanski postaje sve bolji i bolji od kako sam došla ovde pre osam godina" ističe Violjeta.

Tokom studija prava u Beču, Violjeta se zainteresovala za oblast ljudskih prava. Od tada je odlučila da svoju profesionalnu karijeru posveti tom pitanju, dopunjujući svoje akademsko znanje praktičnim iskustvom. "Angažovala sam se u raznim NVO koje su svoja sedišta imala u Beču. Sa Amnesty International sam pratila zaštitu ljudskih prava u nekim zemljama. Dok sam radila za 'Helping Hands', bila sam angažovana na pružanju pomoći azilantima," kaže ona.

Dok se bavila azilantima u Austriji, Violjeta je radila sa imigrantima sa Kosova čiji su zahtevi za azilom bili odbijeni, ali koji koji

nisu mogli da budu vraćeni na Kosovo jer to nije dozvoljavao austrijski zakon. To je bio prvi put kada se upoznala sa Kosovom.

Ovo je bio tek početak njenog dubljeg upoznavanja sa kosovskim problemima. Violjeta je nastavila svoje doktorske studije u Beču na institutu za ljudska prava Ludvig Bolcman. Nije bilo slučajno da je njena doktorska disertacija bila usredsređena na temu pravnog statusa Kosova unutar jugoslovenskog ustavnog poretka, posebno uzimajući u obzir jaz između teorije i praktične primene.

Na osnovu njene analize došla je do preporuka o tome šta bi status Kosova trebao da obuhvata sa tačke gledišta volje i težnji lokalnog stanovništva, objašnjava ona. U međuvremenu se politička situacija promenila i Kosovo je 2008. godine proglasilo svoju nezavisnost. Kao posledicu toga Violjeta je morala da izmeni svoju doktorsku disertaciju. Bilo je trenutaka kada je Violjeta mislila da svoj doktorski rad nikada neće privesti kraju zbog toga što se realnost na terenu stalno menjala. Međutim, nastavila je da piše svoju disertaciju koju je uspela da završi i objavi.

Na Kosovo se vratila tek u martu 2006. godine gde je radila sa Misijom OEBS-a na Kosovu kao službenik za ljudska prava/ljudsku dimenziju. "Pratila sam javne institucije na opštinskom nivou u

pogledu zaštite ljudskih prava i primene pomenutih standarda od strane opštinskih službenika, " objašnjava Violjeta. "Moj prvi uvogov trajao je godinu dana, ali već posle prvog meseca želela sam da se odmah vratim kući jer je sve bilo sasvim drugačije od onoga što sam očekivala, "kaže ona sa osmehom. "Pre toga sam nekoliko puta dolazila u Prištinu zbog raznih projekata, ali svaki put je to bilo samo na jednu ili dve nedelje, a zatim sam se vraćala u Austriju. Dakle, kada sam se preselila ovde, u oblast misije sa svim tim procedurama, ručnom radio-stanicom i izveštajima koje je trebalo napisati, otkrila sam da mi se to uopšte ne dopada!" dodaje ona.

Nakon mesec dana provedenih na Kosovu imala je nekoliko trenutaka slabosti i pomišljala je da zamoli organe koji su je poslali kao pozajmljenog službenika da je pozovu natrag u Beč. Violjeta je radila u Đakovici gde je snabdevanje električnom energijom često bilo u prekidu. "Često se dešavalo da sam po povratku s posla počinjala sa pripremanjem obroka, kada je usred kuvanja nestajala struja. Nije bilo ustaljenog vremena kada su ljudi mogli da očekuju da će nestati struje. Struja je mogla nestane u bilo koje doba dana. To je bilo toliko drugačije od Austrije i bilo mi je veoma teško da se priviknem na nove okolnosti," priseća sa ona.

Onda je počela da razmišlja kako i građani Kosova moraju da se bore sa tim istim nelagodnostima i odlučila je da učini isto. "Osećala sam se postideenom kada sam želela sa pišem svojoj kancelariji da ne mogu da ostanem ovde zbog restrikcija u snabdevanju električnom energijom. Tako sam donela odluku da ću sve to izdžati i iskoristiti na najbolji mogući način. "zaključuje Violjeta. Na kraju krajeva, na Kosovu je provela 7 godina na različitim radnim mestima i radeći u raznim opštinama što se pokazalo prijatnim

iskustvom. Violjeta je posetila mnoga mesta koja inače nikada ne bi otkrila.

Vrativši se u Beč odlučila je da se prijavi za radno mesto u EULEX-u - i uspela je. Tako se ponovo vratila na Kosovo i počela je da radi u EULEX-ovoj kancelariji za ljudska prava i pravna pitanja gde se bavila raznim pitanjima iz oblasti prava i ljudskih prava. "Moj glavni zadatak bio je da pišem odgovore na upite Komisije za razmatranje ljudskih prava koja je jedno nezavisno telo koje se bavi žalbama upućenim od strane bilo kojeg lica koje tvrdi da je bilo žrtva kršenja ljudskih prava od strane EULEX-a u vršenju njegovog izvršnog mandata. "Neki od tih predmeta odnosili su se na imovinska prava i bespravno zauzimanje prostorija ili neopkretno imovine," naglašava Violjeta dodajući da je njena kancelarija savetovala šefa misije EULEX-a u vezi raznih pitanja, a takođe je i organizovala razne obuke iz oblasti ljudskih prava kao dela uvodnih sednica za novopridošle pripadnike osoblja i pripadnike policijskih snaga.

Violjeti su imovinski zahtevi bili posebno zanimljivi tako da je iskoristila priliku da se prijavi za radno mesto šefa kancelarije Kosovske komisije za imovinske zahteve, KKIZ. Stupivši na to radno mesto Violjeti se ukazala dobra prilika da se detaljnije upozna sa KKIZ i njenim postupkom obrade zbirnih imovinskih zahteva, a što joj je nedostajlo u dotadašnjem radnom iskustvu. To je takođe bila prilika da vidi kako radi kancelarija KKIZ pošto se njen mandat bližio kraju. Pošto se navikla na svoj novi posao, Violjeta otkrila da će imati priliku da radi na najkomplikovanijim i najsloženijim imovinskim zahtevima o kojima je trebala da bude donešena odluka na kraju programa restitucije kojim su rukovodila Kosovska agencija za imovinu i Kosovska komisija za imovinske zahteve.

Dok je radila u kancelariji KKIZ, Violjeta nije samo radila tipične poslove 'šefa kancelarije', kao što su ispunjavanje obaveze obaveznog izveštavanja ili upravljanje osobljem, već je zaista i učestvovala u donošenju odluka o pravnim pitanjima koja su se javljala u razmatranim zahtevima, a zatim i u pripremanju odluka komisije. Pošto voli da je u neposrednom kontaktu sa ljudima, ona je takođe i često prisustvovala ročištima koja je KKIZ povremeno održavala u vezi nekih predmeta. To je bilo jedinstveno iskustvo što je mogla da, kao posmatrač, prisustvuje nekim izuzetnim situacijama koje su se ponekad događale tokom nekih ročišta.

Ponekad su se ljudi, koji su bili susedi pre rata, međusobno mirili i niste mogli da osetite bilo kakvo neprijateljstvo među njima. To je pokazalo kako je važno da se ljudima pruži prilika da iskažu svoja osećanja. "Čini se da iza svakog pojedinačnog zahteva stoji mnogo više od pukih dokumenata, naime lične priče dotičnih pojedinaca," napominje Violjeta.

Violjeta zna da je srećna što govori albanski. "Prevodilac mi nije potreban. Pošto sam strankinja, ali sa znanjem albanskog jezika, mogla sa bez ikakvih problema da uskočim u ovu zemlju i njenu kulturu" dodaje ona. Za nju je to ogromna prednost što može da vidi direktne reakcije na svoje reči, a da one ne budu 'izgubljene u prevodu.'

Mandat KKIZ okončan je rešavanjem svih 42,000 zahtev i kancelarija KKIZ prestaje da postoji 31. marta. Ali to nije kraj Violjetine avanture na Kosovu. Ona će se ponovo vratiti da radi u EULEX-ovoj kancelariji za ljudska prava i pravna pitanja. Ona se već sa entuzijazmom raduje novim radnim zadacima.

Sa Kosova, s ljubavlju – upoznajte Viktoriju, pravnicu iz KSTK

Viktorija Mej je stigla iz Somerseta na Kosovo pre skoro 18 meseci i za sada ne namerava da se vrati u Britaniju. Kao pravnik u Kancelariji specijalnog tužilaštva, ona svaki dan radi na važnim krivičnim predmetima, pružajući EULEX tužiocima značajnu podršku i pomoć.

Viktorija je prvi put čula za Balkan 1993. godine. Dve devojčice su tada došle u njenu školu u malom selu Somersetu. Devojčice su imale 13 godina, došle su iz Sarajeva i odobren im je azil u Velikoj Britaniji. „Od trenutka kada sam u mojoj školi srela te dve devojčice želela sam da odem u Bosnu. Kada sam dobila ovaj posao na Kosovu, pisala sam im i rekla da idem na Balkan“, priseća se ona.

Međutim, pre svog dolaska u Prištinu juna 2013. godine, Viktorija je stekla dosta iskustva. Oduvek je želela da svoje stručno iskustvo primeni u zemljama u razvoju i to ju je motivisalo da počne da traži posao u inostranstvu.

2003. godine je još uvek radila u Londonu za organe javnih prihoda. „Taj posao je bio sličan onome što sada radim, ali je bio u oblasti građanskog prava“, objašnjava ona. To je bio privremen posao, pa se prijavila za posao u „Ernst and Young“, multinacionalnoj kompaniji koja pruža usluge poreskog savetovanja. Zahvaljujući svom radnom iskustvu dobila je posao i naredne

4 godine Viktorija je radila kao poreski savetnik. Međutim, bez obzira na izreku Bendžamina Franklina da „na ovom svetu ništa nije sigurno, osim smrti i poreza“, Viktorija je odlučila da promeni izvesnost poreske uprave i pređe na krivično pravo. Počela je da radi za Ministarstvo pravde kao pravni savetnik. „To je bio sjajan posao“, priseća se ona. Osnovni sud je prvostepeni sud na kojem se prvobitno sudi svakome ko je optužen za neko krivično delo. Viktorijina uloga na sudu bila je da sedi pored sudija porotnika, koji nisu bili pravnici, i da ih savetuje o zakonu i njihovim ovlašćenjima, i o tome šta da rade sa onima koji priznaju krivicu, da pomogne sudijama porotnicima u donošenju odluka u vezi sa pritvorom i trajanjem kazni zatvora, kao i da ih savetuje u vezi sa drugim kaznama u slučajevima priznavanja krivice. „Taj posao je bio zanimljiv, ali sam želela da svoje domaće iskustvo iskoristim u inostranstvu“, kaže Viktorija. Želja joj se konačno ostvarila.

Ona na Kosovu radi kao pravni službenik u KSTK (Kancelariji specijalnog tužilaštva Kosova) i zajedno sa tužiocima radi na predmetima ratnih zločina, organizovanog kriminala i finansijskog kriminala. „Predmeti su zaista bitni. Ja radim na predmetima kao što su Eksplozija na bulevaru Bila Klintona i slučaj Roleks, koji su poznati na Kosovu“, ističe ona.

Viktorijina uloga je da pomaže tužiocima sa predmetnim spisima i na sudu, kao i da nadgleda inspektore i policiju kada sa njima odlazi na kućne pretrase, kako bi se postarala da se poštuje zakon. "Fascinantno je, svaki dan je drugačiji, izazovan. Zaista uživam u ovom poslu. Svaki dan se budim i pitam: „Šta će se danas desiti?“, kaže Viktorija.

Najteži deo posla je kada treba da izlaže na sudu. Ona smatra da se Kosovo i Velika Britanija uveliko razlikuju po primenjivanju zakona. „Na Kosovu su sva krivična dela obuhvaćena jednim zakonom. Zakon o krivičnom postupku reguliše kako se sve radi, ali je vrlo složen i nije fleksibilan. Stvari se ovde rade po drugačijem redosledu. Sa druge strane, imamo kratke vremenske rokove, što je u stvari dobro – jer vam podiže adrenalin“. Viktorija smatra da je najfascinantniji deo njenog posla sama istraga, ali joj se pored toga dopada i savetovanje sa ekspertima, pripremanje suđenja, izrada zahteva za presretanje i odlazak sa svedocima na lokacije na kojima se zločin navodno desio.

Među mnogim izazovima sa kojima se suočava EULEX pravni savetnik svakako su kratki rokovi predviđeni Zakonom o krivičnom postupku. Ponekad to postane prava trka, naročito kada odbrana podnese žalbu na odluku za pritvor. „Mi treba da pripremimo odgovor i prevedemo ga u roku od 24 sata. Kada sam prvi put radila na pripremi ovakvog odgovora, potpuno sam se uspaničila misleći da ga neću završiti na vreme i da nećemo moći da ga prevedemo! Prevodioci moraju da rade preko noći, ali srećom uvek stignemo da sve završimo na vreme“.

Viktoriji se dopada da radi sa Policijom Kosova. Priseća se priče kada je radila na

jednom predmetu u kojem je bio umešan jedan domaći sudija. Istovremeno su se radila sedam pretrasa kuća i kancelarija, a Viktorijina uloga je bila da nadgleda pretrase u kućama. Radila je sa PK i za nju je to bilo fascinantno iskustvo. Rad sa domaćim profesionalcima je jedan od razloga zbog kojih je došla na Kosovo.

Viktorija zaista uživa na Kosovu, družeći se sa svojim domaćim kolegama, koji je pozivaju u svoje kuće na iftar ili za srpsku proslavu pravoslavnog Božića. Ona je posetila sve balkanske zemlje, što je i bio jedan od njenih glavnih turističkih ciljeva dok je ovde. Njeni omiljeni gradovi su Beograd i Sarajevo, ali kaže da joj je Kosovo dom i da joj Priština nedostaje svaki put kada otputuje na malo duže. Ipak, Viktoriji nedostaju stvari kao što su dobra azijska kuhinja, tačnije japanska. Pored toga, smučio joj se kosovski stil vožnje i navika da se automobili parkiraju na trotoarima, ali osim tih nekoliko stvari ona voli ovu zemlju i dopada joj se da živi ovde.

Ona je počela da pomalo uči srpski i albanski i može da obavi kratak razgovor na oba jezika. „Mislim da je uvek važno znati par osnovnih reči na nekom stranom jeziku. Trebalo bi da znam više, mnogo više. Smatram da ako već radite u ovakvoj misiji onda treba da se uklopite u kulturu“. Nakon posla ona ide na krosfit tri puta nedeljno, sve zbog toga što je hrana na Balkanu toliko ukusna da su sportska požrtvovanja neophodna ukoliko želite da ostanete u formi. Pored toga, Viktorija je i obožavalac vina. Ona je bila u nekoliko poseta vinarijama na Kosovu i u susjednim zemljama, a vinarija Stone Castel je bila jedna od najboljih koje je ikada videla.

Kaže se da na Kosovu nije lako biti vegetarijanac i gurman, ali je za Viktoriju to prilično jednostavno. „Obično mi dosadi

ista vrsta hrane, jer se nudi nekoliko opcija, ali one nisu opširne“. Ona objašnjava „Pretvoriću se u picu ako budem pojela još jednu. Dok sam bila u Britaniji uglavnom sam sama spremala hranu, ali ovde nema svrhe, jer volim druženje, pa je odlazak u restorane uvek dobra opcija“.

U slobodno vreme voli da posećuje Rugovsku klisuru. „To je moj mali deo raja“, kaže ona. „Nekoliko puta sam se popela do jezera i do Crvene Stene. Tamo gore je zapanjujuće lepo“.

Nažalost, njena misija se približava kraju, a Viktorijin poslednji dan sa EULEX-om je 31. mart. Ali, to ne znači da će ona otići iz Prištine. „Ne odlazim sa Kosova nakon marta. Moj prvi izbor je da nastavim da radim na Balkanu. Ne želim da se vratim u Britaniju, osim ako stvarno moram – ovde ima još puno toga da se istraži“.

Od Kraljevske mornarice do Kosova – iskustvo Keri Mojes

Keri Mojes je prešla dug put od službe u Kraljevskoj mornarici Velike Britanije u Belgiji i na Gibraltaru. Njeno interesovanje za međunarodno pravo nadahnulo je da dođe na Kosovo. Tokom proteklih godinu i po dana radila je kao pravnik u Vrhovnom sudu Kosova. I to nije sve: ona će dalje nastaviti svoje putovanje pošto će krajem marta napustiti misiju.

Možda će vas to iznenaditi, ali Keri Mojes se tokom većeg dela svoje profesionalne karijere nije bavila pravom. Počela je u Kraljevskoj mornarici kao oficir za komunikacije u Odseku za ratnu strategiju gde se bavila elektronskim komunikacijama. Keri je služila 20 godina u Kraljevskoj mornarici, ali je znala da će u jednom trenutku njenog života hteti da napusti službu.

“Mnogo sam razmišljala o tome šta bi želela da radim i razmotrila sam brojna zanimanja. Ali na kraju sam zaključila da je pravo oblast za koju sam najviše zainteresovana. Tako sam krenula sa obukom da bih mogla da se bavim time.” Kaže Kerij, i dodaje “To je bila dobra odluka, ona prava za mene. Ne mogu da zamislim sebe da radim bilo šta drugo.”

Keri je počela vanredno da studira prava još dok je bila u mornarici. Kada je napustila službu, upisala se godinu dana na pravni fakultet kao redovan student

kako bi završila praktičnu pravnu obuku. Nakon toga pristupila je sudskoj službi ako advokat pripravnik.

“Prve dve godine radite kao advokat po ugovoru o obuci. Pored svakodnevnog rada takođe morate da položite i neke ispite i izvršite jedan broj specifičnih radnih zadataka kako biste dokazali da ste u praksi potvrdili ono što ste naučili”, ističe ona i dodaje: “U Velikoj Britaniji advokati se dele na dve vrste: advokati i pravnici. Ja imam kvalifikaciju pravnika.”

Advokati i pravnici moraju da imaju završene studije prava, ali njihov posao se razlikuje, pa samim tim i njihova stručna obuka. Uopšteno, advokati su samozapošljeni i rade u ‘komorama’ i većinu svog vremena provode u zastupanjima pred sudovima. S druge strane, pravnici rade u širokom opsegu oblasti i obično ih zapošljavaju firme.

Pre nego što je došla na Kosovo ona je 7 godina radila u sudskoj službi u Engleskoj kao pravni savetnik u sudu za prekršaje, koji ima rang osnovnog suda u Velikoj Britaniji. Ponekad je radila i u porodičnim sudovima, ali je većinu vremena provela u krivičnim sudovima.

Još dok je bila u mornarici imenovana je u NATO na period od 3 godine i počela je da radi u Vrhovnom štabu u Monsu u

Belgiji. Njeno zaposlenje se podudarilo sa sukobima iz 1991-94. godine koji su pratili raspad bivše Jugoslavije. Njen posao je bio da održava bezbednu komunikaciju i tokom nekoliko meseci je bila uključena u pružanje podrške operacijama NATO-a koje su bile vođene u to vreme. Od tada se zainteresovala za Balkan.

“Takođe sam bila zainteresovana da radim u inostranstvu i moj boravak na Kosovu kombinuje sva moja interesovanja: Balkan, međunarodno pravo, a takođe i dalje bavljenje krivičnim pravom”, ističe ona.

Na Kosovu Keri radi u Vrhovnom sudu kao jedan od tri međunarodna pravnik. Njena odgovornost je da pruža podršku EULEX-ovim i lokalnim sudijama u rešavanju predmeta. To su predmeti koji su upućeni Vrhovnom sudu od strane nižih sudova, a ponekad svoje predmete neposredno upućuju i osuđena lica.

“Primam spise predmeta, razmatram ih i vršim istraživanja u vezi raznih pravnih pitanja kada je to neophodno. Pripremam rezime predmeta za sudije, obezbeđujem im svu neophodnu dokumentaciju i vršim pripreme za ročišta ili saslušanja ako treba da budu održana. Inače, takođe prisustvujem i raspravama između sudija. Takođe obično pišem i odluke i presude, kao i ostalu dokumentaciju koju sudije treba da odobre”. Keri objašnjava svoja glavna zaduženja u EULEX-u.

Sudski sistem na Kosovu ima tri nivoa. Osnovni sud predstavlja pravu instancu i tu se donose odluke o predmetima. U osnovnim sudovima održavaju se suđenja, kao i saslušanja koja prethode suđenjima. Nakon izricanja prvostepene presude, žalba na presudu može se podneti apelacionom sudu. Zatim sledi najviša instanca, a to je Vrhovni sud. Iako ovde na

Kosovu postoji i Ustavni sud, Vrhovni sud se smatra poslednjom instancom u smislu konačnosti presude.

Glavni profesionalni izazov sa kojim se suočava u Vrhovnom sudu je broj predmeta koji mora da bude obrađen u strogo utvrđenom vremenskom roku. Keri napominje da uspešnost u izvršenju tog zadatka zahteva dosta vremena i napora od strane velikog broja ljudi.

“Uživam u bliskoj saradnji sa međunarodnim i lokalnim sudijama kao i sa mojim kolegama, ostalim pravnicima. To je nešto što nisam doživela ranije. Nisam imala priliku da radim na velikim i složenim predmetima koji zahtevaju dosta vremena”, kaže Keri naglašavajući da je to jedna od najvećih prednosti njenog rada na Kosovu sa EULEX-om.

Kada ne pomaže EULEX-ovim ili lokalnim sudijama, Keri je srećna kada može da otputuje na neka mesta u okolnoj prirodi, ili kada ima priliku da se upozna sa lokalnom kulturom i stanovnicima Kosova. Međutim, njen najveći lični izazov je što živi tako daleko od svoje porodice koja se nalazi u Velikoj Britaniji, kao i razmišljanje o obimu u kojem bi ona i njene kolege mogli da poboljšaju stvari. “Mislim da veliki broj ljudi ima nerealna očekivanja o tome kako mogu da sprovedu neku promenu, ako ono što zaista možete da učinite predstavlja vaš lični doprinos. Ali ipak je važna svaka sitnica, jer svaka sitnica može da doprinese postepenom poboljšanju i napretku ka konačnoj pozitivnoj promeni”. Još jedan izazov za Keri je: “U okolini nema Starbucks-a od kojeg sam postala veoma zavisna”, priznaje ona sa osmehom.

Nakon posla, kada ima vremena za sebe, ona se trudi sa ode u teretanu bar dva puta nedeljno, iako bi želela da to može da

uradi češće. Inače, ona takođe uči i za svoje daljinske magistarske studije iz ljudskih prava i humanitarnog prava koje je upisala na Univerzitetu Aberistvit u Velsu.

Tek je nedavno shvatila da će morati da napusti Kosovo krajem marta. “Nedostajaće mi Kosovo”, kaže Kerijeva, “Vreme je prošlo tako brzo, a ima toliko toga što još nisam uradila. Nedostajaće mi kosmopolitska sredina ove mešavine raznih ljudi i povratak u Veliku Britaniju će mi biti veoma neobičan”.

Takođe će joj nedostajati Šar planina i Batlavsko jezero, pošto su to njena najomiljenija mesta na Kosovu. Ali povratak kući ima i svoju pozitivnu stranu – ponovo će biti sa svojom porodicom.

Ka istinskoj rodnoj ravnopravnosti!

Stručnjak za ljudska prava i rodna pitanja sa diplomom sa Pravnog fakulteta u Prištini, Violeta Redža decenijama neumorno vodi kampanju za promociju i unapređenje ljudskih prava na Kosovu. Motivisana snažnim interesovanjem za inspirisanje stvarnih institucionalnih promena, Violeta radi kao savetnik za rodna pitanja u Misiji EU za vladavinu prava na Kosovu.

Violetin glavni zadatak je da misiji pruža strateški savet o uključivanju rodnih pitanja u aktivnosti misije, kroz doprinos u izradi dokumenata misije, učestvovanje u brojnim upravnim odborima i radnim komisijama koje su usredsređene na promociju rodne ravnopravnosti, do izrađivanja međunarodnih izveštaja o rodnim pitanjima na Kosovu i savetovanja rukovodstva misije o temama koje se tiču rodnih pitanja i prava žena, naročito u kontekstu vladavine prava i pitanja pravosuđa u tranziciji.

„Ja pomažem i kosovskim institucijama u sprovođenju međunarodnih i domaćih dokumenata koji se tiču rodnih pitanja, rodne ravnopravnosti i prava žena,” objašnjava Violeta.

Violeta ima raznoliko stručno iskustvo. Ona je osam godina radila u Kancelariji Ombudsmana Kosova. „Imala sam sreće da radim u Kancelariji Ombudsmana od samog osnivanja te institucije.

Međunarodna zajednica je uložila velike napore u razvoju održivosti i nezavisnosti ove kancelarije, kako bi ona adekvatno štitila ljudska prava građana Kosova”, ističe Violeta.

Dok je radila za Ombudsmana, Violeta je imala prilike da se neposredno upozna sa svakodnevnim problemima građana Kosova . „Imala sam prilike da se sretnem sa ženama koje su bile žrtve fizičkog nasilja uglavnom od strane njihovih partnera. Neke od njih su bile izbačene iz kuće, razdvojene od svoje dece i lišene kontakta sa njima. Smatram da kada izbliza posmatrate ovakve slučajeve, iz njih dobijate motivaciju i inspiraciju da menjate stanje stvari. Smatram da sam svojim radom mogla da doprinesem promenama”, kaže ona.

„Živimo u novoj državi u kojoj vladavina prava još uvek ima slabosti i u kojoj građani imaju poteškoća u rešavanju svojih problema i adekvatnom pristupu pravosuđu”, ističe ona.

Oснаživanje žena!

Prema Violetinim rečima, rad na rodnim pitanjima uopšte na Balkanu može biti izazovan. Ona je naučila da prihvata ponekad inspirišuće, a ponekad iritirajuće komentare o njenom poslu.

Što se tiče jednakih mogućnosti za žene na Kosovu, Violeta priznaje da još dosta toga treba da se uradi. „Porodica je osnovni izvor osnaživanja žena, i to ne samo kao način za stvaranje značajnih mogućnosti za obrazovanje, već i za profesionalni život“, kaže Violeta.

Pitanje rodne ravnopravnosti je često tema debati, što je dobro, jer to doprinosi podizanju svesti o ovom pitanju. Podizanje svesti je često protivno tradicionalnim normama društva, u kojem se rodna pitanja stereotipizuju. Na Balkanu još uvek postoji oklevanje u verovanju ženama u rukovodstvu, bez obzira na to koliko su one sposobne.

„Jasno je da je rodna ravnopravnost međunarodno priznata vrednost. Nedostatak ravnopravnosti i nepostojanje ravnoteže moći između muškaraca i žena utiče na ekonomski razvoj i na kraju i na celokupnu demokratiju u društvu“, kaže Violeta.

Iako se radi na poboljšanju trenutnog stanja, institucionalna posvećenost nije dovoljna. „Potrebno je da se angažuju svi akteri društva kako bi se postigao značajan napredak u oblasti prava žena na Kosovu“, kaže Violeta.

Ono što Violetu istinski motiviše jeste hrabrost žena i mladih devojaka koje se suprotstavljaju nejednakostima i njihovim rodnim ulogama koje definiše društvo. „Mlade devojke i žene neprestano osporavaju njihove tradicionalne uloge. One su spremne da promene društvo. To je ono što me istinski inspiriše da dam sve od sebe za ovo pitanje“, napominje Violeta. Možda jedan deo motivacije dolazi i od Violetinog unutrašnjeg bića, koje je emotivno i dirnuto nepravdom.

„Kada ne bih bila stručnjak za rodna pitanja, sigurno bih radila u pravosuđu, kao sudija ili tužilac“ kaže ona.

Za sada je Violetin glavni cilj da pomogne u osnaživanju žena na Kosovu i na unapređenju njihovog pristupa pravdi. Violeta ohrabruje ambiciozne žene na Kosovu da aktivno zahtevaju mesto koje zaslužuju u društvu. Njenom posvećenošću, napornim radom i odanošću, ona je ubeđena da doprinosi zaštiti prava žena na Kosovu. A to je, na kraju krajeva, dostojan razlog.

Lili Oprea – Iskustvo sa talentom

Iskusna radnica, posvećena vladavini prava, sa rešenošću da se istraže nova mesta i doprinese vladavini prava u inostranstvu, nedavno je došla na Kosovo. Upoznajte Lili Oprea, tužiteljku EULEX-a koja radi u Radnom telu Tužilaštva za Mitrovicu.

Ona je bila tužiteljka u Visokom sudu pravde i Upravi organizovanog kriminala u Rumuniji, radeći kao advokat više od jedanaest godina. Radila je i kao diplomatska savetnica u Republici Moldaviji i kao šefica Rumunske misije u Kolumbiji. Međutim, želeći da vidi kako se vladavina prava može primeniti u inostranstvu, pridružila se Misiji EULEX na Kosovu juna 2013. god.

Radno telo Tužilaštva za Mitrovicu (RTM) je jedinica tužilaštva koja funkcioniše pod izvršnim mandatom Misije EULEX. RTM uspostavljeno je novembra 2010. god. kako bi se usmerili naponi na borbu protiv organizovanog kriminala i teških krivičnih dela na severu Kosova.

“Ja istražujem, krivično gonim slučajeve i vodim predmete pred Osnovnim sudom u Mitrovici. U svakom trenutku, mogu da rešavam od tri do pet slučajeva.” – kaže Lili, dodajući da je bitan sastojak rada u međunarodnoj sredini poštovanje različitih mišljenja kolega i pronalaženje zajedničkog stava radi bolje saradnje

i razumevanja. Po rečima Lili Oprea, zastupanje na sudu gde se veće sastoji od međunarodnih sudija, koje dolaze iz različitih zemalja i tradicija, i koje različito shvataju zakonske odredbe može biti veoma izazovno.

“Morate biti veoma ubedljivi i dobro pripremljeni da biste ih ubedili u ono što pokušavate da dokažete tokom krivičnog gonjenja.” – ističe ona. “I morate biti veoma fleksibilni da biste bili razumljivi i za advokata odbrane.” – kaže ona.

RTM pri Tužilaštvu uglavnom je usredsređeno na krivična dela koja su izvršena južno i severno od reke Ibar. Radi zajedno sa mešovitim timovima sastavljenim od kosovskih tužilaca, Policije Kosova i policije EULEX-a. Uprkos izazovima, koji se uglavnom ogledaju u teškom pristupu mestima zločina, nedostatku odgovarajućih svedoka koji bi bili spremni da izađu i svedoče, tim RTM ostvaruje dobre rezultate.

Nakon izmena Zakona o nadležnosti, tužioci iz ovog tužilaštva usredsredili su se na okončanje tekućih postupaka, ne uzimaju nove predmete i počeli su sa primenom novog mandata kroz podučavanje, nadgledanje i savetovanje pandana u izvršavanju njihovih odgovornosti u vezi sa jačanjem vladavine prava na severu Kosova. Priroda predmeta

koje rešavaju tužioci RTM varira; od teških krivičnih dela do organizovanog kriminala, prevare i finansijskog kriminala.

Raspoređivanje u različitim multikulturalnim i multietničkim okruženjima pomoglo je Lili da se brzo prilagodi svom novom položaju na Kosovu, čineći je fleksibilnijom i svesnijom razlika i složenih načina razmišljanja i rada. Ovo, po njenim rečima, od ključnog je značaja za bolje razumevanje među lokalnim i međunarodnim pandanima dok se rešavaju predmeti u mešovitim timovima tužilaca.

Do sada je stekla neke vredne pouke na Kosovu, uglavnom kako da poštuje mišljenje drugih, pazeći da ne povredi njihova osećanja, kada donosi konačnu odluku. Lili je sigurna i da se dobri rezultati mogu ostvariti kada se radi u timu u kom svako daje svoj doprinos.

Ona ističe da u Rumuniji ne postoje pravници koji bi podržali rad tužilaca. "Radite sami i trebalo bi da sami donosite odluke, a ne da sa drugima delite savete i pravna mišljenja." – kaže Lili, dodajući da je puno toga naučila o vladavini prava radeći u međunarodnom okruženju.

Prema rečima Lili, objektivno i fleksibilno razumevanje predstavlja ključnu osobinu dobrog tužioca. Potrebno je izvršiti procenu svakog slučaja i razumeti da je istina uvek negde u sredini; ne smete nikada propustiti da sudite pravom kriminalcu i nikada ne smete suditi nevinim ljudima. Rad tužioca ima svoje dobre i loše trenutke. Ponekad može biti stresan, ali prema njenim rečima, istrajnost na kraju dovodi do rezultata.

Ona bi volela da misli da je obavljanjem svog posla dala doprinos nezavisnom pravosudnom sistemu na Kosovu,

oslobođenom od mešanja, koji uživa punu podršku građana – što je postavljeno kao cilj EULEX-a od samog početka. Pa ipak, postoje važna pitanja o kojima treba razmisliti. Pre nego što napusti EULEX, želela bi da vidi da više učenih žena radi u oblasti vladavine prava na Kosovu u kojoj su, kao i drugde u Istočnoj Evropi, žene i dalje diskriminisane. "Sama sam iskusila takvu diskriminaciju na sudu. Nedavno sam tokom suđenja morala da istaknem da ja nisam žena već tužilac." – zaključuje Lili.

Upoznajte Furtunu – istraživača koji ne odustaje!

Raditi i studirati u oblasti krivičnog prava mogao bi da bude stresan i opasan posao. Nema puno ljudi koji mogu da izdrže takav pritisak. Pa ipak, oni koji vole izazov naporno rade na tome da uspešno ispune svoje dužnosti. Furtuna Šeremeti je jedna od njih.

Ona trenutno glanca svoje pravne veštine na Univerzitetu u Oksfordu, gde završava master studije u oblasti kriminologije i krivične nauke. Ona je i potpredsednik događaja koje organizuje Graduate Common Room u Green Templeton-u na njenom Koledžu.

Šeremeti je rano pokazala interesovanje za pravo, počevši svoju pravnu karijeru kao aktivista za ljudska prava u Omladinskoj inicijativi za ljudska prava. Zatim je nastavila da radi u Aba Roli - Američkoj advokatskoj komori, gde je bila uključena u projekat usredsređen na reformu pravnog sistema na Kosovu.

Nakon angažovanja na projektima USAID-a usredsređenim na pravosuđe, Furtuna je počela da radi za lokalnu advokatsku firmu Sejdiu & Qerkini u Prištini, kao specijalista za strategiju suđenja. "Smatram da sam imala veliku sreću jer sam dobila priliku da radim sa ljudima sa kojima sam radila. To mi je omogućilo da se razvijam profesionalno." – ističe Furtuna. Nije da nema sopstvene

zasluge, pošto je sama iznela prvi predmet pred Ustavnim sudom kada je imala tek 23 godine.

Nepravda i nejednakost su ono što motiviše Furtunu. Kao neko ko čvrsto veruje da će njen sopstveni primer podstaći veći broj Kosovki da se bave krivičnom oblašću, ona kaže: Rodna ravnopravnost podrazumeva prihvatanje i poštovanje naših razlika, a tek tada društvo zaista može postati ravnopravno."

Prema rečima Šeremetijeve, pravosudnom sistemu na Kosovu potreban je radikalni remont. "Ne samo da bi trebalo da radimo više, nego se taj rad mora u potpunosti preorijentisati. Reforme preko reformi ne pomažu." – kaže ona, brzo ističući da, pošto pravosuđe na Kosovu trenutno ne može da priušti radikalne promene, moramo raditi najbolje sa onim što trenutno imamo. "Lično smatram da su tužilaštvu potrebna hitna ulaganja u ljude i sredstva. Pored toga, nov Zakon o sudovima koji je stupio na snagu januara 2013. god. stvara dodatni teret za sistem – tek treba unaprediti stanje na terenu." – naglasila je Furtuna.

Međutim, neophodno je ispuniti krajnji uslov, prema rečima Furtune, kako bi se unapredilo pravosuđe, odnosno kako bi se oslobodilo političkog uticaja. "Ako se to ne desi – napredak će biti teško ostvarljiv." – zaključila je ona.

Pored pravde, pisanje je takođe uvek bila Furtunina strast. "Uvek sam mislila da ću postati pisac ili lingvista, ali sam shvatila da ta zanimanja ne zadovoljavaju moju potrebu za istraživanjem." – objašnjava ona. Druga opcija za Furtunu bila je astronomija. Univerzum i nepoznato ju je uvek fasciniralo i intrigiralo. Ali na kraju, izabrala je treću opciju, koju je uvek imala na spisku – pravda. "Treća je bila ona prava, pretpostavljam." – kaže kroz smeh. Ali sada kada je provela neko vreme na tom putu, veoma je zadovoljna izborom koji je napravila.

Sa dve objavljene knjige u svojoj biografiji, ne može se reći da je Furtuna zauvek napustila pisanje. "Volim da s vremena na vreme pišem fikciju, pomaže mi da izrazim svoja osećanja i to je jedini način da sebe sprečim da vrištim s vremena na vreme." – kaže ona.

Uz svog oca, koji je preminuo kada je imala samo 5 godina, Furtuna je naučila da ceni i najmanje stvari u životu. Njena majka, sestra i brat vodili su računa o njoj kako nikada ništa ne bi propustila – tako da sebe smatra veoma srećnom, uprkos onome kroz šta je prošla.

Brojni seminari, putovanja svetom i uspostavljeni kontakti tokom godina učinili su Furtunu onim što jeste danas. Ona je žena koja se ničeg ne plaši i koja je spremna da se suoči sa izazovima.

"Nije bilo lako." – priseća se trenutaka kada se penjala lestvicom karijere. "Niti će biti lakše." Ali uz posvećenost i naporan rad – izazovi mogu prestati da budu faktor.

"Uprkos činjenici da Kosovo tek treba da unapredi pravosudnu oblast, verujem da će se stvari promeniti." Ona čvrsto veruje da svako treba da živi svoje snovie uprkos svim poteškoćama koje mu se nađu na putu. "Ne zatvarajte svoje snove u fioci. Pretvorite ih u javu. Samo tako možete biti svoji, a kada to jeste – sve drugo je lakše."

Zaštita zajednice na severu - predstavljamo vam Rajmilu Markovu

Ona je iz zemlje u kojoj su se rodili Orfej i Spartak, zemlje sa dugom i fascinantnom istorijom. Kada se pridružila Upravi kriminalističke policije u Sofiji, Rajmila Markova je postala odgovorna za borbu protiv ilegalne trgovine neprocenjivim predmeta kulturnog nasleđa širom Bugarske. Ona je pokušala da sačuva bogato kulturno nasleđe ove zemlje kroz koju su prošli Grci, Skiti, Rimljani, Vizantinci i Turci od uništenja i pljačke. Rajmila je u Bugarskoj bila odgovorna za sprečavanje rasprostranjene krađe predmeta kulturnog nasleđa i nezakonitih arheoloških iskopavanja širom zemlje, u kojoj se svake godine krađu predmeti od kulturnog značaja i znatne vrednosti, a zatim se krijumčare po svetu neretko postajući deo privatnih kolekcija.

Onda je jednoga dana ostavila ovaj posao da bi se pridružila Pomoćnoj policijskoj jedinici EULEX-ovog Izvršnog sektora na Kosovu. Kao prva policijska jedinica zadužena za patroliranje na severu Kosova, ovaj posao je bio daleko od sveta umetnosti.

Nakon godinu dana, Rajmila je postala savetnica Sektora za jačanje na severu, zadužena za savetovanje lokalne policijske službe u četiri severne opštine o radu policije u zajednici i za pružanje podrške unapređenju njene efikasnosti. Najbitniji zadatak za nju i policiju PK je da izgrade

bliski odnos sa lokalnom zajednicom zasnovan na poverenju, prihvatanju i zajedničkim ciljevima, koji su neophodni za unapređenje standarda bezbednosti i sigurnosti.

„Da bi bila efikasna, policija mora da ima saglasnost zajednice. Moramo se usredsrediti na sprečavanje kriminala, a za to nam je potrebno partnerstvo sa građanima“, ističe Rajmila.

Jedno važno načelo rada policije u zajednici na severu je da policija razume potrebe i zahteve društva u kojem živi, ističe Rajmila. Kako je policija pružalac javnih usluga, ona treba da ulaže dodatne napore u identifikovanje i rešavanje problema kako bi sprečila budući kriminal i sukobe. Rajmila smatra da je policija u zajednici za svoje postupke i odluke koje donosi odgovorna građanima kojima služi. Policajci u zajednici treba da inspirišu lokalne stanovnike da budu proaktivni, a ne pasivni primaoci usluga policije. Drugim rečima, oni nisu tu da bi dominirali, već da bi služili zajednici.

Rajmila radi sa malom ekipom koja je usredsređena na nadgledanje, podučavanje i savetovanje svojih domaćih kolega u njihovim naporima da unaprede operativne kapacitete policijskih stanica u severnim opštinama. Oni učestvuju u svakodnevnim aktivnostima zajedno sa

svojim kolegama, kojima pružaju savet i inspiraciju, i ponekad zajedno rešavaju njihove svakodnevne probleme i prepreke. Rajmila naglašava da je jedan od najbitnijih zahteva njenog posla bliski radni odnos sa domaćim kolegama. „Dopada mi se činjenica da možemo da komuniciramo. Imajući u vidu sličnost sa bugarskim jezikom mogu da kažem da razumem srpski. Pored toga, razumem i lokalni tradiciju i kulturu. Imamo sličan mentalitet i to mi pomaže u svakodnevnom radu“.

Rajmila je nedavno počela da radi na pitanju nasilja u porodici na severu. Njena glavna briga je da zaštiti žrtve u maloj zajednici u kojoj „Ljudi nerado pričaju o svojim problemima, jer se svi znaju i ne žele da budu žigosani“. Ona je svesna nedostatka saradnje između državnih institucija i civilnog društva i pokušala je da identifikuje jazove kako bi se bolje zaštitile žrtve nasilja u porodici. Ona naglašava da su u ovom tekućem procesu ona i njene kolege iz PK naučili mnogo toga.

„Razmenjujemo naša iskustva i učenje je obostrano. Ja stičem znanja od mojih kolega iz PK i oni uče od mene“, kaže Rajmila.

Rajmila od srca radi svoj posao policijske službenice u zajednici. Ona ima za cilj da pomogne onima u nevolji u zajednici, a želja joj da njene kolege iz PK steknu sposobnost da odgovore na sve njihove potrebe: od komšijskih nesporazuma do bezbednosti dece, od popravke napukle kanalizacione cevi koja može ugroziti prolaznike do društva bez nasilja.

U okviru svog posla, Rajmila odlazi u malo, udaljeno, planinsko selo Gornji Strmac, koje krasi crkva iz 13. veka, gde vrši procenu bezbednosti uglavnom starijih ljudi, smeštenih u prelepom kraju.

Ona takođe redovno posećuje selo Čabra, gde služi potrebama lokalnog albanskog stanovništva.

Kada bude završila svoj mandat na severu Kosova, ona će se vratiti svom starom poslu u Bugarskoj, i nastaviće da traga za onima koji profitiraju od ilegalne trgovine predmetima kulturnog nasleđa. Ali činjenica da će ostavili svoje prijatelje i kolege će je rastužiti.

„Efikasna policija koja blisko saraduje sa opštinom i održava stalnu komunikaciju sa svojim građanima, osnažila bi lokalnu zajednicu“, napominje Rajmila dok objašnjava šta bi poželežala severu Kosova.

„Želela bih da pre nego što odem vidim nasmejane ljude, koji su preokupirani budućnošću i koji su svoje brige ostavili za sobom“, kaže Rajmila. „Tada bih znala da je moja kratka poseta Kosovu bila vredna truda“, zaključuje ona.

Sve su oči uprte u nju!

Istraživači tvrde je najveći strah koji ljudi imaju strah od govora u javnosti, ali očigledno da Aiše o tome nije obavještena. Ona nastoji da pomogne ljudima i pravosuđu tako što postupa kao most koji povezuje pravosuđe i javnost putem medija, i time održava kanale komunikacije otvorenim u svakom trenutku da bi sve zainteresovane strane mogle da se upuste u koristan razgovor.

Aiše Ćoraj je portparolka Sudskog saveta Kosova (SSK). Njena dužnost je da bude prisutna, da upravlja odnosima SSK sa medijima i javnošću uopšte.

Ona je uključena u predstavljanje rada i aktivnosti celokupnog pravosuđa na Kosovu, obezbeđujući pristup i transparentnost u radu SSK.

„Rad na mestu portparola u pravosudnom sistemu na Kosovu trenutno sam po sebi predstavlja izazov.“ – kaže Aiše. Prema njenim rečima, važno je da javnost bude informisana o aktivnostima pravosuđa i da dobija neophodna objašnjenja. „Za sve nas, etika je prvi korak u institucionalnoj komunikaciji.“ – kaže ona.

Aiše je radila kao portparolka za Ministarstvo transporta, pošte i telekomunikacija i bila je izabrana kao prva portparolka Vlade Kosova, na mesto koje je držala godinu dana. Godinama pre toga, radila je i kao

predavač albanskog jezika u osnovnoj školi „Elena Gjika“ u Prištini.

Živeći u dinamici aktivnosti, sa neodređenim radnim vremenom, Aiše svoj posao obavlja sa strašću, posvećenošću i ljubavlju. „Ovaj posao me je puno naučio o kulturi timskog rada, vrednom iskustvu u odnosima sa medijima, posao koji osvetljava lavirint i koji je iznad svega dodatno ojačao moj karakter.“ – kaže ona. Nepristrasno pravosuđe predstavlja osnovu svakog demokratskog društva. Problemi sa kojima se pravosuđe suočava višestruki su i složeni, a njihovo savladavanje zahteva posvećenost i ulaganje većih resursa da bi se ostvarili željeni rezultati.

„Pravosuđe je jedna od institucija u koju najviše moramo da ulažemo.“ – kaže Ćoraj.

„Naš cilj je da zajedno gradimo nezavisno pravosuđe. Posvećenost, nepristrasnost, profesionalizam i visoka odgovornost osobine su koje bi trebalo da dovedu do ostvarivanja ovog cilja.“ – dodaje ona.

Javna provera pravosudnog sistema nastavlja da raste. Prema Aišinih rečima, jedan od najvećih zadataka koje pravosuđe ima jeste da se vrati poverenje javnosti.

„Sudske odluke neposredno utiču na ljude, tako da moramo da budemo veoma pažljivi i profesionalni kada komuniciramo

sa javnošću.“ – izjavila je Aiše, uvek naglašavajući značaj nezavisnosti sudstva. Važno je da pravosuđe bude otvoreno za medije jer je pravosuđe organ koji pruža javne usluge i, poput svih javnih institucija, očekuje se da pravosuđe bude otvoreno, jer ljudi imaju interes da postoji odgovarajuće i delotvorno funkcionišuće pravosuđe.

„Mediji i pravosuđe – trebalo bi da se međusobno poštuju i da obezbede iskren dijalog koji nikada ne bi spao na oštre sporove.“ – kaže Ćoraj.

Pravda i odgovornost za sve
Odgovornost i transparentnost mora postojati za pravosuđe, isto kao što mora postojati transparentnost i odgovornost u medijima.

Zahvaljujući fokusu koji mediji poklanjaju manama pravosudnog sistema, opšta javnost sada ima iskrivljenu sliku o pravosudnom sistemu na Kosovu. Imajući u vidu njihovu važnu ulogu u oblikovanju stavova prema pravosuđu i pravosudnom sistemu, mediji imaju dužnost da precizno i pravično izveštavaju o postupcima.

Aišin cilj ostaje transparentno pravosuđe. „Žrtvovala sam i nastavljam da žrtvujem svoj privatni život za obavljanje profesije, tako da su posvećenost radu, odgovornost, privrženost ključni za moj uspeh u profesiji.“ – kaže ona.

Aiše puno ceni saradnju sa međunarodnim organizacijama. „Cenimo njihov profesionalizam, posebno stalnu podršku koju daju pravosudnom sistemu na Kosovu.“ Prema Aišinih rečima, ova podrška je dovela do međunarodnog pravosudnog sistema kog Kosovo danas ima.

U svom privatnom životu, Aiše je posvećena majka trojice dečaka. Ona uživa da provodi vreme sa svojom porodicom i da piše kad god joj se ukaže prilika. Do sada je objavila nekoliko knjiga, ali ono što je zaista okupiralo njeno srce jeste poezija, a dobijala je nagrade i za to.

Aiše će nastaviti da prenosi zabrinutost, stanovište i stavove SSK, nadajući se da će održati pozitivnu sliku među opštom javnošću – što nije uvek lak posao!

Kada se na sudu osećate kao kod kuće

Radeći u pravnom sektoru ona je imala sreće da doživi avanture širom sveta, sretne zanimljive ljude, iskusi razne kulture, uči strane jezike – sve vreme radeći posao koji voli. Ona je tip osobe koja voli da radi stvari, puna je energije i entuzijazma u radu sa ljudima, negovanju odnosa, raspravljanju o politikama i odlukama i držanju nepravde na odstojanju.

Elka Yordanova Filcheva-Ermenkova je ključna ličnost u sudstvu, koja je poslednjih nekoliko godina najviše angažovana u rešavanju imovinskih sporova. Ona radi kao sudija u Komisiji za imovinske zahteve (KIZ) Kosova na Vrhovnom sudu Kosova. Od januara 2012. godine, Elka donosi odluke u imovinskim sporovima koji se odnose na oružani sukob iz 1998/1999. godine. "Jednostavno rečeno, to su predmeti u kojima su ljudi (uglavnom Srbi) u tom periodu morali da napuste svoja imanja i sada ne mogu da ih povrate zbog toga što ih je zauzeo neko drugi", kaže ona.

Komisija za imovinske zahteve Kosova je radila i još uvek radi na otprilike 42 000 zahteva koji su podneti 2006. i 2007. godine. Kada se podnose žalbe na odluke one se prosleđuju Vrhovnom sudu Kosova, gde Elka radi.

Elka je, pored toga, i vršilac dužnosti zamenika predsednika Skupštine EULEX

sudija, a od januara 2013. godine radi i sa Komisijom za razmatranje ljudskih prava, kao zamena sudije iz EULEX-a koji je član Komisije.

Elka je završila pravni fakultet 1997. godine. Karijeru je otpočela godinu dana kasnije kao mladi sudija. Nakon toga je radila kao sudija na prvostepenom sudu, predsednik prvostepenog suda i drugostepeni sudija (žalbe). Elka se godinama bavila raznim predmetima iz građanskog, upravnog i krivičnog prava, a najviše građanskim sporovima.

Elka je radila četiri godine kao savetnik za vladavinu prava pri PSCO (Planiranje i sprovođenje civilnih operacija). Ona je tokom svog rada išla u brojne misije u regionima u kojima je EZ pokrenula operacija upravljanja krizom –Palestina, Bosna i Hercegovina, DRK (Kongo Kinšasa) i Gvineja Bisao. "Svaki put je bilo 'avantura', manjih kulturnih šokova i naučenih lekcija i sa tih misija imam divne, tužne i vesele uspomene", kaže ona.

Elka je studirala pravo na univerzitetu u svom rodnom gradu, Blagojevdgradu, u Bugarskoj. Nakon završnih ispita ona je morala da ode na godinu dana pripravničkog staža. "U raznim vremenskim periodima pomagala sam istražiteljima, tužiocima i sudijama", priča ona. "Kada sam radila na sudu osećala

sam se kao kod kuće. Dopadalo mi se da budem neko ko će navodno popraviti nešto što je pošlo naopako ...” kaže Elka. Svaki dan treba da pokušamo da radimo bolje nego prethodnog dana!

Elka smatra da Kosovo već ima neku dobru osnovu, Skupština je proizvela mnogo osnovnih zakona, međutim mnogi od njih izgledaju kao da su napisani u žurbi, a sadržaji su često zbunjujući. “Ja ne razumem u potpunosti zakonodavne tehnike koje su korišćene. Postoje tradicije i pravila pisanja zakona ...” kaže ona. “Vidim da je u izradi zakona dosta korišćeno kopiranje. Ne možete prosto uzeti jedan stari zakon ili strani zakon i samo mu izmeniti ime”, dodaje Elka.

Propusti loše izrade zakona se u određenoj meri mogu prevazići ako imate dobre pravnike koji mogu pronaći smisao čak i u veoma loše napisanim zakonima. Elka smatra da će pravnici, ukoliko imaju dobru teoretsku i stručnu pripremu, biti spremni da se nose čak i sa veoma loše napisanim tekstovima zakona. “Bez obzira na kvalitet zakona i profesionalizam pravnika, ljudski faktor je najbitniji. Čak i najbolji zakoni ne mogu pomoći kada se novac i moć mešaju u pravdu”, zaključuje Elka.

Elka Ermenkova visoko ceni dobru saradnju sa domaćim kolegama. “Naravno da ima razlika među nama, ali ono što je dobro kada radite sa razumnim ljudima jeste da je moguće usaglasiti se čak i kada se radi o veoma kontroverznim i teškim pitanjima,” kaže ona.

Elka ima poruku za sve mlade generacije koje rade u pravosuđu na Kosovu: “Učite, razmišljajte, radite. Reagujte oštro na svaku pojavu nepravde.”

Elki se jako dopada Kosovo, naročito činjenica da ovde ima toliko puno mladih. Ima jako mnogo energije. Njoj se takođe dopadaju šetnje, planinarenje, sadnja cveća, učenje ... Da nije postala sudija, sigurno bi bila veoma dobar baštovan. Šta god da posadi raste.

Razvijanje čvrstih temelja za Kosovo Developing solid foundations for Kosovo

Njena čvrsta posvećenost Kosovu i njena revnosna posvećenost profesionalizmu su ono što je odlikuje kao važnog aktera u beskrajnoj potrazi za boljim društvom. Ona je Ariana Qosaj i ona trenutno deluje kao Viši istraživač/koordinator programa u Kosovskom institutu za istraživanje i razvoj politika (KIPRED).

Ariana je deo višeg rukovodstva KIPRED-a, lokalni stručnjak sa mandatom da sprovodi istraživanje, proizvodi analizu pravila, saopštenja i drugih publikacija da bi pomogla Kosovu pri izgradnji efikasnih institucija u oblastima vladavine prava, bezbednosti, demokratske vladavine i razvoja. Ariana rukovodi programom koji se bavi Vladavinom prava i dobrom vladavinom.

Procesi izrade pravila bili su deo Arianinih aktivnosti dugi niz godina. "Smatram da kroz istraživanje možemo ponuditi činjenice i informacije, kao i ideje za bolje razvijanje pravila," kaže Ariana.

Strast posvećena pitanjima kao što su vladavina prava, prava žena i generalno verovanje da će jednog dana Kosovo postati država puna živosti za svoje građane, kroz poštovanje punog sprovođenja zakona, jeste ono što

pokreće Arianu da se bavi svojim poslom. "zakoni ne treba da budu izrađeni radi ispunjavanja potreba određene političke elite, već treba da služe građanima," dodala je.

Ariana je imala raznovrsna radna iskustva i ona voli da bude zauzeta. Ona je radila kao izvršni direktor Fonda za razvoj zajednice, inicijative Svetske Banke na Kosovu, i lokalne NVO za društvene i kapitalni infrastrukturni razvoj. Pre toga ona je takođe radila kao pravni savetnik za pitanja žena i dece u međunarodnim misijama kao što je Misija OEBS-a na Kosovu.

Tokom perioda od godinu i po dana Ariana je bila angažovana kao savetnik za pravna pitanja Predsednice Kosova, od samog početka njenog mandata. Njen prvi zadatak bio je da formira radnu grupu koja je izradila Uredbu Predsednice o Pomilovanju. "Veoma mi je drago što tu Uredbu danas koristi Predsednicin tim za izradu nacрта novog Zakona o Pomilovanju," dodala je.

Ariana je ponosna mnogim stvarima postignutim tokom njenog angažovanja u Kabinetu Predsednice, i jedna od stvari koju je vredno pomenuti je takođe

praksa izrađena radi sprečavanja bilo kakvog političkog mešanja u imenovanje sudija i tužilaca. "Često mislim da smo mi frustrirani zbog toga što se Kosovo ne razvija onako kako bi trebalo u period nakon sticanja nezavisnosti. Očekivali smo da ćemo se, uz prisustvo mladih i uzevši u obzir potencijal koji posedujemo, kretati brže nego što se sada krećemo" izjavila je Ariana Qosaj. Ona smatra da se procesi kreću u suprotnom smeru i da je to ponekad izazovno, uzevši u obzir postavljene visoke ciljeve i očekivanja.

Nikada ne odustajte!

Ariana voli da neprekidno povećava svoje znanje i izazove i da zastupa nove ideje. Ona ne veruje da ljudi treba da ostanu u svojim bezbednim zonama, već da se oni uvek trebaju voditi motivacijom da je najbolji profesionalni učinak njihov cilj. "mi nikada ne smemo biti vođeni oportunistom, pošto oportunizam neće doneti neophodne promene koje želimo da vidimo i poboljšamo u društvu" kaže Ariana.

U ovom trenutku, kosovsko pravosuđe suočeno je sa mnogim izazovima. Pre svega, bez podrške u ljudstvu i budžetske podrške, pravosuđe će stalno voditi borbu da pruži pravdu. Prema Ariani, Kosovo se suočava sa mnogo problema u vladavini prava, i Kosovo je trebalo da prati modele, recimo iz Vašingtona, gde Kongres i Bela Kuća uvek bivaju podsećani da ih neko posmatra, uzevši u obzir blizinu Vrhovnog suda. "Takođe bih dodala da puno toga ostaje da se učini i da to ne može biti izrečeno u nekoliko rečenica. Međutim, dok ne budemo imali političku elitu koja zaista shvata da politika i pravosuđe ne treba da se mešaju, borićemo se da imamo snažan, efikasan i efektivan pravni sistem," izjavila je ona.

Ariana je takođe majka tri ćerke. Sama činjenica da je ona žena sa karijerom i sa porodicom uvek je predstavljala borbu. Međutim, Ariana Qosaj kaže da svaka osoba treba na najbolji način iskoristiti podršku koju joj pružaju porodica i prijatelji i sopstveni naporan rad da bi mogla sve da dovede u ravnotežu. Ipak, postoji veliki broj sjajnih žena koje veoma često nemaju sredstva niti podršku za njihov uspeh, i koje odlučuju da ostanu kod kuće. "Ako osoba zna da neće biti lako, to takođe zna da ta osoba ne treba da odustaje tako lako," naglasila je.

Ona takođe ima poruku za mlade žene koje žele da ostvare svoje snove. "Nikad nemojte odustati da ostvarite svoje snove, bez obzira na to šta ko govori ili čini da bi vas obeshrabrio. Vi možete dovesti do promena ako učinite ono do čega vam je toliko stalo."

Ariana Qosaj je trenutno kandidat za zvanje doktora nauka na Pravnom fakultetu 'Iustinianus Primus' u Skoplju, i čime god se ona bude bavila u budućnosti, nastaviće da radi i da zastupa prava žena i pitanja vladavine prava.

Posvećena Kosovu – Joelle Vachter

Joelle Vachter je jedinstvena žena. Pukovnik u francuskoj Žandarmeriji, njena karijera procvetala je u oblasti u kojoj nije bilo puno žena. Ne samo što je upravljala Kancelarijom za krizne situacije u Ministarstvu Unutrašnjih Poslova Francuske, ona je takođe postala prva žena pukovnik u Francuskoj vojsci specijalizovana za kontrolu masovnih javnih okupljanja i nemira. Međutim, suočena sa mogućnošću da u svojoj zemlji bude unapređena u čin generala, ili da spakuje kofere, da se upusti u nepoznato i da primeni svoje iskustvo u drugim zemljama, Joelle kaže da joj nije bilo teško da donese odluku.

“Za mene to nije bio težak izbor, pošto ja volim da radim sa ljudima različitih nacionalnosti i u različitim kulturnim okruženjima”, naglasila je ona, dodajući da je upravo rad u inostranstvu bio primamljiv za nju.

Pre nego što se pridružila EULEX-u na položaju zamenika Šefa Misije, Joelle je bila angažovana u nekoliko misija širom sveta, pomažući zemljama u tranziciji i međunarodnim organizacijama, svojom stručnošću iz oblasti bezbednosti i policije. Naoružana zvanjem magistra Prava i Javne Administracije stečenom na Univerzitetu u Sorboni i godinama policijskog i vojnog iskustva, Joelle je radila u Nemačkoj, Albaniji, Obali Slonovače i glavnom štabu

Ujedinjenih Nacija u Njujorku. Međutim, njena poslednja destinacija bila je Kosovo, gde je ona radila u tri odvojena navrata u UNMIK-u, KFOR-u i EULEX-u.

Kada je prvi put došla na Kosovo 2000 godine, bila je šokirana stepenom razaranja na Kosovu. “Naročito sam bila dirnuta kada sam videla uništene porodične kuće, bez krova, sa delovima ostavljenog nameštaja i srušenim zidovima. Drago mi je što mogu da vidim da je većina tih kuća danas obnovljena”, dodala je. Ona takođe naglašava da se Kosovo u potpunosti promenilo nakon završetka sukoba, kada ga je ona posetila po prvi put.

Kao zamenik Šefa Misije EULEX, ona smatra da je njena uloga u Misiji pokretačka. “Ja se uključujem u pitanja koja su postojala već neko vreme. Ukoliko su ta pitanja stigla do mog nivoa, to obično znači da su ona postala blokirana. Ja pokušavam da omogućim da se slučaj nastavi na novoj osnovi. Ja ozbiljno obavljam svoju ulogu”, naglašava Joelle.

“Ono što najviše volim je rad sa ljudima. Bila sam u prilici da praktikujem zakon kao advokat, ali nisam želela da sedim za stolom zatrpama tonama papira. Želela sam direktan kontakt sa ljudima. Da shvatim kako se oni osećaju u svom radnom okruženju i da im pomognem u rešavanju nekih od njihovih problema”, kaže Joelle.

Njen osnovni motiv u Misiji je da pomogne u osnaživanju kosovskih institucija u nastojanju da primene vladavinu prava širom Kosova.

“Snažne institucije, zasnovana na vladavini prava, osnova su svake demokratske zemlje. Naš cilj, kao Misije, jeste da ovde poboljšamo i unapredimo standarde. Da pomognemo svim kosovskim institucijama da postanu deo međunarodne zajednice pre nego što odemo”.

Ona naglašava da je do sada puno postignuto. Dva odeljenja EULEX-a, odsek za jačanje i izvršni odsek deluju u uzajamnom skladu kako bi razvili i sproveli vladavinu prava na Kosovu. Dok odsek za jačanje pruža podršku pravnom sistemu na Kosovu, policijska i carinska služba, izvršni ogranak EULEX-a donose presude u slučajevima organizovanog kriminala, korupcije, imovine, privatizacije i ratnih zločina.

Od povećanog profesionalizma Kosovske Policije, do pružanja pomoći u sprovođenju vizne liberalizacije i izrade nacrti i revizije preko 110 zakona, administrativnih uputstava i uredbi, pa do potvrđivanja preko 12.000 matičnih knjiga kopiranih u Srbiji, EULEX je, prema Joelle, uložio veliki napor radi obezbeđivanja snažnog zakonodavnog i institucionalnog okvira za vladavinu prava.

Govoreći o najvidljivijoj funkciji EULEX-a koja se odnosi na sprovođenje vladavine prava, Joelle naglašava da su EULEX-ove sudije donele preko 500 presuda u slučajevima koji se odnose na korupciju, organizovani kriminal, pranje novca, ratne zločine i trgovinu ljudima. Ali to ni je sve, dodaje ona: “EULEX-ove sudije ostavljaju detaljne presude povezane sa teškim zločinima i one su na raspolaganju

trenutnim kosovskim sudijama i tužiocima” Misija je takođe naporno radila na pružanju podrške normalizaciji odnosa između Prištine i Beograda, u skladu sa dijalogom koji se vodi pod pokroviteljstvom Brisela.

“Kosovo je, do sada, ostvarilo značajan napredak. Ipak, još puno toga ostaje da se učini u korist njegovih građana. Mi smo blizu ostvarenja tog cilja. EULEX je spreman da pomogne i mi znamo da je naše vreme ograničeno. Važno je da mi pomognemo lokalnim institucijama da postignu što je moguće više pre nego što odemo”, zaključuje Joelle.

Kao žena koja se probija u svetu u kojem dominiraju muškarci, Joelle je veoma srećna što može da vidi da mnoge njene saradnice na Kosovu takođe imaju aktivnu ulogu u javnom životu. Ona naglašava da je Francuska prilično tradicionalna kad je u pitanju uloga žena, namećući kvote za zastupljenost žena na službenim funkcijama. Joelle smatra da same žene, uzimajući efektivan pristup, mogu da naprave razliku.

“Važno je da ženama budu data ista prava, ali one takođe treba da pronađu svoj put, da budu samosvesne i samopouzdanе. Ponekad nalazim da su kvote prema nama ženama poprilično dušebrižničke. S obzirom da je provela poslednjih 14 godina svog života na i izvan Kosova, Joelle oseća povezanost i posvećenost njegovom napretku u svim oblastima, ali naročito u vladavini prava.

“Osećam snažnu posvećenost prema Kosovu. Moj boravak ovde je najduži u odnosu na boravak u bilo kojoj drugoj zemlji. Drago mi je što sam mogla da dam makar i mali doprinos izgradnji novog Kosova”, naglasila je.

Ona je uverena da je EULEX pružio stvarnu podršku ovom novorođenom mestu. “Mi ponekad zaboravljamo da je ovo novo Kosovo staro samo šest godina. Puno toga je učinjeno i puno ostaje da bude učinjeno. Sve u svemu, pre nego što odem, želela bih da osetim da smo mi, kao Misija, dali sve od sebe”, zaključuje Joelle.

Ljudska prava nisu nešto čime treba da budemo zadovoljni – Upoznajte Magdu Mjerzevsku

Smatrate li da niste imali pravičan tretman tokom sprovođenja izvršnih funkcija EULEX-a na Kosovu? Kome biste se obratili? Postoji li neko ko bi bio spreman da vas sasluša i da zaista učini nešto povodom vaše žalbe?

Upoznajte Magdu Mjerzevsku, predsednicu Komisije za Reviziju Ljudskih Prava, KRLJP, koji se nalazi u srcu Prištine. Ona će možda moći da vam pomogne. Komisija kojom predsedava je jedno nezavisno telo, takoreći neka vrsta spoljnog psa čuvara. Komisija je uspostavljena 2010. godine kako bi ocenjivala primenu međunarodnih normi i standarda ljudskih prava od strane EULEX-a tokom vršenja izvršnih funkcija. Ovo je prvi put da neka misija Evropske unije, zbog svog izvršnog mandata, podleže takvom nadzornom mehanizmu. "Bilo koje lice, organizacija ili grupa mogu da nam podnesu žalbe ako smatraju da su njihova ljudska prava bila prekršena od strane EULEX-a", kaže Magda.

"Ako neki građanin smatra da su policajci EULEX-a, carinici ili tužioci ugrozili njihova prava, onda mi stupamo na scenu. Dužnost odbora je da utvrdi činjenice, utvrdi postojanje prekršaja ljudskih prava i da zatim preporuči odgovarajuće

postupke koji se mogu primeniti za rešavanje problema", dodaje Magda.

Kada KRLJP utvrdi da je zaista došlo do povrede ljudskih prava, onda se nalaz saopštava šefu misije i podnosiocu žalbe i objavljuje se na veb sajtu KRLJP-a. Osim toga, ti nalazi mogu da sadrže i neobavezujuće preporuke za postupke koje može da preduzme šef misije kako bi rešio i ispravio utvrđena kršenja ljudskih prava. Ovo je jedan revolucionaran događaj u međunarodnom pravu – da osim država takođe i međunarodne organizacije koje vrše izvršne funkcije budu pozivane na odgovornost za bilo koja kršenja ljudskih prava. S tim u vezi, odbor ne samo da rešava moguća kršenja ljudskih prava na koja su se žalili podnosioci žalbi, već i unapređuje transparentnost i kredibilitet EULEX-a kao međunarodne organizacije koja se upoređuje sa istim standardima koje sama promovira.

Međutim, KRLJP ne može da reši sve vaše probleme.

"Primamo brojne žalbe koje se odnose na samo trajanje rešavanja predmeta koji se nalaze pred kosovskim sudovima. Uprkos često citiranoj pravnoj maksimi (koja se

pripisuje britanskom premijeru iz 19-og veka Vilijamu Gledstounu) 'Zakasnela pravda je uskraćena pravda, mi nemamo ovlašćena da pomognemo građanima u tom smislu, pošto naš odbor me može da se upliće u sudske postupke', objašnjava Magda. Ona nastavlja da objašnjava da KRLJP nema nadležnost da se bavi ispitivanjem rada kosovskih sudova, niti da deluje kao apelacioni sud jer su sudovi nezavisni. Međutim, ako građani smatraju da su njihova prava bila uskraćena od strane kosovskih institucija, oni imaju pravo da svoje žalbe iznesu pred Ustavni sud Kosova.

"Ustavni sud Kosova prima individualne ustavne žalbe. To je moguće jer je Evropska konvencija o ljudskim pravima ugrađena u ustav Kosova. Nema mnogo država u svetu u kojima postoji takva mogućnost", naglašava Magda, dodajući da je Ustavni sud postigao dobre rezultate u primeni ljudskih prava na Kosovu.

"Kosovski ombudsman i Ustavni sud su institucije koje se bave žalbama građana na kršenje ljudskih prava kada su ta kršenja počinjena od strane kosovskih institucija", objašnjava ona. "To je važno pošto Kosovo još uvek nije steklo status univerzalno priznate države i nije država članica Saveta Evrope. To znači da građani Kosova ne mogu da se žale Evropskom sudu za ljudska prava".

Magda radi već pet godina u Strazburu kao advokat pri Evropskom sudu za ljudska prava. Tamo je njen zadatak da izrađuje nacрте i priprema presude i odluke koje služe kao osnova za sudske rasprave suda. Magda je jedna od tri međunarodna stručnjaka za ljudska prava koji sede u Komisiji za Reviziju Ljudskih Prava. Nekoliko puta godišnje ona dolazi na Kosovo na redovne sednice komisije.

Ostala dva stručnjaka u odboru su g-din Guenael Metro i g-đa Katja Dominik.

"Prvi put sam došla na Kosovo 2005. godine. Dopala mi se Priština i bila sam fascinirana istorijom Balkana. Nekoliko godina kasnije vratila sam se da bih radila za UNMIK-ov Savetodavni odbor za ljudska prava," naglašava Magda, dodajući da je za nju bilo prirodno da nastavi da radi u KRLJP-u u sličnom svojstvu.

Kao neko ko je radi za sud u Strazburu, Magda kaže da je interesuje primena ljudskih prava u stvarnom životu. "Jedno je raditi za najviši evropski sud, a sasvim drugo je videti kako se Evropska konvencija može sprovesti u praksi kako bi se poboljšao život običnih građana i ovde na Kosovu", kaže Magda.

On kaže da je vazno da advokati nikada ne zaborave da pravni i tehnički aspekti njihovog rada mogu da imaju ogroman uticaj na ljudske živote.

Poljska, odakle Magda inače potiče, kao jedna post-komunistička zemlja morala je da se suoči sa sopstvenim pravosudnim izazovima. Nakon četrdeset godina vladavine komunističke partije koja je uobličila celokupno društvo u Poljskoj, njena zemlja se transformisala u funkcionalnu višepartijsku demokratiju.

"Svoje pravosudne ispite sam polagala u periodu vanrednog stanja u Poljskoj početkom osamdesetih godina, ali sam osećala da ne želim da postanem sudija u jednopartijskom sistemu. Umesto toga predavala sam na univerzitetu. Bila sam oduševljena prvim iskustvom slobode kada je 1989. godine konačno došlo do promene u mojoj zemlji", kaže Magda.

Međutim, u poređenju sa mirnom tranzicijom u Poljskoj, put Kosova ka slobodi bio je prilično dramatičan. "To je bilo jedno traumatično iskustvo za celo društvo", naglašava Magda.

Ljudi u regionu su, prema Magdinom shvatanju, ponešeni novostečenim osećajem slobode. Ali sloboda, naglašava Magda, ima određene granice. Vrednost vladavine prava je u tome što predstavlja glavni regulator tih novostečenih sloboda za opšte društveno dobro.

"Ljudi misle da sloboda podrazumeva da sve treba da bude dozvoljeno, a što apsolutno nije slučaj u demokratskom društvu. Zakon je taj koji podjednako nameće ograničenja građanima i javnim organima", naglašava ona.

Nakon još jednog napornog radnog dana u kancelariji KRLJP-a Magda se vraća nazad u Strazbur. Na proleće će se ponovo vratiti u Prištinu kako bi predsedavala još jednom sednicom komisije.

Biljana Rexhiq – ensuring that justice is served

Ako imate postupak pred nekim osnovnim sudom i ne sviđa vam se šta je sud na kraju odlučio, uvek možete da se ne slažete sa tom odlukom... Vaše osnovno ljudsko pravo je da se ne slažete! Bez obzira na to, jednostavno neslaganje sa odlukom suda verovatno neće biti dovoljno da odluku preinačite u svoju korist, izuzev ako pokrenete formalni žalbeni postupak da biste ispravili grešku. Tu nastupa Biljana Rexhiq. Ona pomaže onima koji misle da im je pravosuđe nanelo štetu u sudskom postupku u kojem su učestvovali i pomaže im u nastojanju da sud preispita svoju prethodnu odluku.

Biljana Rexhiq je načelnik Odseka za prekršaje i deo Sudskog veća Apelacionog suda u Prištini. Isto tako ona radi u mešovitim timovima u krivičnim predmetima. U poslednje tri decenije, sve veći broj žena pridružuje se pravnom zanimanju, a Biljana Rexhiq je svakako dobar primer uspešne žene u pravosuđu. Ona radi kao sudija od 1980. god. Iako je diplomirala i žurnalistiku, više ju je privuklo zadovoljavanje pravde. "Meni je bilo sasvim prirodno da pratim stope mog oca i dede, koji su obojica bili sudije." – rekla je ona.

Pravosudni sistem na Kosovu organizovan je na tri nivoa: osnovni sudovi, Apelacioni sud i Vrhovni sud. Apelacioni sud postupava kao drugostepeni sud, što znači da rešava

predmete primljene nakon što dobije žalbu od jednog od osnovnih sudova.

Prema rečima Biljane, poseban izazov predstavlja veliki broj predmeta. "U ovim okolnostima morate biti svoji, stručni, nezavisni i nepristrasni, zavisiti samo od zakona i poštovati ljudska prava." – objašnjava ona.

Ljudi su ti koji je motivišu kao i njihova očekivanja za pravdu. "Veoma je loše kada ljudi izgube veru u pravosudni sistem." – kaže Rexhiqka. "Možda su očekivanja veća od naših kapaciteta, ali ne smemo da dozvolimo da nas to obeshrabri. Naše odluke neposredno utiču na ljude, a uz primenu zakona, moramo da budemo veoma pažljivi i sa vremenom. Svaki minut kašnjenja znači nepravdu za stranke." – dodaje ona.

Po načelu, ne žalim zbog svojih odluka, mada, pretnje su deo našeg svakodnevnog rada." – kaže ona smešeći se.

"Bori se pre nego što odustaneš"

Primarna svrha sudije trebalo bi da bude primena zakona. Biljanin lični cilj je da služi pravosudnom sistemu uz posvećenost i da radi najbolje što ume. "Naša zakonska i moralna obaveza je da naše znanje, iskustvo, energiju i kreativnost stavimo u službu pravde. I u tom smislu, ja ništa ne zadržavam za sebe." – kaže ona.

Bez obzira na to, pravosuđu na Kosovu potrebna je podrška i iskustvo međunarodnih sudija i tužilaca, da bi se postigli evropski standardi. "Razmena iskustava i znanja sa kolegama veoma je značajna. Imamo zaista dobru saradnju sa sudijama EULEX-a. Zaista cenim njihovu podršku." – kaže Biljana.

Poruka koju Biljana ima za mlađe generacije je da bi trebalo da budu nezavisni, etički i nepristrasni. I, nikada ne bi trebalo da prestanu da uče i studiraju. "Ja sam uvek na obuci i lično održavam obuku na Pravnom institutu Kosova." – dodaje ona.

"Da nisam sudija, onda bih definitivno bila u nekoj drugoj kategoriji vladavine prava. Uvek bih služila pravdi." – kaže ona.

Biljana Rexhiq je svetionik nade za sve one koji žele da se "bore za pravdu". Kroz njeno zalaganje, naporan rad i posvećenost, ona je u stanju da se postara da je pravda zadovoljena.

Marina Toivonen, policajka sa misijom

“Kod kuće sam znala za ljude sa Kosova koji su se nastanili u mom gradu posle sukoba u njihovoj zemlji – ali ko bi očekivao da ću jednog dana biti poslata ovde.” – počinje priču Marina Toivonen, istražiteljka EULEX-a specijalizovana za organizovani kriminal.

Marina dolazi iz Turkuua, prastarog grada na jugozapadu Finske, koji se mirno pruža duž veličanstvenih obala reke Aure. Raspoređena na Kosovo pre tri godine, Marina ističe glavne razloge zbog kojih je došla.

“Prijavila sam se za mesto jer je Kosovo deo Evrope upravo kao i Finska. Mandat EULEX-a je delovao veoma zanimljivo i dirnuli su me ljudi koji su tražili utočište u mojoj zemlji.” – kae Marina.

Marina radi u EULEX-ovoj Jedinici za istragu organizovanog kriminala, koja se sastoji od tima detektiva iz 20 zemalja. Ti detektivi poslani su na Kosovo zbog njihove stručnosti u istraživanju organizovanog kriminala, korupcije na visokom nivou i terorizma. Kao deo te ekipe, Marina se bavi svim aspektima organizovanog kriminala od korupcije, zloupotrebe službene dužnosti, finansijskih malverzacija do trgovine ljudima i narkoticima. Ekipe trenutno sprovodi oko 27 istraga, ne računajući tužilačke istrage.

Marina tesno saraduje sa tužiocima STK. Nasuprot praksi u njenoj zemlji u kojoj policija ima široka ovlašćenja, za rad na Kosovu bilo je potrebno da se Marina delimično prilagodi. Iako Policija Kosova može da počne istragu, tužilaštvo je to koje predvodi pokretanje krivičnog postupka i koje usmerava policijsku istragu. Krivični postupak, po zakonu Kosova, se pokreće nakon osnovane sumnje da je krivično delo izvršeno.

Organizovani kriminal je pretnja za sve evropske građane a njegova rastuća kompleksnost znači da postoji puno načina da se opiše. Prema Marini, organizovani kriminal obuhvata mrežu ljudi koji vrše vanzakonite aktivnosti daleko od očiju javnosti, radi pribavljanja materijalne koristi. Ta krivična dela imaju teške posledice po privredu i društvo zemlje.

“Organizovane kriminalne bande rade u tajnosti i operišu preko granica. To znači da istraga može biti veoma složena. Svaki put kada napunite svoje vozilo krijumčarenim gorivom, kada kupite falsifikovanu robu ili pokušate da podmitite službenika, punite novčanike kriminalaca i nanosite štetu svojoj zajednici. Organizovani kriminal i korupcija nanose štetu građanima, preduzećima, zajednicama i državnim institucijama.” – ističe Marina.

Uprkos činjenici da Finska zauzima počasnno treće mesto na spisku percepcije o korupciji među 177 zemalja širom sveta, stvarnost je takva da se policija u Marininoj zemlji bavi i slučajevima organizovanog kriminala.

“Važno je razumeti da organizovani kriminal postoji i u mojoj zemlji. I mi imamo svoje probleme, kao što su narkotici, finansijske prevare, utaje poreza i ulične bande.” – kaže Marina.

Trenutno u Jedinici za istragu organizovanog kriminala postoji oko 40 detektiva koji tesno sarađuju sa kolegama iz Policije Kosova u borbi protiv teških krivičnih dela. Mnogi od tih slučajeva vode se kao zajedničke istrage. Te istrage obuhvataju ekipe detektiva iz Policije Kosova i EULEX-a, koji razmenjuju informacije i rade zajedno u partnerstvu, pod vođstvom tužioca iz STK. Ekipe EULEX-a i Policije Kosova zajedno su radile na hapšenjima osumnjičenih za organizovani kriminal, ubistvo, trgovinu narkoticima i trgovinu ljudima. Neki od tih slučajeva imaju međunarodni aspekt i uključuju nekoliko hapšenja koja su istovremeno izvršena širom Evrope.

“Raduje me to što se naš zajednički rad sa lokalnom policijom povećava iz dana u dan. Mi nismo ovde zbog sebe, kosovske institucije će jednog dana preuzeti naše aktivnosti. Posebno uživam u našoj saradnji.” – kaže Marina, dodajući da je važan aspekt EULEX-ove zaostavštine da kosovskim organima vlasti obezbedi sredstva koja će se koristiti u njihovim budućim naporima da se reše organizovanog kriminala.

Iako se Marina uskoro vraća u svoju zemlju kako bi se vratila svojim policijskim dužnostima, ona kaže da će deo Kosova poneti sa sobom.

“Kosovo se suočava sa brojnim problemima, ali optimistična atmosfera preovlađuje! Ljudi ovo mesto čine veoma posebnim i ostaviću za sobom puno dragih prijatelja. Posebno sam zadivljena mladima, koji se ponašaju bolje nego drugde u Evropi. Nordijske zemlje imaju probleme sa svojom omladinom koja je sklona opijanju i vandalizmu. Jednostavno ne vidite da se takve stvari dešavaju ovde.” Marina je svesna da će rad koji EULEX i Policija Kosova sada obavljaju uticati na budućnost novih generacija.

“Upravo zbog toga moramo da udvostručimo napore i u Finskoj i na Kosovu kako bismo iskorenili organizovani kriminal i korupciju. Volela bih da vidim mlađe generacije Kosova i Finske sa većim težnjama po pitanju njihove budućnosti. Ovde smo da im pomognemo da ostvare svoje snove.” – zaključuje Marina.

Jaroslava Novotna – gospođa tužilac

Želja da se pomogne razvoj i sprovede vladavina prava je ono što je Jaroslavu Novotnu, prvu damu svih EULEX-ovih tužilaca, dovelo na Kosovo. Njen entuzijazam bio je snažno utemeljen u napore Kosova da formira sistem tužilaštva u skladu sa najboljom evropskom praksom. Njena unutrašnja misija bila je da pomogne povećanju kapaciteta lokalnog tužilaštva.

Kao glavni tužilac EULEX-a, Jaroslava je odgovorna za efikasnost međunarodnih tužilaca. U svojoj ulozi, ona takođe deluje kao direktni pandan Državnom tužiocu Kosova, Ismetu Kabašiju. Zajedno sa skupštinom EULEX-ovih sudija, Jaroslava pokreće napore za otklanjanje institucionalnih i strukturnih slabosti kosovskog pravosudnog sistema.

Ona je smatrala da će njeno iskustvo u radu na pitanjima organizovanog kriminala u kancelariji Glavnog tužioca Češke Republike, kao i njena uloga zastupnika svoje zemlje u EUROJUST-u, telu koje su formirale države članice EU sa ulogom da koordiniše istražne radnje i krivično gonjenje između njih, biti od ključne pomoći u njenoj novoj ulozi.

Dok je boravila u Pragu, započela je svoju karijeru 1978. godine u Čehoslovačkoj, gde je, iz prve ruke, bila svedok značajnih pravnih promena u zemlji, suočenoj sa

prelaskom sa jednopartijskog Sistema na potpuno funkcionalnu slobodnu tržišnu demokratiju, voljnu da se pridruži Evropskoj Uniji. Da bi stvari bile komplikovanije, ova tranzicija dešavala se u isto vreme kad i prijateljsko razdvajanje od Slovačke, 1993. godine.

Kao rezultat ovih intenzivnih promena, češki zakonodavci imali su zadatak ne samo da dopune postojeći krivični zakon, već i da sprovedu ponovnu kodifikaciju novih zakona i zakona o krivičnom postupku, dok je u isto vreme, od njih zatraženo da odmah započnu sa sprovođenjem novih procedura.

“Moja zemlja je što pre želela da bude deo demokratske Evrope. U to vreme, morali smo da se bavimo hitnim izmenama zakona u mojoj zemlji”, kaže Jaroslava, dodajući “sprovođenje tih promena bilo je veoma teško ali nam je to bila dobra lekcija za buduće zadatke”.

Prema gospođi Novotnoj, tužilaštvo predstavlja ključnu osnovu celokupnog pravosudnog sistema u bilo kojoj zemlji. “Bez efikasnog i funkcionalnog tužilaštva, sposobnog za rukovođenje policijskim istragama, nema suđenja. I bez suđenja, sudije nisu u stanju da rade svoj posao. I bez svega toga – nema pravde u društvu”, zaključuje Novotna.

“Pravda mora na vreme da se sprovede. Neuspeh u sprovođenju pravde je nepravda”, ona naglašava.

Njen savet kosovskim sudijama jeste da budu što je moguće više profesionalni, da striktno primenjuju zakon i da koriste svaku priliku da se obrazuju i napreduju. “Vi morate da koristite svaku priliku da se upoznate sa celim svetom, ne samo sa vašom profesijom. Vi morate biti otvoreni za interakciju sa vašim kolegama i da razgovarate o teškoćama i pravnim pitanjima sa kojima se suočavate u svom radu. Vi morate biti hrabri u vašem naporu da promenite svoje okruženje, da ne potpadnete pod negativne uticaje”, naglašava Novotna.

Jaroslava se srela sa nekoliko izvrsnih tužilaca na Kosovu. Ona hvali njene kolege, voljne da se bore za efikasan pravosudni sistem u kojem nijedan zločin neće biti nekažnjen.

“Zločin u bilo kom društvu predstavlja prepreku razvoju, to je fenomen koji sprečava napredak demokratije”, kaže Novotna.

Tokom istrage mora postojati ravnoteža između prava javnosti da bude upoznata sa istragom i potrebom da se zaštite prava osumnjičenih lica.

“Tužilac mora imati osnovanu sumnju da bi pokrenuo istragu, ali to ne mora biti razlog otkrivanja u javnosti identiteta lica uključenih u istragu – uprkos medijskoj pažnji. Uvek postoji opasnost od uništenja reputacije nekog lica i čak od ugrožavanja njihovih života. Osnovno pravilo bilo kog krivičnog zakona je da se svako lice smatra nevinim dok se ono ne dokaže krivim pred nezavisnim sudom. Javnost i mediji treba to da poštuju”, upozorava Novotna.

Njene želje i snovi za Kosovo, bili bi da se dalje razvije i da doprinese snažnijem tužilaštvu, lišenom negativnih uticaja, stvarajući dobru osnovu za buduće generacije.

EULEX je pomogao Kosovu da se bavi složenim slučajevima, ali, u isto vreme, kroz saradnju sa kosovskim pravosuđem, Misija je pomogla povećanju njihovih saznanja i veština. Međutim, proces učenja nije bio jednosmeran.

“Mi smo takođe puno naučili od svojih kolega sa Kosova. Neki će reći da se pravda može dostići samo vašim sopstvenim sredstvima unutar zakona koji ste vi običavali da praktikujete. Interakcija sa našim kolegama ovde znači da smo usvojili novi način razmišljanja. Vi počinjete da posmatrate stvari na drugačiji način. Ovo je nešto što ćete na kraju poneti kući sa sobom”.

Jaroslava sa pohvalom govori o doprinosu tužilaca EULEX-a koji su došli iz različitih jurisdikcija a koji rade u timovima sa kolegama sa Kosova.

“Na žalost na Kosovu ja ne mogu da predstavljam krivične predmete na sudu. Ja sam isključivo tužilački menadžer. Ovo je za mene bilo teško”, smeška se Jaroslava. Smatram da je pravi život tužioca u interakciji i ponekad u borbi sa optuženima i sa njihovim braniocima ispred sudije. U svakom slučaju ja sada mogu da računam na svoje posvećene i iskusne međunarodne kolege. Osećam se obavezanom da za njih stvorim odgovarajuće radno okruženje i da se borim za njihovu nezavisnost”, ona dodaje. “Zbog toga su moja vrata uvek otvorena. Saradnja i komunikacija su sredstva za postizanje ciljeva”, zaključuje Jaroslava.

Pravda posmatrana kroz lupu!

Kako je Teodor Ruzvelt jednom rekao, "sve ono što vredi učiniti, neće biti lako", I to je upravo Sevdijin način života. Ona se suočavala sa teškim poslovima koji bi učinili da se većina ljudi oseća, ako ništa drugo, nelagodno; ona ulaže svoju neiscrpnu energiju u rešavanje teških krivičnih slučajeva, i stara se da će oni, koji ne poštuju zakon, morati stalno da se osvrću i da strepe od dugačke ruke zakona, koju predstavlja Sevdije Morina. Morina je vršilac zamenica Glavnog Tužioca u Kancelariji Specijalnog Tužioca Kosova (KSTK). Ona koordiniše rad lokalnih tužilaca u KSTK, daje uputstva lokalnim tužiocima, i deluje u različitim krivičnim slučajevima.

Još od studentskih dana nju su više privlačili krivični slučajevi. 'Nakon što sam počela da radim u Okružnom sudu u Prištini, pre trideset godina, to je samo potvrdilo moju želju da se bavim krivičnim pitanjima. Tu sam odlučila da se bavim tužilaštvom,' kaže Sevdije. Želja za stvaranjem boljeg okruženja za građane Kosova i slanje poruke kriminalcima da im neće biti dozvoljeno da uživaju u svom nezakonito stečenom bogatstvu je glavni motivator njenog rada. Ipak, najveći izazovi u njenom profesionalnom radu su oni slučajevi u kojima se teškoće pojavljuju prilikom ispitivanja slučajeva. Prema Sevdiji, pravosudni sistem na Kosovu, uprkos mnogim izazovima, je

u stvari mnogo bolji nego što je bio pre. "Strukturne reforme i promene u osnovnim zakonima, uprkos teškoćama na početku, pokazale su se kao prave i sada smo svi mi prevazišli početne poteškoće," kaže Sevdije.

Ipak, problematično pitanje i dalje ostaje nedostatak ljudskih resursa. "Postoji potreba da se poveća broj radnih mesta u vezi sa brojem stanovništva, kroz stvaranje većeg broja zaposlenih koji bi bili deo sistema i koji bi radili zajedno sa iskusnim sudijama i tužiocima," dodaje Sevdije.

Najvažnija stvar u oblasti pravosuđa je ta da ste vi profesionalni, fer i nepristrasni u poslu koji obavljate. "Moj posao kao tužioca jeste da sprovedim pravdu. I pravda se sprovodi kada je kriva osoba osuđena a nevinna ne."

Sevdije visoko vrednuje saradnju sa međunarodnim tužiocima. "Mi veoma dobro saradujemo, razgovaramo o pitanjima, slučajevima i razmenjujemo iskustva. Mi možemo puno naučiti jedni od drugih," kaže Sevdije.

Njena poruka budućim mladim tužiocima je da naporno rade na njihovom profesionalnom razvoju, pošto će jedino na taj način oni biti uspešni u krivičnom gonjenju kriminalaca. "važno je da volite svoj posao, da uzimate u obzir ljudska

prava i slobode tokom istraga," navodi Sevdije. "Tužilac mora tražiti istinu, a ne samo da dobije slučaj na svaki način".

Sevdijini planovi za budućnost jeste da nastavi da radi u tužilačkom sistemu Kosova u korist svih građana Kosova.

Ona kaže da bi, kad bi mogla da otpočetak započne svoju karijeru, ponovo izabrala pravosuđe kao oblast svog delovanja.

Sevdije vidi posao tužioca kao jedno od najtežih zanimanja, ali kada se radi uz posvećenost, on pruža puno zabave. Njen glavni cilj ostaje taj da počinioci krivičnih dela budu privedeni pravdi. "osim toga, važno je preneti poruku svima ostalima, da nezakonite aktivnosti neće biti tolerisane, i da postoji zakon i institucije koje će zabranjivati ta dela," zaključuje Morina.

Kada Bunjaku: Širenje beskrajne pravde

Petak je, kasno popodne, a u kancelariji predsednika Osnovnog suda u Mitrovici sve vrvi od aktivnosti. Telefoni na stolovima neprestano zvone, sudije prelistavaju gomile dokumenata, a znatiželjne stranke nervozno očekuju vesti u vezi sa svojim predmetima. Shodno administrativnim propisima, ova kancelarija je samo jednom nedeljno otvorena za pitanja stranaka, ali danas nije taj dan. Ipak, zbog izuzetno velike potražnje za pravnim uslugama, sudije nekako uspeavaju da -pronađu vreme i pomognu zainteresovanim stranama.

Upoznajte Kadu Bunjaku, Predsednicu Osnovnog suda u Mitrovici i sudiju za teška krivična dela. Njena želja je da deli pravdu na Kosovu i ona radi izuzetno naporno na postizanju tog cilja. Kada blisko saraduje sa lokaknim i međunarodnim timovima pravnih stručnjaka na prevazilaženju poteškoća sa kojima se pravosudni sistem na Kosovu trenutno suočava.

Ipak, uprkos dobroj volji, napornom radu i posvećenosti sudija, pravosudni sistem na Kosovu se još uvek suočava sa velikim izazovima. Iz tog razloga pravosuđe pokušava da bolje reaguje na potrebe građana; da na prikladniji način rešava potrebe žrtava; ispravi ranije donešene pogrešne presude; rešava organizovani kriminal i obezbedi da institucije vladavine prava efikasnije razmenjuju informacije.

“Imam puno poverenje u u pravosudni sistem Kosova, ali potrebni su nam bolji uslovi rada kako bismo mogli da budemo efikasniji,” kaže Kada. Prema njenim rečima, potrebno je više resursa posebno za opsluživanje potreba ljudi koji žive u regionu Mitrovice. “Brojna suđenja u ovom regionu su odložena samo zbog nedovoljnog broja sudija” dodaje ona. Često se slučajevi odlažu zbog nepostojanja propisanih uslova: “Sada suđenja održavamo u kontejnerima, gde nema ni osnovnih uslova za rad!”

Sve do sada, i uprkos svim problemima, Kada je uspevala da reši oko hiljadu predmeta godišnje: “Svaki predmet ima svoju sopstvenu težinu, ali kada ga uspešno rešite onda to svima donosi olakšanje!” kaže g-đa Bunjaku.

Prema Kadinim rečima, mladom kosovskom pravosuđu potrebna je sva pomoć koju može da dobije kako bi moglo da stane na sopstvene noge. “Imamo zaista dobru saradnju sa EULEX-ovim sudijima. Razmenjujemo mišljenja i iskustva i ubrzavamo proces tokom kojeg lokalno pravosuđe postaje samoodrživo.

Mnogi ljudi zaboravljaju na teške uslove rada i ogroman napor koji treba uložiti da bi se postigao uspeh, kaže Kada navodeći izreku da je posao sudije sličan poslu rudara.

Javnost ne zna za poteškoće sa kojima se sudije svakodnevno suočavaju kako bi završile svoj posao. Uglavnom zahvaljujući koncentrisanju medija na nedostacima pravosudnog sistema, slika o pravosudnom sistemu na Kosovu je iskrivljena.

“Mediji se uglavnom bave predmetima u kojima je došlo do greške i na žalost nikada ne pominju hiljade onih u kojima je pravda izvršena,” kaže Kada. Analizom rezultata postignutih od strane sudija kao što je Kada, postaje očigledno da uspešno rešavanje predmeta predstavlja normu u kosovskom pravosuđu, a ne izuzetak – za razliku od mišljenja koje je rašireno u javnosti.

“Naporno ćemo raditi na podizanju poverenja javnosti u naš rad, kaže Kada. “Ja zaista verujem da je rad sudija pravedan i neutralan i da sudije sprovode zakon.”

Kada Bunjaku je ključna ličnost pravosuđa u Mitrovici. Njeno znanje, iskustvo i strast pokreću pravosudni sistem i pomažu pravnoj zajednici u prevazilaženju postojećih izazova.

Pa ipak, istovremeno, u drugim regionima širom Kosova, na stotine drugih sudija baš kao što je ona svakog dana rade veoma naporno na uspešnom rešavanju krivičnih predmeta iz svojih oblasti. Međutim, mediji pokrivaju samo jedan mali broj tih aktivnosti, i na žalost obraćaju pažnju na jedan u hiljadu predmeta koji nisu rešeni.

Iz Dizeldorfa u Mitrovicu: Katja Dominik – sudija EULEX-a

U Mitrovicu je došla iz Dizeldorfa odlučna “da pruži najviše što može” kako bi pomogla Kosovu da izgradi nezavisno i efikasno pravosuđe. Budući da je ranije ulagala u Balkan, i kao student, istraživač, i kao posmatrač izbora u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, Katja Dominik bila je ubeđena da je njen povratak u region u funkciji sudije EULEX-a “prava stvar za nju”. Katja Dominik, sudija Okružnog suda u Dizeldorfu, radila je u okviru 130 godina starih proceduralnih propisa, što je obiman istorijski okvir za brisanje grešaka iz zakona. Međutim, ovo ne znači da su stvari uvek bile idealne u Nemačkoj. Rušenje pravnog poretka za vreme Drugog svetskog rata, dva različita pravna sistema u Nemačkoj posle 1945. god. i izazovi ponovnog ujedinjenja sa istočnom Nemačkom zahtevali su pažnju i prilagođavanje nemačkih zakonodavaca u skorijoj istoriji.

“Ove promene u mojoj zemlji pomogle su mi da usvojim određenu osetljivost prema tekućim problemima u pravosuđu na Kosovu.” – rekla je sudija Katja Dominik. Kao međunarodni sudija Osnovnog suda u Mitrovici, imala je mogućnost da učestvuje i odgovori na izazove novog zakona o krivičnom postupku, koji je usvojen na Kosovu januara 2013. god. Katja radi u timu sa svojim lokalnim kolegama, čiju pomoć ocenjuje kao suštinsku. Dodala je da je glavna uloga sudije da obezbedi fer i neutralno suđenje.

“Ljudima je potreban funkcionalni pravni sistem radi njihove sopstvene bezbednosti. Naš cilj je da stvorimo situaciju u kojoj svako ko ima problem može da pronađe pravni lek bilo gde na Kosovu.” – objašnjava ona.

Ali vršenje sudske dužnosti može imati svoje probleme.

“Svoj posao morate da obavljate u teškim političkim okolnostima. Sudija mora da bude čvrst u svom radu i hrabar da donosi odluke.” – istakla je Katja Dominik.

Da bi se stvorio funkcionalni sistem, posebno na severu, biće potrebno vreme, kao i lokalna pomoć na koju se možete osloniti. Misija EULEX bi jako volela da vidi da kosovsko-albanske i kosovsko-srpske sudije i tužioci zauzmu svoja mesta u sudnicama.

Sudija Dominik kaže da bi bila srećna da vodi pravne postupke sa svojim srpskim i albanskim kolegama i da rešava sve vrste predmeta. Efikasno pravosuđe u velikoj meri otklanja atmosferu nekažnjivosti, čineći okruženje bezbednijim za sve građane.

Od kada je ponovo otvoren Sud u severnoj Mitrovici decembra 2008. godine, međunarodne sudije i tužioci, uz podršku multietničkog tima pravnika, doneli su preko osamdeset presuda u postupcima vezanim za teška krivična dela, a koje su

vodili EULEX-ovi i domaći tužioci. Međutim, potrebno je još više toga da se uradi.

“Kada sam došla ovde, primetila sam više oblika nasilja i rečeno mi je za preovlađujući problem sa narkoticima u gradu. Mladi mogu da kupe svaki narkotik koji žele. Moramo to zajednički da zaustavimo i da stvorimo bezbedno okruženje za sve.” – kaže Dominik.

Otvaranje regiona prednostima EU znači da je neophodno stvoriti čvrst pravni sistem, uključujući znatno ulaganje u studente prava koji se moraju osposobiti da bi postali dobri pravnici.

“Verujem da će mlađa generacija doprineti napretku Kosova. Drago mi je da vidim da studenti prava ponekad sede u mojoj sudnici i vode beleške sa suđenja.” – kaže sudija Katja Dominik, dodajući da je žagor u sudnici punoj studenata koji uče očima ispunjenim znatiželjom jedan od njenih snova za Kosovo.

Da bi se postavila čvrsta osnova za budućnost, međunarodne sudije ostavljaju detaljna pravna obrazloženja postupaka, kao zaostavštinu za kosovske pravnike i studente prava. Kako pravosuđe na Kosovu preuzima veći broj predmeta, tako se i smanjuje angažovanje EULEX-a u oblasti vladavine prava. Osnovna ideja jeste da se EULEX postepeno povlači.

Iako uživa u svom poslu u Osnovnom sudu u Mitrovici, kaže da njen boravak na Kosovu nije beskonačan. Pre nego što ode, sudija Dominik se nada da će oni koji za deset godina budu ocenjivali EULEX-ov doprinos vladavini prava na Kosovu, proceniti da je bio “koristan”.

Savet koji Katja Dominik ima za sudije je da budu pravični u postupcima. Primenjivati pravdu je nešto za šta morate biti spremni, jer donošenje odluka nije uvek lako.

“Ako ikada dođem u situaciju da ne mogu da donesem odluku, to će značiti da je vreme da napustim ovo zanimanje.” – zaključila je Katja Dominik.

